JOHANNIS NIDERI
Theologi olim Clarissimi
DE
VISIONIBUS
AC
REVELATIONIBUS
OPUS RARISSIMUM
Historiis Germaniæ refertissimum,
Anno 1517. Argentinæ
editum.

Auspiciis
SERENISSIMI PRINCIPIS AC
DOMINI
DN. RUDOLPHI
AUGUSTI,
BRUNSVICENS. AC LUNEBURG.
DUCIS,
luci & integritati restitutum,
recensente
HERMANNO von der Hardt/
Acad. Juliæ Professore.

HELMESTADII,
Impensis PAULI ZEISINGII, Bibliop.
Typis SALOMONIS SCHNORRII, M DC XCII.

532000 B
3/7

JUDICIA
CELEBRIUM VIRORUM
DE NIDERO.

CHRISTIANUS URSTISIUS,

in *Epitome Historiæ Basileensis*, *cap.* 14. *pag.* 192. *seq.*

Ex quo *PAULUS FREHERUS*, in *Theatro Virorum eruditione Clarorum*, *f.* 78.

Et

HOFMANNUS, *in Lex. Univers.* *Tom.* II. f. 23.

UNiversalis Synodi (*Basileensis*) tempore, quæ generales suas congregationes in Cœnobio (*Dominicanorum*) initio celebravit, Regum, Principum, Pontificum, Bohemorumq; oratores audivit, iisq; responsa dedit, monachus *hisce præfuit*, *JOHANNES NIDER*, *Jsnensis*, *vir*, (ut ea dabant secula) *admodum eruditus & eloquens*, scriptis lucubrationibusq; suis ubiq; celebris. Theologica enim plurima in lucem edidit. *Existimatio ejus* inter Patres tanta fuit, ut mense Octobri, Anno 1431. *Legatione* gravissima *Concilii nomine suscepta*, cum Abbate Mulbrunensi ad evocandos Bohemos missus fuerit. Qui cum eorum Oratoribus, Egræ tractatione habitâ, tantum effecit, ut nomine Regni & Marchionatus Moraviæ, XV. Oratores magno cum comitatu Basileam appulerint, deq; religionis articulis illic propositis serio disputaverint. Ipse verò *Legationis suæ* negotiis, pro reducendis in Ecclesiæ unionem Bohemis, implicatus, tandem *Norimbergæ Anno* 1438. *obiit.*

JOHAN-

JOHANNES TRITHEMIUS
Abbas Spanhemensis,
in *Catalogo Illustrium Virorum Germanicæ nationis*, fol. 154.

JOhannes Nider, ordinis Fratrum Prædicatorum, vir in divinis Scripturis studiosus & eruditus, & in Philosophia Scholastica probe instructus, in declamandis ad populum sermonibus excellentis ingenii, hæreticæ pravitatis multo tempore inquisitor, & muliercularum, quas maleficas vulgus appellat, acerrimus persecutor. Scripsit aperto quidem sermone, sed non spernenda volumina, de quibus extant sequentia: *De contractibus Mercatorum lib. I. De lepra morali lib. I. De præceptis Decalogi lib. I. De formicis libri V.* In quibus multa & varia narrat miracula suis temporibus facta. *Consolatorium timoratæ conscientiæ, lib. I. Speculum perfectionis lib. I. Sermones de tempore & de sanctis lib. II. Sermones per Quadragesimam lib. I.* Et alia multa. Claruit sub Sigismundo Imperatore, tempore Concilii Constantiensis & Basileensis. Anno Dom. 1430.

GVILIELMVS CAVE

in *Chartophylace Ecclesiastico*, *pag.* 351.
breviter, & plenius

HENRICUS WARTHON

in *Appendice ad Historiam Literariam* laudati *Guilielmi Cave*, *fol.* 105.

JOhannes Nider, natione Germanus, Patria Svevus, Ordinis Prædicatorum Theologus summus, domus Prædicatorum Basileensium Prior, Hæreticæ pravitatis Inquisitor, & Gymnasii Viennensis Rector. Claruit An. 1431. quo ab *Academia Viennensi ad Concilium Basileense missus* disputationibus adversus Hussitas institutis sibi famam aucupatus est. Ineunte A. 1432. *à Concilio ad Bohemos legatus*, ut eos data salutis cautione & reformationis spe ad Synodum invitaret, operam lusit. Nondum enim illis memoria exciderat Hussi vivicomburium, & Concilii Constantiensis perjurium, (* Usq; dú sponsione facta à Principibus, Friderico Marchione Brandenburgensi, Johanne Bavariæ Duce, Wilhelmo Bavariæ Duce, Concilii Protectore, ipsa Synodo, & Sigismundo Cæsare, Basileam omnino emigrarunt, ut eousq; feliciter res cederet, teste *Ænea Sylvio, in Histor. Bohem. edit. Freheri, in Tom. Scriptor. rerum Bohemic. fol.* 160.) Obiit Nider Norimbergæ Anno 1438.

Bene-

Benevolo Lectori

S. P.

DE novis *visionibus* ac *revelationibus* pervulgatus hodie ac tritus inter omnes sermo est. Ut fortuna belli frequentiores non gignat discursus, quàm una hæc peperit in visionibus jactantia.

Sed antiqua redit fabula. Tertio enim abhinc seculo *res* hæc *visionaria* summum fere inter *Germanos* attigerat gradum. Tam frequentes & tam insolitæ, *feminarum* maximè, jactabantur *visiones*. Ut magni etiam viri hæsitarent, frequentia illarum & mirabili sæpe sanctitatis specie capti. Ut excutere & explorare non possent, quæ vel *naturæ* subesset *imbecillitas*, vel *fraudulentiæ* lateret *suspicio*. Præcipuè quod sanctitatis & *amoris divini* hoc vendi-

taretur vel *præmium* vel argumentũ. Hac ergo opinione faſcinati viri & docti & boni non pauci, etſi â *credulitate* nimia non prorſus immunes. Quod autoritatem indies majorem rei conciliavit, ut audacius & arrogantius novas quotidie captarent & proderent viſiones. *Eſt* enim, inquit *Niderus*, *lib.* 3. *cap.* 11. *feminarum proprium vanegloriosarum, ut, poſtquam ſibi viros credulos fecerunt, ſtatim hinc majora de ſe præſumere incipiant, favore humanæ laudis deceptæ.*

In tantis itaq; viſionum jactatarum nubibus non potuit non millies agnoſci vel *ſimplicitas*, *vel arrogantia*, *vel temeritas.*

Prudentes igitur, periti & probi viri alii, magna in Eccleſiam & Rempublicam hinc redundatura *incommoda præviderunt*. Quare & verbis & ſcriptis ſerio & graviter *monuerunt*, *caveret* quisq;, ne & ſe & alios ſpecioſis phantaſiæ imaginibus & ſomniorum luſibus falleret.

In

In *fontes* quoque imaginum attente inquirere cœperunt: Quæ *naturæ debilitas*, quæ *judicii tenuitas*, quæ *affectuum vehementia*, quæ *sangvinis corruptio*, quæ *superstitio*, ansam ejus generis spectaculis dedisset. Maximè, cum rarius in viris, & non nisi plebeis, plerumque in *feminis*, hæc observarentur, & ab illis ostentarentur.

Inter alios doctissimos & prudentissimos *Theologos*, qui hoc saxum illa ætate volverunt, & in visionum indolem penitius inspexerunt, excellunt *Johannes Gerson* & *Johannes Nider*, qui *sub Concilio Constantiensi & Basileensi* floruerunt. Quorum doctrina, pietas & prudentia, ex quam plurimis eorum monumentis abunde est perspecta.

Johannis Gersonis, Parisiensis Theologi, & *Academiæ illius Cancellarii*, opuscula peregregia, de *discernendis veris visionibus & falsis, & de spiritibus probandis*

bandis, *auſpiciis Sereniſſimi Principis ac Dn. Dn. RUDOLPHI AUGUSTI, Brunſv. ac Luneb. DUCIS, Domini mei Clementiſſimi*, haud ita pridem luci ſunt reddita. Ut conſtaret, jam olim negotium non fuiſſe inſolens, in *viſiones* proditas diligenter *inquirere* & curate eas examinare, ne per illas & inanem earum fucum tandem detectum, veræ fidei & pietatis doctrina irreparabile pateretur detrimentum. Plures enim & genuinos iſtius jactantiæ *fontes detexit Gerſon*. Exemplis quoque ſingularibus triſtem *eventum commonſtravit*. Quæ opuſcula tanto maturius reſtitui mandavit *Sereniſſimus Princeps*, quanto ſollicitius *Gerſon* ſua tempeſtate eandem rem excuſſerat, quæ hodie videtur reſuſcitata. Siquidem de *prudentia* Theologi, & de ingenuo viri *pectore*, nullum cuiquam dubium. Ut tanto promtius ejus conſilium admitteretur, quanto eſſet majori fide & integritate datum.

Ean-

Eandem operam *examinandis viſionibus* eodem impendit tempore laudatus *Johannes Niderus*, *Svevus*, *Jsna* oriundus, primùm in *Conventu Nurenbergenſi*, Ordinis Prædicatorum, poſt *apud Baſileenſes*, *Theologiæ Profeſſor* clariſſimus. Vir ingenio, judicio & memoria excellens. Ut magnis etiam rebus conficiendis, in *Concilio* maxime *Baſileenſi*, fuerit admotus. Præſtantiſſimis etiam & quamplurimis ſcriptis ſuæ ætati conſulere enixe laboravit. Quæ ex poſterorum quidem manibus, negligentiæ culpa, ferè exciderunt, ſed magno cum Eccleſiæ & rei literariæ commodo jure ſervantur: Tum ob variæ doctrinæ copiam, & modum tractandi haud inelegantem, tum ob *hiſtoriæ & rerum illo tempore geſtarum* ſingularem, quam habuit & in litteris expoſuit, *notitiam.* Summe laudatus *Sereniſſimus Princeps*, RUDOLPHUS AUGUSTUS, *in Bibliotheca ſua*

ca ſua

ca sua domestica, Brunsvigæ, antiquissima & rarissima ejus *Autoris* possidet monumenta.

Ut sunt:

1. *Aurei sermones totius anni, de tempore & de sanctis, cum Quadragesimali, pluribusque extravagantibus sermonibus. Qui nominantur aurei & sunt, tum propter pretiosissimam quam tractant materiam: Tum propter efficacissimam rerum, quas tractant, probationem: Tum propter amplissimam eorundem capacitatem, ut vix videatur materia prædicabilis populo, quam compendiose non comprehendant: Tum propter excellentiam Autoris. Qui quantæ excellentiæ fuerit in facultate Theologica, ejus scripta, super Sententias, aliaque, luculenter ostendunt. Spiræ. A.*1479. Fol.
2. *Præceptorium divinæ legis, s. Expositio Decalogi.* Fol.
3. *Dispositorium moriendi.* 4.
4. *Tractatus de Contractibus mercatorum.* 4.
5. *Formicarius. Argentinæ.* 1517. 4.
6. *De lepra morali. Parisiis.* 1514. 12.
7. *Consolatorium timoratæ conscientiæ.* 12.

Ex

Ex his quædam olim, quædam in principio hujus seculi, *Romæ*, *Antverpiæ*, *Duaci*, denuo sunt edita, uti *Thomas James*, in *Catalogo Universali librorum Bibliothecæ Bodlejanæ*, pag. 354. & *Henricus Warton*, *in Appendice ad Histor. Literar. Wilhelmi Cave*, fol. 106. notarunt. Et *Formicarium* quidem cum notis *Georgii Colvenerii* prodiisse *Duaci*, Anno 1602. observat *Johannes Hallerford*, *in Bibliotheca curiosa*, p. 192. Sed & hæc evanuerunt, ut ad nostras manus non pervenerint. *Librum* autem *ultimum Formicarii*, de sagis & maleficis, in *Mallei Maleficorum Tomum* 1. superiori seculo esse translatum, neminem latet.

In *Academiæ* quoque hujus *Juliæ* Bibliotheca publica præclara quædam *Nideri Nostri* asservantur *MSCta*.

1. *De Reformatione status Cœnobitici. Fol. scriptum* A. 1473.
2. *Idem opus De Reformatione status Cœnobitici.* 4.
3. *De abstinentia esus carnium.* 4. 1468.

Ex

Ex laudatis operibus in *Formicario*, proxime ante obitum ejus ſcripto, circa annum 1437. magnam doctrinæ & ingenii vim luculenter oſtendit *magnus hic Theologus*. Exquiſitam etiam rerum in *Germania ſua ætate geſtarum notitiam* in eo abunde demonſtravit. Præcipue quod ad præſentem ſpectat quæſtionem, de *Viſionibus*, ac *Revelationibus*. Cum enim *illo tempore* mira & inaudita viderentur in Germania *viſionum* contingere in plurimis *exempla*, ingentem horum cumulum hic ſtudioſe congeſſit.

Et ea quidem *concinno* admodum *ordine* recenſuit, ut judicium de ſingulis tanto melius atque apertius ferre poſſet. Sed & illa ex innumeris *ſelegit*, quibus ipſe *ſpectator* aut *examinator* interfuerat, vel quæ ex fide dignis acceperat. Ut *COMPENDIUM HISTORIÆ SACRÆ* aut *IMAGO TEMPORIS ISTIUS* haberi jure poſſit.

Ut

Ut etiam magis lectorem juvaret ac delectaret, *Dialogi* modum & regulas ſecutus eſt. Quod iſta ratione *dubia* clarius de *ſingulis exemplis* proponere, ac tanto apertius & concinnius ſolvere, & rem omnem plenius illuſtrare valeret. Neqve adeo ob amplitudinẽ rerum occurrentium ullum vitæ genus exiſtit, cujus non *memorabilia* ex ſua ætate recenſuerit *exempla*. Unde & *Jacobus Wimphelingius*, inſignis Theolog⁹, cum ſub initium ſuperioris ſeculi *opus hoc aureum* ederet, ita inſcripſit: *Formicarius. Johannis Nider, Theologi profundiſſimi, pulcherrimus Dialogus, ad vitam Chriſtianam exemplo conditionum formicæ incitativus, hiſtoriisque Germaniæ refertiſſimus: Mentionem passim faciens de Principibus, Epiſcopis, Prælatis, Sacerdotibus, Monachis, Monialibus, Beguinis & Beghardis, Rebuspublicis, Civibus, Conjugatis, Viduis, Virginibus, Maleficis, Necromanticis, Incubis & Succubis, Mania, & cæteris lectu dulcibus & utilibus.*

Ex *formicarum* itaque *proprietatibus* ansam magna solertia sumsit *Niderus* delabendi commode ad descriptionem *morum*, in hominibus cujuscunque conditionis & status. Præcipuus igitur *scopus* est, *examinare* & curate excutere prodita *illo tempore facta singularia & miraculis similia*, â bonis vel malis hominibus jactata. Unde *VISIONUM* ac *REVELATIONUM HISTORIA* & *examen*, præcipuum *libri est argumentum*. Ut in *præfatione* ipse testatur Autor, & *librorum argumenta* satis abundeq; ostendunt.

Ceterum, dum *Autor* pro suo candore, ingenii bonitate, ac judicii perspicuitate, prudenter & caute de plerisque judicavit *exemplis*: Indulgendum illi fuerit, si ex suæ ætatis genio & religionis forma retinuerit vestigia, quæ cum nostris moribus non satis congruant.

Pluseulum etiam interdū dedit, cum aliis viris bonis, *Monialium* aliarum-

rumque *ſanctarum virginum viſionibus.* Illa enim ætas tam profunde ſuperſtitioni & harum ſpecierum æſtimationi erat immerſa, ut mirum fuerit, potuiſſe viros quosdam ex illis nebulis eousque emergere, ut in plerisque & viderent & oſtenderent atque detegerent vel ineptias vel fraudes. Laudandum ergo in hoc aliisque, quod eousque penetraverint. Cetera in illo ſeculo ferenda. Relicta ergo ſunt ſingula *lectorum prudentiæ,* qui, cum *exempla* illo tempore cognita legerint, vel cenſuram *Nideri* audiant, vel rectius ac ſolidius de quibusdam judicent. Ætas enim poſterior videt, quod prior non obſervaverat.

Perpauca certe ſunt, quæ ex viſionum ſpectaculis probavit. In multis fuit, quod deſideraret. Pleraque prorſus repudiavit. Maximè verò, quæ viſus eſt admittere, magis *connivendo toleravit,* quam affir-

affirmando probavit. Argumentum ejus rei est luculentissimum, quod in *feminis*, vel *viris simplicibus*, ac *judicio*, *usu*, & *doctrina destitutis*, quos *simplicianos* vocat, extiterint, quæ admittere deprehenditur. Accedit, quod diserte pronunciet, in *feminis* & *hominibus simplicibus* talia interdum posse tolerari, quæ in *viris* prorsus non essent ferenda. Ut *simplicitatis* potius sit & *defectus judicii argumentum*, *visionibus duci*.

Simplicitati etiam isti, vel feminarum vel virorum, *pietatem* non obstare monet, cum sæpe simplicitas sit cum pietate conjuncta. Nam ex pietatis & amoris divini quodam zelo, in ejus generis imagines ac visiones delapsæ *Sanctæ Moniales*, ac *fœminæ*. Dum in pietate sua ex *simplicitate animi* tale sanctitatis præmium expectarunt, ut visione certæ redderentur de singulari sua apud Deum gratia. Unde *feminæ* præcipue, Chri-

sti erga se, utpote *sponsi erga sponsam*, amoris integri & constantis indicia, testimonia & signacula, vel arrhas, ex visionibus quæsiverunt, vel se impetrasse jactitarunt. Quod planissimum *simplicitatis* est *argumentum*. Dum suæ pietatis fundamentum & robur, non in solida Scriptura S. & expresso ac immoto Dei verbo, sed in alio qvocunqve medio, adeoqve *dubia mentis visione*, & *lubrico sensus testimonio* posuerunt. *Debilioris* quoque *judicii indicium* est, quod amoris divini erga se *gustum sensibilem*, vel sensibus obvium aut impressum testimonium, exinde captaverint. Cum amor Dei erga nos non sit æstimandus ex sensu nostro, sed ex veritate olim datæ promissionis, & constantia fidei nostræ, promisso sincere & piè innitentis. Ut in adversis, dum iratum potius Deum sentire, & hostem truculentum sensibus experiri nobis videmur

mur, firmiter consistere possimus, de amore ejus & in nos propensione ac gratia nullatenus dubii. Amor enim Dei erga nos non ex fugaci *gustu* & *sensuum motu*, sed ex firma animi *fide* metiendus. Credimus, & firmiter judicamus, Deum gratiosum, toto animo illius promissioni innixi, etsi contrarium foris ubique appareat, & sensus omnes pernegent. Quisquis ergo est in amore Dei erga nos sensus, in eo situs est, quod fidem Deo præstemus, & verbum ejus servemus: Non in sensuum internorum aut externorum distincta & delicata perceptione. Erumpere quidem fidei vis & gaudium pectoris, ex fide in Deum posita prognatum, nonnunquam potest in diductam frontem, hilarem vocem, sangvinis calorem, svavemque motum corporis. Sed profecto effectus hic fidei luculentus esse *nonnunquam* potest,

ſemper non eſt. Ut ex eo, ſubitaneo maxime, motu, de fidei & ſingulari gratiæ divinæ præſentia judicare liceat neutiquam. Nam illi motus ſenſibiles in malis etiam notantur & hypocritis: Vel & ex alia quacunque corporis temperie, vel fortuna ſecunda naſcuntur in probis & improbis.

Petere ergo vel expectare, aut æſtimare divinæ gratiæ *ſenſibile teſtimonium*, & vel per viſionem vel ſomnium, arguit *imperitiam* hominis in rebus fidei, & *temeritatem*, quæ à *tentationis divinæ peccato* abſolvi vix poteſt.

Siquæ ergo *feminæ* huc ſint delapſæ, ut tale quod ſpeciale teſtimonium gratiæ expectaſſe audiantur, *peccaſſe fatetur Niderus*. Hæc interim peccata condonari à Deo *feminis*, utpote imperitioribus, vel & *viris ſimplicioribus*: Viris autem gravibus nullatenus. Noſſe debes,

 in-

inquit, lib. I. cap. I. *quod in simplicitate cordis Deum pure quærentibus & ejus clementiam, quosdam actus aut ad nullum, aut ad modicum vitium imputet, quales perpetratos ab aliis, naturali vel gratuita industria præditis, sæpe pro culpa accusat. Ignorantia siquidem eorum, quæ non sunt ex necessitate salutis, præsertim in simplicibus hominibus, actus quosdam excusat, in toto vel in tanto. Qualis ignorantia, ut constat, in simplicibus abundat. Et aliquando in eis meretur gratiam, quando in sagacioribus factum incusat & auget peccatum.* Et paulo post: *Appropinquant tales Deo servientes in simplicitate animi, puerili innocentiæ. Cui nec Ecclesia graves pœnas infligit pro actibus, quos in adultis punit graviter.* Germani dicerent: **Es ist Kinderspiel/ oder Puppenwerck.**

Ponatur ergo cum *Nidero*, *feminis & plebeis, simplicianis*, indulgeri interdum nonnihil in visionibus aut revelationibus, ob *eorum imperitiam & judicii defectum*: Nullo tamen modo cum Prophetarum visionibus

autori-

autoritate vel *certitudine* eſſe comparandas, *ex eodem* diſcendum *Nidero*. Unde *privata* vel dona vel ſomnia eſſe, in ſinu ſervanda vel cerebro, nec publice propalanda, qvin potius ſilenda ac ſupprimenda, ſerio ac graviter affirmat. Cum *infirmorum privata ſint ſolatia*, non publica divinæ fidei teſtimonia: *Privata* maneant, nec in vulgus effluant, omnibus obtrudenda, quæ *uni* data ſunt *ægritudinis remedia*. Morbum hoc eſt divulgare ſuum, cum ignominia propria ſua oſtentare malagmata, quæ non niſi in morbo curando valent, ſanis ſunt nauſeæ. Jactet puer ſua *crepundia*: Ridetur, & *ſibi ſervare* jubetur. Vir gravis â ſerpeſtris & globulis, exercendis puerulis datis, & â puellarum pupis, delectandis infantibus paratis, abſtinere doctus eſt. *Cum pueris pueri ludunt, vir maſcula curat.* Sic *puſillorum fidei*, ut ait *Niderus*, ac *Simpliciano-*

 rum

rum eſt viſionibus lactari & delectari.

Inniti ergo vel ſuæ vel alterius viſioni in rebus fidei, ludicrum foret. Cum haud aliter ſint conſiderandi viſionibus deliniti qvam infantes aut pueruli, eæ *ſententia Nideri*, qvibus Deus aliqva concedat *crepundia*, qvæ viros adultos & graves dedecerent. Dabitur itaq; facile *Nidero*, qvod ex ſui ſeculi religione, qvasdam viſiones in *ſanctis* aliqvibus *feminis* nonnihil excuſet. Cum diſerte adjungat, qvod *nullius* ſint *ponderis*, ſi qvis *in rebus majoris momenti & fidei* illis fidere vellet. Si *S. Scripturæ autoritas*, inqvit l. c. *& veterum miracula tibi ad credendum non ſufficiunt, Judaicæ perfidiæ videris eſſe proximus.* Simplicitatis potius & judicii debilitatis aut defectus, vel puſillanimitatis in ſanctis vel piis illis *feminis* aut viris aperta eſſe argumenta, plus ſimplici vice monet.

Et

Et ejus quidem generis *visionum* aut ſpectaculorum in *primo* & *secundo libro* jucunda habentur *exempla*, qvæ delectare lectorem, & voluptatem, vel & commiſerationem parare poterunt ex ludicris & ineptis *simplicium hominum visionibus*, illa ætate jactatis.

In *tertio libro* manifeſtius fraudes & dolos, vel hominum vel Satanæ, ſub *visionibus* ac *revelationibus venditatis* latentes, detegit, & vivis depingit coloribus.

Ob affinitatem materiæ deſcendit in omnibus libris ad *somniorum* etiam naturam deſcribendam. Imo in poſtrema parte *illusiones quoque Diabolicas in maleficorum & sagarum phantasmatibus* aut artibus, fuſe & diſtincte examinat. *Exemplis* miris & ſtupendis ubique adductis, & diligenter expenſis.

Ob vaſtam itaque & variam libri materiam, profundamque autoris doctri-

doctrinam in libro hoc reconditam, pergratus olim fuit omnibus cum Autore liber. Celebris eodem seculo *Theologus, Doctor Johannes Reisersbergius, Orator Ecclesiasticus Argentoratensis suavissimus, sed & gravissimus, ob pietatem & doctrinam, raramque prudentiam Imperatori Maximiliano aliisque Magnatibus dilectus, & multis scriptis doctissimis universo literato orbi commendatus*, libellum hunc ita in deliciis habuit, ut eum prorsus imitaretur in nobili & præclaro *lectuque jucundissimo libro Germanico*, de *Formica*. Cujus elegantissimi libri, *Anno* 1517. *Argentorati* editi, plenius argumentum jam confectum, *Nidero* nostro jungere animus quidem fuerat: Sed operis hujus prolixitas prohibuit. Sæpe etiam hoc *historico* & morali *Nideri opere* usus est *Martius Crusius* in *Annalibus Suevicis*, aliique.

In difficilioribus proinde Ecclesiarum, modo non & publicarum rerum motibus, qui ex *visionibus*

novis

novis propalatis, & divinitatis nomine jactatis, *hac tempestate* sunt exorti, quid quæso salubrius, quam *majorum consulere fata, scripta, & consilia*. Cum itaque hoc fine gemina præstantissima *Gersonis* opuscula de *visionibus examinandis, ex seculo* XV. novissime sint repetita & in lucem revocata: Æque nobile & præclarum alterius quoque *Theologi, Nideri, De Visionibus, Formicarii* olim nomine insignitum opus, mole, usu atque fructu majus & pretiosius, similiter edi clementissime mandavit *Serenissimus Princeps* RUDOLPHUS AUGUSTUS. Exemplar ergo antiquissimum gratiosissime dedit ex *Bibliotheca sua domestica*, cui par est alterum in *augustissima Bibliotheca Augusta*, Wolfferbyti, *A.* 1517. *Argentorati* impressum, curante *Wimphelingio, Theologo*, qui in tota Germania literarum optimarum & rerum sacrarum illustre tunc erat decus.

Quod

Qvod autem non ſolum admodum *rarum* eſſet opus hoc utiliſſimum, ſed & ob antiqvorũ typorum obſcuritatem, & decurtatarum ſemper vocum perpetuos fere & vix evolvendos nodos, lectu difficile & tædioſum: Mutari ejus nonnihil debuit habitus. *Stylus* ex uſu illius ſeculi aſperior & *incultior* manſit, ut ætatem ſuam â noſtro hodie cultu remotiorem referrent iſta antiqvitatis rudera: Niſi, cum alicubi tam inſveta vox occurreret, qvæ noſtras nimium offenderet aures, vel & tenebras gigneret inviſas, ex commodiori aliqva vocula ſubſtituta remedium fuerit qværendum. Cætera in hac editione ad elegantiorem noſtræ ætatis conſvetudinem, vel delicatiorem lectorum uſum ſedulo ſunt adaptata.

Ut non ſit dubium, *Lector Benevole*, qvin & grata & fructuoſa Tibi ſit

fu-

futura hæc opera. *Prudentiæ* ad minimum *regulas* haud paucas, nec vulgares, in præſentibus de *re Viſionaria* motibus egregie profuturas, ex innumeris & ſingularibus *exemplis*, additisqve doctis & gravibus viri prudentis & experti *cenſuris*, magna cum voluptate obſervabis.

Explicari & illuſtrari non pauca potuiſſent, ad ætatē illam, *Reformationis & Viſionum* nomine percelebrem, pertinentia, adjectis *obſervationibus*, qvæ ad intelligendum *Niderum*, & exactum de quibusdam *exemplis* judicium formandū, nonnihil fuiſſent collaturæ. Verùm, integrū lectori de ſingulis judiciū linqvere ſatius fuit viſum, qvi eâ erit prudentiâ, ut, qvæ ferenda ſint, qvæ minus, diſcernere posſit. Accedit, qvod qvisqve lectorū ſua de ſingulis gaudeat ſententiâ. Suffecerit

rit

rit ergo, *ætatis istius historiam, Visionibus celebrem*, ex luculento cognovisse autore. Vale, & tranquille vive, ut hic credendo, olim intuendo, lætus & beatus Deo fruaris.

JOHANNIS NIDERI
Theologi olim Clarissimi
De
VISIONIBUS
ac Revelationibus, historiis
Germaniæ refertissimus
Dialogus.

Auspiciis
SERENISSIMI PRINCIPIS
ac DOMINI,
DN. RUDOLPHI AUGUSTI,
Brunsvic. ac Luneburg.
Ducis &c.
luci & integritati restitutus.

Præfatio Wimphelingii, primi Editoris.

REverendiſſimo in Chriſto Patri ac Domino, Domino *Heinrico*, Clariſſimæ familiæ *de Hewen*, Antiſtiti Curienſi, Argentinenſisque Eccleſiæ Cuſtodi & Theſaurario ac ArchiDiacono, Domino Clementiſſimo, *Jacobus Wimphelingius, ex Seletſtadio, minimus Capellanus*, ſeſe commendat.

Scio, Clariſſime Pater, magnificam tuam clementiam ſemper exoptaſſe noſtræ religionis incrementum, moresq; Chriſtianos florere, tum in omnibus, tum præcipue in illis, qui ex ſtipendiis eccleſiaſticis viventes (etiamſi magnatum ſint filii) virtutum exempla ceteris præferre debebant. Quos minus decuit, ſummi Chriſti & divi Pauli doctrinarum, ſacrorumq; canonum, laſciviam & avaritiam prohibentium, eſſe contemtores. Id ipſum quoque ſtomachum movet pientiſſimo *Argentinenſium Antiſtiti, & Alſatum Principi, Gvilhelmo tertio*, hodierno. Qui nedum pacis, ſed & omnium virtutum omnisque Chriſtianæ diſciplinæ ſum-

ſummus amator, ex animo cuperet in viros eccleſiaſticos debitam reduci poſſe *reformationem*. Veruntamen *Leo decimus*, paſtor & pontifex fidelium amantiſſimus, pondus & autoritatem ſacrorum canonum innovaturus, edictum contra transgreſſores conſtitutionum *ſacri concilii Lateranenſis* pridem publicari curavit. Qui divinas & humanas leges, *Leonisq;* juſſa, & ſuorum *Epiſcoporum* ſtatuta negligunt, viderint, ne Chriſtum, inquientem, *Qui vos ſpernit me ſpernit*, contemſiſſe videantur. Quod ſi veteribus ſacrisque ſcriptis tepide forſitan moveantur: Flectat eos ad pietatem iſte libellus *Joannis Nideri, Germani, Theologique præſtantiſſimi*. Qui (ſicut & *Salomon* in *Adagiis, cap.6.*) quosque ad virtutes inducere nititur *exemplo formicæ*, hiſtorias *resque ſua ætate geſtas* afferens: Ut ea, quæ *omnium ſtatuum hominibus* vel bona vel mala *acciderunt*, permoveant terreantque animos legentium. Quocirca, Pater excellentiſſime, dedi operam, ut hoc *hiſtoriis germanicis lectu jucundisſimis refertiſſimum opuſculum*, ſub tuæ paternæ clementiæ auſpicio in lucem prodiret: quo non ſolùm te ipſum, dum â

publicis Argentinensis Ecclesiæ (cujus una columna es) negotiis liber quandoque fueris, oblectare, sed & ceteros, ut in Deum pii sint, ad ejus lectionem incitare possis. Dominus DEUS tuam clarissimam Celsitudinem diu salvam conservet, ad Ecclesiæ decus, & dulce præsidium meum, mihi uti ab octo lustris perspectum, ita & eximie in animo charum.
Argentorati Kalend. Decemb. Anni 1516.

PROLOGUS AUTORIS,

Johannis Nideri, sacræ Theologiæ Professoris, qui tempore Concilii Constantiensis & Basileensis claruit.

PEragrans crebro partes quasdam, præsertim *Alemaniæ*, querelas nonnunquam audivi pigrorum in fide hominum: *Cur modo inter Christianos Deus nullis Ecclesiam roboret miraculis*, aut sacris, pro fide tuenda & virtutibus ad bene vivendum, *non illuminet* sicut olim *revelationibus?* Cum perfidis enim Judæis clamitant: Signa nostra non vidimus, *jam non est Propheta*, & nos non cognoscet amplius. Quod murmur, Christi cooperante gratia, compescere conabor in

in ſequentibus, per plura, *quæ prope & circa noſtra tempora*, imò, *nobis dum datum eſt vivere in humanis*, mira â Deo, vel *miracula* oſtenſa ſunt divinitus, cum *revelationibus* variis, & ſanctorum hominum virtutibus, quæ conſtant aut *viſus* mei vel *auditus propriâ experientiâ*, aut fide dignorum *relationibus*, & ut reor ſatis exinde facta ſunt credibilia.

Verùm, quia in *morali* nunc laboro materia, precor lectorem, ſequentium ne demonſtrationem quærat, ubi accommoda ſufficit *probabilitas*. *Nec me ſuſpicetur facile credere hominibus quibuslibet, præſertim feminis: Quas, niſi ſint probatæ plurimum, ſemper in talibus delirare ſuſpicor.* Quanquam *ſexus* non deſpiciendus ſit *fragilis*, in quo ſexu Deus ſæpe magna fecit, ut confundat fortia mundi, ſecundum Apoſtolum. Scio, *Deum*, juxta beati Job vaticinium, *noſtro non egere mendacio ad obſequendum ſibi.* Scio, quod *falſitates* deteſtetur theologica quam profeſſus ſum ſcientia. Scio denique, *fucatam doctrinam* procul eſſe â vita, & quo fungor ordine Prædicatorum & officio. Nec miretur quis, ſi quandoque loca & nomina propria perſonarum ſiluero.

Quia ita fieri debere fraterna charitas imperat, & recta persvadet ratio, ubi aut confessionis sigillum, aut secretum aliquod notabile, aut periculum Cenodoxiæ ad aliqua silenda adstrinxit, vel periculum aliud corporis aut animæ. Sub unius igitur typo voluminis *libellos quinq;* colligere studui. Ut præsens opus, quod *Formicarius* appellatur, moralizetur: In quo *piger* discipuli, & *Theologus* Præceptoris habebit officium.

Libellus primus principaliter erit de raris bonorum hominum exemplis & *operationibus.*

Secundus de verisimilibus bonis *revelationibus.*

Tertius de falsis & illusoriis *visionibus.*

Quartus de virtuosis *perfectorum* operationibus.

Quintus de maleficis & eorum *deceptionibus.*

CAPITULA LIBRI I.

CAP. I.

QVod formicarum proprietates præ multis animalium conditionibus sint inspiciendæ. De sexaginta proprietatibus earum. De triplici laborum dif-

differentia. De appetendis *miraculis*. De eis, quibus Eucharistia *miraculose* data est. Et cur *sensibilis* aliquando *devotio* subtrahatur.

Cap. II. Nigredo quid significet. De quibusdam *virginibus à Christo desponsatis*. Et quare Deus *simplicibus* plus soleat dare.

Cap. III. Quod in parvis animalibus mirabilior Dei luceat sapientia. De *reformatis* miraculose monasteriis. Et quomodo salvari possint, qui in *deformatis* vivunt monasteriis.

Cap. IV. De politiæ bono triplici. De errore eorum, qui castitati detrahunt. De liberatis ab amore carnali *divinitus*. Et quam aptæ sint terræ steriles pro castitate tuenda.

Cap. V. De mutuo & fraterno juvamine. Et de triplici gradu *in matrimonio caste viventium*.

Cap. VI. Quomodo in brutis quibusdam animalibus quædam sit ratio, memoria & sollicitudo. De non judicanda facile prælatorum vita. Et de sanctis Episcoporum quorundam exemplis.

Cap. VII. De civitate morali, & labore bono triplici. Quæ bona fecerint duo

Concilia generalia noſtro tempore. Quod impoſsibilis ſit modò *generalis Eccleſiæ reformatio*. Quod Prælati non ſemper ſint in cauſa, quare non fiat *reformatio*. Et quod oporteat eos vitia ſæpe ſubditorum diſsimulare.

Cap.VIII. Quæ ſint perfectionis viæ. Et quantum peccent religioſi, medicinam ſtudentes corporum, animarum neglecto ſtudio.

Cap. IX. Vituperatur iners otium, & commendatur labor triplex. Et de quorundam hominum bonorum ſtupendis corporalibus exercitiis.

Cap. X. Dæmon, quomodo religioſos *perfectionis iter* euntes plus vexet quàm alios. Et quanta bona in Eccleſia fecerint Mendicantium Ordines: licet perſecutores ſemper habeant.

Cap.XI. De utilitate peregrinationis diſcretæ. De laude & fructu Chriſti paſsionem crebro ruminantium.

Cap. XII. De præparatione cibi ſpiritualis. De duplici dulcedine divinæ gratiæ, quæ aliquando in Euchariſtiæ ſumptione, aliquando in aliis exercitiis percipitur. Et de mirabilibus naturalibus, quæ *videntur eſſe miracula*.

CAPITULA LIBRI II.

Cap.I. Quod *revelationibus* quis credere possit bene probatis. Quod *simplicibus* aliquando, & *feminis*, tanquam aptioribus, aliqua revelentur. Et de Magistri Vincentii laudibus.

Cap. II. De Archiepiscopi Trevirensis Ottonis bona vita. Et cur hodie Episcopi non sicut olim clareant *miraculis*.

Cap. III. De visu hominis duplici. De *somniorum* veritate & falsitate. Et de nunciatis *in somnio* vel *vigilia* per sanctos.

Cap. IV. De somniorum differentiis. De causis eorum. Et *de deceptis per somnia & visiones*.

Cap.V. Quod recurrendum sit ad discretos viros *in somniorum & visionum incertitudine*. Et de sex regulis, per quas aliquis in talibus non decipi possit facile.

Cap. VI. De via bona multiplici in moribus. Et sub quam multis *imaginibus somniorum* diversi moneantur.

Cap.VII. De laude pacificorum. Quod Deus mutis & surdis aliquando *futura revelet*, & cum *simplicibus* in Eucharistia miracula operetur. Ac de quinque Prophetiæ gradibus.

Cap. VIII. De sollicitudine pro thesauro

ro virtutum habendo. Et de militibus, virtuose pro republica laborantibus, vel pro fide.

Cap.IX. Quis sit odor bonus in moribus. De sancte in matrimonio & caste viventibus. Et utrum bonus angelus aliquem hominem obsideat in bono, sicut malus in malo.

Cap.X. Fœtor luxuriæ assimilatur sulphuri, & quam sit fugienda. Et de castitate aut virginitate, quæ sicut corpus servari possit.

Cap. XI. Abstinentia quantum prosit, & crapula obsit. Quod Deus in his pugnantes juvet. Et de *terra, ubi viget castarum feminarum multitudo & virginũ.*

Cap.XII. Quod alæ contemplationis in senio assumi debeant. Quid sit senium laudabile. Et quomodo quidam electi in morte timeant: alii gaudeant, qui prius fuerant timidissimi & scrupulosi in conscientia.

CAPITULA LIBRI III.

Cap.I. Quomodo multiplex sit quantitas. Quomodo *quidam se fingant defunctorum esse animas, & revelationes habere.De feminis in jubilo exclamantibus* aliquando in sermone; & quid sentiendum sit de talibus.

Cap.II. Quantum obsit animæ cœcitas. Et de *deceptione* triplici, quam facit Diabolus aliquibus. Exemplaque ponuntur de Dæmone, visibiliter nobili obsequente. Et de per Beghardum *deceptis.*

Cap.III. De ursis, quibus Tyranni assimilantur. Quantum oratio communis valeat, & opera privata misericordiæ, ostenditur in *monialibus* perversis,& in *femina,* perplexa mirabiliter in causis matrimonii.

Cap.IV. Quantum viri cavere debeant *mulierum* familiaritatem & blanditias. Quomodo sexus non sit vituperandus in feminis, sed vitium. Et duæ dantur causæ,cur vir excellat feminam,&quare plus viri moneantur quam feminæ.

Cap.V. Quomodo Formicaleon & Tigris hypocritas designet & hęreticos. Et describitur quædam perniciosissima hæresis, *quæ currit hodie.* Atque duo modi ostenduntur, quibus Dæmonum voluntas & potestas coarctetur.

Cap.VI. Infamia fœtori comparatur. Quam periculosum sit *feminis* convivere. Quomodo hæretici *tales* soleant *seducere ad speciem libertatis.* Quomodo viri inficiantur ibi, & *discipulos acquirant defloratos.*

*Cap.*VII.

Cap.VII. Quam conſultum ſit ſpiritualibus in domo conſiſtere. Et cur quidam & quædam per hæreticos *decipiantur* facile.

Cap.VIII. Per cineres deſignatur humilitas. *Superbia* meretur illudi. Exemplum de *moniali*, quæ *ſe morituram falſo prædixit.* Et quomodo veri â *falſis Prophetis* dignoſcantur.

Cap.IX. Canibus hæretici aſſimilantur. Hæretici in quanta differentia fuerint & malitia in regno Bohemiæ: & cur aliquoties triumphos contra fideles obtinuerint in bellis.

Cap. X. Quod per aurum ſacræ ſcripturæ ſapientia deſignetur. Quod eandem hæretici male accipiant. Et de quodam hæretico perverſiſſimo & cauto, ad fidem converſo tandem.

Cap XI. Quæ utilitas ex hæreſi ſequatur. *De deceptis per ſtigmata* Chriſti *fictitia.* Quomodo *mirabiliter uterq; ſexus decipiatur.* Et de puero in Ravenspurg, pro martyre habito.

Cap. XII. De *miraculis*, tempore, quo in Bohemia hæretici fuerunt, oſtenſis, ponuntur quædam exempla.

Cap.

CAPITULA LIBRI VI.

Cap.I. Anima quomodo creſcat virtutibus. An *feminæ* ſint viris pejores & incontinentiores?

Cap.II. Ova, & fœtus ſpiritus quomodo ſint nutriendi. De ſervientibus aliquando ſanctis, ſine Euchariſtia non migrantibus. Et quod ſancti in ſimilibus providerint eis obſequentibus.

Cap.III. Vita â quo ſole proveniat. Quomodo blaſphemias quidam didicerint. Quod tria ſint vitia quæ difficillime intermittantur; videlicet, amor, avaritia & odium, de quo exempla.

Cap. IV. Filii ſpirituales quantum diligendi ſint. Et quomodo *virgines* quædam pro virginitate tuenda mortem pro vita potenti oratione apud Chriſtum obtinuerint.

Cap.V. De zelo promovendi fructum animarum & virtutes, exempla *caſtarum virginum* ponuntur.

Cap. VI. Herbæ & earum fructus & ſuccus quid ſignificent. De diſcenda ſapiencia ex mirabilibus Dei in lignis & lapidibus, per imagines naturaliter productas.

Cap.VII. Senectus laudabilis, quæ ſit. De ſeptem quæ ſint neceſſaria ut ſenes diſcan-

diſcant, ſi prius non didicerunt. Et de Magiſtro Franciſco, ſene & devoto Theologo.

Cap. VIII. Quid ſignificent genera hordei vel frumenti. Et quomodo Deus peccata gravia hodie graviter aliquando puniat fulmine vel morte temporali vel ſpoliatione.

Cap. IX. Humor carnalis concupiſcentiæ quantum ſit cavendus. De *ſancta virgine Toleta* clariſſima. Quod fides hodie dilatetur in mundo. Et de *ſancta vita Catharinæ de Senis.* De pœnitentia ſancti Dominici.

Cap. X. Quod in terrenis ſe nullus fundare debeat. De præmonitis ad moriendum *divinis oraculis.* Et de non vindicando ſe in clero per Laicos.

Cap. XI. Per quinque remedia labor aliquis facilitatur, etiam ſpiritualis. De horrentibus Chriſti ſacramenta recipere. De *ſanctæ Chriſtinæ* meritis ejus die morienti. Et de bona morte multorum qui publica juſtitia plectuntur.

Cap. XII. Hyems & æſtas quid ſignificent moraliter. De vitanda acidia. Et quod non oporteat terreri morte ſubitanea bonorum hominum, in quibus bona vita præceſſit.

CAPITULA LIBRI V.

Cap. I. Dolores diversi quid in sacra Scriptura significent. Quod tribus modis *deludantur hominum mentes*. Et de nocturnis exercitibus & equitibus, quid in bono vel in malo significent.

Cap. II. Unde proveniant inquietudines nocte in quibusdam domibus. Exempla ponuntur. Et quomodo fiant obsessiones hominum â Dæmonibus. Ac de sex caussis, quare quidam non liberentur.

Cap. III. Hyems & frigus quid significent. De septem *maleficiorum* exercitiis. Quomodo comedant pueros. Quomodo artem istam profiteantur. Et an maleficium sine peccato possit tolli.

Cap. IV. Necromantici qui sint. Quomodo â Dæmonibus malum aliquando pretium recipiant. Quomodo divinitus maleficia impediantur, & quomodo tempestates concitent.

Cap. V. Viscus animæ est delectatio luxuriosa, potissimum malefici. Quomodo infrigident generativam: promoveant ad amorem vel odium. Et an in charitate existentes possint malo affici.

Cap. VI. Vini nocumenta ostenduntur. Quomodo liberari possint infrigidati amore, vel odio

dio capti, vel hujusmodi male affecti. Quomodo bonus angelus magis ſit beneficus bonis, quam malus maleficus peccatoribus. Et de multis per angelos caſtificatis ſeu eunuchatis.

Cap. VII. Comeſtio detractionis quæ ſit. Malefici quomodo lædant judices & videant abſentia; & quomodo dicant aliquando contradictoria.

Cap. VIII. Delectatio venerea quantum fugienda ſit. De *feminis*, quæ ſub virili ſpecie *ſe publicè dicunt eſſe miſſas divinitus.* Et *de tribus, quæ raro medium tenent*, videlicet: *lingua, eccleſiaſticus & femina:* quæ in bonis optima, in malis verò aliquando peſſima ſunt.

Cap. IX. Tres modi ſunt corrigendi vitia. Et quod incubi ſint & ſuccubi Dæmones: prout probatur per exempla & per autoritates.

Cap. X. Quæ ſit munditia & immunditia carnis & ſpiritus. Quam periculoſus ſit contactus maris & fœminæ. Incubi utrum generent. Quomodo quædam virgines in conceptu & partu aureolam non perdant virginum. Remedia fugandi incubos, dantur. Et quomodo quædam phantaſticè ſolùm ſe concepiſſe putent.

Cap. XI. Homo perfectus eſt triplex particularis homo. Ex duplici cauſa aliqui obſidentur. Sex modis dæmones ſolent obſidere. Quod obſeſſi euchariſtiam recipere poſſint. Et quid valeant exorciſmi.

Cap. XII. Stipes, radix, gemma, flos, folia & fructus, quid ſignificent. De herbis, petris & melodiis, an Dæmonem arcere poſſint. De variis modis obſidendi hominem, aliquando phantaſticis, per maniam. Et de remediis contra maniam.

LIBER

LIBER PRIMUS.

De raris bonorum hominum exemplis & operationibus.

CAP. I.

Quod formicarum proprietates præ multis animalium conditionibus sint inspiciendæ. De triplici laborum differentia. De appetendis miraculis. De eis, quibus Eucharistia miraculose data est: Et cur sensibilis aliquando devotio subtrahatur.

VAde ad formicam, ô piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam. Quæ, cum non habeat ducem ac præceptorem nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat*: ait dives ille *Salomon*, primus in hoc philosophus & Theologus, *Proverb.6.* Quo in loco *tria* te docet, ô *piger*, attendere principaliter.

1. Pii Præceptoris mandatum: dum præmittit: *Vade & disce sapientiam.*

2. Proprii teporis excessum: ubi subjungit: *ô piger.*

3. Gnari animalis exemplum: quando concludit: *ad formicam, cum ejus proprietatibus*: Quas si *humanis applicaveris moribus*, veram revera disces sapientiam.

Eandem etiam ob cauſam olim, in principio noſtri Ordinis, noſter *frater Thomas Brabantinus*, librum moraliſavit *de apibus:* eisdem applicans *exempla* & *miracula ſuo facta tempore*, ne talia aboleret oblivio mater ingratitudinis.

Non autem, ut reor, levi ex cauſa materiam ſumſi *de formicis* potius, quàm de aliis minutis animalibus. Quoniam inter talia omnia nihil reperi naturâ ſagacius, & morali diſciplinæ hominis accommodatius. Qua in re, nedum ſapientiſſimi *Salomonis*, verùm etiam per eum loquentis *Spiritus S.* autoritatem imitor dicentis, *Prov.* 3. *Quatuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus. Formicæ, populus infirmus; quæ quidem præparant in meſſe cibum ſibi.* Et de *lepuſculo, locuſta,* & *ſtellione* poſterius per ordinem loquitur.

Formicarum præterea ex inſpectione provida, olim *Malchus*, qui *captivus* dicitur *Monachus*, ſuæ pœnitentiæ hauſiſſe legitur documenta ſalubria, ut *B. Hieronymus* in ejusdem ſcribit Legenda. *Cogitans*, inquit Malchus, *dum captus in eremo pecudes paſcerem, aſpicio formicarum anguſtum gregem, vehere videns onera majora*

majora quàm corpora. Aliæ herbarum quædam ſemina forcipe oris trahebant: aliæ egerebant humum de foveis, & aquarum meatus aggeribus excludebant. Illæ venturæ hyemis memores, ne madefacta humus in herbam hordea verteret, in lata ſemina præſcindebant. Hæ luctu celebri corpora defunctorum portabant. Quodque magis mirum erat, in tanto agmine egredientes non obſtabant intrantibus, quin potius, ſi quam ſub faſce vidiſſent & onere cecidiſſe, ſuppoſitis humeris adjuvabant. Quid multa? pulchrum nempe mihi & non modici ponderis ſpectaculum dies illa præbuit. Unde ipſe namque recordatus ipſius ſapientiſſimi Salomonis, ad formicæ ſolertiam nos mittentis, & pigras mentes ſub tali exemplo ſuſcitantis, cœpi tædere captivitatis, & monaſterij cellulam quærere, ac formicarum illarum ſimilitudinem deſiderare: Ubi laborant in medium, & cum nihil cujusquam proprium ſit, omnium omnia ſunt.

Cum igitur inter parva admiranda animalia, non excipiendo brevem in volatilibus *apem*, nullum *formicâ* reperiatur ſagacius, ſimiliter quoque morali diſciplinæ hominis accommodatius: Idcirco

co juxta generalem præmiſſam traditionem, ejus *proprietates* in ſequentibus hujus opuſculi libris ac tractatibus recitabo. Nihil tamen de talibus formicarum proprietatibus ſcribam, niſi quod *Iſiodorus*, *Plinius*, *Solinus* & ipſe *Ariſtoteles* tradunt: ſimiliter quoque & *Dominus Albertus Magnus* in ſuis de Animalibus libris: aut quod ego *propria vidi experientia.*

Eſt itaque inter *formicarum proprietates* in genere, juxta comparationis gradus triplices, *quintuplex differentia.* Secundum quas *quinque* erunt *libelli*, ad mores hominum bonos vel malos applicandi.

Prima differentia *ex operatione* formicarum ſumitur. Quia quædam mortuos ſepelire videntur: Aliæ in laboribus lucroſis ſedulo occupantur: Aliæ verò ſtant in viis publicis, iter quodammodo oſtendere conantes, ne erret aliqua.

Secunda differentia *ex motu* ſumitur. Quia quædam repunt tantummodo: Aliæ alas acquirunt: Aliæ volant.

Tertia differentia *in quantitate* conſideratur. Quia quædam ſunt parvæ, aliæ majores, aliæ maximæ.

Quarta

Quarta differentia *in processu ætatis* videtur: Cum quædam sint in ovis, aliæ vermiculi nati noviter, aliæ autem quæ jam possunt generare.

Quinta differentia est *in colore*. Quia quædam nigræ, aliæ rubræ, aliæ formæ & qualitatis alterius, ut in Æthiopia.

Piger. Quia me *formicarum* propria intueri jubes, & ibi discere sapientiam: Vellem earum *conditiones* singulas exprimeres. Ut his quasi pro exemplari habitis, facilius deinceps & delectabilius *mores* valeamus diligere.

Theologus. Ut noveris ergo (prout ex præfatorum Doctorum dictis disci potest autenticis) *conditiones formicarum* annectam *sexagenas* numero, *cuique libello* tradendo *duodenarium*.

Sub *primo* sit hæc in ordine *prima*: In operatione sua formicæ differunt tripliciter, ut præmissum est.

2. Hæ, quæ sunt nigræ, parvæ sunt mole corporis, sed virtute excellunt majora animalia.

3. Quamvis vivant in grege, non tamen regem habent, ducem, nec præceptorem.

4. Civitas earum differt multum ab apum politia. Dum istæ regnum habent

bent Monarchicum, non autem illæ.

5. Etsi Monarchâ careant, tamen sibi mutuo tranquilliter obtemperant.

6. De sua republica inest eis quædam ratio, cura, & memoria.

7. Domum simul sive civitatem construunt, quam, distinctam habitaculis diversis, plantarum tegunt particulis.

8. In suis domibus vias rectas & occultas fabricant, quibus satis occulte sæpe inhabitant.

9. Tam mares quam fœminæ ad laborem egrediuntur universæ per turmas.

10. Vias suas bono ordine observant, ne illæ, quæ exeunt, remeare volentes, obviando præpediantur.

11. Extra domum viâ satis recta & aperta ambulant, ut necessaria acquirant pascua.

12. Non more apum sibi cibos faciunt: sed â Deo & natura donatos recondunt.

Pro libello *secundo* sit *prima* formicarum differentia: In motu trina esse dignoscitur, ut præmisi.

2. Præsagiunt & præsentiunt frigus, & pluvias, & tempestates aëris.

3. Geminos habent oculos, quibus corpore reguntur.

4. Amputatis oculis palam errant.

5. Cœcitatem incurrens videntem fortissime amplectitur, nec dimittit, nisi ad casam reducta.

6. Via una egrediuntur è suis domibus, quæ versus finem, propter quærenda pascua, multiplicari videtur.

7. Per unam lineam satis regiam ad nidum redeunt, nec in via una aliam impedit, sed aliquando sibi osculo vel ore pacis fœdera porrigere videntur mutuo.

8. Omnes unum locum observant, in quem thesauros ponant & recondant.

9. Nidus earum acutum quendam & ponticum odorem spirat & delectabilem.

10. Fœtida quædam, ut sulphur, origanum, & cornu adustum cervinum, adeo odiunt, ut si talium super earum domos spargantur fumigationes aut cineres, de loco migrent.

11. Omnes circa ventrem strictæ, parvæ & quasi cinctæ sunt.

12. *& ultima* formicarum differentia est: Quod in senio tandem, more avium, assumtis alis volent.

Pro libello *tertio* sit conditio formicæ *prima*: In quantitate earum triplex (ut in

præsenti non longe antea tetigi) reperitur differentia.

2. Quando in via visu privantur, vix aut nullatenus ad domum reverti possunt.

3. Ab ursis devorantur. Quos sanant, si ægrotant. Unde ab eis sagacissime quæruntur.

4. Philomelæ formicas & earum ova avidè quærunt & comedunt. Quia ex his convalescunt ægrotæ, & sonoræ efficiuntur.

5. Formicaleon cibum formicarum rapit & edit in hyeme. Quia in æstate improvidus nil sibi de cibo reservat.

6. Quamvis nidus formicarum odore bono redoleat, tamen si super eo ligna nova & tenera, aut ex his lagenæ terantur duriter & fricentur, fœtorem quendam notabilem contrahere observantur.

7. Quando lucri causa incautè extra domos ambulant, sæpe â formicaleone per insidias necantur.

8. Formicæ ubi sunt noxiæ, facillime fugantur, si ibi orbiculariter cineres spargantur.

9. Formicæ dicuntur esse in Æthiopia grandes, adeo ut canibus sint similes.

10. Aurum tales pedibus ex arena leguntur fodere. 11. Eæ-

11. Eædem â se effossum aurum, quod eis parum aut nihil prodest, custodire diligentius dicuntur.

12. Homines, qui eis aurum furtim subtrahunt, evigilantes ad necem persequuntur.

Pro libello *quarto, prima* est conditio: Quod in ætatis processu gradu trino potiantur prænotato.

2. Ova formicarum colore sunt alba, sed quantitate parva & rotunda, oblonga & columnalia.

3. Ova earum sunt odorifera, & infirmis quibusdam animalibus medicina.

4. Incrementum ova earum suscipiunt in loco calido, & versus solem: ubi posita à parentibus, primo in vermes albos, & exinde in formicas complentur.

5. Turbatâ domo, ova studiose solent tollere & ad nidum reportare.

6. Cibus formicarum sunt fructus & herbarum succi, quarum etiam partes separant, & cum eis ad nidum revertuntur.

7. Formicis præ aliis est proprium, quod in majore sua ætate virtute crescant.

8. Grana frumenti eligunt, sed hordeum parum curant.

9. Grana desiccant, cum humida sint & madida.

 10. Gra-

10. Grana ſolerter colligunt & decorticant, ne germinent, & ſecreto recondunt.

11. Arte multiplici onera reddunt portabiliora.

12. Hyeme quieſcunt, & cibo fruuntur æſtate collecto.

Pro libello *ultimo*; In colore triplici *prima* eſt formicarum differentia.

2. Quæ domos ædificant extra ſolitudinem prope homines, devaſtationes crebro patiuntur.

3. Frigus grave, ovis earum ſuperveniens, prolem impedit aut retardat.

4. Alis carentes, vel nimium progredientes in publicum, ab aliis beſtiis facile necantur.

5. Viſcoſis humoribus, & tempeſtate, ab inceſſu & â labore præpediuntur.

6. Quæ ſibi â vino vel â vippa non cavent, ſubito inebriantur & graviter.

7. Comeſtæ ab hominibus, eis nocent: Non beſtiis omnibus: ſed quibusdam proficiunt.

8. Formicarum cibus nonnunquam ſunt cadavera animalium mortuorum.

9. Se lædentes homines humore acuto pungunt.

10. Manus inquinant hominis, ſi multum tangantur.

11. Ra-

11. Radices lædunt arborum, ubi juxta eas nidificare ſinuntur.

12. Ad ſummitates ſcandunt arborum, & ibi earundem arborum flores & germina lædunt & rodunt, cavantque fructus tenerrimos.

Vides igitur, *piger*, quot imitabilium proprietatum diverſitates æterna ſapientia in minuto animali locaverit.

Piger. Video, & fortasſis invideo, qui me jam vice tertia, non proprio, ſed nomine probroſo, *pigrum* vocitas, quem à tempore, quo religionem approbatam profesſus ſum, ſcis acidiam odiſſe, etſi non totam evaſerim. Nam autores alii, qui ſuis cum diſcipulis *de exemplis habuere dialogum*, honeſto eos allocuti ſunt nomine, proprio aut appellativo. Tu vero inchoas à convicio.

Theologus. Te *pigri* hominis vitio irretitum eſſe non re ipſa autumo, ſed ſolo nomine, mutuæ collationis gratiâ. *Nulli*, ſcias, *nomen, qualecunq; fuerit, obeſſe, ſi deſignati vitii actu caruerit*. Quid enim obfuit Thaddæo, Apoſtolo, quod cum proditore Chriſti, Juda, par nomen habuit? *Ubi de morum in aliquo conſtat differentia: Parum refert, quæ ſit nominis*

con-

convenientia. Sicuti namque ſolum vocabulum nulli hominum bonitatem tribuit: Ita nec cuiquam nota vitioſi nominis ipſum virtutis donum adimit. Ni fallor mens iſta fuit *Chryſoſtomi*, cum ait in quadam ſententia: *Si Diaboli nomen aureis literis ſcripſeris, malignitate tamen non carebit: Et, ſi nomen Dei tetris nonnullis depinxeris characteribus, nihil divinæ bonitati nocebit.* Vocum itaque prurientia vocabula non curemus magnopere: ſed in virtutibus, prout cœpimus, ex formicæ proprietatibus ſatagamus proficere.

Piger. Tranquillatus â murmure videor. Unde, ut aſſeris, quæſo, cœptâ morali doctrinâ, eandem velis deinceps proſequi.

Theol. Prima formicarum antea recitata differentia & proprietas eſt: quod *in operationibus* ſuis *formicæ* plurimum *differant.* Quia *quædam* mortuos ſepeliunt: *aliæ* lucroſis occupantur ſæpe laboribus: *aliæq;* ſtare videntur in viis publicis, iter quodammodo oſtendere molientes aliis, ne devient.

Per quæ datur intelligi, quod nulli homini, præſertim minus eccleſiaſtico, liceat

ceat vacare acidiæ vitio: Sed cunctis studendum sit, *ut utili aliquo semper occupetur exercitio.* Sunt enim in cætu ipsius Ecclesiæ, ad instar formicarum, exercitia varia, & *tres* operationum *differentiæ*, plurimũ distantes apud Deum in merito.

Quidam sunt in mundo detenti licitis: sed *circa corporalia* pressi laboribus. Puta, *mechanici*, pro sustentatione sua & suorum necessariorum: Et maxime hi, qui in operibus misericordiæ *corporalibus* proximo inserviunt. Quibus tamen non semper debent insistere; sed, eisdem interdum omissis, vacare melioribus. In seculo enim, vel in infirmitate existentes, velut mortui sunt, vel in morte quadam constituti: Juxta illud cantici Ecclesiæ: *Mediâ vitâ in morte sumus.* Supra enim *tota vita* est *in cælo.* Infra *tota mors* est *in inferno.* Hic autem *in media vita* sumus, quæ *quædam mors.* Hinc est, quod ad meliorem vitam Christus quendam vocare volens, illi dixit *Matth.* VIII. *Sequere me, & permitte mortuos sepelire mortuos suos.* Unde *Bernhardus*, *XIX. Notandum est in hac sententia, quod aliquando minora bona prætermittenda sint propter utilitatem majorem.*

Sunt

Sunt *alii* lucrosis insudantes laboribus, sed *in spiritualibus* bonis. Videlicet *religiosi & clerici*, qui per orationes & laudes canonicas â suis & aliorum animabus nocte dieque hostes fugant invisibiles. De quibus ait Apostolus. 1.*Tim.* II. *Qui bene præsunt presbyteri, in duplici honore habeantur*, remuneratione scilicet, divinâ pariter & humana, ut *Glossa* insinuat.

Sunt præterea *alij*; qui in plebeorum oculis toto die stare *otiosi videntur*, eo quod se non corporalibus involvunt exercitiis: Qui tamen in via morum veri *duces* sunt *hominum simplicium*, eis methodum ostendentes mandatorum Dei. Quemadmodum sunt boni *doctores & Prælati Ecclesiæ*. De quibus *Ephes.*IV. dicit Apostolus: *Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.*

Primi ergo boni, *secundi* meliores, & *tertii* optimi, formicarum imitantur opera.

Piger. Vellem singula in sequentibus capitulis probares per *hodierna* aliqua *mira-*

miracula: Sicuti ipsa jam roborasti *sacræ Scripturæ* autoritatibus, & formicarum proprietatibus.

Theol. Si sacræ Scripturæ autoritas & veterum tibi miracula ad credendum non sufficiunt: Judaicæ perfidiæ videris esse proximus. Judæi (inquit Apostolus) *signa quærunt, sicut Græci sapientiam.* Et Salvator *Matth. VII. Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus? & in nomine tuo Dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Nunquam novi vos, discedite â me, qui operamini iniquitatem.* Super quo *B. Gregorius, II. Lib. moral. Hâc sententia datur intelligi: quod in hominibus charitas, humilitas, non autem debeant virtutum signa æstimari. Unde nunc sancta Ecclesia etiam, si quæ sunt hæreticorum miracula despicit: Quia probatio quidem non est sanctitatis, signa facere. Quia, hæc sanctitatis speciem non esse, cognoscit: sed proximum ut se diligere, de Deo vera, de proximo meliora quam de se ipso sentire.* Et *B. Augustinus lib. LXXXIII.* q. dicit: *Intelligimus quædam miracula etiam sceleratos homines facere, qualia sancti facere non pos-*

possunt. Et statim causam hujus adjungit idem, dicens: *Quia non ideo potioris loci apud Deum arbitrandi sunt esse scelerati quam justi. Non enim acceptiores erant apud Deum magi Pharaonis, quam populus Israel, quia non poterat populus facere quod illi faciebant: quamvis Moses in virtute Dei majora potuerit. Unde revera mali non possent illa facere, nisi permissi; boni autem si daretur eis â Domino, possent & illa & majora facere. Non tamen sine recta ordinatione Domini est, quod non datur hæc potestas sicut malis.* Unde subdens causam, quare non detur eis, dicit: *Imo non omnibus sanctis ista tribuuntur, ne perniciosissimo errore decipiantur infirmi, existimantes in talibus sacris esse majora dona quam in operibus justitiæ; quibus æterna vita comparatur. Propterea Dominus prohibet hinc gaudere discipulos, cum ait: Nolite in hoc gaudere, quoniam spiritus vobis subjecti sunt, sed gaudete quoniam nomina vestra scripta sunt in cælis. Luc. X.*

Piger. Miracula adduci *non desidero, ut veritati ipse credam fidei, & disciplinis moralibus:* Sed *propter pusillos fidei,* quorum multitudo est non minima, hoc exigo.

go. Qui *novis* adeo donatis *prodigiis moventur* ad virtutes ferventius. Referunt exinde viri ſolidi Deo grates amplius, & uniuntur charitate per facta, ob id ſuo fini altiſſimo arctius inhærentes.

Theologus. Has ob cauſas *exemplum*, imo *miraculum in noſtris factum temporibus* refero de laborantibus in ſeculo licitè. Fuit vir quidam *plebejus* laborator, *ſimplicianus* mundo, ſed Deo revera prudentior *in civitate Nurenbergenſi*, Bambergenſis Diœceſis, meo tempore *civis*: Modo non nomen proprium, ſed vitæ fama bona occurrit: Filius confeſſionis hic extitit prædeceſſoris mei in prioratu Nurenbergenſi, *Fratris Eberhardi* videlicet, viri, ut ceteri teſtari poſſunt, Patris fide digni valde. Ex hujus enim relatione didici quæ ſeqvuntur. Hic igitur *ſimplicianus*, temporali quidem ſubſtantia non mendicus fuit, ſed rebus vivebat ſecundum ſeculum mediocriter, ad divina vero fuit *devotus* plurimum. Nam operibus miſericordiæ de labore & rebus propriis pauperibus erogabat largiter. Peregrinationibus longis aliquoties corpus macerabat acriter. Et in meditatione dominicæ paſſionis ſe exercere ſolebat

multipliciter. Et quia ex his piis operationibus ad Deum indies ejus animus cœpit inardeſcere: Idcirco deſiderium aliquoties in anno ſumendi diviniſſimum Euchariſtiæ ſacramentum in eo non deſtitit creſcere. Verum *in præfata civitate maſculinus ſexus rarius quam fœmineus ad Euchariſtiæ ſacramentum ſolet accedere, quod his etiam licentius plerumque Plebani, quam illis ſolent tradere.* Formidabat propterea Dei famulus, ſacramentum, quod cordis æſtu affectabat, contra morem crebrius petere, ne ſingularis videretur, juxta illud memorandum *B.Bernhardi: Qui facit quod nemo, mirantur omnes.* Excogitabatq; tandem divino nutu modum aliquem, quo mediante acquireret per æquipollentiam, quod ſumere nequibat per ſacramenti præſentiam. Sciebat enim: quod *ſemper Dei miſericordia voluntatem bonam pro facto acceptet, quando propria negligentia opus extrinſecum non tollit.* Fecit igitur quantum in ſe fuit, quicquid potuit, ſe ad ſacramentum Euchariſtiæ præparando, die præſertim & hora qua Euchariſtiam habere veriſimiliter à ſacerdote proprio non valuit. Nam primum ſi opportu-

portunitas arriſerat, ſacramentaliter prius confeſſus eſt. Cibum præcedenti die ſumſit moderatius vice jejunii. Deinde devotione vera per meditationes ſtans in ara cordis coram Dei viventis oculis, mactare ſe & actuare ſolebat ſolicitius, quam potuit. Et tandem infra miſſæ officium, & potiſſimum communionis horâ omni quo deſiderio poterat à divina *petiit* clementia, ut ſe tanti ſacramenti participem efficeret, & bonam voluntatem pro facto acceptaret. In cujus evidentiam ut corpus ſubjaceret ſpiritui, & ut divina bonitas bonæ voluntatis munus acceptaret pro facto: Idcirco, cum ſacerdos ore proprio ſacramentum ſub ſpecie panis ſolebat accipere, iſte Dei famulus tuſo pectore, tunc *etiam labia ſua aperuit*. Et ecce mira res. Nam divino (*ut pie credi poteſt*) *miraculo* accidit, ut quando ita ſe diſpoſuit, illico linguæ ejus hoſtiæ conſecratæ quædam particula adhærere cœpit devote dulciter & ſenſibiliter. Adeo ut neceſſarium videretur ei, aut iſtam quam ſenſit particulam de ore, quod verebatur, ponere, aut, quod faciebat, perceptam deglutire. De quo cum miraretur ſæpius, & tandem dubitaret, an illud

adveniret divinitus: Quadam die cum divina audissent & percepisset, ut dictum est, finito missæ officio certiorari volens, digitum ori imposuit, lingvam tangere voluit, sed digito alba quædam particula, ut visus ostendit, inhæsit sensibiliter, quam ori iterum impositam sumsit, ut antea. Sed deinceps per decursum vitæ suæ nunquam simile meruit percipere: licet â bonis operibus non magis quam ante desisteret.

Piger. Scire vellem, cur hoc donum Deus suo famulo voluerit subtrahere, qui nihil illiciti operis videbatur in tactu facere.

Theologus. Ut satis reor nihil boni gratuiti & virtuosi huic divina clementia abstulit deinceps, sed solum sentimentum quoddam ademit corporeum, in quo parvum, vel quidem nullum consistit, secundum nostram sophiam atque doctrinam, meritum: Quod potius nonnunquam *imperfectorum* est *præmium*, ne in via deficiant, quam sit meritum. Unde etiam *fortioribus* sæpe in Dei vinea laborantibus *talia subtrahuntur sentimenta dulcia*, quæ opus est ut aliquando dentur *infirmioribus*, ut docet *B. Bernhardus*

dus in epistola ad fratres de monte Dei. Et fortassis etiam delicto penitus non caruit: Post multas boni oraculi visas circumstantias, sicut Zacharias, ambigere, ubi dubitare non licuit.

CAP. II.

Nigredo quid significet. De quibusdam virginibus à Christo desponsatis. Et quare Deus simplicibus soleat dare.

PRocedo ad formicarum conditionem aliam, quæ est, quod hæ, quæ *nigra* sunt, *parvæ* quidem sint *mole corporis*, sed *virtute* & animi industria *excellant majora animalia.*

Per quæ datur intelligi, quod, quamvis quidam Dei famuli sint in exteriori apparentia parvuli & humiles, revera tamen coram Domino & Dei angelis, imo in Dei ecclesia sanctitate & justitia præcellant ceteros, qui in hominum aspectu sæpenumero magni esse videntur & merito. Per coloris quippe nigredinem *humilitatem*, & per parvitatem corporis *simplicitatem* debere intelligi nemo ignorat qui sacram Scripturam didicit. Hinc est quod comæ sponsi, *Cantic. V.* nigræ esse describuntur: id est, mundo despicabiles,

ut dicit *glossa*. Et *Matth. VIII.* ipse homo natus quæsivit & respondit dicens: *Quis, putas, major est in regno cælorum?* Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum, dicens: *Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicunque ergo humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in regno cælorum.* Sæpe siquidem in pauperibus & *simplicibus* ac â mundo abjectis hominibus majora vidimus virtutum & nonnunquam *miraculorum* divinorum indicia, quam in his, qui alios in dignitatibus vel scientiis præire videntur. *Deridetur*, inquit B. Job, ibidem Cap. XII. *justi simplicitas, quæ est lampas contemta apud cogitationes divitum, sed parata ad tempus statutum.* Divites enim (ut super eodem dicit B. *Gregorius*) vitam *simplicium* in hoc mundo humilem abjectamque despiciunt. Si tamen ante occulti judicis oculos emicant, honorari metuunt, despici non refugiunt, corpus continentia afficiunt, & sola in animo dilectione pingvescunt.

Piger. Poterisne de similibus talibus *exemplum nostro factum tempore* pro præsenti recolere? *Theol.*

Theol. Possum, & spero multum accommode nostro proposito. Vivebat novissime *soror* quædam *in monasterio*, quod *Tues* dicitur, *Constantiensis diecæsis, simplex* & recta, ac Deum timens, Zelatrixque suæ religionis, *in multitudine consororum satis imperfectarum, ut notum est locum noscentibus.* Hæc sacristiæ præerat & sacrarum vestium pro Ecclesia officio, cui, ad honorem sanctorum, qui sunt in præsentia, multo tempore devote obsecuta fuerat. Intravit autem, jam *ista virgine* satis provecta existente, morbus epidimiæ pestis monasterium, & sacristanam istam cum multis ægrotare fecit sanctimonialibus. Cumque, devote sumtis ecclesiasticis sacramentis omnibus ab ista *sancta virgine, duæ sorores* jam *prope agoniam* constituerentur, *jacentes* in alia camera distanti, quæ infirmitatem ignorabant ejusdem *virginis*, cœperunt *audire & videre cœlestem harmoniam & angelorum præsentiam* circa locum *sanctæ virginis.* Dixeruntque sibi servientibus: *Num auditis & videtis* quid cœlestes exercitus canant & faciant circa *sororem* nostram, quam ægrotare non novimus, sed feliciter jam migrare videmus? sic-

que anima illius beatæ *Virginis* magnâ alacritate corpusculum reliquit proprium, & in pace requievit magna *cum admiratione sororum.*

Aliud exemplum. *Reverendo Patre nostro provinciali referente*, audivi, quod nuper prædones & raptores quidam vias diversas observassent, an ne aliquem virum capere valerent, â quo per vim lucrum temporalis emolumenti conquirerent. Fuit autem tunc in *civitacula imperiali parva Sueviæ*, quæ *Alem* dicitur, *civis* quidam, *simplex* & rectus, qui in suis negotiis iter faciens in manus prædictorum raptorum venit. A quo cum quærerent, unde esset? Respondit, quod de Alem. Cui illi: captus ergo es. At ille respondit: Ita sit in nomine Jesu. Quo audito unus prædonum sub intulit velut alter Caiphas. Hanc, inquit, captivitatem quo ad nos nunquam bona sequetur fortuna. Et ita, *ut creditur*, divinitus in virtute nominis Jesu venit. Nam quamvis virum cautè multum in captivitatem ducerent: tamen miris modis manus eorum evasit, & ad propria, invitis raptoribus, liber & salvus rebus & corpore rediit. Quod nomen Jesu, id est salvatoris, in sua

ſua neceſſitate fideliter invocavit ſimpliciter & veraciter.

Eſt etiam *hodie*, in quodam rure, propinquo ſatis civitati Nurenbergenſi, *virgo quædam* ex pauperibus progenita parentibus. Hæc cum eſſet junior (modo enim eſt grandæva) venuſta fuit corpore, & recta animo, ac *ſimpliciſſima*. Nam circa primos ſuos pubertatis annos Chriſto ſuam virginitatem dedicare ſtuduit. Levitates juveniles fugere, & æſtus omnes ſui cordis in Chriſtum Dei filium *ſponſum* ſuum cœpit dirigere. Tentavit tunc ex adverſo, & multis annis poſtmodum, Dæmonis nequitia contra hanc pugilem ſe erigere : Et nocturno tempore nunc ſtrepitibus horribilibus, nunc vero inopinatis parietum concusſionibus, & tandem *domus*, quam inhabitabat, *ruinâ phantaſticâ*, â ſanctis quas faciebat orationibus *ſanctam virginem* terrere conatus eſt, & â cepto propoſito dejicere. Sed mentita eſt iniquitas ſibi. Nam *virgo* verbis ſacræ Scripturæ, & confeſſorum prudentum conſiliis, propriisque confortata orationibus, mediante divina gratia, non modo hoſtis conatus parvipendit: Sed divina ex providentia

in ea cœpit his ventorum tentationibus *ignis divini amoris circa suum sponsum inflammari* amplius. *Affectus* enim eo tempore *amoris* cujusdam *ad Christi desponsationem* maximus cor angebat *virginis*, nullo quidem fœdo aut teterrimo permixtus amore: sed gestiebat, ut aliqua specificaretur certitudine, *se â Christo velut sponsam diligi. De quo in prædicationibus ad virgines audierat devotas exclamationes sæpius fieri.* Oratioque ejus ad hoc tendebat desiderium, non absolute, sed conditionaliter, videlicet, si id Dei voluntati foret beneplacitum. Cum autem in tali desiderio multis perseverasset mensibus, quadam die in horto, de cujus cultura victitabat, desiderium pauperis exaudivit Dominus. Nam cum â juventute rerum careret affluentia, hortum sibi pro victu proprium coluit, & vaccam emit unicam, cujus lac & horti herbas varias frequenter civitati intulit, & his venditis victum acquisivit tenuem. Vix ullum sermonem factum ad populum solebat negligere, nec differre infra quindenam aut circiter, ut reciperet divinissimum Eucharistiæ sacramentum, præmissa prius sacramentali confessione.

Dum

Dum igitur in horto, post *diuturna petitæ arræ vota*, laboraret more solito, in hanc verborum prorumpit sententiam: O utinam, fili Dei, *signum* aliquod tuæ *desponsationis* ego paupercula & indigna mererer accipere in tali hujus horti locello, quo nunc oculis corporeis visum dirigo. Et ecce in eodem momento & locello vidit *tres* aut duos circiter *violarum* amœnos *flosculos*. Erat autem tunc tempus autumnale, & circa festum B. Martini, quando in nostris partibus nedum omnium florum emarcescere solet amœnitas, verum etiam tunc glacierum & nivium gelicidia omnium fructuum & foliorum vires ab arboribus consveverunt decerpere, & enecare herbas in quibuslibet hortulis. Gavisa est itaque *Christi virgo*, & ex admiratione territa de tam *insolito spectaculo, violas* manu collegit propria, & conservavit sollicite, ut exinde *amor* & spes arctius *ad suum sponsum* grate succrescerent. Verum, quia postmodum *ex simplicitate nimia* tentatio quædam & ambiguitas in eam incidit, anne hoc *signum* sufficiens esset *arræ* illius, quam tam sedulo â Christo poposcerat: Jam preces novas, & suspiria acriora

prio-

prioribus, suo *sponso* cœpit porrigere, ut certificaretur amplius. Cumque sequenti anno iterum in horto suo laboraret, & quodam die ibidem in locum certum vultum dirigeret, optando ex imo cordis desiderio, ut ibi reperiret, in *signum Christiferæ desponsationis annulum* aliquem, si divinæ voluntatis id esset. Et en, altera vice non sprevit Deus preces humiles *virginis*, sed reperit materialem quendam *annulum, quem vidi post modum.* Erat autem coloris albi, de minera qua nescio, argento mundo videbatur similior, & in clausura, ubi jungebatur in circulum, *duæ manus* artificiosissime insculptæ extiterunt, *cancellatim sibi mutuo fidem porrigentes*. Fuitque locus inventionis hujus muneris tam inopinatus humanæ conjecturationi, ut omnino desertus ab aliis videretur hominibus. Hunc *annulum virgo* gratissime *servavit* in posterum, & *altissimo suo sponso* deinceps, ut antea, in labore manuum suarum vivere studuit, quàm antea, lætius. Addidit etiam is, quem diligebat, vice tertia in quadam *visione nocturna, se virgini puræ* in loco quodam (*ut videbatur*) mundo, in ea forma ostendere, & ad amplexandum

dum porrigere, in qua ſolet, *pro fide ſimplicium*, depingi, *parvulus virginis*, & matris tractatus manibus, tempore pueritiæ.

Vides igitur in prima *virgine*, eam poſt hanc vitam, quia erat humilis, exaltatam: Et aliam *ſimplicem*, â Chriſto conſolatam in præſenti ſeculo nequam.

Piger. Miror, cur in ea re hanc *puellam* commendes, in qua potius *Deum tentaſſe* videtur, quam donum aliquod meruiſſe. Per certitudinem enim divinum amorem ſibi inexiſtentem agnoſcere, & hujus notitiam per ſignum â Deo poſcere, ubi per ſolam fidem ambulare jubet ſacra Scriptura, Dei tentatio eſſe videtur. *Sunt* inquit *Ecc.IX. juſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo utrum amore an odio dignus ſit.*

Theol. Non ex motivis minimis præfatam laudavi *virginem*, cujus vitam *ſimplicitate columbina* plenam, & virtutibus refertam eſſe, *ſæpe ipſe præſens*, & ab aliis fide dignis didici. Noſcere enim debes, quod in ſimplicitate cordis Deum pure quærentibus & ejus clementiam, quosdam actus aut ad nullum, aut ad modicum vitium imputet: quales perpetratos

tos ab aliis, naturali vel gratuita industria præditis, sæpe pro culpa accusat. *Ignorantia* siquidem eorum, quæ non sunt de necessitate salutis præsertim *in simplicibus hominibus, actus quosdam excusat, in toto vel in tanto.* Qualis *ignorantia*, ut constat, *in simplicibus abundat.* Et aliquando ibi in eis meretur gratiam, quando in sagacioribus factum incusat & auget peccatum.

Legis propterea in *Vitis Patrum*: Paulum, *simplicissimum virum* in naturalibus, per regulas, quodammodo dicendo sibi propositas, quibus asseruit, se *nolle cibum sumere*, nisi Dæmon ab obsesso prius recederet corpore, illic ad votum exauditum esse: Ubi *alius* fortassis *Deum tentando iram ejus meruisset.*

Appropinquant propterea *tales*, Deo servientes in simplicitate animi, *puerili innocentiæ: Cui nec Ecclesia graves pœnas infligit pro actibus, quos in adultis punit graviter.* Quid ergo mirum, si Deus in infinitum misericors, eum *simplici* animo quærentes exaudit privilegialiter? Memores denique sitis illius *Gregorianæ* sententiæ, quæ ait: *Quod miracula non sint imitanda sed miranda:* Et rursum i-

stius

ſtius regulæ Juridicæ: Quod *privilegia paucorum non faciant legem communem.* In benigniſſimo igitur Domino confido, quod *ſimplicitas & fervor divini amoris*, quem ad Chriſtum humiliter habuiſſe creditur, *hanc virginem excuſavit* â tentationis divinæ vitio, & inſuper impetrare meruit, *Dei filio* quodammodo *ſubarrari annulo.* Quam *arram* tanta poſtmodum *in ſimplicisſima* ſequebatur humilitate, charitate, & patientia devota: Ut multis palam fieret, quàm coram Deo morales formicæ ſint magnæ, quantitate virtutis, qua tamen in mundi facie parvæ videntur, imbecilles & modicæ.

CAP. III.

Quod in parvis animalibus mirabilior Dei luceat ſapientia. De reformatis miraculosè monaſteriis. Et quomodo ſalvari posſint, qui in deformatis vivunt Monaſteriis.

QVamvis formicæ vivant *in grege: Non* tamen *regem habent*, ducem aut præceptorem. Ut dicit *Salomon* prudentiſſimus *in Proverbiis.* In quo mirabilius æterna ſapientia operatur in formicis, quàm in gruibus, inhalecibus, in apibus, vel etiam in hominibus. In quibus

bus tamen differentiis animalium semper aliquem præceptorem, ducem aut Regem posuit de propria specie. Nec ita intelligenda est *Salomonis* præfata sententia, ut penitus nullum formica habeat ducem ac præceptorem nec principem; sed nullum *de propria specie* aut *de suo genere*, quemadmodum apes & quædam alia habent animalia. Nam â supremi totius universi principis regimine & ducatu nihil secludi potest in rebus creatis, ut de his referta est sacra pagina. Et ut ait mundi philosophus: Ab hoc ente, scilicet à Deo, cœlum dependet & tota ejus natura. Cui concordat ejus commentatoris hæc sententia: Natura recte & ordinate agit, tanquam directa & rememorata ab agente infallibili. Agens autem infallibile est solus Deus avthonomatice.

Poterit itaque antefata formicarum conditio quibusdam *sanctis hominibus* competere in Dei Ecclesia, præsertim *in monasteriis* degentibus. Ubi nec *viva regula boni Prælati*, nec *scripta* servatur *norma* â multitudine. Ubi tamen nonnunquam *boni homines* reperiuntur *utriusque sexus*, quasi sine rege sui ordinis: Hi enim quamvis vivant in grege, non tamen

tamen regni habent ducem aut præceptorem: ſolo Chriſto demto, qui eſt Rex regum & Dominus dominantium, cujus ad inſtinctum gubernantur in arduis, licet in aliis communibus à ſuperioribus regantur. Sicuti in multis vidimus, heu, *ſolo nomine clauſtris*, & *monaſteriis deformatis* nimium: Quæ revera *aperturæ* ſunt, & *perditorum* hominum potius aliquandó *latibula*, quam *virtutum tabernacula*; & *diſſolutionum* verius ſunt *tuguria*, quam *Dei templi paſtoforia*. In quibus tamen aliquoties reperiuntur aliqui, qui, recti ſpiritu Dei ſolius, illud *B. Jobi III.* ad literam dicere poſſent: *Conſurgens in turba clamabam: Frater fui draconum & ſocius ſtrutionum*. De quo & illud *Deut. XXXII.* apte poteſt intelligi, quod de electo Iſrael dicitur: *Invenit eum terra deſerta in loco horroris & vaſtæ ſolitudinis, circumduxit eum, & docuit, & cuſtodivit quaſi pupillam oculi ſui, dominus ſolus Dux ejus fuit*; & reliqua quæ ibi ſeqvuntur.

Talis in veteri Teſtamento ſanctus *Propheta Micheas* extitit, qui contra quadringentos viros, *prophetas nomine*, ſolus veritatem vitæ & doctrinæ ſervavit, ut

tertius narrat *Regum liber*. Talis in utero ſanctificatus *Hieremias* fuit, qui adverſus fictæ religionis viros clamavit ſuo tempore: *Nolite audire verba Prophetarum veſtrorum: mendacium enim prophetant vobis. Hier. VII.* Talis inſuper *B. Pater Benedictus* fuit ſuæ vitæ tempore, qui â falſis monachis tandem electus in Abbatem, *mortis poculum* pro *vitæ ſtipendio* ab eis ſuſcepit, quos regimine & loco deſeruit, ut dicit *B.Gregorius II. Li. Dialogorum.*

Piger. Poteſne ſimilem aliquem, *qui circa noſtra vixerit tempora*, in exemplum producere?

Theol. Poſſum, quantum memoriæ occurrit. Nam eo tempore quo in Academia vixi Colonienſi, filium confeſſionis habui, virum fide dignum, canonicum Tungarenſis eccleſiæ, Licentiatum in artibus, & ſacerdotem vitâ; & *Libertinum* nomine, â quo ea quæ ſeqvuntur percepi: Quam *miraculosè* quodammodo *monaſterium ſancti Jacobi in Leodio*, B. Benedicti ordinis, de fece *deformationis* ad ſtatum bonæ *reformationis* deductum ſit, *prope tempora noſtra.* Vivebant enim antea ibi monachi diſſolutiſſimè, ubi de regulari

gulari obſervantia pene nullum reperiebatur in victu, in amictu, aut ceremoniis veſtigium ordinis. Erantque ibidem degeneres vita (quod pejus extitit) multi de nobilium & potentum genere progeniti: Quales cum dominari in malum geſtiunt, freti divitiis & amicitia ſeculari, nihil boni fieri ſinunt. *Sævisſima enim eſt* (ut ait Philoſophus in Politicis) *injuſtitia, ferens arma.* Venit tamen, neſcitur quorum merito, tempus, quo pater miſericordiarum loco antedicto ſuccurrere voluit. Nam *Abbas* loci defunctus eſt, & die ſtatuta â monachis notabilibus novus pater eligi debuit canonice. Aderant tunc de gremio monaſterii paucisſimi deo devoti: Qui ſecundum dictamen timoratæ conſcientiæ elegerunt unum ex eis idoneum. Sed ex adverſo affuit diſſolutorum monachorum multitudo, omni ferè religione vacua, quæ de ſuo grege morbido elegit & obtinuit quendam, in naturalibus quidem ſatis induſtria mundana præditum, ſed malorum moribus inſignem, & omnibus malis accommodum. Qui poſtquam magni pendit mentis oculis, ſe electum eſſe in paſtorem & ducem gregis tam morbidi, ex-

templo motus & visitatus divina gratia, atque mutatus in virum alterum, vitam quam gessit horruit præteritam, formidavitque humerum infirmum oneri novo submittere, & dubitare cœpit, an confirmationem expectare vellet, *cum proposito se emendandi* efficaciter, vel *an electioni resignandum* foret. Vitatô tamen secundo, *ne eligeretur deterior*, primum elegit, ut puto iterum inspiratus divinitus. Hinc cœpit abscondite, quantum licuit, regulam quam professus fuerat B. Benedicti inspicere, vestes religioni congruas & lectisternia cuti suæ adjicere, & secundùm cibum & potum regulariter se etiam in aliis ceremoniis regere, ut constanter suis, adveniente confirmatione, *verbo* & *exemplo* canere & *dicere* valeret: *Venite: & non solùm, ite*. Obtenta itaque confirmatione, & in sede pastorali cum attinentiis temporalis dominii collocatus, cognatorum suorum potentiâ ad coercendum rebelles monachos invocatâ clanculum, die statuta domum intravit capituli. Capitulum primum de se instituit, & mentem suam divinitus immutatam modo aperuit, addiditque: *Ecce, me vidistis hactenus multo tempore virum,*

heu!

heu vestris moribus perversis similem, & ob id electum â majori fratrum multitudine. Promitto, coram vobis, Deo & B. Benedicto, jam vice altera, me incedere non ut antea, sed vobis velle verbo præcedere deinceps & exemplo. Sicuti estis, errantem sequimini correctum & pœnitentem. Et quicunque me sequendo regulam quam professi sumus tenere voluerit, â me sicut ovis â suo pio pascetur pastore. Quicunque renuerit, me ultorem habebit usque ad carceres inclusive. Dixit: Et hæc facta sunt omnia, cunctis qui audiere stupentibus. Nam obedientes ad plenum *reformavit*, & rebelles aut pœnis afflixit gravibus: vel â loco fugavit. Et sic, velut vinea Domini Zebaoth, usque hodie dictum monasterium perseverat in regulari observantia.

Piger. Illud opus mutationis manus dextræ â Deo factum, *non minus* autumo fuisse *miraculum quàm si divino numine corpus* aliquod *de morte* esset *suscitatum.*

Theolog. Assentis in hoc *B. Augustini* sententiæ, quæ ait: *Majus esse miraculum justificare impium, quam creare mundum.* Hic enim nihil resistere potest divinæ po-

 tentiæ:

tentiæ: ibi vero libertas humana recalcitrare valet.

Piger. Satis apud me vertitur in dubium unum quod protulisti in exemplo. Quomodo enim verum esse potest quæso, quod in monasterio omni quasi regulari observantia spoliato quosdam asseris monachos fuisse, licet paucos, Deo devotos. Nam sine proprietatis vitio nullatenus videntur posse vivere, qui de communibus bonis monasterii non provisi, coguntur, velut seculares veri, de temporalibus omnibus sibi providere. Sileo de corporum *incontinentia*, & de animarum *inobedientia*, *sine quibus in talibus vix vivitur monasteriis.*

Theol. Super hoc dubio non solum variæ sed contrariæ & diversorum adversæ dantur sententiæ. *Quidam* dicere non verentur: omnes existentes in talibus monasteriis esse extra statum salutis. Quibus non assentio.

Sunt *alij*, qui ex adverso affirmare audent, omnes existentes in talibus monasteriis esse in statu gratiæ, si præcepta secularibus hominibus debita servaverint, & more consveto in monasteriis ultra præmissa vixerint. Quorum dogma in-

cau-

cautum esse credo: nisi aliter responsum suum distinxerint.

Sunt præterea *alij*, ad viam quasi declinantes mediam. Quorum doctrina *quinque* tradit *regulas*, per quas quisque, qui saltem ad locum *reformatum* venire nequit, (ut inquiunt) religiosus, discere poterit in dissoluto & *deformato monasterio*, an per viam salutis incedat. *Prima: si servat ea, quæ etiam à seculari homine sub præcepto servanda sunt.* Quia *in his prima & Christiana principaliter consistit religio. Secunda:* si servat, quæ in regula & statutis suis professus est, quæ & ubi sub præcepto cadunt. Quia contra hæc faciendo, eo quod præcepta sunt, votum professionis videtur directe cadere. Et huic contra ire est Deum graviter offendere, & qui talia violat, animam damnat. *Tertia:* Si de communibus bonis conventus non provisus, necessaria suo statui tenet temporalia, solùm ad incertum usum, de licentia sui Prælati: alioquin proprietarius esse videretur. Fuit hæc doctrina *venerabilis Humberti*, super regulam beati Augustini suo tempore: & similiter *domini Alberti*, qui cum esset *Provincialis Theutoniæ, in Prædicatorum,*

nostro *sc. ordine*, sic scribit dictæ provinciæ, in epistola cujus initium: instantia & sollicitudo: *Ne*, inquit, *proprietatis vitium sanctæ professioni paupertatis nostræ possit subrepere, volo, ut nullus frater aliquam habeat dispensationem nummorum, aut quarumcunque rerum quæ ad ejus consilium, sive in ejus utilitatem, voluntatem, sive alio modo quolibet convertantur, nisi conscio Prælato suo, ubi sit illa pecunia, vel alia res, & qualiter dispensetur. Nam si quis secus faceret, & Prælato inscio hujusmodi res dispensaret aut dispensandas suo consilio seu arbitrio reservaret, eum proprietarium reputarem, & tanquam professionis violatorem regulariter condemnarē.* Hæc *Albertus*. *Quarta* regula est: si in his, quibus de licentia Prælati abundat temporalibus, quæ velut Deo dicata censenda sunt, non, ut multi, dissipat, sed proximo, præsertim fratri, necessitatem patienti subvenerit. Quia ad hoc plus quam secularis persona obligatur religiosus, qui multiplici jure adstringitur confratri domus suæ subvenire citius quam seculari extraneo proximo. De quo *B. Johannes* dicit in sua Canonica: *Qui habuerit substantiam hujus*

mundi

mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingva, ſed opere & *veritate* 1. *Joh*. 3. *Quinta* eſt: ſi firmum habet propoſitum reſignandi temporalia, ſibi ad incertum uſum conceſſa per Prælatum, quando idem debite petierit, & in reformatione monaſterii, quando oportunitas arriſerit, quantum ſua intereſt, intendit cooperari fideliter, pro loco & tempore. Ego ergo, in confeſſionis audientia vel modò requiſitus, quando hæc, quæ iſta ab initio tradit opinio, â religioſa quacunque percipio ſervari perſona: Eam in ſalutis ſtatu eſſe credo: Si non erro: Quem errorem (ſi eſt) paratus ſum corrigere.

Piger. *Quatuor* mihi hic occurrunt *dubia*, quæ, ſi rationabile eſt, quæſo enodare velis. *Primum*, quid de his ſentiendum ſit, qui adhuc in ſeculo ſunt liberi, & prædicta ſervare volunt, & ſic *deformata* intrant monaſteria? *Secundum*, quid de his, qui in ſeculo ſunt, voto tamen de religionem intrando ſunt aſtricti, non recipientes introitum, niſi in locis *deformatis*? *Tertium*, quid de his, qui jam in *de-*

formato monaſterio ſunt recepti, & ad loca *reformata* venire poſſent, ſed nolunt; prædicta tamen quandoque ſervantes? *Quartum*, quid de his, qui primum probati *in reformatis* monaſteriis, & deinde ibidem profeſſi, poſtmodum ſine neceſſitate aut cauſa rationabili ad loca migrant *deformata*, quos multi literati & graves viri vocant *ſemiapoſtatas*. Juxta illud Chriſti *Luc. IX. Nemo, mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.*

Theol. Dare ſuper talibus & ſuper ſimilibus raris quæſtionibus ſine diſtinctione multiplici reſponſionem, puto rem eſſe magni periculi. Diſtingvere etiam in talibus varie, menti confuſionem grandem parere, & tædio lectorem poſſet afficere. *Eo quod unica circumſtantia ſæpe valde caſus variat in particularibus*, de quibus quæris. *Uni enim infinita poſſunt accidere.* Scimus præterea, quod *inter literatos unusquisque ſuo ſenſu abundet.* Non inſuper memor ſum, quenquam præceptorum meorum ad præfata dubia expreſſe ſcriptis reſpondiſſe. Quamobrem de reſponſo meo nunc ſuperſedeo. *Utrique noſtrum ſufficiat, quod in loco reformato ſit.*

Si

Si autem quenquam aliorum dubii alicujus præfati catena constringit: Pro absolutione sua *magnum aliquem*, si potest, *quærat* in regno cœlorum, id est, in ecclesia. *Magnus* autem est iste quem agnoscere docet *supremus magister*, qui dicit *Matth. V. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Qualiscunque enim moralis in tali ambiguo laboret formica, si, quod in se est, fecerit, ducem aliquem reperiet sui itineris, aut instinctu divino, aut nutu alio ab alto: ut tutò in aliquo vivat grege.

CAP. IV.

De Politiæ bono triplici. De errore eorum qui castitati detrahunt. De liberatis ab amore carnali divinitus. Et quam aptæ sint terræ steriles, pro castitate tuenda.

Civitas *formicarum* multum differt ab *apum* politia: cum istæ habeant regimen Monarchicum, non autem illæ. Distingvit Peripateticorum Princeps *lib. 3. Politicorum*, quod *tres* sint species *politici principatus*: *Regnum* videlicet, *Aristocratia* & *Democratia*. *Regnum* est monarchia, sive principatus *unius* personæ. Quando scilicet una persona, perfecta in omni-

omnibus virtutibus, quærens in omnibus bonum commune, & bonum proprium singulorum, præest toti residuæ multitudini hominum. Secunda species est *Aristocratia*, in qua *plures* virtuosi, perfecti virtute & sapientiâ, dominantur, qui singulis officiis præficiant virtuosos homines & prudentes. Quod corrumpitur quando regunt vitiosi homines & injusti. Tertia est *Democratia*, in qua *multitudo* dominatur hominum, qui, super æquales in honoribus constituti, quærunt bonum tam divitum quàm pauperum. Hæc regimina licet omnia sint bona, *primum* tamen regimen est *optimum*, & *secundum melius ultimo*.

His principatibus respondent ex adverso *tres corruptiones* regiminis, non recte dicendæ principatus politici, sed transgressiones eorum. *Primum*, quod *Tyrannides* dicitur, est pessimum regimen, ubi Rex vertitur in Tyrannum, qui quærit utilitatem propriam in omnibus, non subditorum commodum. *Secundum* est minus malum, quod *Oligarchia* nuncupatur, in quo pauci & vitiosi dominantur, collecti ex divitibus & pauperibus; non bonum publicum intendentes, sed tan-

tantum bonum ſuorum & amicorum procurantes, qui exinde officia talibus diſtribuunt. *Tertium* vocatur *Democratia*, tolerabilius, in quo multi, non mediocres, ſed dominantur populares, non tamen damna curantes divitum, ſed ſuorum pauperum tantummodo. *Primi*, qui tyranni ſunt, nullius præter ſe bonum quærunt. *Secundi*, bonum tantum quærunt ſuorum amicorum, divitum & pauperum. *Tertij* verò tantum ſuorum plebeorum bonum procurant.

Principatus præfatos tres *Iſrael*, Dei electus populus, olim ſucceſſive habuiſſe videtur. Primum quidem in terris Monarcham unicum *Moſen*, quem ſupremus mundi monarcha Deus miſit *Exod. III. Veni; mittam* te *ad Pharaonem, ut educas populum meum filios Iſrael de Ægypto*. Secundum quidem, quando *Numer. XI.* Dominus ait Moſi: *Congrega mihi* ſeptuaginta viros *de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti, quod ſenes populi ſint ac Magiſtri, & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis, ut ſuſtineant tecum onus populi, & non tu ſolus graveris.* Tertium vero regimen vel quaſi, idem populus Iſrael ſuſtinuit, *Judicum XVII.* ubi dicitur: *In diebus*

bus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque *quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.*

Dixi autem, Israel universum *in terra* primum *Monarcham unicum* habuisse. Quia ponendo Mosen, *se de cœlo, non de terra, esse Regem Israel* voluit, cujus regimen usque ad tempora Saul duravit; Unde iratus Deus Israel *regem* primo desideranti *in terris*, ad Samuelem orantem. 1. *Reg. VIII.* dixit: *Audi vocem populi in omnibus quæ loqvuntur tibi, non enim te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Et *ib. X.* Samuel populo ait: *Vos hodie abjecistis Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis & tribulationibus vestris.*

Est itaque apud *apum* gregem similitudo Monarchiæ seu regni, in quo de grege unus est rex & princeps. Inter *formicarum* vero multitudinem nullus Rex habetur ejusdem speciei: sed â natura omnia naturante, Deo scilicet, reguntur ad fines debitos.

In hac autem conditione quidam, & pauci *homines plebei & simplices* formicis sunt similes, qui in multis non ab humano imperio, sed reguntur â Dei mirabili

bili consilio. Quales *in* multis *locis* reperi, in *illis* præcipue, *ubi rarus* & pretiosus est *sermo Dei*, & in locis istis, ubi clerus, qui, cum non solùm præcepta necessaria, verum etiam Christi consilia Evangelica suadere deberet, nec vitâ ducit nec doctrinâ sibi commissum populum: Imo potius perfectionis vias volentes aggredi pro viribus impedit. Si enim animarum conditor, paterno suo *instinctu speciali*, in locis talismodi, benevolis non subveniret hominibus, qui nec informantes habent pastores, nec libros sacræ Scripturæ valent â se ipsis intelligere, utpote quos mundus & parentela ut plurimum conatur ad malum trahere: Quomodo quæso in veritate staret illud Christi, quod suis consolatoriè promisit *Matth. ult. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi?* Si præterea, ut omnes Philosophi inquiunt, & videmus experientiâ, parentes in omni specie suis provident filiis, in his, quæ eis sunt necessaria: Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, numquid ista omittet erga suos filios? Absit hoc nefas patri piissimo ascribere, quod lupinæ feritati vix attribuitur.

Præ-

Prædicando namque aliquando *per loca Alemanniæ* varia, quidam *animarum pastores ecclesiastici* (ut reperi) publice contra *fragilem sexum*, Virginis almæ volentem sequi vestigia, non verebantur dicere, sine distinctione quacunque: *Meliorem & utiliorem esse vaccam, singulis annis generantem vitulos, quàm vitulam juvencam & sterilem.* Per quam sententiam dabant plebi intelligere, quod *feminæ generantes in matrimonio præferendæ essent puellis manentibus in statu virgineo.*

Quales prædicatores revera in hoc malitiam excedunt *Vigilantij* hæretici, qui matrimonium virginitati non prætulit, sed errando æquare studuit. Quem velut Ecclesiæ hostem & sanæ doctrinæ inimicum latè *B.Hieronymus* in sua confutavit epistola. Parem errorem nonnulli de *viduis* seminant, quas *inferiores esse suo statu matronis matrimonij* affirmant. De talibus animarum seductoribus apte ad suam plebeculam castissimus ait Evangelista, in sua canonica prima. *Joh.II. Filioli mei, novissima hora est, & sicut audistis, quia AntiChristus venit; nunc Antichristi multi sunt.* Et concludit post pauca: *Sed vos unctionem habetis à Spiritu*

ſancto, & noſtis omnia. Et iterum: *Hæc ſcripſi vobis de his, qui ſeducunt vos, & unctio quam accepiſtis ab eo maneat in vobis.* De ſimilibus Apoſtolus *Rom. VIII.* ait: *Quicunque ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.* Et B. *Jacobus* orare docet, ut videlicet ſpiritu ſapientiæ quis in neceſſitate donetur â Deo, dicens: *Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet â Deo, qui dat omnibus affluenter & non improperat, & dabitur ei, poſtulet autem in fide nihil hæſitans.*

Piger. Probare digneris iſta *exemplo.*

Theol. Fuit *meæ juventutis tempore* quædam in *Conſtantienſi* Diœceſi, in rurali villa ultra oppidum imperiale & ſatis prope *Lindavo*, in *terra non vinifera, ſed multum virginifera*: Fuit, inquam, ibi *virgo adulta, facie pulchra & elegantior moribus.* Hujus aſpectu captus eſt quidam (*ut ipſa mihi retulit*) *clericus*, & quantum conjicio, erat *ejus Plebanus*, vir levis moribus, & religioſus fere nomine. Qui vulnus ſuæ mentis ultra celare non valens, venit ad laboratorium dictæ *virginis*, honeſtis verbis primùm ſe rete Dæmonis exhibens. Et tandem ad amorem ſui *virginis* auſus eſt verbis duntaxat pro-

vocare animum. Quod illa divino instinctu percipiens, & mentem cœlibatus sic paulatim perdere intelligens, si serpentis caput non contereret, illico intacta mente & corpore respondit viriliter: *Domine, cum verbis talibus domum meam frequentes nullatenus, alioquin repulsam sustinebis, verecundia mediante.* Cui ille: Etsi me diligere modo renueris, verbis monita dulcibus: Me amabis, tibi promitto, post modicum, operibus adacta raris. Erat enim vir iste suspectus incantator de maleficio. Verba hæc *virgo* pro vento habuit, nec se ad amorem viri sensit ullatenus tunc affectam. Sed elapso non multo tempore, *imaginationes amorosas* de viro isto cœpit habere, vel pati potius, nesciens, quid accidisset. Sensualitas enim in ea, velut serpens, ad rationis aliquoties pulsavit ostium, ut ad amorem illicitum aperire vellet. Quod illa percipiens, divinitus inspirata, ad matrem misericordiæ confugit, & Dei virginem devotissime pro auxilio â filio impetrando imploravit. Statimque honestam societatem requirens, peregrinari cœpit ad locum Eremitarum in præfata diœcesi: ubi ecclesia gratiosa multum est in honore consecra-

ſecratæ Dei genitricis. Quâ ibi invocata, confeſſa eſt ſacramentaliter, ne in ea aliquem locum habere poſſet malignus ſpiritus. Sicque protinus omnis in ea ceſſavit hoſtis ſuperſtitioſa machinatio, quæ eam poſtmodum nunquam tetigit. Ibidem etiam tunc informata eſt divinitus, quomodo ſe habere deberet, ſi eam inire contingeret matrimonium. Quâ informatione tanta donata eſt gratia *virgini*, ut poſtea â parentibus *virgo* pura tradita nuptui, cum viro, omni laude digno, tam devote vixerit, qualem me non recolo copulam reperiſſe matrimonialem. Statim enim, poſtquam imperiale oppidum intraverunt, & corpore & animo cum honeſta paupertate Deo ſervierunt. Ubi *viro uxor prudentior, maritum* Deo omni conatu ſervire *docuit*. Omnium hominum levem lætitiam cum tota domo ſua vitavit. Filios, proles ſanctæ indolis, habere cœpit virtutum ſpectacula, & filiam conſervavit Deo devotam virginem. Sicque in mundi verſata eſt ſtrepitu, pro domus tantummodo neceſſariis. Ut eam ſi videres diebus feſtivis & quotidie in Eccleſia, *devotionibus ecſtaticis raptam* eſſe crederes in cœlum, non minus quam *vir-*

ginem aliquam *devotissimam* in suo monasterio.

Piger. Ex adjutorio supremi Regis, præstito huic *virgini*, elicio documenta notabilia. Primum, quod gratiose Deus *simplices*, se pure quærentes, *inspiret*. Deinde, quod contra maleficos mentis innocentia & sacramentalis confessio, cum sanctorum invocatione, multum adjuvet. Sed tamen mihi videtur mirabile, cur terram prædictam sic commendes. Nam vidi locum, & patriam, quam laudas esse *virgini feram*, & quam inhabitasse hanc *feminam* asseris. Est autem terra inculta vinetis, collibus & montibus aspera, & ad arandum inobediens, imo inobedientissima. In qua sane incolæ non uvas nec ficus, sed spinarum & tribulorum metunt fructus amarissimos. Et quod rarius est, nulla ibi *virginum* sunt *monasteria*, nec loca religiosorum reformata, nec Beginagia ibi sunt, velut in Reni linea. Cum Nathanaële ergo dicere possum: E tam sterili loco terrenorum fructuum & spiritualium hominum, potestne aliquid boni provenire?

Theol. Per ea, per quæ tu locum vituperas, patriam spiritui idoneam esse commendas.

mendas. Numquid per *Job. XXVIII.* æterna ait ſapientia: *Sapientia non reperitur in terra ſvaviter viventium.* Nam Plato & ejus diſcipuli loca reliquerunt fructifera, & pro ſapientia acquirenda terras inhabitarunt peſtilentiales. Et ſicut in terra Galileæ abjecta & ſterili, comparatione ad alia vicina loca, in Nazareth primùm, in utero ortus eſt nobis ſol juſtitiæ Chriſtus, ſponſus virginum: Ita hodie *loca ſterilia plus divinæ inſpirationi & cœlibatui, quàm fructifera deſerviunt.*

Igitur idem *tanquam experto potes credere, me in nulla parte Alemanniæ ceteris paribus tot caſtas & immaculatas virgines reperiſſe ſicut in terra Nurenbergica,* de qua locutus ſum. Vivunt enim prope de labore manuum ſuarum tantummodo, in peregrinis domibus ut plurimum, & in textrina arte. *Oppida* enim aliqua ibi modica ſunt, *quæ his adeo abundant virginibus, ut hoc anno quidam caſtitatis æmuli eas in republica accuſaverint, quod eſſent in tanto numero, ut futuri mariti neceſſariis ſpoliarentur uxoribus.*

In villis denique adjacentibus *non minor eſt copia virginum: Ubi tamen acrius*

impugnantur â clero dissolutissimo, & â temporali dominio, quod eas, invitas plerumque, contra jura naturalia, matrimoniali lege subjicere nititur. Et quanquam ibi sæpe *magna fames divini verbi* existat, alibi tamen, sicut ibi, non reperi homines â Deo *immediate* recte & sine erroribus *inspiratos*. Unde experientia tunc didici, quam vera sint, quæ præmittuntur de divino & superno regimine, in quo per unctionem dantur necessaria documenta humanæ vitæ: ita ut, quamvis spirituales illæ formicæ monarchâ & principe ac doctore egeant terreno, tamen divinâ inspiratione suffultæ rege non carere videantur supremo.

CAP. V.

De mutuo & fraterno juvamine. Et de triplici gradu in matrimonio caste viventium.

ETsi formicæ monarcha careant, sibi mutuo tamen tranquilliter obtemperant. Hæc conditio pacem & concordiam jugem in eis custodit, quam in paucissimis animalibus reperimus. In quo etiam statui innocentiæ satis appropinquant. In quo inter homines nulla fuisset discrepantia, si protoplasti prima Dei

præ-

præcepta ſervaſſent. Hanc enim ob cauſam Deus ait *Gen. II. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adjutorium ſimile illi. Adæ enim non inveniebatur ſimilis adjutor. Immiſit ergo Dominus ſoporem in Adam, cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea, & ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam.* Per quæ omnia, ut *Gloſſa* inquit, pacem & concordiam innuere creator voluit, & in matrimonio quam neceſſaria foret mutua obſervantia, quam natura â Deo profluens tam manifeſte in formica poſuit. In qua etiam docet præcipue, qualis eſſe debeat ſtatus inter junctos in matrimonio, obtemperans & pacificus. De quo per increatam ſapientiam *Ecc. XXV.* dicitur: *In tribus eſt beneplacitum ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene ſibi conſentientes.*

Piger. Reperiſtine *tuo tempore* talismodi copulam matrimonii, quæ miraculoſe inter ſe & pacifice viveret.

Theol. Inveni, ut reor, non ſemel, ſed ſæpius admirandam ſtupendamque *ca-*

stitatem â quibusdam servari in conjugio: Et sub gradu triplici. *Quidam* enim caste vivebant ad modum naturalis legis. *Alii* ad instar beati Nicolai utriusque parentis, qui unâ vel pauca concepta sobole, orationi deinceps vacare cœperunt. *Alii* etiam pro posse imitari conati sunt Josephi cœlibatum & beatissimæ virginis.

Fuerunt enim *meis temporibus* vir quidam & ejus uxor, circa civitatem *Nurenbergensem*, *Bambergensis* Diœcesis, personæ devotæ Deo & fama redolentes apud homines, quæ bona matrimonii principalia, fidem, prolem scilicet, & sacramentum, tam illibate conservare gestiebant, *ut maritus debitum conjugale nunquam exigeret â conjuge nisi semel in anni spacio*, eo duntaxat tempore, quo verisimile fuit prolem concipi. *Nec castissima fœmina alio tempore reciprocum unquam petivit debitum.* Quinimo illico quo se concepisse sensit, illud marito cœlibi statim indicavit. Ut sic uterq; caste vivendo creatori animarum supplicaret pro fœtu concepto, ne sine baptismo vita privaretur. Quorum oratio tam fuit efficax, ut in prole prosperarentur ex voto. Fuerunt

Fuerunt præterea circa dictum locum aliæ *tres matrimonii copulæ* omni devotione plenæ, *quas novi*, quæ omnes, post *virginitatis florem* per matrimonii legem perditum, transactis duobus, quinq;, vel sex circiter annis, intra quos proles genuerunt, ex consensu mutuo, amore castitatis & divini obsequii, deinceps se, propter regnum Dei, non ferro, sed religione castraverunt. Non velut Origenes ad literam: sed nulli deinceps venereæ voluptati dantes operam. Erant autem inter has copulas quædam personæ pauperrimæ, quædam mediocres in divitiis, quædam vero abundantissimæ. Sed omnes pene *juvenes personæ* erant, *pulchræ, & fæcundæ prolificationi futuræ:* Et quod his majus est, continuo *in eadem camera*, licet non in eodem lecto, dormientes, cœlibatum tamen vidualem servantes. In eadem autem dormiebant camera, ne alter de aliena notari valeret persona, verè vel mendaciter, ut sæpe fieri compertum est in separatis conjugibus ab eadem camera.

Novi insuper in eisdem partibus *juvenculum* & *juvenculam* devotione

præcipuos, qui â parentibus traditi nuptui, pari voto ſeſe primum clam conſtrinxerunt, ut in *virginitate* perſeverantes nulli unquam darent operam corruptioni, ſed tantummodo in matrimonialem conſentirent cohabitationem caſtam & virgineam. Ita enim matrimonii ſacra ſuſceperunt, in eodem propoſito jam multis annis usque ad ſenium continuarunt, & in Deo fido ita perſeverabunt.

Piger. Hæc, quæ aſſeris, haut dubie *magna* Dei ſunt *miracula*, quæ ego *non minora* reputo *quam prodigium trium puerorum, qui in ignem projecti* tempore brevi illæſi evaſerunt divinitus. Hic autem, *viri pariter & fœminæ*, de quibus affirmas, die nocteque & annis plurimis ad ignem applicatæ Veneris, Dei nutu ſolius illæſæ permanſerunt. *Quis enim picem tangere poterit & ab ea non inquinatus abire? Quis quæſo, ſi arida ligna fragilia igni applicaverit, aduſtionem eorum non ſentiat? Quis denique ſcorpioni tam diuturno tempore cohibitans toxico non læderetur vulnere?*

Theol. Bene ſentis, quia revera *mulier* viro caſto *ignis* & *ſcorpio* eſſe poterit,

erit, â quibus si Deus custodierit, ut præmittitur, *miraculum* est & solius Dei digitus. Testatur illa *Ambrosius* in *lib. de offic.* ubi dicit: *Janua Diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nocivumque genus est fœmina; cum proximat stimulat, ignem accendit, flammigero igne percutit conscientiam pariter habitantis, & exurit fundamenta montium. Si viris feminæ cohabitent, viscarium non deerit Diaboli.*

Piger. Suntne tales modi, quos præmisisti, caste vivendi in matrimonio, svadendi conjugibus, an prohibendi potius? Quod jam moveo, quia percepi aliquoties, quam callide sacerdotum quidam tales soleant persequi.

Theol. Nec passim svadenda sunt ista indifferenter plurimis, nec ubique vitanda. Supra enim audisti, quod *miracula non sint ad consequentiam trahenda*, & quod *privilegia paucorum non faciant legem communem. In carne* autem *præter carnem vivere, angelorum, non hominum est, communiter.*

Sunt præterea quidam constituti in matrimonio adeo *fragiles* (& horum infinitus est numerus) quibus præfati modi

modi caste vivendi sunt impossibiles, & per eos tentati, laquei fierent Dæmonis. Talibus idcirco Apostolus 1. *Cor. VII.* talem tradit generalem regulam : *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.* Et iterum: *Revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.*

Sunt autem, sed raro, in conjugio aliqui virtute muniti ab alto charismate, æmulantes meliora. Spiritus enim ubi vult spirat. Si igitur â sapienti viro uterque conjugum, omnibus observatis circumstantiis, reperitur ante dictæ continentiæ accommodus, & *probabiliter inspiratus divinitus,* non sunt retrahendi tales â supererogationis operibus. *Spiritum* (inquit Apostolus) *nolite extingvere.* Et idcirco l. c. statim subjungit: *hoc autem dico secundum indulgentiam*, scilicet redditionem debiti & exactionem, *non secundum imperium: Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum: sed unusquisque proprium donum habet â Deo, alius quidem sic, alius vero aliter.*

Verum tamen est, ut dicis; quod *hæc castitas & omnis virginalis continentia deteriores habeat hostes in clericorum numero:*

mero: Horum videlicet, qui aut ſcripturas ſanctas & ſanctorum ignorant doctrinam, aut eorum, qui Veneris deſervientes voluptatibus, in aliis ex malitia virtutem caſtitatis odiunt, qua ſe turpiter per ſuum ſolenne votum ſpoliatos eſſe conſpiciunt.

Et quamvis autoritate apoſtolica prædicti tres gradus *matrimonialis continentiæ* ſatis roborati ſint: Eosdem tamen brevibus *exemplis* naturalibus & hiſtoricis declaro. *Primus* enim *modus*, quo nunquam petatur debitum in conjugio, niſi conceptus probabilis tempore, naturali legi conformis eſt. Qui à primis parentibus, ſi perſeveraſſent in originali juſtitia, ſervatus fuiſſet in ſtatus primævi innocentia. Eundem modum inter cunctarum beſtiarum, volucrum, & jumentorum genera ſervant feminæ, quæ concepto fœtu marem non admittunt, excepta ſolum equa, ut *Albertus lib. XVIII.* tradit in *libro de Animalibus*.

Secundus etiam *gradus*, quo unâ ſuſcepta prole, vel pluribus, pari propoſito continentia in matrimonio incipitur: Multa ſanctorum ſanctarumque habet ille gradus exemplaria. Sic enim *parentes*

Iſaac

Isaac vixisse videntur, licet jam senes. In cujus signum Sara se concipere debere audiens angelo dixit: *Gen. XVIII. Postquam consenui & Dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?* Sic *parentes Johannis*. De cujus matre dicitur *Luc. I. Post dies conceptionis* occultavit se Elisabeth mensibus duobus. Ex verecundia videlicet, secundum *Glossam*. Quia *senes operam dare amplexibus, dignum videbatur esse rubore*. Sicque quod magis probat propositum, multæ adhuc prolificationibus aptæ fecisse leguntur. Ut *B. Nicolai parentes*, qui post unicum fœtum orationibus impetratum, deinceps continenter vixerunt. Sic *mater S. Gadinundi, Cantuariensis Archiepiscopi*, marito monasterium intrare persvasit, & ipsa in seculo devotissime Deo ministravit. Pari modo beatæ memoriæ *Maria de Argines*, quæ multis claruit miraculis in matrimonio, tandem â viro & â Deo precibus obtinuit, ut simul vitam cœlibem ducerent. Et teste Hieronymo *Melania, Romana nobilissima*, anno ætatis decimo tertio viro tradita, cum eodem septem annis vixit, & eidem viginti annis renunciavit, ipsumque virum suum ad contemtum

con-

convertit ſeculi, miniſtratrix facta omnium pauperum occidentalis Eccleſiæ. Quæ exempla omnia late deſcribit *Vincentius* in ſuo *Hiſtoriali ſpeculo.*

Tertius eſt perfectisſimus *gradus* matrimonii, quo retinetur *virginalis integritas.* Qui profeſſores multos in utroq; ſexu habuit. Primo quidem Chriſti genitricem & Joſeph Chriſti nutritium. Deinde, ut in *Vitis patrum* legitur, *Eucharista*, paſtor ovium, & Maria ejus conjux, qui ſingulis noctibus in ſaccis dormientes, ſua vita paupercula & virginali ſanctorum duorum Abbatum vitam, Angelo teſte, ſuperabant. Pari modo *S. Johannes Abbas*, videns ad nominationem & præſentiam cujusdam caſti ruſtici exiisſe à poſſeſſo homine Dæmonem, quem nullatenus Johannes expellere poterat, ruralem iſtum, quem *undecim annis* dicit *nullo conſcio uxorem conſervaſſe virginem*, caſtimoniæ ſuæ prætulit, ut *Casſianus* tradit in *Colla. Abbatis Neſtor.* Ita *Thomas Brabantinus* in ſuo *libro de apibus* deſcribit *Eliſabeth*, quandam *nobilem virginem*, cujus caſtitati parentes invidentes, eam nuptui cuidam tradiderunt militi, à quo per annum impolluta data

eſt

eſt monaſterio, ubi *angelica conſolatione & Chriſti apparitione mirabili ſæpe fovebatur*. *Sancta Radegundis* nupta imperatori Lothario, & ab eodem virgo monaſterio tradita: ibidem poſtremo miſericordiæ opera pauperibus exhibuit. Et *Anaſtaſius cum Theogenia uxore* & virgine, peplo illæſo ardentes prunas eam portaſſe didicit. Ut utrumque *Vincentius* recitat, l. c. Legimusque ſimiliter *S. Heinrici Imperatoris conjugem Kunegundim*, virginem ſemper permanſiſſe, ſicuti & ipſe virgo perſeveravit. Licet ad ſiniſtram famam ipſa ſuper ignitos vomeres, illæſa tamen, ambulaſſet.

Piger. Duo tantum mihi circa hæc *dubia* declara, & quietus ad audiendum alia propera. Primum, *cur ſecundum modum caſtimoniæ præfers primo*, cum quidam, qui ſecundo modo vixit in matrimonio, ſe fateretur *facilius poſſe*, ut antea, *ſemper caſtum permanere, quam reddere vel exigere debitum duntaxat conceptus tempore*. Scimus autem, quod difficultas augeat meritum, & meritum majus eminentiorem gradum conſtituat. Sic etiam plures facilius ſemper abſtinere volunt ab eſu carnium, quàm ut eaſdem inter-

interpolatim ſine exceſſu gulæ præſumant comedere.

Secundum *dubium*, quomodo ſe prudens confeſſor vel conſiliarius erga tales perſonas, propoſito caſtitatis in matrimonio inſpiratas, gerere debeat?

Theol. Primi notitiam noveris, quod in operatione aliqua, ſeu omiſſione ejusdem, aliquando *difficultas* ſit *ex genere & natura operis:* puta, quia *difficile* in ſe *arduum* eſt. Aliquando verò ſolum ſit vel principaliter *ex parte operantis.* Prima difficultas auget meritum, non ſecunda, quæ eſt ex vitio ſubjecti. Et ita eſt in exemplis traditis. Idcirco gradus continentiæ conjugalis ſtant debitè.

Ad ſecundum ſcito, quod primo opus ſit, *eum ſumma diligentia naturas & conditiones ac circumſtantias perſonarum*, ſic affectarum ad caſtitatem, agnoſcere. Deinde, ſi quis talia omnia repererit caſtitati alludentia: Caveat, *ne votum* ad id firmandum ſtatim *admittat.* Proinde *occaſiones* incontinentiæ doceat excludere. Ibi tamen provideat, ne *ex ſeparatione perſonarum*, ſi fieri congruat, *nocturna, in alia* videlicet

licet *camera jacendo* divisim, de incontinentia adulterii ullum possit sinistrum intervenire judicium, ad quod Dæmon multum machinatur. Postremo doceat, jugiter divinum implorandum esse auxilium, ut *in nulla fortitudine confidant propria.* Memores enim esse debent illius Sapientis, *Sapien. VIII.* imo ipsius *Salomonis*, ut dicit *glossa*, dicentis: *Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam: & cum essem magis bonus, veni ad corpus coinquinatum. Et scivi, quod aliter non possem esse continens, nisi Deus daret. Et hoc ipsum erat sapientiæ, scire, cujus esset hoc donum. Adii Dominum & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordiis meis, Deus patrum meorum!* vide, si libet, reliqua devotione plena ibidem, *Cap. IX.* Magis tamen hoc, ut *glossa* subjungit, parvulo, per baptismum habenti corpus non inquinatum, congruere potest.

Ex præfatis igitur liquet jam exemplis, quomodo multæ divinæ formicæ, monarchâ quodammodo careant, & tamen in jugi pace *sibi mutuo sancte obtemperent.*

CAP.

CAP. VI.

Quomodo in brutis quibusdam animalibus quædam sit ratio, memoria & sollicitudo. De non judicanda facile Prælatorum vita. Et de sanctis Episcoporum quorundam exemplis.

DE sua Republ. inest formicis quædam ratio, cura & memoria. *Rationem* hanc accipe *pro virtute æstimativæ potentiæ*, qua etiam irrationabilia animalia, secundum *Avicennam*, ex sensatis intentionibus intentiones nonsensatas eliciunt. Qua virtute mediante animalia multa mira & industriosa perficiunt opera, nunc fœtum educando, nunc sanitatem perditam reparando, nunc speciem suam aut proprium individuum tuendo: Et ita de multis aliis actionibus, quibus humanum intellectum sæpe in admirationem convertunt non modicam. Est enim virtus hæc suprema in animalibus ratione carentibus, & divino regimini, juxta id quod bruta sustinent, proximior, & in minutis animalibus, ut in *apibus* & *formicis*, ad providendum sibi & suis, mirabilior.

Talis hodie esse deberet continue *Principum* omnium, & potissimum *Prælatorum*

latorum ecclesiæ, ratio, cura, & memoria. Ut hæ potentiæ illuminatæ divinitus sibi commissam rempubl. facilius possent regere. Ex quali sollicitudine 2. *Thessal.* 3. ait Apostolus: *De cetero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat & glorificetur, sicut & apud vos, & ut liberentur ab importunis & malis hominibus.* Et 1. *ad Timoth.* II. *Obsecro primo omnium fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, pro omnibus qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram Deo salvatore nostro, qui omnes homines vult salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire.*

Piger. Tales, scio, esse deberent nostri *Episcopi* & *Præsules*. Sed, heu! omnes, quos videmus *in Alemannia*, deteriores sunt quam mundani secularium Principes. Et quid quæso de Prælatis & *Pastoribus* plebis *minoribus*?

Theol. Cave ne temerarie judices, & ne in illud terribile Christi verbum incidas, quo ait: *Nolite judicare & non judica-*

judicabimini, nolite condemnare & non condemnabimini. Eadem enim mensura qua metiemini metientur vobis. Nunquam de multitudine fando generalem de malo proferas sententiam. Alioquin perniciosum judicium vix evades, vel nullatenus. Sicut enim pia mater Ecclesia in communitatem nunquam anathema jaculat, semper præsumens in multitudine esse innocentes aliquos: Ita tu ipse facito, ni â supremo judice velis condemnari. Nam *in omni loco & statu boni malis admixti* esse possunt. Est interea certum satis, tuum judicium verisimiliter esse præsumtuosum, quia *omnes Alemanniæ Præsules non vidisti*, & si audisti de singulis & quibusdam dici, vide, ne in id sapientis incidas: *Innocens credit omni verbo, astutus considerat gressus. Prov. XIV. Qui cito credit, levis est corde.* Nec mirum, si in talibus quidam *devotarij* & *Zelotypi decipiuntur sæpius*: qui *falso æstimant, Deum Ecclesiam suam reliquisse*, & destitutam ubique sanctitatem in pastoribus. Audi Apostolum ad Rom. XI. talia memorantem, quærentem, & respondentem. *Numquid repulit Deus popu-*

populum suum? absit. Nam & ego Israelita sum ex semine Abrahæ de tribu Benjamin. Non repulit Deus plebem suam quam præscivit. An nescitis in Helia, quod dicit Scriptura? videlicet. 3. *Reg.* 19. *quemadmodum interpellat Deum adversum Israel dicens: Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, & ego reliquus sum solus, & quærunt animam meam. Sed quid dicit illi divinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua sua ante Baal. Sic ergo & in hoc tempore reliquiæ secundum electionem salvæ factæ sunt.* Putabat enim etiam S. Propheta, *judicio deceptus humano*: quoniam terram Israel plenam vidit idolatris, *se solum permansisse Deicolam.* Qvia, ut *Gregorius* probat *super Ezechiel.* in principio: Prophetarum spiritus non semper præsto eis est, ad cognoscendum occulta.

Piger. Saltem multi sunt, vel quidam, de quibus dixi, ut in libro legimus experientiæ. *Manifesta sunt* (ait Apostolus ad Gal. V.) *opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimi-*

inimicitiæ , contentiones , æmulationes , rixæ , iræ , diſſenſiones , ſectæ , invidiæ, homicidia , ebrietates , commeſſationes, & his ſimilia , qui talia agunt regnum Dei non conſequentur.

Theol. Quicquid ſit, *de paſtoribus majoribus ſive minoribus non judico.* Suo enim Domino ſtabit vel cadet quisque ſervus. Unum credo verum, videlicet, te erraſſe graviter in tua ſententia. Nam *de plebanis* multis , quorum vita eſt notior , non ambigo , bene ſentis. De *Epiſcopis* vero per exempla probabo.

Vivit enim reverendus Pater & Dominus , Dominus *Fridericus de Uffas* , de Franconia orientali genitus , nobili ex genere , qui dudum factus Bambergenſis Eccleſiæ Canonicus & ſacerdos , ita mundi oblectamenta ſprevit omnia , ut domus ejus â minus devotis clericis riſu vocaretur *recluſorium*. Vacante deinde ibidem ſede cathedrali , præter multorum intentionem primariam â concanonicis electus eſt , & credo digne , *Epiſcopus* , in tali ut videtur discordia , in quali olim *ſummus pontifex* , ut fertur , electus fuerat. De quo idem in metro dixiſſe fertur.

Me patrem patrum fecit discordia fratrum. Factus igitur Episcopus, de quo nobis sermo, mores sanctos retinuit priores, quantum statum ejus decuit. Nam in habitu humilis, in affatu gratiosus, in conscientia mundus, manus, contra multorum in nostris partibus Episcoporum morem, excussit ab omni simoniaco murmure. Nullum voluit habere, ut alii *Alemaniæ Episcopi*, suffraganeum, ad sacerdotalem usum pertinentem. Non consecrasset, nisi prius, in terram procidens, sacramentali confessionis antidoto se expurgasset. Pauperibus pius, mediocris divitibus, & religiosis bonis misericordissimus extitit. Nescio an viro isti in spiritualibus aliquid defuerit. In temporalium tamen regimine gravabatur anima innocentis nimium. Unde accidit, ut laboraret pro viribus, ut Episcopatu cederet. In curia illud petiit, & obtinuit, sicque nunc liberatus illa functione, non in eadem, sed in domo sua vitam ducit per omnia clericalem.

Fuit pridem in Wormaciensi Diœcesi (*tempore, quo fui junior*) quidam *Episcopus*, *Ekardus* nomine, literis sacris

cris eruditus, mundum tantopere fugiens, ut in oppido Laudenburgensi, in quo multis annis sederat, ut â fide dignis audieram civibus, pauci essent cives, qui Episcopi personam extra ejus palatium, vel extra Ecclesiam, intra anni spatium vidissent. Solebat hic etiam, ut in ejus curia simonia vitaretur, ordines ipse conferre sacros & minores. *Ad quem, eandem ob causam, â conventu meo nativo & â meis patribus, dum essem juvenis, missus sum per 4. Diœceses: ut sine macula pravitatis simoniacæ, confirmationis & ordinis sacramenta susciperem.*

Vixit præterea nuperrime, *meo tempore*, sanctæ memoriæ (ut dicere audeo) reverendus Dominus *Sebastianus*, *Tridentinæ Ecclesiæ Præsul*, qui in Minoribus constitutus in Universitatis Vienensis studio, & alibi, omnium bonorum virorum judicio vitam sanctam tenuit. Erat enim nobilis genere, literarum studio diligens, & speciali *gratia contemplationis* divinæ præditus. Cujus rei causa, ut juxta pedes Christi sedere valeret cum Maria, quotidie horam elegit aliquam ad vacan-

 dum

dum *otio contemplationis.* Hic postremo *invitissimus electus est Episcopus* dictæ Ecclesiæ. Cujus electionem recusavit constantissime, sciens, quod eadem Ecclesia, & *pene omnes Ecclesiæ in Teutonia*, adeo pressæ essent spinis, & mole rerum temporalium & negotiorum seculi: ut quidem *eas regentes*, non, sicut olim, procuratores pauperum & animarum pastores, sed esse viderentur *capitanei militum*, & pauperum neglectores. Ob quam causam constat antiquitus Dominum *Albertum* resignasse Ratisbonensis Ecclesiæ principatui & præsulatui. Sed Dominus ille, cujus historiam tractamus, finaliter persvasus â Jurisperitis, onus pastoralis curiæ *semi-invitus* suscepit. Hi enim timoratæ conscientiæ viro dixerunt, (uti hæc & sequentia ab *Abbate Mulbrunnense* didici *Domino Johanne*, qui in seculo existens collega extitit & notarius dicti Domini) *Ecce Domine, Ecclesia hæc quantum lapsa sit in spiritualibus & temporalibus ipse nosti. De vera probitate nemo ambigit, cunctis es gratus, consangvineis potentibus armatus, & electus satis concorditer. Quamobrem si electio-*

electionem recusaveris, Ecclesiam, cui aliunde ad bonum obligaris, dilapidationis periculo in rebus & moribus expones, & fortassis, intercedentibus armatis precibus, in sortem cedet spurio, vel alteri apostatico clerico. Unde, nisi electioni veræ acquieveris, reatum mortalis criminis non poteris evadere. Hoc igitur ultimo, velut divino motus sigillo, & velut quodam divino mucrone munitus, confirmationem electionis & ejus suscepit regimen. Advolare autem cœpit ad virum (ut est solitum) cognatorum multitudo nobilium, sine quibus nunc, ut dicitur, non possunt regi, propter Tyrannos, cathedrales Ecclesiæ. Cœpit hæc turba, quæ, secundum *Senecam*, solùm prædam sequitur, copiis se replere terrenis, & ex adverso hi, quibus obligabatur in pecuniis Ecclesia, debita postulare. Et quia *in thesauro Ecclesiæ solùm erat nemo & nihil:* urgebant consangvinei Episcopum, ut reditus aliquos Ecclesiæ aut perpetuo venderet, aut oppigneraret saltem. Tunc primum vir *contemplationi asvetus*, propriam inchoavit miseriam deplorare, & dicere consangvineis,

gvineis, *spiritu*, ut puto, *prophetico*: Vasa pretiosa & cimelia, quæ ad me pertinent, vendite, & Ecclesiæ damna, quæ potestis, resarcite. Quibus exhaustis, me scitote nec obulum ab Ecclesia, ut petiistis, velle alienare. Spero autem in patrem misericordiarum Deum, quod me intra anni præsentis spatium per vitæ terminum liberaturus sit ab hac miseria. Dixit; Et factum est divino nutu, ut prædixit. Nam in omni, quam habuit, cura Diœcesis, ad horam quotidie *contemplationi studuit*, & in anni spatio diem clausit extremum cum vitæ sanctimonia celebri.

Piger. His motus exemplis virtutum, *temeritati* meæ renuntio, quam habui *de Prælatis omnibus Theutoniæ*. Et pie credo, si tales fuissent in primitiva Ecclesia, quando necesse erat miraculis succurrere infidelibus, non pauca per eos omnipotens DEus fecisset signa & prodigia.

Theol. Recte sentis. Quia *hodie* apud eos, qui præsunt fidelibus, *nulla est necessitas faciendi miracula*. Sed opus est, ut juxta doctrinam principis pastorum, oves & agnos pascant *vita virtuosa*, *predi-*

predicatione gratiosa, & temporali subsidio. Ut eis, sicut formicis sagacibus, insit pro sua republica divina ratio, cura, & memoria. Sed his jam relictis, ad aliam proprietatem procedamus formicarum.

CAP. VII.

De civitate morali, & labore bono triplici; Quæ bona fecerint duo Concilia generalia nostro tempore. Quod impossibilis sit jam generalis Ecclesiæ reformatio. Et de Prælatorum in his excusatione, & vitiorum dissimulatione,

Domum similiter sive civitatem construunt formicæ, quam distinctam habitaculis diversis, plantarum tegunt particulis. In quibus triplex invenitur mirabilis istorum animalium operatio. Nam civitatem quandam sibi construunt, habitacula varia sibi ædificant, & talia tegunt contra æstum & pluviam diversis plantarum particulis. In quibus operationibus nullum suæ speciei habent magistrum, sed Deum tantummodo, cujus instinctu in talium constructione pariter reguntur & reformatione.

Typum autem in his gerunt proprie eorum, qui ad *generalia* pertinent *Concilia*, *Prælatorum* præcipuè. Hi enim

enim civitatem militantis Ecclesiæ, in ædificiis ejus, quantum sua interest, ubi ruinam patitur, *deberent reformare:* homines, diversis modis Deo ibi obsequendi, instruere, & ab æstu vitiorum, ac gelicidiis inimicorum defendere & protegere, & sese *verbo* & *exemplo* ita habere, ut in his â spiritu divino mererentur principaliter dirigi. Ita enim hanc civitatem vidit Johannes descendentem de cœlo, & in eodem oriri primitus: *Vidi,* inquit, *civitatem sanctam, Hierosolymam novam, descendentem de cœlo, â Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.* Sed heu! hodie res versa est in contrarium. Nam potior ejus portio status Ecclesiastici magna in parte deprimitur avaritiâ, superbiâ, & utinam non incontinentia. De quibus Psalmus conqueritur, dicens: *Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum.* In parte vero secularium adeo ubique rupta sunt pacis fœdera, ut in eis illud *Prophetæ* locum habeat: *Effusa est contentio super principes, & errare eos fecit in invio, & non in via:* Et iterum dicit de civium malitia, atque imprecatur: *Præcipita Domine, divide linguas eorum.*

Quam

Quam vidi iniquitatem & contradictionem in civitate die ac nocte! Circumdat eam super muros ejus iniquitas, & labor in medio ejus & injustitia, & non deficit de plateis usura & dolus. De religionis autem vinea, cujus radices Dei plantavit filius, qui olim implevit terram, operuit montes umbra ejus, & arbusta ejus, cedros Dei, qui insuper extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen propagines ejus. Sic alibi dicit: *Destruxisti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes, qui prætergradiuntur viam: exterminavit eam aper de sylva, & sylvestris fera depavit eam.*

Piger. Tempore nostro, quo *Constantiense generale* celebrabatur *concilium,* quantum succurrit, *de reformatione multum tractabatur in eodem singulorum statuum civitatis Ecclesiæ.* Et lætatus sum tunc in his, quæ dicta sunt mihi. Quia in corde dixi: *In domum Domini lætantes ibimus:* In cujus atriis vix stabant pedes nostri præ *deformationis* malitia. Sed frustrati sumus desiderio nostro. Advenit postmodum hoc *præsens Basileense concilium, quod pene in omnium bullarum suarum præferebat exordio reformationis* titu-

titulum. Rogavimus *in eodem concilio* per ante dictum Psalmum quotidie divinam clementiam, ut id fieret. *Instituebatur ob id disputatio specialis*, dicta *Reformatorij. Et usque ad sex annos jam crebro disputatum est de diversorum statuum reparationibus, nec in effectu hactenus vidimus.* Scire ergo valde cupio, utrum *de totali reformatione Ecclesiæ, in membris & capite*, aliquam spem habere possimus; ut jucunde cum propheta canamus: *Dum convertit Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolidati:* & similia.

Theol. Non omnino frustra celebrata fuerunt *duo ista Concilia*. Nam in *primo* inveteratissimum schisma Ecclesiæ, cui antea nullis modis mederi quis potuit, divino regimine sublatum est. In *altero* verò crudelissima *Hussitarum* persecutio, & eorum infidelitas, quæ nullis tractatibus, nec fidelium gladio, sub quo infiniti corruerunt ex utrisque partibus, auferri potuerunt, per Christi gratiam pene totaliter aversa sunt, mitigata ad minus atque sopita plurimum. De *totali* autem, quam depingis, *reformatione Ecclesiæ ad præsens, & ad propinqua futura tempora, nullam penitus spem habeo.* Tum, quia voluntas

tas bona in subditis deficit, tum, quia illud Prælatorum malitia impedit. Tum etiam, quia illud electis Dei, qui persecutionibus malorum probantur, non expedit.

Exemplum de hoc accipe in arte Architectonica. Da enim architectum quantumcunque artificiosum, si is materia congrua, lignis vel lapidibus, caruerit, nunquam domum construet. Da rursus ligna vel lapides, in materia etiam nobili, si Architectum non habueris, domo idonea & habitationibus semper carebis. Si præterea domus aliqua amicis tuis accommoda non foret, & ædificata fortassis eis obesset: cur eam prudens construeres? Hæc tria dum *reformationi totali Ecclesiæ* applicabis, quam *impossibilis* sit ipse mentalibus oculis videbis.

Verùm de *reformatione particulari* in civitate Ecclesiæ *possibili, in multis statibus & religionibus, non dubito.* Quin easdem indies introduci videmus in quibusdam monasteriis & conventibus: sed cum quanta difficultate novit altissimus. Si enim *præsente generali concilio in Basilea, annis sex, nec unum quidem fragilis sexus monasterium, cooperante etiam secu-*

lari consulatu, reformari potuit: Propter quorundam inhabitantium vitam malam & eisdem junctam sævitiam: *Quid quæso sperandum est de virorum nobilium vel literatorum collegiis, qui ruinas & deformitates suas, in spiritualibus existentes domibus, non modo armis chalybeis, sed etiam, quæ deteriora sunt, verbalibus & ligneis possunt defendere?*

Piger. Puto, *Prælatorum* malitiam totius mali causam esse in subditis. Si enim pastores boni essent: Ad morum eorundum vestigia greges venirent.

Theol. Partim hic, sed non omnino erras. In grege enim pecudum fortassis ita est, ut asseris, sed in cœtu hominum, qui libertate potiuntur animi, non sic. Verum tamen est, ut *B. Gregorius* docet, quod *nemo amplius noceat in Dei Ecclesia, quam is, qui in dignitate vel gradu ordinis constitutus, suis facinoribus plebem scandalisat. Et dum pastor per abrupta graditur, grex in præcipitium labitur: Dumque caput ægrotat, cetera membra langvent.* Non sic autem in subditis *imitationis* facilitas â *virtutibus Prælatorum* capitur: Sicut viceversa ab eisdem *exemplum vitii* discitur. Quia peccare facilius est

eſt multitudini, quàm bona facere. *Virtus* (inquit Philoſophus) *eſt circa difficile*, in nõ exercitatis & inſvetis intellige. Et lata eſt & ſpatioſa via, quæ ducit ad perditionem, arcta verò & ſtricta eſt quæ ducit ad vitam. Primã enim viam ingrediuntur plurimi, ſecundam vero pauci. Quia regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Malam ergo conſequentiam formas in morali materia.

Quod autem *boni paſtoris* veſtigia ſequi ſæpe abnuat populus, multis *exemplis, noſtro factis tempore*, docere poſſum. Vidimus namque Legatum ſedis Apoſtolicæ, Cardinalem, virum omni ſanctitate præditum, Dominum *Nicolaum ſanctæ crucis*, Legatum in Francia, profeſſione & vita ſemper Carthuſienſis ordinis, Prælatum certe quaſi ordinarium, de jure communi ſuper terras, legationis officio commiſſas. Hic quantum profecerit in eisdem partibus, ſciunt multi. *In reformationis* enim *materia* nonnulli ipſi reſiſtentes in faciem appellarunt: multi alii minis, alii verò callidis modis aliis ipſi non obedierunt.

Habuimus *in Germania* annis plurimis à ſummo Pontifice transmiſſum Legatum, Dominum *Julianum*, *Cardina-*

 lem.

lem. Cujus vitæ ſanctiſſimæ virtutibus, quantum mea novit humana fragilitas, nullum unquam Prælatum parem illi agnoviſſe puto. Qui *in reformationis ſancto opere* quantum præpeditus, & quoties perſecutionem paſſus ſit , omnes vidimus, qui virum iſtum agnovimus. Non magis enim curabantur ejus exempla & præcepta â multis,quàm ſi ea tuliſſet ſemi infamis Prælatus alius.

Scio præterea ordinem inter mendicantium ordines , cui Deus jam ante decennium providit de duobus bonis & benevolentiſſimis capitibus, quorum unus generalis Magiſter eſt totius ſui ordinis: alius vero provinciam grandem regit. Uterque *Zelator* eſt *reformationis* tam validus, ut ſe pro ea & pro ſuo grege plus ſimplici vice ad reſiſtendum ſecularibus, mortis periculo ſubjecerit. Et tamen *uterque modicum profecit* in ſubditis. *Paucos* enim conventus *reformare potuerunt*, quibus velle adjacebat de omnibus. Sed propter inobedientem materiam perficere nequiverunt.

Piger. Ego in talium Prælatorum officio magnum eſſe periculum puto. Et ſcire vellem, an in ſtatu ſalutis, cum tanta

ta rebellione ſubditorum eſſe valeant?

Theol. Non ſolum iſtos, ſed *paſtores* omnes alios in periculo conſtitutos eſſe docet *B. Auguſtinus* in regula, ubi dicit ad ſubditos: *Prælati ſeu Præpoſiti miſeremini: Qui inter vos quanto in loco majori, tanto in periculo majori verſatur.* In ſtatu tamen perditionis non ſunt, ſi, quantum in ſe eſt, inſtant oportune (juxta doctrinam Apoſtoli) arguunt, obſecrant & increpant, in patientia omni & doctrina. *Ne autem pejor fiat ſciſſura, diſſimulare oportet nonnunquam ſubditorum vitia minora, ubi ex correptione probabiliter mala advenirent majora.* Sicut peritus Chirurgus morbum in corpore infirmi aliquando relinquit minus noxium, ne eundem curando deteriori vulnere incendat. Sic *primus Iſraelis Rex, rebelles*, nondum firmatus in regno, ſpiritu bono docente, quem videlicet Saul adhuc habuit, *non correxit.* Majore enim multitudine illi obediente, tamen quidam filii Belial dixerunt, 1. *Reg. X. Num ſalvare nos poterit iſte? Et deſpexerunt eum, & non attulerunt ei munera.* Ille vero *diſſimulabat ſe audire.* Cum eo tamen abiit pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda, ut ibidem dicitur.

 Pari

Pari modo, *timore* rebellis vel furentis multitudinis, præsertim Principum, *Rex Darius* potentissimus invitus *permisit*, Danielem in lacum leonum projici. Quod si non fecisset, vita Regis fuisset in periculo, nec liberatus fuisset Daniel: ut habetur *Dan. ult.*

Sic *Matathias*, Domini sacerdos, & pastor Israelitici populi, videns Tyrannidem, deformantem templum, Dei cultum & populum, in deserta loca secessit, usque dum congregata est ad eum cœtus bonorum & fortis viribus, per quem illa reformavit pro viribus, 1. *Macc. II.* Et *Judas Maccabeus*, summus Sacerdos, & post eum *Jonathas*, frater ejus, licet essent animosissimi, tamen *Alchimum*, qui per Bachidem, Antiochi Capitaneum, est evectus ad summum sacerdotium, fretum potentiâ seculi, sævitiam & deformationem templi Hierosolymis & populi procurantem totis nisibus, diu sustinere coacti fuerunt, *ib. VII. & VIII. cap.* & 2. *Macc.* 1. Sicque *Onias*, devotissimus Dei summi sacerdos, innumera mala per *Simonem* & *Menelaum*, suæ gentis deformatos æmulos, passus est. 2. *Maccab. III. & seq.*

CAP.

CAPUT VIII.

Quæ sint perfectionis viæ. Et quantum peccent religiosi, medicinam studentes corporum, animarum neglecto studio.

IN suis domibus vias rectas & occultas fabricant formicæ, quibus satis occulte sæpe inhabitant. Ecce tria moraliter notanda iterum. Nam vias in domibus rectas fabricant, quæ semitæ dicuntur & methodi, quibus breviter aliquis ad terminum ducitur. Tales etiam faciunt occultas & easdem sæpe inhabitant.

Per quæ omnia viam arripere compendii ad creatorem docet in formicis naturalibus & spiritualibus increata Dei sapientia. Viæ igitur rectæ itinera virtutum sunt, â vitiorum semitâ declinantes. Unde eadem sic svadet sapientia per *Salomonem, Proverb. IV. Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur. Ne declines ad dextram; nec ad sinistram. Averte pedem tuum â malo. Vias enim quæ â dextris sunt, novit Dominus. Perversæ verò sunt, quæ â sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos: Itinera autem tua in pace producet.* Viæ autem rectæ & *absconditæ* sunt, modi divina contemplandi, & supererogationis ope-

ra, Deo obsequendi fideliter, quales hi arripuerunt, de quibus veritas ait, *Luc. X. Confiteor tibi pater cœli & terræ, quod abscondisti hæc â sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* De quo *Job.* 4. dicitur: *Ad me dictum est verbum absconditum, quasi furtive suscepit auris mea venas susurri ejus.* Animalis autem homo non percipit ea, quæ spiritus Dei sunt, stultitia enim illi, & nõ potest intelligere, quia spiritualiter examinantur. Vias *non occultas* & rectas homo tunc inhabitat, quando supererogationis opera secretâ contemplatione examinat: & talia opere exequi pro viribus discrete tentat. Tales vias incedere deberent *contemplativæ vitæ* quidam viri, religiones approbatas professi, ob procurandum fructum animarum repertas. Similiter Episcopi, & qui ex officio debent prædicare verbum Dei. Quia ad tales omnes spectat præcipue, ea, quæ per secretum contemplationis hauserunt, aliis verbo vel scripto tradere. Unde *B. Gregorius* in *de cura pastorum* jubet Prælatum & prædicatorem præ cunctis esse in *contemplatione* suspensum.

Piger. Quid ergo erit, vel quale dabitur

tur judicium de quibusdam *religiosis*, non solùm dico *de possessionatis*, sed etiam *mendicantibus*, qui ab Ecclesia, pro *animabus curandis*, dati sunt pastoribus Ecclesiæ in subsidium, & tamen in nulla Universitate in medicina promoti, nec aliunde apprime vel profunde in eadem arte eruditi, passim se *medicandis* vel sublevandis ægrotis *corporibus* offerunt, viam contemplationis, qua incesserunt patres eorum, relinquentes. Quid proinde de nostris *in Alemannia Episcopis*, qui tanto onere castrorum, civitatum, militum, & similium temporalium negotiorum tumultibus sunt circumdati, ut respirare vix valeant, & qui omnino spiritum *contemplationis* & curam animæ in se & proximis videntur penitus extingvere? Quid demum *de plebanis* & *Prælatis inferioribus*, qui ad viam *vitæ contemplativæ*, etiamsi aliàs sine gravibus peccatis sint, rarissimè, vel nunquam se ad inhabitandum ponunt, quinimo aliis talia facere prohibent?

Theol. Primi certe, qui ita sunt obnoxii, (transeo enim nunc duos reliquos) multiplici peccati catenâ se constringunt, qui toxicum mortis multis sæpe

propinant. Irregularitatis pœnâ ſeſe ſic illaqueant, anathematis eccleſiaſtici cauſam non vitant, patrum ſuorum intentionem ſanctam tollunt, & multos diſcretos viros actu offendunt. Ecce quinque mala. Primum, toxicum mortis multis ſæpe propinant. Quia, *dum putant morbo præbere antidotum, inexperti applicant fortasſis id, quod tunc eſt venenum.* Movet idcirco mundi Philoſophus, *in V. Ethicorum*, quæſtionem: *An facilius ſit, eſſe juſtum judicem, vel bonum medicum?* Hanc quæſtionem cum me præſente in Univerſitate Colonienſi *quodlibetarius* determinandam tradidiſſem magno Medico: Iſte difficultates multas medicinæ artis adduxit, & inter cetera mihi memorabile hoc protulit, quod *Arnoldus de nova Villa*, olim Medicorum ſummus, ſupputaſſet, in humano genere eſſe poſſe *infirmitates* diſtinctas *duo millia centum &* 24. In qua varietate graduum, id quod unam infirmitatem fuget, aliam illico adducat & juvet, & quod unum morbum curet, alium gignat. Quo audito, alienis hominibus medicinalia individualia ſvadere horrui: inexpertis medicis minus credidi: ſi experti aliquando errant, de eis clementius judicavi. Se-

Secundum malum eſt: Irregularitatis conſeqvuntur periculum. Quis enim in tanta varietate morborum nil omittit, de contingentibus, in cognoſcendo morbum ſpecifice & gradualiter, in videndo tempus idoneum in cœlo ſubtiliter, & in eligendo medicinæ neceſſaria artificialiter. Scio magnum in medicina cujusdam Univerſitatis promotum Doctorem, qui *Regis Romanorum & aliorum illuſtrium Virorum Phyſicus* ſæpe laudabiliter extitit. Hic publice ſerio audebat dicere: *Se ſcire ſatis probabiliter, multos ſe interfeciſſe ægrotos.* A quo cum quæreretur cauſa, reſpondit: *Quando inexpertus practicæ, de ſcholis & libris primùm veni, neſcius multorum quæ me poſtmodum docuit experientia: Vidi, quod plures neci tradiderim ex ignorantia, quos ex intentione curare volebam.*

Cauſam etiam anathematis iſti nequaquam vitant. Quia ex intentione pia, mater Eccleſia, audire Leges & Phyſicam, ſub latæ excommunicationis ſententia inhibuit curam animarum obligatis, religioſis & clericis. Ut tales ſanctis ſtudiis & ſacræ Scripturæ libris, quorum eſt imperſcrutabilis, ſecundum Auguſtinum

num, profunditas, animum darent indefessum. Ut in Rubrica: *Ne clerici vel Monachi negotiis secularibus se immisceant*, tituli ipsius pondus docet & sententia. Et ibidem, super specula prohibitionis supradictæ, notam & causam assignat *Honorius*, his verbis: *Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato tentorii ejus loco, funiculos suos faciat longiores: Ut sic fides Catholica tutior fiat, circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso.*

Prædicti insuper religiosi etiamsi seculares sint clerici, patrum suorum intentionem, quantum in eis est, frustrant. Quorum principalis erat intentio & studium præcipuum, animabus providere, non mederi morituris corporibus: Quibus plerumque plus ad spiritum cooperatur ægrotatio quàm medicinalis valeat operatio. *Cum*, inquit Apostolus, *infirmor, tunc fortior sum.* Et quidam sanctorum Patrum respondit infirmo fratri, curam poscenti corporis: *Rem*, ait, *virtutibus tuis necessariam admoveri desideras.* Merito autem hi, de quibus loquimur, deridentur â viris bonis & prudentibus. Quos ideo offendunt, quia ad tractan-

ctandum cœlestia & ad curandum spiritus nobilisſimos destinatos, vident ex avaritia vel ex humana laude urinas amplecti hominum & eorum stercora. Unde tales abusus videntes hi religiosi boni, quos zelus domus Domini comedit, religionem talium deplorant, velut destructam Hierusalem olim Propheta *Jeremias, Thren.4.* *Quando* inquit: *Obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, disperſi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum. Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis: qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.*

CAP. IX.

Vituperatur iners otium, & commendatur labor triplex. Et de quorundam hominum bonorum stupendis corporalibus exercitiis,

TAm mares quam feminæ in formicis, ad laborem egrediuntur universæ per turmas. Docent hoc ipso *vitare iners otium & desidiam*, quibus fomenta vitiis præstantur. *Labor* enim corporeus, sive membrorum fiat exercitiis, sive alia castigatione corporis, sive aliis vitæ activæ mediis, ubi quis mentis contemplationi, vel librorum studio se non dederit: Secun-

Secundum communem legem *tam necessarius* est omnibus, *ut sine eo nullus rite ad vitam theologicam migrare possit.* Unde *B.Gregorius. lib.6. moral.* tractans illud *Exod.*19. *Cave*, inquit Deus per Mosen ad populum, *ne ascendatis in montem, nec tangatis fines Israel; Omnis qui tetigerit montem morte morietur: manus non tangent eum*, sed *lapidibus opprimetur, aut confodietur jaculis; Sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet.* Populus autem monte prohibetur, cum lex â Deo accipitur: Ut videlicet, qui, infirmis adhuc mentibus, terrena desiderant, considerare sublimia non præsumant. Unde recte dicitur: *Si bestia tetigerit montem, lapidabitur.* Bestia etenim montem tangit, cum mens irrationabilibus desideriis subdita, ad sublimem contemplationem se erigit. Sed lapidibus percutitur: Quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui ergo culmen perfectionis apprehendere nituntur, cum contemplationis arcem tenere desiderant; Prius *se in campo operis per exercitium probent*, ut sollicite circumspiciant, an nulla mala proximis irrogent, an irrogata â proximis æquanimiter ferant, an ad-

adjectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitiâ ſolvatur, an ſubtractis non minimo mœrore ſaucietur.

Piger. Prout ex verbis tuis ſentio, *triplicem* commendas *laborem*. Unum, qui ad modum mechanici operis exercetur manibus vel pedibus. *Alium*, quo corpus vigiliis, jejuniis, abſtinentiis, ciliciis domatur, & ſimilibus. Poſtremo *eum*, quo licite converſando inter homines, animum quis refrenat contra iram, odium, amorem, triſtitiam, lætitiam, delectationem, & adverſus paſſiones ſimiles. Quæritur igitur, *quis horum laborum ſit melior*?

Theol. Quantum ex natura operis *bonitatis gradum* habent, eo ordine, quo audiſti, minoris etiam meriti eſſe videtur, cœteris paribus, & minoris difficultatis, primus quàm ſecundus, & idem quàm ultimus. Cui autem omnes, vel eorum aliqui, *magis* ſint *neceſſarii* ad perfectionem acquirendam, attente *quisque in ſua legat conſcientia*. Sicut enim magis oportet pauperem ditari laboribus manuum, quàm philoſophari apud Ariſtotelem: Ita apud Chriſti imitantes doctrinam, plus urget multos, *arte uti mechanicâ*, pro victu habendo, quàm opus ſit exercitium

ſecundum

ſecundum, quo corpus atteritur. Ad ultimum tamen gradum, quo mediante passiones vincuntur, & ad medium deducuntur, in anima, per occaſiones datas in exterioribus, omnis imperfectus tenetur tendere. Ut audiſti in ſententia *B. Gregorii*, quod in eiſdem conſiſtant virtutes activæ neceſſariæ. *Sine primo* autem *& ſecundo laborandi genere, quidam ſatis tranquilli eſſe poſſunt, pro loco & tempore, & juxta diſpoſitæ complexionis ſuæ, vel conſvetudinis acquiſitæ naturam & virtutem.* Tales enim duo gradus non virtutes ſunt, ſaltem principales. Sed virtutes eis mediantibus acquiri poſſunt in edomatione corporis ad ſpiritum. Quomodo autem aſſumenda ſint talia, & in quanto, vide de hoc *Collationem Abbatis Moſi ſecundam*, in qua *Caſſianus* facundiſſimus illud docet elegantiſſime.

Piger. Sæpe miratus ſum, cur in noſtris regionibus non jam ſicut olim reperiantur viri, qui corpus jejuniis & abſtinentiis macerent, flagellis, & duris aliis exercitiis adhibitis, ſicuti feciſſe leguntur ſanctorum canoniſatorum multi, & patres in Ægypto & in Scythia, de quibus *Vitæ patrum* plene ediſſerunt.

Theol.

Theol. Quamvis jam non tam crebro ſicut olim reperiantur, de quibus refers: Tamen multi ſunt adhuc devoti tales, de quibus in ſequentibus ſtatim audies. Verum prius volo noveris, quod *ex quinq; vel ſex cauſis evenire poſſit, cur aliqui tam gravia exercitia habere non valeant.* Ex diſpoſitione videlicet aëris, & complexione corporis, ex zelo perfectionis, ex habitu juventutis, ex fictione hypocriſeos, & ex ſpecialibus donis.

Aër enim ſi in regione aliqua eſt valde *calidus*, digeſtionem, ut inquiunt phyſici, impedit, calorem ad exteriora evocat, & abſtinentiores facit homines ex conſequenti. Et ex adverſo *frigida regio* poros conſtringit corporis, & calorem exinde per antiperiſtaſin augere poteſt in ſtomacho. Unde provenit, quod in noſtris terris frigidis, viri quidam hyemali tempore plus comedant quam æſtivo Non ergo mirum, ſi *in regionibus calidis homines jejunant facilius.*

Complexio etiam *corporis* aliquorum hominum juvat, ut in *natura frigidis* liquet, *phlegmaticis* vel *melancholicis*. Cibus tam modicus ſumitur â quibusdam, tam & raro, ut in comparatione ad alios,

eis abſtinentia videatur adeſſe miraculoſa. Patet etiam hoc in quibusdam *feminis*, & in *viris frigidis*, in *ranis* & *ſerpentibus*: imo in perfectis animalibus, ut in *urſis*, qui *multis menſibus in hyeme nullum penitus cibum ſumunt* in locis ſylveſtribus vel abditis.

Zelus præterea perfectionis, ad obſequendum Deo acriter, ad ſatisfaciendum pro peccatis viriliter, & ad adhærendum Deo, pacato & edomito corpore, plures ita ſtimulat, ut ex amoris magnitudine *exceſſum* in exercitiis *tantum faciant*, quantum videtur tepidis impoſſibile. Videmus hoc aperte *in philocaptis erga feminas amore cœco* & venereo. Ex quo quidam tota hyeme ſemper nudis incedunt capitibus, alii veſtimentis carent neceſſariis, alii haſtiludiis letaliter ſe impingunt mutuo, alii vigilant inhumaniter, & ita de reliquis. Quæ *omnia vincit amor cæcus, & leviora facit*. Cur autem Chriſti amor & charitas dilectioque, quæ, ut *Canticorum* 8. dicitur, velut mors fortis eſt, his majora non poſſet facere?

Habitus inſuper *juventutis* ardua poteſt efficere. Puta, ſi quis *aſvetus* eſt pene â cunabulis modicum victum & amictum

ctum habere. Sicut vidimus pauperes in villis, veſtibus tam contentos eſſe modicis in hyeme, ut ſi eaſdem delicatè nutritus deferret unice, ob amorem Dei, ſanctus eſſe videretur.

Fictio etiam *hypocriſeos* non minora novit luere pro laude vana, vel ex avaritia. Hanc ob cauſam Trutanni quidam & mendici glaciali tempore nudi ſedent in nivibus, ut ad compaſſionem moveant divites, & ad ſibi ſubveniendum pecuniis. Prius enim certis herbis vel ſeminibus corpus fricaverunt, & ligaturis artificialibus ſangvinem conſtrinxerunt, vel poros corporis aliis remediis obturaverunt.

Sed & in ſanctis hominibus ſæpe gravia exercitia reperiuntur ex *ſpecialibus donis*. Sic manifeſtum eſt & fuit in B. Patre noſtro *Dominico*, qui in humo Eccleſiæ crebro noctes fere duxit inſomnes. Qualia exercitia fratribus ſuis inhibuit, non quod eis talia invideret, ſed quod donum illud noſſet ſpeciale, & infirmis aliis fratribus non eſſe communicatum â Deo.

Piger. Poteſne proferre in medium aliquos divina clementia, noſtris diebus frigidis, in quibus, juxta Chriſti & Apoſtoli

verbum, charitas multorum refriguit, donis talibus laborum corporalium seu exercitiorum, de quibus loquimur, dotatos?

Theol. Possum multipliciter. Vidi in Italia *tempore quo fui junior*, in conventu Elugiensi prope Venetias, nostri ordinis Priorem, fratrem *Paulum de urbe veteri*, non dico hominem, sed vix homuncionem corpore, sed giganteum in prædictis exercitiis. Nam parvus corpore, statura pusillus & abesus erat totus carnibus, atq; membra ejus vix hærebant ossibus; attamen tam alacer & expeditus animo fuit & viribus, ut secundum in ordine non noverim. Jejunium regulare, quod durat prope annum dimidium, persolvebat integre. Carnes non edebat etiam debilis. Die ac nocte sequebatur chorum assidue. In quadragesimali tempore pene prædicans quotidie, & occupatus in confessionum audientia assidue. Non dicam vino lymphato, sed aqua vinata, vino modicissime utebatur, quando non puram recepit aquam. Pictantiam, â qua sæpius abstinebat, tam curiose propinquis & distantibus dividebat fratribus, ac minutatim occulte molebat inter manus, ne no-

tare-

taretur â circumſedentibus de abſtinentia, ut, niſi curioſus explorator, vix parſimoniam poſſet advertere. Veſtitus, dure nocte jacebat. Vigiliis multis inſiſtebat. Et orationibus devotis ſedulo incumbebat. Nemo in choro & cantu alacrior: in labore manuum nullus pro communitate ſollicitior: nec in ſedandis fratrum tentationibus efficacior. Et ne tempus tranſiret incaſſum, quando audiendis confesſionibus, prædicationi, orationi, vel ſcripturæ non vacabat, ſtatim coquinam, præſertim poſt prandium, intrabat, & coqvum ad diſponendum & laborandum pro futura fratrum refectione juvabat, ſollicite mundando nunc piſa, nunc olera, nunc vero cooperando ad ſimilia propriis manibus. Lapideo tabulatu totam Eccleſiam vel refectorium (quorum utrumque non minimæ eſt latitudinis) ſtravit & ornavit. Et quia ſcriptura artificioſisſimus extitit: Chorum eadem arte libris valde notabilibus omniquaque providit. Et non obſtantibus prædictis omnibus, in his usque ad annum ſuæ ætatis perſeveravit circiter octogeſimum in regulari obſervantia, quam tuebatur pro viribus. Tan-

dem autem præsenti vita functus est.

Vidi ibidem *nostri Ordinis* in eodem conventu Patrem, prout ostendebat canities capitis ejus, septuagenarium, nunquam hyemali tempore, nec die nec nocte, quocunque tegumento utentem in capite, nudis incedentem pedibus continue, abstinentia cibi, prout tradit regularis observantia, dura: Et tamen in his tanta præditum lætitia, ut aliis fratribus præ ceteris honestum communiter procuraret solatium, licitis, loco & tempore.

Novi in nostra provincia de *Nurenbergensi conventu* fratrem alium, qui sui novitiatus tempore, â Dæmone, qui in dolore viri prænoscebatur, tentationes sustinebat acerrimè. Sæpissime enim proponebat, dando per tabulam pacis osculum, in Ecclesia dicere alicui sibi notæ puellæ (fuit enim prius notus multis & notus in civitate,) Quæso, Priorem in porta adeas, eique dicas, quod tibi matrimonium promiserim, & me voces ad judicem. Sæpius animo firmiter proposuit, in choro existens, Priori scapulare & cappam tradere, & per Ecclesiam discedendo statim ex Ordine fugere. Sed vicit in eo Christi gratia. Professus est enim & in

con-

conventus Basileensis reformatione postmodum effectus Procurator gratiosus. Nam occulte usus est exercitiorum invisis nostris temporibus armis. Habuit cilicium, non quale portant patres Carthusiæ, sed contextum tantum ex equorum grossissimis crinibus & nodis. Usus est flagello, stimulis & calcaribus equorum similibus. Torquem ferream, cum appensis de eadem minera campanellarum nodis, clam more nobilium collo detulit. Lorica ferrea, & aliis miris ad domandam carnem instrumentis, utebatur. Crucem habebat in siropodio magnam & ligneam & absconditam, super qua jaceret. Nec ullis sub capite utebatur plumis. Nec charitatem proximi, quæ fervebat in pectore pulchri sacerdotis & juvenis, cohibuit dicta exercitatio vel procurationis officium, quod in dicto conventu est gravissimum, quin diebus festivis circumiret prædicando per villas Dei verbum, & populum informando consiliis salubribus. Verum quia ingenio fuit subtilissimus, jam est postmodum missus Viennam ad Academiam. Ubi, annum vitæ habens prope tricesimum, anima ejus Deo grata assumta est de corpore.

 Sileo

Sileo *fœminam* reclusam, quæ prope Moguntiam usa est lorica ferrea, aut, si non erro, chalybea.

Idem juventutis suæ tempore fecit *Johannes Benedictus*, postmodum *Evisinus antistes*, quando Venetiis conventum intravit *reformatum* nostri Ordinis. Erat enim cujusdam de majoribus Venetis filius, quem patriarchatus quidam expectabat, prius eidem collatus. Qui pater postmodum electus est in Trevisinum Episcopum. Antea tamen Prior fuit Venetiis in conventu sanctorum Johannis & Pauli.

CAP. X.

Dæmon quomodo religiosos plus vexet quam alios. Et quanta bona in Ecclesia fecerint Mendicantium Ordines.

VIas suas occultissimas ordine observant formicæ, ne illæ, quæ exeunt, alias remeare volentes, obviando præpediant.

Viæ rectæ & occultæ quæ sint, dictum est septimâ proprietate, supra. Sunt etiam modi divina contemplandi per supererogationis opera. Qualia communiter bonis religiosis, ad fructum animarum ordinatis, apte congruunt. Quales esse

esse debent de Prædicatorum & Minorum ordinibus, & illis similibus. Tales enim, secundum ordinationem Ecclesiæ, in *occultis contemplationibus* hausta, intra sua loca, & extra exeundo, debent aliis contemplata tradere, nec se impedire mutuo, sed adjuvare potius invicem dicti duo Ordines, instituti ad eosdem fines.

Verum sicut in republ. formicarum & in viis earum nulla exiens nec intrans aliam impedit in opere, sed alia diriora animalia ipsas & vias earum sæpe moliuntur destruere, & ita in errorem eas ducunt: sic in *reformatis conventibus* dictorum Ordinum, majores bestiæ, Dæmones videlicet, talium vias & operationes congruas, quantumcunque recte & caute incedant, impedire nituntur, ut aut se perturbent mutuo, aut *â reformationis cœptæ resiliant proposito.* Hac intentione sathanas in exordio talium ordinum, sæpe visibiliter & sæpius invisibiliter terroribus & tentationibus, in locis tranquillis, armis applicatis infernalibus, sategit turbare. De quibus Ordinum illorum libri multum & fuse notant. Sicuti etiam in inchoatione Monachorum, vel potius *in reformatione talium prima*, Dæ-

mones viros religiosissimos vexarunt, plurimum. Ut liquet in *reformatorum cœnobitarum* primitivorum vita, Antonii, Basilii, & similium. *Anthonius* enim non primorum Monachorum religiosorum, sed *primò reformatorum pater fuit.* Quia, ut testatur *Eusebius in Ecclesiast. historia*, certum est, quod tempore *B. Marci Evangelistæ, in Alexandria*, ubi Præsul extitit, *utriusque sexus fideles divisim habitacula, velut monasteria, construxerint*, & vitam monasticam in castitate, paupertate & obedientia, imo in studio sacrarum literarum, sancte duxerint. Constat etiam *B. Dionysium*, B. Pauli Apostoli discipulum, epistolam ad Dymophitum monachum dedisse. Et si exordiri placet altius, constat, Dei filium in assumta humanitate primum unâ cum discipulis inchoasse mores & vitam. Ad quorum ideam supradicti Ordines sunt instituti primitus. Certum est enim ex serie Evangelica, in senatu Apostolorum *Christum Prioris, Petrum Sup-Prioris, Judam procuratoris, Philippum* quodammodo *portarii* habuisse *officium.* In eis paupertas fuit & abdicatio omnium rerum temporalium, teste *Petr. Matth. XIX.* prodi-

tore

tore demto, ibid: *Ecce nos reliquimus omnia*. Ibi castimonia fuit, ob quam Johannem â nuptiis evocavit: Ibi obedientia fuit, ad Christum. Studium ibi in Christi doctrina nocte fuit & die excellentissimum, dicente Salvatore omnium: *Discite â me, quia mitis sum & humilis corde*. Prædicationis & is exercebat officium, quando misit eorum binos ad prædicandum ante faciem suam. Possessio rerum temporalium grandis nulla, sed paupertas affuit copiosa.

Hanc ob causam, ut opinor, Dæmonis malitia, â principio *Mendicantium Ordinum*, qui prælibatam Christi vitam servare deberent, præ cunctis per se & *per quosdam de clero* sæpe vexavit, & hodie persequi non cessat ad extremum, plus quam ceteros Ordines, & in locis ubi nunc ad unguem regulas suas observant. Quorum tamen Tyrannis, sicut nec Christi fidem, nec Petri naviculam, ita nec religiones istas delere potuit, nec delebit Deo propitio imposterum: quemadmodum recolendæ & sanctæ memoriæ *Mag. Henricus de Hassia, sacræ paginæ Professor*, pulchre deducit in *Lectionibus suis super Genesin*.

Piger.

Piger. Constat, libros juris divini & humani tractantibus & Theologiam colentibus & sanctiones canonicas legentibus, quod *dictorum Ordinum fratres*, in sacra præsertim pagina, longe amplius quam secularis cleri Doctores laboraverint. Nam libros fere innumeros *S. Thomas* & *Albertus* ediderunt, non solùm in divina sed etiam in Philosophica scriptura. *Primus* & perfectus *postillator* totius Scripturæ *Hugo Cardinalis*: & postremus, *Petrus de Palude*: mediique alii fuerunt plurimi. Super Sententiarum librum *Petrus de Tharantasia*, postmodum *Papa Innocentius*, *Durandus*, & multi scripserunt fusissimè. Sermones de tempore & sanctis, qui, in comparatione aliorum, (ut â viris audivi literatissimis) dicuntur aurei, scripsit, & totum passionale, quod Lombardica historia dicitur, de Legendis sanctorum, *Jacobus de Voragine*. *Johannes*, Januensis Episcopus, summam confessorum. Quæ Summa latius conscientiosos casus theologicos pariter & juridicos continet, quàm *Johannis Friburgensis*. Quæ Summa brevior & disertior in eisdem, quàm *Bartholomei de Brixia*. Quis denique textum quinque librorum

brorum Decretalium, & Summam juris primam? Nonne *Raimundus de penna forti*? Sileo de omnibus textibus Philosophi, quos *Henricus Krosbein* de Græco transtulit. De nova Logica, Topica & Sophistica ejusdem Philosophi, quam sub compendio non solum in quinque, sed multis aliis parvis tractatibus clausit *Petrus Hispanus*, & innumeris aliis libris & opusculis. Quæ omnia recensita composuerunt *fratres Prædicatorum ordinis*. Porro *Alexander de Halen*, qui Summas scripsit maximas & profundissimas. Venerabilis *Bonaventura*, Novus *Scotus*, *Johannes Richardus*, & alii plurimi, qui super Sententias scripserunt egregie, *Astaxanus* & *Joa. Erfordensis*, qui Jurium Summas: Et *Nicolaus de Lyra* super omnes Scripturæ libros ad literam, quem nullus in hoc superasse videtur. Qui omnes *Minorum ordinis* fuerunt. Quos, & alios me melius exprimere valerent, qui dictum Ordinem professi essent. Ita in aliis Ordinibus excellentes multi extiterunt.

Cum ergo ex dictis religionibus tot fructus prodierint Ecclesiæ, & hodie in multis regionibus prodeant, & multos suam

ſuam religionem profeſſos, ab Eccleſia canoniſatos, habeant, ut ex laudatis voluminibus clerus ſe & populum poſſit regere: Mirum, unde apud quoſdam odium tale procedat.

Theol. A *Dæmonis ſævitia* originaliter: ex *abuſu jurium* communium: Et utrumque fortaſſis ex quorundam *avaritia.* Poſtrema duo, quia clerum tangunt & religiones, nunc relinquam. Unum credo: Quod ſi *quidam religioſi abuterentur privilegiis*, non totum ordinem, ſed perſequi deberent reos. Et certum eſt, quod illos, qui religionem ſuam jam ſervant, perſequi omnino non deberent. Quos tamen in eorum precibus & inchoatione ordinum ſcimus perſecutionibus amariſſimis eſſe vexatos.

Piger. Ergo de *Dæmone*, an adhuc tales vexet religioſos, exemplo velis oſtendere.

Theol. Manifeſta pandam. Nam ex relatione fide digna didici *Mag. Gvidonis, ſacræ Theologiæ Profeſſoris, Prioris Zamberati*, & ejus Supprioris, & ſcripti Prioris in Aſſiaco, Provinciæ Franciæ noſtri Ordinis reformatoris, religione, literis & fama approbatorum: Didici, inquam, quod,

quod, poſtquam idem *conventus* in Aſſiaco præterito anno *reductus* fuit *ad reformationis decus*: Spiritus malignus fratrum officinas cœperit publice invadere, feneſtras fregerit, utenſilia ſubverterit, dolià vinaria diſſolverit, chordas campanæ ſciderit & eaſdem abſportarit, cymbalum, quod duntaxat de die pulſari ſolet ad menſam & collationem, tempore pulſarit nocturno: Sicque inquietarit intra triduum fratres, ut quoſdam fere duceret ad amentiam: Cum de die in domibus conventus inferioribus, de nocte vero verſaretur in dormitorio adeo terribiliter, ut nullus fratrum auderet ſolus per conventum incedere. Quid plura? Certa die invaſerit *novitium*, in ætate conſtitutum vitæ ſuæ XXIV. circiter anno, cujus veſtes lacerarit, XII. foraminibus notatis, in quibus veſtigia reliqua ungvium, quaſi cujuſdam feræ ſylveſtris. Alia die, in vigilia ſcilicet Octava Epiph. dicto apparuerit *novitio*, in forma catti nigerrimi, dicens: Niſi habitum ordinis exueris, die tertia te interficiam. Quo viſo & audito juvenis alta voce adjurare cœperit Dæmonem in Chriſti nomine. Invaſerit tunc Dæmon de novo *novitium*: defen-

defenderit se idem. In qua lucta accurrerint fratres, ex lucta amborum in cella reperientes mensam, pulpitum, lectum, & fere alia subversa omnia: Unde debilitatum ad recreandum fratres detulerint ad ignem. Quo facto statim eum de novo ex manibus fratrum eripuerit, in flammas ignium projecerit, & per longum tractum temporis, caput ejus in medio ignis detinuerit. Deinde *novitium* fratres magno cum labore eripientes, eum in Ecclesiam ad summum altare detulisse dicuntur ubi intrarit eum Dæmon, & ê manibus eorum exploderit & per totum chorum violenter traxexit, & adeo percusserit graviter, ut demum relictus â Dæmone, pene â cunctis fratribus diceretur esse mortuus. Quamobrem omnes ad Dei genetricem & ad sanctos plurimos preces pro defuncto cœperint fundere, & postremo ad S. Dominicum recurrere, ob cujus reverentiam locus *novella reformatione* decoratus erat, & ubi hæc patiebatur â Dæmone. Et ecce, pater iste piissimus, suorum memor operum, super altare subito in forma viri elegantissimi, & in habitu Ordinis apparuisse fertur. Frater vero, qui credebatur mor-

mortuus, & in fratrum quorundam jacuit manibus, vultu cœpit hilariori esse, se de medio fratrum erigere versus altare, ut ibi Deum adoraret & sanctum Dominicum. Cœpitque currere Dæmon inter hæc è loco, & deinde per diversas officinas domus, tanto cum strepitu fugiendo, furere, ut totius patriæ malleatores adesse putares. Et quod admiratione est dignius, mox, ut Sacramento divinissimo comitatus fuit frater, qui putabatur esse defunctus, contra invasionem Dæmonis tantam ei divina virtus valetudinem tribuit, ut membris omnibus plena & perfecta restitueretur sanitas. Minabatur præterea eisdem diebus Dæmon iste pessimus voce clara: Se nullatenus è domo ista recessurum, quam dixit se longo tempore, titulo proprietatis possedisse. Sed cum scirent Deo devoti fratres, Dæmonem esse mendacem & patrem mendacii, *cœptæ reformationi* pro viribus operam dederunt, licet his aliisque vexationibus adeo gravati fuissent, ut noctes insomnes ducerent. Nec Dæmon iste furere destitit. Nam postmodum *alterius novitii* cappam laceravit. Et famulo, in coquina necessitatibus fratrum serviente,

violenter librum pulchrum, in quo horæ canonicæ continebantur, accepit, & in ollam bullientem conjecit, & totaliter destruxit. Sicque tandem miser ille Dæmon discessit, & fratres, velut laboriosas formicas, occultas & patentes vias jam ambulare sinit.

CAP. XI.

De utilitate peregrinationis discretæ. De laude & fructu Christi passionem crebro ruminantium.

EXtra domum via recta & aperta ambulant formicæ, ut necessaria acquirant pascua.

Per quæ docent omnes, viventes collegialiter seu civiliter, quod extra locum suæ habitationis, pro necessariis, commode possint egredi. Recta enim via, morum rectitudinem denotat. Aperta autem est extra domum via recta, quando, juxta Christi verbum, sic lux nostra coram hominibus lucet, ut videant opera bona & necessaria. Per quæ meritoria acquirimus pascua virentia hæreditatis æternæ. Causa autem, quare extra domum ambulent, est, ut pascua necessaria acquirant animarum, (moraliter intellige) vel corporum. Quantumcunq; enim

quis

quis vitam duxerit bonam & clausam; Tamen sæpe opus est, ut pro victu utriusque hominis vel pro sibi commissis extra domum egrediatur. Si via recta tunc incedere gestiat, sive in via pedum fuerit, sive morum: Non ambulet, præsertim sine teste socio, in abditis, vel ubi sordes esse consveverunt communiter, velut in angulis. Alioquin spolii periculo se quis committit in rebus, honorem vel thesaurum animæ concernentibus.

Piger. Dic quæso, num occurrat aliquod *miraculum, nostro factum tempore*, de bono fideli, qui extra suam habitationem prodeundo, pro animæ vel corporis necessariis, divina gratia visitatus sit hoc maligno tempore.

Theol. Duplex tibi pandam *prodigium* de quodam Christi famulo, divinitus ostensum in ejus corporali itinere. Nam *nostro tempore* fuit vir dignus memoria, de quo tibi in proprietate prima supra retuli, qui ob amorem Dei genitricis, ob satisfactionem pro delictis, & ut Deo vacaret quietus, nonnunquam ad peregrinandum versus Aquisgranum de Nurenberga se devote dedit itineribus. Consvetudo præterea talis illi crebra extitit

in itinere, ut inter prandium & cœnam, etsi siti gravi premeretur, nullatenus tamen biberet, sed delectationi tali ob reverentiam Dominicæ passionis resignaret. Hanc autem afflictionem, zelo divini amoris assumtam, quia forte naturæ debili nocere poterat, ita tandem miro modo temperavit divina clementia. Siquidem in itinere, tempore illo & hora, qua sitis Dei servum gravare cœpit, statim ore clauso quandam humectationem rorifluam ori suo infundi sensit, quam, quia potus refrigerat naturam, mirando deglutire cœpit, & omnem sitim extinxit. Nec hoc semel tantum accidit, sed quotidie, quando sitis, ut dictum, S. virum vexare cœperat. Cumque hanc divinam, *ut præsumitur*, recreationem plurimo tempore percepisset: affuit tandem fausta quædam (ut ita dicam) dies & hora, quâ peregrinando, ut antea, ad B. Virginem Aquisgranum, gravi vexatus æstu, siti acuta tentatus est. Affuit etiam tunc in itineris spatio abstinentiæ viri bonæ majoris transgressionis fomentum, fons quidam amœnus & frigidus. Quo viso pugnare cœpit ingluvies cum abstinentia. Quæ etiam devicta est. Nam appetitui cor-

corporis ſatisfaciendo bibit, & divinum, quem prius ſuſceperat, hauſtum irrecuperabiliter tunc perdidit.

Piger. Scire vellem, cur Deus ſuo illi famulo, ob tam parvi (*ſi credere audeo*) exceſſus transgreſſionem, talem voluerit conſolationem adimere?

Theol. Reſponſum non aliud, quam quod ſupra prima proprietate dedi, accipito. Quia eodem perpenſo, cauſam quæſiti tui habebis.

Audi *aliud* eodem die famulo datum *beneficium.* Eſt *conſuetudo laudabilis* multorum, ne dicam plebeorum utriusq; ſexus *in Alemannia*, verum etiam magnatum & nobilium, ad minus ſemel die naturali, horâ aliqua, ſummum humano generi impenſum beneficium, Chriſti paſſionem, meditari & repetere: Ut exinde, Deo grati, mala mundi ferant patientius, & virtutes operentur facilius. Hunc morem poſtquam Dei famulus audiſſet in ſermone commendari plurimum, cœpit ipſe eundem in die proſequi devotius, quo potuit. Admiratio autem quædam magna tandem eum tetigit, videlicet, acerba & grandis quæ fuerit in Chriſto triſtitia, tempore quo patiebatur

in die Parasceves? Qua admiratione sancta crescente, orationes ingeminare non destitit ad Christi clementiam, ut, si ejus voluntas esset, *sentimentum* aliquod *perceptibile* daret, in quo, per experientiam suam similitudinem dictæ amaritudinis cognosceret. Nec fraudatus est desiderio suo bonò. Nam die quadam, cum juxta suam consvetudinem ex civitate Nurenbergæ exiret ad Capellam sancti Leonhardi, prope muros dictæ civitatis jacentem, ad quam devotorum hominum multitudo indies solet confluere: Et constitutus esset in itineris dicti spatio, meditabundus, & sitibundus ad obtinendum id, quod jam diu desideraverat: Inopinate tantus dolor corpori ejus & tristitia illabebatur animæ, ut omnibus deficientibus viribus cogeretur in solum procidere, putaretq; illico animam ê corpore exituram. Verum quia istud divinum munusculum communicationis dominicæ passionis non in habitu & permanenter, sed solum dabatur passionis & transitus cujusdam modo: Idcirco collectis viribus sedit, & tandem surrexit, gratius deinceps & devotius, imo & dulcius Christi passionem mente volvendo.

Piger.

Piger. Tria hic occurrunt *dubia*. Mihi enim conſtat, quoſdam deterreri â Chriſti vita meditanda, præſertim ubi paſſionis ejus fit mentio, turbulentum & triſtem Chriſtum per decurſum ſuæ vitæ fuiſſe existimantes. *Naturaliter autem, cum triſti diu quemque morari tædet.* Primo igitur quæro, an Chriſtus, qui vitam duxit perfectiſſimam, & ſemper via inceſſit publica, an, inquam, martyr ſemper fuerit, qui paſſionem ſuam acerbisſimam præviderit? Secundo, utrum converſationem lætam in vultu, geſtu & verbo, crebro ſuis oſtenderit? Tertio, anne aliquando riſerit?

Theol. Ad primum dico: Martyr fuit, ut ita dicam, ſcientiæ infuſæ notitia, ſed non ſenſu doloris & experientia. Ab inſtanti enim conceptionis ſuæ, notitiam habuit omnium futurorum in ſuperioribus animæ beatæ potentiis, ubi verbum vidit clarisſimè & per infuſam ſcientiam. Sed hæc futura prænoſcere, ſenſualitatem non movebant ad triſtitiæ & doloris ſenſum, niſi appropinquante pasſionis tempore. Hoc vult *S. Doctor*, cum in 3. *di.* 18. *quæſt. ult.* dicit: Quamvis mors â principio conceptionis eſſet præviſa:

Non tamen prævidebatur ut imminens. Imo dubitationem, vel formidinem affectus non faciebat, sed solùm quando jam imminebat. Sic etiam in nobis experimur timorem vel dolorem. Sic etiam expendens vitam juvenis, omnium terribilium finem esse mortem, ex dictoPhilosophi, *in IV. Ethicorum*, & se moriturum intelligit: Sed quia non eam imaginatur ut propinquam, sed ut distantem, ad tristitiam parum vel nihil movet. Movet autem in sensato sene, esse eam propinquam si præcogitetur.

Ad secundum reperio, quod Christus in facie, & in omnibns artubus suis corporis pulcherrimus fuerit. Pro majori parte vitæ, conversando cum aliis, *vultu* hilari & jucundo incessit: Et in *verbis*, affabilitatis & eutrapeliæ virtutes perfecte ostendit.

Primum patet ex sacra Scriptura, & sanctorum doctrina, ex approbata historia, & ex rationis id convincitur industria. Nam secundum Hebræos & Latinos sacræ Scripturæ expositores, illud Psalmi de Christi humanitate ad literam exponitur: *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis.*

Super

Super quo *B. Hieronymus* in epiſtola ad *Principiam virginem*, dicit: *Absque paſſionibus crucis pulchrior univerſis fuit, virgo de virgine, qui non ex voluntate viri, ſed ex Deo natus eſt. Niſi habuiſſet, & in vultu occultaſſet lumen quoddam ſidereum, nunquam eum Apoſtoli ſtatim ſecuti fuiſſent, nec illi, qui ad eum comprehendendum venerant, corruiſſent. Idem ſuper Math.* dicit: *Certe ipſe fulgor divinitatis occultæ, qui etiam in humana relucebat facie, ex ipſo primo aſpectu diſcipulos ad ſe trahere poterat, ſicut magnes lapis annulos & ſtipulas & feſtucas ſibi copulat.*

De *vultus* autem *hilaritate* ad literam, tam ſecundum Judæos quàm juxta Catholicos, *Eſaias c.*42. de Chriſto ſic prædicit. *Non erit triſtis, nec turbulentus.* Ubi gloſſa: *Semper hilaris ſemperque jucundus fuit.* Et ibidem *B. Hieronymus* dicit: *Denique, juxta Prophetiam Eſaiæ, non triſtis neque turbulentus fuit, ſed æqualitatem vultus omni tempore conſervavit. Quod falſo Philoſophi gloriantur de Socrate, nunquam eum plus ſolito triſtem aut lætum fuiſſe.* Idem ponitur in gloſſa ſuper *Matth. XII.* ubi Chriſtus præ-

fatum textum *Esa.*42. appropriat in multis sibi, & prælibata verba Esaiæ vitio scriptorum omissa esse denotat. Unde & *sanctus Doctor* ibidem sic commentatur de Christo: *Non erit tristis in corde, nec turbulentus in facie. Semper enim hilaris jucundusque fuit: æqualitatem mentis servans. Etsi quantum ad partem sensibilem fuerit propassio tristitiæ, non quidem necessitatis, sed voluntatis.* Matth.26. *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Hic *B. Bernh.* in persona pœnitentium, *sermone de sancto Martino*, comparando Christi benignitatem cum duritia seculi, sic dicit: *Dominus Jesus libentius mecum, quàm ego cum illo esse dignatur, quem invenio quoties quæro, qui occurrit cum panibus fugienti, qui vultum lætum mihi ostendit, qui meam pœnitentiam sicut innocentiam amplexatur, ubique lætus, ubiq; bonus, ubique pius, ubique dulcis cum magna multitudine dulcedinis. Non facit supercilium, oculos non obliquat, nec retorquet faciem, nec verba resonat ampullosa: Sed occurrit revertenti, & accurrit in amplexus, flens super collum meum, & jubet proferri stolam primam.* Hæc *Bernh.* & alia similia de filio prodigo cum ejus patre proposito adducit. Hi-

Historia prætereà de *Abgaro Rege* tradita scriptis *Innocentis Carnotensis*: Epistolâ *Adriani* ad Carolum, & Sententia *Johannis Damasceni*, lib. 4. de imagine gratiosissima salvatoris, ab eodem linteo impressa, prælibata confirmat.

Rationibus etiam idem convincitur, in sacro eloquio fundatis & in morali Philosophia. Nam ea quæ immediate â Deo manant, secundum *Chrysostomum*, excellunt alia sui generis. Ut in Adam creato & Eva, in vino per Christum de aqua facto, & similibus patuit. Sed Christi humanitas immediate â spiritu sancto creata & facta est. Insuper, secundum omnes nostræ sophiæ Professores, Christus omnes virtutes habuit, quæ imperfectionem non includunt. Sed affabilitas seu amicitia est vera ac specialis & perfecta virtus, nullam imperfectionis notam includens, ut probat *S.Thomas. II.II.q. CXVI.* qua affabilis quis est ut decet proximo, de qua sapiens mandat, *Eccles. 4. Congregationi pauperum affabilem te facito*. Imò pars est justitiæ. Quia homo naturaliter est animal sociale: Ideo debet, ex quadam honestate, veritatis manifestationem aliis. Sicut autem homo non posset vivere in socie-

ſocietate ſine veritate: ita nec ſine dilectione. Quia, ſicut Philoſophus dicit, *VIII. Ethicorum: Nullus poteſt per diem morari cum triſti, nec cum non delectabili.* Jam tenetur ex debito quodam naturali honeſtatis homo, ut cum aliis hominibus delectabiliter vivat. Niſi propter aliquam cauſam neceſſe ſit aliquando utiliter contriſtari, ut in correctione pro peccatis. Sicut Apoſtolus 2. *Cor. VII.* pronis ad peccatum non hilarem vultum oſtendit. Sicut Eccleſ. VII. *Filiæ tibi ſunt, ſerva corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem ad illas.* Ergo ad ſapientem pertinet, ut delectationem afferat converſationibus, non laſcivam, quam virtus cavet, ſed honeſtam, ſecundum illud Pſalmi: *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Hæc *B. Thomas.*

Hinc eſt, quod Phariſæis, Chriſti diſcipulos, imo magiſtrum calumniantibus, *Luc. XI.* Dominus ait: *Numquid filios ſponſi poteſtis facere jejunare, dum cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies, cum ablatus ab illis fuerit ſponſus jejunabunt, jejunio ſcilicet exaltationis, non afflictionis,* ſecundum *Gloſſam. Luc. X.* ait Evangeliſta: *Exultavit Jeſus ſpiritu & dixit: Confiteor tibi*

tibi pater &c, quæ *Cyrillus, Albertus Magnus*, & *Hugo* de Christi humanitate exponunt.

Imo virtus Eutrapeliæ, qua quis bene scit convertere aliqua dicta vel facta in solatium (ut in 4. *Ethic.* ponit *Philosophus* & *S. Doctor sec. secundæ, quæstione* 168.) Christo neganda esse non videtur. Dicit propterea *Origenes: Venit traditio talis ad nos de Jesu, quod non solum duæ formæ in eo fuerint, una, secundum quam omnes eum viderunt, altera, secundum quam transfiguratus est coram discipulis in monte: sed etiam unicuique apparuerit secundum quod fuerat dignus. Sicut & de Manna scriptum est: quod habuerit saporem ad omnem usum convenientem. Ita etiam hodie diversimode â diversis videtur mentibus.* Unde *Cassianus Collat. Abbatis Isaac. Secundum naturam puritatis suæ unaquæque mens in oratione seu contemplatione sua erigitur vel formatur, tantum scilicet à terrenarum ac materialium rerum contemplatione discedens, quantum eam status suæ pervexerit puritatis.* Fecitque, Jesum humilem hominem adhuc & carneum, sed glorificatum & in Majestatis suæ gloria venientem,

inter-

internis obtutibus animæ pervideri. Ad tertium dubium *de risu* caute loqui oportet & intelligere, ne imperfectio aliqua perfectioni summæ adscribatur. Reperio igitur in sacro eloquio risum triplicem. Unum *virtuosum*, alium delitiosum seu *jocosum*, tertium *pernitiosum*. *Pernitiosus* est, quo quis per ineptam lætitiam ad peccatum mortale declinat, cum rationis consensu deliberato. De quo veritas *Luc. VI.* ait: *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Ubi B. Basilius: Superfluus risus est immoderantiæ signum & effrenis animæ motus.* Ubi etiam Dominus peccato *væ* addit, secundum Doctorum communem doctrinam criminale peccatum adesse Christus innuit. De quo *Prov.* 2. dicitur: *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.*

Deliciosum voco, qui ad tales consensus metas non pervenit, sed ex inordinata animi lætitia procedit. Sicut de risu *Saræ* legimus *Gen.* 18. quæ audito conceptu ex senibus, disceptando de Dei oraculo (ut *glossa* dicit) risit. Quamobrem etiam ab angelo correpta fuit, quia fidem nondum ejus verbis habuit. Unde & *B. Augustinus* ibi-

ibidem dicit in *glossa*. Quod risus fuerit dubitationis, non admirationis solum. Quale peccatum forte *B. Augustinus* ridendo commisit, quando poma quædam juvenis existens subtraxit aliis: De quo *lib. confessionum* dicit: *Risus erat, quasi titillato corde, quod eos fallebamus, qui hoc â nobis fieri non putabant & vehementer nolebant.* Nemo autem solus facile ridet, nisi cum aliquid nimis ridiculum sensibus occurrit animo. Vel saltem risus pernitiosus hic fuit. De quibus duobus risibus *Seneca lib. de IV. virtutibus* dicit: *Reprehensibilis est risus, si est immoderatus, si pueriliter effusus, si muliebriter factus. Odibilem quoque facit hominem risus: Aut superbus & clarus, aut malignus, aut furtivus, aut malis alienis evocatus.* De secundo risu dicit *B. Basilius* in regula: *Incontinentiæ signum est inordinatis & incompositis moribus agere in risu. Cum utique subridendo tantummodo lætitiam oporteat indicari.* Indecorum est enim trepidante cum sonitu elevare risum, quod per incontinentiam mentis accidere solet etiam invitis. Quæ res gravitatem & constantiam animæ emollire ac resolvere solet. Qui risus quam alie-

alienus esse debeat â religiosis, ostendit exemplum in Vitis Patrum, ubi dicitur: *Patribus in charitate manducantibus, risit unus ad mensam. Quem videns Abbas Johannes amare flevit, dicens: Quid putas frater iste habet in corde, qui risit cum magis flere deberet, quia charitatem manducat.*

Virtuosus autem risus est, quem Seneca l.c. sic describit faciendum: *Non sit risus tuus scurrilis, sed grata urbanitas. Sales tui sine dente, sint joci sine futilitate, risus sine cachinno, vox sine clamore.* Talem lætitiam, velut *Gabriel* ait, subrisum, fuisse affirmat *B.Bernh.* in S. Malachia Episcopo. *Quid*, ait, *non ædificat in ejus incessu, aspectu, habitu, vultu? Denique vultus hilaritatem non suscitavit mœror, nec levigavit risus. Totum in eo disciplinatum totum insigne virtutis, perfectionis forma, per omnia seriosus, sed non austerus, remissus interdum, dissolutus autem nunquam, negligens nihil, etsi pro tempore multa dissimulans.* Talem se fuisse testatur B. *Job*, tempore prosperitatis. *Job.29. si quando ridebam ad eos*, sive cum quibus conversabar, *non credebant, & lux vultus mei non cadebat in terram.* Super quo *S.Do-*

S. *Doctor* dicit: *Hoc ostendit, quod fuerit in conversatione moderatus. Nec enim dissolvebatur ad eos in gaudio. Unde dicit: Si quando ridebam ad eos, sc. aliqua signa lætitiæ ostendens, non credebant, sc. me esse risibilem. Et similiter etiam, non erat per tristitiam depressus. Unde subdit: & lux vultus mei non cadit. Solent enim homines mœrore depressi oculos demissos ad terram habere.* Et Dominus *Albertus* super eodem dicit: *Si quando ridebam, ait Job: quia ad eos exhibebat hilaritatem, quod aliquando faciendum est: Unde Eccles.* 4. *Noli esse sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos. Non credebant sc. quod risus esset, sed quod esset hilaritas, benignitatis magna maturitate, modesta, nihil habens ineptiæ. Secundum illud Eccl.* 2. *Risum reputavi errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis?* Et hoc explanat ibidem, subdens: *Lux vultus mei in hilaritate significata non cadebat in terram, hoc est, in conculcatione, sicut lux eorum qui ineptas habent lætitias & dissolutas, de quibus dicitur. Sap.*13. *Dum lætantur, insaniunt.* Virtuosum hunc risum Abraham habuit de quo *Gen.*17. dicitur. *Cecidit Abraham in faciem & risit: dicens in*

K corde

corde ſuo: putasne, centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Super quo *gloſſa:* gaviſus eſt, unde *Iſaac* riſus vocatur. Sequentia autem *applaudendo dixit, non diſceptando.* Et, uti ibi *Auguſt. cap.* 18. dicit: *hic riſus admirationis fuit, non dubitationis: Unde ab angelo non hic, ſed Saræ riſus reprehenſus eſt.*

Ad tertium igitur quæſitum tuum ex tertio *riſu virtuoſo* recipere poteris: Quod quousque perfectionem importat, Chriſto non ſit negandus. Sed, quia plus prodeſt adverſa quàm proſpera fortuna, teſte Seneca & teſte Propheta: *A latere ſiniſtro*, adverſitatis ſcilicet, *cadunt tantum mille, ubi decem millia cadunt â dextris* proſperitatis: Chriſtus paupertatem elegit & pœnitentiæ opera, fleviſſeque legitur. Non, quin perfecta ſanctorum dicta de eo locum omnino habeant, ut dictum.

Piger. Contentus ſum. Et, prout ex ſuperioribus conjicio, res magni profectus eſt, virtutum materia ſæpe, & valde meritorium, dominicam meditari paſſionem: Et tamen *nonnulli literatorum* reperiuntur, qui contrarium hujus ſvadent, aut ad illam, quam laudas, meditationem, nec exclamatoriis, nec privatis ſer-

ſermonibus fideles Chriſti trahere nituntur.

Theol. Imperfectionem meam fateor, verius præſumtionem & ſtultitiam. Diebus enim aliquibus & temporibus meditationes tales non magnipendi apud me & alios, ut debui, ſed Chriſti verborum immemor, & ſanctorum autoritatis, omiſi in me & in proximo, de quo doleo. Doctus ſum etiam cum confuſione mea tacitus, quam merito multum dolere de neglectis deberem. Quia revera â generoſis, & â ſimplicibus, à doctis, & â ſecularibus, ab oppidanis, & â ruralibus, ab his inquam, quos omnes, ni fallor, ſummam expertus ſum devotionem acquiſiſſe in Chriſti paſſione, didici, quam fructuoſum illud ſit memoriâ volvere quod Chriſtus fieri mandavit, Apoſtolus docuit, & ſanctorum auctoritas probavit. *Hæc*, inquit, *quotiescunque feceritis*, videlicet conſecrando vel ſumendo ſacramentum dominicum, *in mei memoriam facietis:* ut Eccleſia in miſſæ habet officio, & â Chriſto ſumtum eſt. Unde 1. *Cor.* 2. Apoſtolus dicit, poſt Euchariſtiæ primam traditionem Chriſtum dixiſſe Apoſtolis: *Hoc facite quotiescunque bibetis, in meam commemo-*

memorationem. Quotiescunq; enim manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis donec veniat. In ejusdem etiam laudem ita dicit *S.Thom. in IV. d.VII. q.*1. *art.IV. Confessionis fidei Christianæ tota summa consistit in passione Christi. Unde Apostolus* 1. *Cor.* 2. *Non judicavi me aliquid scire inter vos nisi Jesum Christum & hunc crucifixum. Cujus articuli confessio majorem habet difficultatem. Quia, sicut dicitur in eadem epistola,* 1. *cap. Nos prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam;* hæc Thomas. Præterea ibidem *in II. III. q. LXXXIII.* ubi tractat de devotione, concludens quod tria ad devotionem parandam sint accommodata, videlicet Dei gratuitum donum, consideratio propriorum effectuum; & contemplatio sive meditatio de divinis, sic contra ultimam causam arguit. *Si contemplatio esset propria & per se causa devotionis, oporterent ea, quæ sunt altioris contemplationis, magis devotionem excitare. Hujus autem contrarium apparet, frequenter enim major devotio excitatur ex consideratione passionis Christi & aliis mysteriis humanitatis ipsius, quam*

ex

ex conſideratione divinæ magnitudinis. Reſpondet. *Ea quæ ſunt divinitatis, ſunt ſecundum ſe maxime excitantia dilectionem, & per conſequens devotionem: quia Deus eſt ſuper omnia diligendus. Sed ex debilitate mentis humanæ eſt, quod ſicut indiget manuduci ad cognitionem divinorum, ita etiam ad dilectionem per aliqua ſenſibilia nobis magis nota, inter quæ præcipue eſt humanitas Chriſti, ſecundum quod in præfatione dicitur: Ut dum viſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in inviſibilium amorem rapiamur. Et jam ea, quæ pertinent ad Chriſti humanitatem per modum cujusdam manuductionis, maxime devotionem excitant, cum tamen devotio principaliter circa ea quæ ſunt divinitatis conſiſtat.* Hinc venerabilis *Beda* ſuper illud *Matth.* 16. *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*, ſic dicit: *Si Apoſtolo Paulo ſatis eſt, nihil ſcire niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum, quid amplius mihi deſiderandum eſt ſcire quàm Chriſtum? In uno enim hoc nomine & divinitatis & incarnationis & fides eſt paſſionis. Complexus eſt itaq; omnia, qui & naturam & nomen expreſſit, in quo ſumma virtutum eſt.*

Sed quò pro{i}te labor longius? Finis

 fidei

fidei meæ filius Dei est: In quo sc. ingrediendo & egrediendo moralis formica pascua inveniet.

CAPUT XII.

De præparatione cibi spiritualis. De duplici dulcedine divinæ gratiæ quæ aliquando in Eucharistiæ sumtione, aliquando in aliis exercitiis percipitur. Et de mirabilibus naturalibus, quæ videntur esse miracula.

NOn more apum sibi formicæ cibum faciunt, sed â Deo & natura cibos donatos recondunt.

In primis, *contemplativorum*: in secundis verò, refectio & labor *activorum*, datur intelligi. Panis enim iste, de quo *Luc.* 14. dicitur: *Beatus, qui manducat panem in regno cœlorum*, â quibusdam sollicitudine quasi propria & labore acquiritur. Ut â *doctoribus* sanctis, & *Prælatis* prudentibus, qui conatu, sibi â natura indito, non tamen sine Dei instigante gratia, operibus bonis insistunt. De quali cibo *Eccl.*14. dicitur: *Ante tuum obitum operare justitiam, quoniam non est apud inferos reperire cibum.*

A quibusdam verò *incipientibus* & imperfectis, mentis recreatio cum labore modico plus reperitur, quàm fatigatione

præ-

præparetur. De eodem & priori *Prov.* 13. dicitur: *Multi cibi in novalibus patrum, & alii congregantur absque judicio.* Eſt enim (ut tactum eſt ſupra circa finem primi capituli,) mentem conſolans *gratia* Dei, ſervis collata in via, una, *gratum faciens,* quæ â quibusdam in modico vel in nullo aliquando percipitur ſenſibiliter: Alia, eſt *gratia gratis data,* in qua divina dulcedo ſenſibiliter acquiritur, Dei ſolius munere, ſine merito prævio. Primâ potientes ſine ſecundâ, ſæpe ſub virtutum & tentationum ſtatu laborant graviter, ſed meritorie plurimum. Sicut Chriſti Apoſtoli ablato ſponſo luxiſſe reperiuntur. Secundi vero impugnationibus non gravantur tunc gravibus: ſed cum gaudio divinæ conſolationis minus merentur, ceteris paribus, velut ſalvatoris diſcipuli, qui in præſentia ſponſi lugere nequibant.

Piger. Da peto exemplum de ſecundis. De primis enim eſt commune.

Theol. Novi militem, *Bojarum* nomine, generoſiſſimum, & etiam apud ſeculum prudentem virum, in Herbipolenſi Diœceſi, *qui mihi ſatis familiaris fuit & notus,* & quæ ſeqvuntur, ut ipſi conſulerem,

patefecit. Cum enim fuisset aliquando juvenis, cum filiis procerum satis male in quibusdam educatus est, non verbum Dei sed fistulatores audire consvevit, prudentum & gravium virorum societates fugit, & verba blasphemiam Dei notantia vix aut nullatenus in ore continere potuit. Venit interea tempus, quo pro acquirenda militia ire debuit ad terram, quam Dei filius suis cruore & pedibus consecravit. Ubi cum aliis peregrinis per loca varia, in quibus Christus passus est, deductus est, & ab alto tunc per Dei gratiam visitari cœpit. Nam quasdam orationes crebro ob Dei reverentiam dicere proposuit, & miles effectus in terram propriam rediit, ubi in virum alterum est mutatus. Ex prædicationum enim auditione discere cœpit, quod longe aberrasset â Deo, & quàm militando antea in diversis bellis, proximis nocuisset in mundo. Confessionem sacramentalem omnium facinorum suorum fecit, & pro loco & tempore, læsis, secundum prudentum consilia, satisfecit. Deinde non modo ut antea solum, sed bis in anni spatio Sacramentum suscepit. Quo facto, in secunda communione, etiam deglu-

tita

tita jam ſacra hoſtia, quendam inſolitum percepit ſaporem, dulcem quidem, & prout conjicere potuit, ſimilem habentem odorem panis frumenti noviter & optime depiſti. Sed cum hoc miraretur, & cogitaret, cibo ſumto materiali, talem ſaporem & odorem debere recedere: Illud non ſtatim evenit, ſed longo temporis tractu poſtea continuavit præfata perceptio. Quæ tamen poſtremo deſiit. Cœpit interea ſequenti anno trina vice Euchariſtiam ſumere, in feſtivitatibus videlicet majoribus. Et in qualibet communione ſe ſapor & odor prædicti auxerunt in perceptione & continuatione. Usque dum devenerunt ad tantam ſvavitatem, ut nulli rei dulci & ſvavi ea comparare poſſet. Verberatus eſt interim Dei jam miles in ſua conſcientia, unde hæc *ſentimenta* provenirent? An ne â Dei munere, vel ab hoſtis antiqui verſutia? In vitiis enim ſe habitaſſe ſcivit, licet contritum jam ſe eſſe crederet de peccatis, quæ omnia animo reliquit: Unde teſtimonium conſcientiæ ſe habere non vidit de tam inſolita percepta dulcedine, quod â Deo eſſet. E diverſo vero operationem Dæmonis adeo appropinquare Euchariſtiæ

effectui, vix animo concepit. Cumque diu in hac nutaret ambiguitate, evenit, Deo disponente tempus, quo sermonem â quodam literato audivit, distingventem inter *virtuosam dulcedinem*, quæ aliquando non sentitur in gustu, sed percipitur solùm in vitiorum, quam facit, fuga: & inter *sensibilem dulcedinem*, quæ perceptibiliter animum afficit nonnunquam & corpus, quæ dotantur & cibantur. Imo aliquando *debiles & infirmi â Christo*, sic beantur, ne â cœptis desistant sanctis pœnitentiæ operibus. Quo audito miles se esse de secundo genere hominum conjecit, & deinceps acrioribus virtutum operibus operam dedit. Prius enim â multis quæsiverat secreto prudentibus, quid de *sentimento* prædicto tenere deberet: Sed tantummodo, ut tactum est, viro plene responsum fuit in prædicatione publica.

Novi præterea aliam *virginem Adelheidim* nomine, quæ in loco villæ valde rusticano, non longe ab *Isnensi oppido* Constantiensis Diœcesis, nata fuit, & divinitus vocata â primo juventutis flore. *Nam septennis* parentum pascens pecora, â coëtaneis solo tamen nutu nonnunquam procabatur amatoribus: ut in illa

ætate

ætate ab inſolentibus pueris de longinquo ſolet fieri. Sed illa ſtatim, ut dolum affuturum ſenſit, ad orationis fugit tutamen, flectendo genua, & manus ad ſuum ſponſum, quem elegerat, levando. Sicq; tentatorum fugit omnino ad malum machinatio. Veniendo proinde ad annos nubiles, magnam dulcedinem in divino obſequio in Orationibus ſenſit, & privatis meditationibus. Quæ ipſi exercitia devota corporis, quoad Deum, & laborem in domo & in agris, adeo fecerunt levia, ut opera perficeret improportionata fœminæ viribus. Nam per totam quadrageſimam ſtricte jejunabat, piſces & oleum nunquam, & minime butyrum guſtabat. Interim in agris ſulcos, qui â vomere linquebantur poſt aratrum, inſtrumento ferreo dividebat, in quo maximus conſiſtit labor. Siquidem terra ibi culturæ tam inidonea erat, ut aratrum ſeminibus ſufficienter non præpararet, niſi præſulcetur terra iteratis vicibus vomere, & niſi poſtremo ſulci dividantur, quorum tamen partes adhuc velut gluten ſibi cohærent mutuo. Tempore hyemali quando omnia congelantur, ſtrictiſſime poſt diurnos labores duriſſimos virgo, ad horam

ram & ultra sæpe, tam diu coram lectulo orabat, usque dum plantæ pedum, antea in stabulo vel apud pecora madefactæ, in calceis eisdem congelatæ adhærerent, tam valide, ut solutæ â calceis cutem virginis excoriarent sæpius. Quæ omnia illi facilia reddebat divina, quam tunc sensit, consolatio in suis meditationibus. Tandem vero circa annum ejus XXIV. civitatem *Isni* intravit, una cum tribus sororibus, quas conservabat in castitate virgines. Et ibidem tantam congregavit virginum aliarum multitudinem, ut in oppido fere exiguo quinquaginta virgines essent, in medio seculi devotissime Deo servientes, cum proposito ita perseverandi, earumque mater effecta est. Et demum feliciter prope annum XL. vitam hanc resignavit miseram.

Piger. Cur per hunc librum jam multa videris Dei servorum dixisse *miracula*? Numquid Naturales, & Philosophi, eisq; experimentatores similes, aliqua *mira* sciunt facere, miraculorum typum gerentia?

Theol. Sciunt quidem, & multi talibus abutuntur, aut ad curiositatis, aut ad avaritiæ vitium, licet sint mere naturalia.

Ut

Ut de albo lapide qui Aimaſt dicitur. De quo ſic dicit Dominus *Albertus*, lib. ſuo *De cauſis proprietatum elementarium lib. I. tract. & cap. X.* *Quod*, inquit, *mirabile, eſt & lapis quidam albus, cujus nomen eſt Aimaſt, qui attrahit ignem ex magna longitudine, & ſequitur eum ignis, & inflammatur ipſo, & faciunt cum illo deceptores ſacerdotes lampades ad aras, quas per ſe ipſas dicunt accendi, & ſic deludunt populum ſimplicem. Sequitur autem ignis Aimaſt album, ubicunque oppoſitus fuerit ei, ſive ſuperius, ſive inferius, ſive â dextris ſive â ſiniſtris. Et hoc pro certo eſt, quod lapis ille ſpiret quaſi ſpiritum ſulphuris, quo ſpiritu ſic ignis ad locum attrahitur. Nec tantum attrahitur ſed etiam movetur ignis ad ipſum, ſive ad rem in qua eſt locus ejus naturalis ſecundum aliquid, ſicut magnes locus generationis ferri.* Hæc ille. Sic quidam *lanam* quandam circumferunt, *quæ in igne ardet.* Quam quidam Salamandræ ſerpentis, alii lanuginem plantæ cujusdam aſſerunt eſſe. Sed *Albertus lib. XXII.* de neutris ſe eſſe expertum dicit. Sed *expertus ſum*, inquit, *quod ſit lanugo ferri, ubi enim magnæ maſſæ ferri confrabicantur, ali-*

aliquando ſcinditur ferrum, & evolat vapor ignis. Et ille capitur panno vel manu, vel per ſe adhæret tecto fabricæ. Et eſt ſicut lana fuſca, & aliquando alba eſt. Et quod de illo fit, & ipſa lanugo, non aduritur igne. Et hoc Trutanni dicunt eſſe lanam Salamandræ. Hæc Albertus. Item *idem* dicit de *Lapide Albiſto, libro ſuo mineralium*, quod *ſemel accenſus multis annis ardeat*, propter unctuoſum connaturale. Item ponit plura de *corylo, cujus partes diviſæ ſe naturaliter reuniunt.* Et plura ſimilia experimenta ſunt, quæ *ſimplicibus* miracula vel ſuperſtitiones eſſe videntur, & tamen apud ſapientes ſciuntur eſſe naturalia ſolùm.

LIBER SECUNDUS.

De verisimilibus bonis revelationibus.

CAPUT I.

Quod revelationibus quis credere possit bene probatis. De simplicium & feminarum revelationibus. Et de M. Vincentii laudibus.

DE *verisimilibus bonis revelationibus* arridet alius *duodenarius* de *formicarum proprietatibus*. Quarum *prima* est in differentia motuum. Quia *quædam* repunt tantummodo: *Aliæ* alas acquirunt: *Aliæ* volant. Quibus triplicem *vitam* justorum innuunt: *Activam, contemplativam, & doctrinalem* sive informativam. In *activa* enim *vita* degentes, quia corporalibus & terrenis negotiis miseriæ & necessitatis insistunt: Idcirco in hujus mundi exilio quasi in terra repunt. *Contemplationis* autem studio se dantes pro viribus, sunt, qui spiritualibus & cœlestibus bonis invigilant, cum columba, cujus pennæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri ad superna tendunt. Sed *doctrinalem vitam* habentes ex vita & officio, puta, qui contemplata aliis per documen-

cumenta tradunt, non modo pennati, sed volantes merito dicuntur, & vitam apostolicam ducunt. Quos propheta admiratur *Esaiæ VI.* dicens: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas.*

Piger. Te dicturum nunc de *revelationibus bonis*, vereor & ambigo. Anne ridiculo te in conspectu plurium expones potius, quam utilitati quorundam deservies. Quid, inquient, opus est *revelationibus* hodiernis stilo insistere, cum in sacris scripturis, & per studiosos in sanctorum Doctorum commentis, omnia quæ necessaria sunt expressa sint? *Semel,* ait Job. c.33. *loquitur Deus, & secundo id ipsum non repetit.* Ubi interliniaris glossa dicit: *Deus singulis privata voce non respondet, sed eloquium condidit, quod omnibus satisfacit.* Et glossa marginalis addit: *Heliu prævidens, quod scripturam sacram Dominus condiderit, in qua publicis vel occultis cunctorum quæstionibus responderit, ait: semel locutus est Deus, & id ipsum non secundo repetit.* Propterea, si quis de actione aliqua dubitet, an prosequenda sit vel exequenda: Lumen intellectus agentis id poterit ostendere, in creatione

ani-

animæ dudum infuſum. De quo, ſecundum multos, Propheta loquitur, ubi dicit: *Multi dicunt: Quis oſtendit nobis bona?* & reſpondit: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui. Domine, dediſti lætitiam in corde meo.* Terrere fortaſſis etiam non debet modicum, quod in noviſſimis diebus, quando inſtant tempora periculoſa, *reperiantur feminæ, ſexu fragiles, & mobiles animo, frequentius viſiones habere, quam viri, natura fortes, & mente ſtabiles.*

Theol. Qui obſervat ventum (ait *Salomo* prudentiſſimus, *Eccl. XI.*) *non ſeminat, & qui conſiderat nubes, nunquam metet.* Ergo ſubdit: *Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua, quia neſcitis, quid magis oriatur, hoc an illud, & ſi utrumque ſimul, quod melius eſſet.* Cujus hæc, ut gloſſa innuit, ſententia eſt: Qui metuit perſecutionem adverſariorum, qui per ventum poſſunt intelligi, nunquam meritorie ſeminat verbo nec facto, & qui adulationes blandientium timet, quæ per nubes ſignantur, nunquam vitam æternam metit. *Perverſi*, inquit, *inde difficile corriguntur, & ſtultorum infinitus eſt numerus.* Eccl.1. Paucique val-

de ſunt,ut videmus,qui ſpiritualia ſectantur toto ex animo. Apte etiam Apoſtolus 1.*Cor*.2. tibi reſpondet, ubi dicit: Nos non ſpiritum hujus mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt, ut ſciamus, quæ â Deo donata ſunt nobis, quæ & loquimur non indoctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrina ſpiritus, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere, quia ſpiritualiter examinantur. Et lucidius 1.*Theſſ. ult.* dicit: Hæc eſt voluntas Dei in Chriſto Jeſu in omnibus vobis: ſpiritum nolite extingvere, Prophetias nolite ſpernere, omnia autem probate, quod bonum eſt, tenete. Per hæc ad primam tuam objectionem reſpondeo: Ubi ſacras ſcripturas & ejus expoſitores doctrinam omnem & difficultates quæſtionum continere affirmas: Verum dicis.

Sed non omnis fidelium *plebs* hæc cordetenus novit, nec diſcere poteſt in libris, nec doctores habet ubilibet, nec tempore neceſſario ſemper. Numne ergo his opus eſt, ut divina clementia ſuccurrat, & unctionem eis ſubmittat ab alto, ut late

ſatis

ſatis oſtenſum eſt *ſupra cap. IV. lib. præced.* Non enim minor eſt Dei potentia & miſericordia: Imô in effectu latior, nunc, quàm in teſtamenti veteris obſervantia. Præſertim, ubi cordis adeſt ſine peccato gravi puritas: vel tempore oportuno, ſi id exigit neceſſitas: ſecundum illud Eſaiæ LIX. *Ecce non eſt abbreviata manus Domini, ut ſalvare nequeat, neque aggravata eſt auris ejus, ut non exaudiat, ſed iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem ejus â vobis.*

Hiſtoriam audi, quam nec negavit quæſita *virgo, quam tota Baſileenſis civitas habet pro vivo ſanctuario, Adelheidim de Mulberg.* Hujus enim parentes fuerunt *ſimplices plebei*, & devotione pleni, civitatem præfatam inhabitantes. Habuerunt autem tres infantes liberos, præfatam *Adelheidim*, & *Catharinam*, ac *Johannem* fraterculum. Contigit ibidem quodam tempore, quo de habitatione priſtina ad domum aliam migrabant inhabitandam, tres *pueros* dictos, *circa primum conſtitutos ſeptennium*, hortum novæ habitationis ſtatim intrare. Et *puerili more*, quisque *puer* arborem unam am-

plexatus eſt, eam dicens eſſe ſuam. Quam ſinguli deinceps ſpeciali proſequebantur favore. Eodem igitur anno, cum jam arbuſta vernali tempore virere inciperent, contra naturalem morem ligni de qualibet arbore floſculus alterius ſpeciei oriri cœpit & florere. De prima quidem quæ erat propria, ut præmittitur, *Catharinæ*, albi coloris flos. De ſecunda, quæ *alterius ſororis* extitit, ſimilis coloris flos albus: De tertia vero, quam *Johannes* ſibi appropriaverat, roſa procedebat amœna. Quod ſpectaculum multi admirabantur, quid ſibi hæc præſagirent futuri. Vitæ autem ſanctitas ſi in prædictis inſpicitur ſubſecuta in pueris, *florum iſtorum Prophetiam* declarat. Nam *ambæ ſorores* virginitatis nitorem ſervaverunt illibatæ. Prima quidem usque ad tertium prope ſeptennium, in quo feliciter migravit ad Dominum. Altera hodie vivit ferè nonagenaria, omnium virtutum & virginum ſpectaculum. *Frater* vero, quem cum virginitate & æquipollenti martyrio credo intraſſe feliciter ſepulchrum, factus eſt *calceator*. *In qua arte etiam ejus pater*, *Mulber* cognominatus, ſe exercuit. Familiam præfatam nutrire me-

meruit usque *ad vigesimum suum circiter annum*, in quo â quodam S. Viro, forte futurorum præscio, vocatus est ad scholas, in quibus non sine derisione multorum intra biennium in artibus liberalibus tantum profecit, tam Basileæ, quam in universitate Pragensi, ut jam coëtaneum & in prædictis artibus similem vix haberet. Rediit deinde ab Academia, & in Columbarienses, post nostri Ordinis ingressum, venit. Quem ordinem in multis locis *reformari* curavit, & tam devotus prædicator tandem effectus est, ut Germania illi parem tunc non haberet. Imperterritè enim & animosissime vitia correxit, & ob id dudum & longe satis vexatus â personis variis, postremo in longa, quam præoptaverat, ægritudine feliciter, ut spero, cum martyrii quodam merito, ab hac luce discessit. De qua historia jam laxo stylum liberius, quia socius itineris sæpe esse merui hujus sancti viri, & hodie viventis ejus *sororis* notitiam magnam in bono habeo & habui.

Piger. Quia tibi placet *revelationes* aliquas referre, expedit, ut exprimas, *in quo certitudinis gradu tales credas esse veras?*

Theol. Nolo intelligas, in sequentibus

 exem-

exemplis quibuscunque me *revelationes* gradu tantæ incertitudinis ponere, in quanto sunt Prophetarum & Sanctorum Doctorum oracula, de quibus c.6. dicetur. *Revelationes* enim *bonas, has esse intelligo visiones, quæ â bonæ & optimæ famæ prodierunt hominibus, in nullo sacræ Scripturæ, doctrinæ Ecclesiasticæ, nec dictis sanctorum contrariantes.* Sed potius *Dei hæc sunt consolationes*, secundum illud Apoc. III. *Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.*

Nec volo per hæc ansam, quantum mea interest, dare *faciliter credendi omni instinctui, etiam ei, qui speciem magni boni gerit.* Scio enim *tantum esse periculum in faciliter credendo revelationibus, ut in hoc pede se,* juxta Augustini dictum, *ferè omnes hæretici fundent, tanquam ad ultimum refugium.* Sicut patet in Arrianis & Hussitis, quorum sectæ se divina *revelatione* affirmaverunt credere, in quo principalis eorum perfidia consistebat. Verba autem vera & sancta, quæ Jobi esse asseris, non ejus, sed Heliu sunt, injuste persequentis S. Prophetam. Nec glossa quam-

quamlibet *allocutionem Dei* adimit fidelibus, ſed id eſſe *Dei ſpeciale donum & Privatum* non vetat. Unde etiam ſeptem dona Spiritus S. de quibus *Eſaias* loquitur, habitus reales in bonorum animabus, niſi ut, ſecundum *S. Thomam*, eis mediantibus, bene & faciliter mobilis ad divinas *inſpirationes* quis redderetur?

Aliud quod ſubjungis dubium, minus me movet â cœptis deſiſtere, videlicet de lumine Domini ſuper nos ſignato vultus. Quia aut illud eſt radius agentis intellectus, animæ concreatus; aut ſplendor aliquis collatus gratuito, ſecundum gloſſam. Si de primo intelligis, cum naturalis ſit, ad totum regimen humanæ vitæ, quæ ad ſupernaturalia tendit, non ſufficit. Si vero de ſecundo capis, meo, non tuo favet propoſito. Quia illud lumen eſt, quod pater paravit ad revelationem gentium & ad gloriam plebis ſuæ Iſrael. Poſtremum nihil te quæſo terreat adeo, ut *ex deliratione multarum feminarum* omnes aberrare, aut *viros* mente latius præditos ſemper decipi contendas. Memor eris tamen hortor *ſancti Doctoris* verborum, quibus *in* 2.2.*q*.82. *art*.3. dicit, *viros ſimplices* & *femineum ſexum*, qui

 majo-

majorem in se vident, *propter suos defectus*, humilitatis materiam, sæpe *grandiori devotione*, & per consequens altiori *contemplationis* perfundi gratiâ. Definit enim ibi, *contemplationem* sive meditationem esse devotionis causam. Et in hujus contrarium sic arguit: Si contemplatio esset hujusmodi causa: Oporteret contemplationi aptiores esse, in devotione majores. Cujus contrarium videmus. Quia *devotio* frequenter magis invenitur in quibusdam *simplicibus viris* & *femineo sexu*, in quibus invenitur contemplationis defectus. Respondet ibi: omnino. Et quicquid aliud ad magnitudinem pertinet, occasio est, quod homo confidat de se ipso, & quod non totaliter se Deo tradat, & inde est, quod hujusmodi quandoque occasionaliter devotionem impediant. Et *in simplicibus* & *in mulieribus* devotio abundat, elationem comprimendo. Si tamen scientiam & quamcunque aliam perfectionem ratio perfecte Deo subdat, ex hoc ipso devotio augetur.

Ut autem hoc exemplo doceamus, noveris, me sæpius didicisse â nostro Provinciali patre venerabili, & omnium *reformatorum fratrum* tutore, quod in oppido

pido *Geppingensi* quædam *paupercula* sed casta & *devota muliercula*, nostro vixerit tempore, quæ dudum ante incinerationem dicti oppidi incolas lamentabiliter clamitando admonuit. O! inquit, quantum væ loco huic imminebit brevi temporis spatio. A qua cum sciscitarentur, quid mali homines passuri essent? Respondit. Ignis, inquit, incendium oppidum in cineres resolvet, cum gravi nimis jactura hominum, peccatis eorum hoc exigentibus. At illi: Ubi quæso primum orietur? Respondit ista: In domo talis viri. Quo audito, paterfamilias ejusdem domus, ne proditor vel auctor incendii putaretur, sponte, nullo urgente, oppidum reliquit. Sed quia probus â cunctis judicabatur, coactus est oppidum & habitationem propriam iterum inhabitare. Et non multo post in ejusdem domo ignis, nescitur quo Dei judicio, primum accensus, & deinde loca vicina incendens oppidum totum incineravit, & incolas, *femineum sexum non semper esse spernendum*, edocuit. Tradit insuper naturales rationes *Gvilielmus Parisiensis*, Præsul & doctor in sua Universitate, quomodo *ob teneritudinem complexionis*, aut *propter*

 apti-

aptitudinem mentis, nonnunquam *femina viro* ſit ad impreſſiones ſeparatarum ſubſtantiarum *capacior*, in bonis aſſiſtente gratia, & in malis eâ abſente. Vide de hoc *lib*.5.*cap*.10. cauſas hujus diſtinctius.

Piger. Quia de objectis me abſolutum video quæſtionum nodis, peto da *exemplum* de principali propoſito, ut *hodiernum virum* videamus aliquē, qui in actuali *Theorica vita*, & in doctrinali fulſerit.

Theol. Magiſtrum Vincentium accipito de regno Arragoniæ, noſtri Ordinis & ſacræ paginæ Profeſſorem egregium, qui diu Pœnitentiarii gerens officium in Curia Apoſtolica, tandem per orbem penè totum Dei verbum ſeminavit gratioſiſſimè. Pedes, quando valetudo ſinebat, diu ambulavit. Quibus delaſſatis non niſi aſelli tergo vehi voluit. In paupertate voluntaria vixit, eſum carnium ſemper vitavit, & jejuniis Ordinis & Eccleſiæ ſedulo inſtitit. At ubi & quantum valebat, *contemplationi* vacans, ſecularium vitavit præſentiam, niſi quando ædificatio proximi ad contratium coëgit. In qua *contemplatione* hauſiſſe videtur divina *revelatione*, ſenſus, verba, quæ diviniſſimo modo effundebat & oſtendebat

bat in ſermonibus. Tam enim gratioſus in Dei verbo fuit, ut nec ejus ſancti Patres & noſtri ei in hoc æquiparari potuerint: *Dominicus* videlicet, *Petrus* & *Thomas*. Nam de villa ad villam, de regno ad regnum, tam multa millia ſequebantur eum utriusque ſexus homines, non ſolum *plebei* & *ſimplices*, ſed etiam in jure divino, Canonico & civili, *graduati*, & *religioſi* varii, ut in comitatu ſe pœne omnium mechanicarum artium viri & mercatores nutrirent. Habuit plures ſecum de diverſis religionibus fratres, quibus auctoritatem Apoſtolicam ſubdelegavit, quam primum habuit â *Domino Petro de Luna*. Et eodem per Concilium Conſtantienſe depoſito, habuit ab eodem ſecundario, pro confeſſionum audientia, ſicque de diverſis peccatoribus Chriſto maximum collegit pœnitentium populum. Vix unquam eccleſia aut platea tam ampla extitit in civitate aliqua vel oppido, quæ populum prædicationibus ejus auſcultantem caperet. Unde frequenter cogebatur *in campis prædicare*, ubi cives, qui virum ſanctum precibus adduxerant, de ligno capellam erexerant.

Quo-

Quotidie habuit missam ibi, vel in loco simili cantavit publicè una cum fratribus. Quâ finitâ, statim prædicavit tam graviter, ut credatur â fide dignis, quos *tempore Bas. Concilii* examinavi, ultra numerum triginta millium Judæorum & Saracenorum ad gremium duxisse ecclesiæ. Sileo infinitos alios baptisatos peccatores, quos ad veræ pœnitentiæ statum deduxit. Utplurimum etiam finito sermone innumeros liberavit â Dæmonibus, super quos etiam specialem â Christo potestatem habuisse dignoscitur. Pro infidelibus vero prædictis talè ad capiendum tetendit rete evangelicum: Quia in quibusdam regnis, ut in Arragonia, multi sunt Saraceni, servi, & Judæi magno numero, idcirco, cum ad loca talium accessit, per potestatem fidelium principum procuravit, ut *in platea publica* sub unius protracti sinus termino solum *infideles* convenire cogerentur ad audiendum Dei verbum. Quo facto cœpit vir Dei *Judæis*, si adessent, Vetus exponere Testamentum, quod scivit optimè, secundum Hebraicos Doctores: Et Christum ibi prædictum, & venisse, efficacissime

pro-

probavit. Si vero *pagani* adessent, legem naturæ, mundiciam legis Evangelicæ, scivit & alia naturalia fidei accommodata adducere. Et hoc modo in captura spiritualium piscium Christi rete magnis & multis replevit piscibus. Prædicavit autem quotidie (excepta forte unica quindena) per XVIII. annos circiter in regnis *Castellæ*, *Arragoniæ*, *Navarræ*, *Portugalliæ* & *Franciæ*, ac in regionibus his adjacentibus. Tandem autem in *Britannia*: Ubi post multa, quibus antea claruit, miracula, devotissime dormivit in pace cum fratribus suis.

Piger. Revera, si hic Apostolorum vixisset tempore, puto, memoria laudabili annalibus fidelium diligenti stylo ascriptus fuisset.

Theol. Verum asseris. Et hanc ob caussam præsentia, præcedentia, & quæ sequuntur, trado scripto: Ne ingratitudinis mater & noverca virtutum talia sepeliat oblivio & negligentia.

CAPUT II.

De Archiepiscopi Treverensis, Ottonis, bona vita. Et cur hodie Episcopi, non, sicut olim, clareant miraculis?

Formi-

FOrmicarum eſt alia conditio, quod *præſagiant & præſentiant frigus & pluvias & tempeſtates aeris*. Hujus autem ſignum eſt; quod ante adventum tempeſtatum talium ſe ad caſas ſuas conferunt divino inſtinctu. In quibus typum gerunt virorum eminentium, qui, *gratiâ* quadam dotati *prophetica*, mala imminentia fidelibus prædicunt, & ne Deo grati tangantur â talibus, vel ſaltem alios, muniunt, ut præparatiores migrent è mundo.

Piger. Da *exempla*, quibus *hoc tempore* certa *revelatio* finem vitæ præmonſtravit.

Theol. Pauci ſunt elapſi anni, quibus vivebat *meo tempore Comes de VVirtenberg*, Conſtantienſis: Diœceſis, cujus vitæ terminus fuit, qui ſequitur, ut in præſentia noſtri Provincialis (â quo hæc habeo) *Caſtellanus de Studgarden* recitavit, multis fide dignis viris adſtantibus. Nam præfatus Comes, jam prope ſexagenarius, infirmitate quadam lethali fuit correptus, nemine hominum id ſentiente. Unde ſe ad thermas prope Geppingen contulit, ubi lætus frueretur balneis. Die quadam medi-

medicus ad eum dixit: Domine, domui Tuæ disponas, & animæ inprimis provideas, quia revera in quinque horarum spatiis ex hac luce migrabis. Cui ille: Quid quæso refers? Nulla enim indicia mortis nec tu nec ego judicavimus in me esse. Est præterea dudum mihi *prophetatum*, fœminam in oppido proximo qvandam eadem debere mori hora qua ego, quam nec ægrotare percepi. Cui medicus: Hæc, noveris, fœmina, omnibus munita sacramentis, in agone laborat. Et iterum comes: Scio alterum mei interitus indicium, arborem, quam novi non multo ante meam mortem ruituram, ex oraculo quodam. Cui medicus: Domine, hæc hodie cecidit, ergo occasum tuum adesse scias. Tunc comes vitæ fini proximus, ex prædictis didicit & ex proprio sensu mortem adesse, quam in sex deinde horarum spatiis degustavit, & inopinate satis occubuit.

Talismodi notitiam & *revelationem* habuisse videtur *noster contemporaneus*, Dominus *Otto Treverensis Ecclesiæ Archiepiscopus*. Hic, ut ab ejus Cancellario, *Magistro Tydmaro, Decretorum*

torum devoto valde *Doctore*, audivi, & ab aliis fide dignis percepi, divino, ut creditur, nutu primum electus Præsul dictæ Ecclesiæ, tam plenam duxit vitam virtutibus, ut *non* de Theutonia *Episcopus*, *sed* plus videretur esse *Monachus*. Nam corpus jejuniis & vestimentorum duritia attrivit, & animum infra rerum temporalium extremum strepitum ad *contemplativam vitam* erexit. Latera sua tam in rebus ecclesiasticis quam secularibus munivit viris literatis & religiosis, qui noscere possent, quid reddendum esset Deo & quid Cæsari. Ipse exercitu non exiguo, fide bona plenus, cum expensis gravibus, Boëmiam intravit, & quantum ejus interfuit, pestem hæreticam ibidem exstirpare conatus est. Pro qua causa, nisi Apostolica sedes prohibuisset licentiam, quam obtinere nequivit, bona quadam fortuna Ecclesiæ suæ libens vendidisset. Et quia Zelus domus Domini virum comedere non desiit, quando vidit suos *Canonicos & collapsos sacerdotes à gradu suæ institutionis*, monasteriaque *deformata* ubilibet: Idcirco operam dare cœpit sanctæ *reformationi*, quam in se du-

dum

dum antea ſtricte aſſumſerat: Quam quidem in pauciſſima loca introducere valuit, ſed in *nullum collegium clericorum ſecularium.* Maligno enim inſtigante ſpiritu, & vitiorum turmâ tam in monaſticis quam ſecularibus viris renitente, muri deſtructæ hierarchiæ reſuſcitari non poterant, & opus Dei, demeritis hominum exigentibus, interceptum eſt, non, ut olim, â mechanicis, ſed â *malis clericis* & *monachis.* Qua in re, hi, qui minus debuerant, literis ſacris imbuti, ſed & Deo dedicati, amplius quam ſeculares reſtiterunt *reformationi.* Quo viſo vir ſanctus ingemuit, & cum *B. Ambroſio*, de cleri duritia tactus dolore cordis lamentari cœpit, & mori ac cum Chriſto eſſe non pertimeſcere: voceque Prophetica, die quadam Dominica, ut creditur, *revelatione* præditus, publice prædicere, ſui incolatus abſolutionem adeſſe brevi, deinde rebellem Clerum & populum ultione divina mulctandum gravi. *Vos*, inquit, *me benignum præcedentem ſequi noluiſtis: Venient tempora, in quibus quod neglectum ſupplere cupietis, & præ calamitate id non perficietis. Ego autem interim tollar*

 de

de medio, & dormiam cum patribus meis. Dixit, & ordine factum est, ut prædixit. Nam paulo prius, licet ætas viri id non exigeret, divino tamen beneficio, ut reor, & ne oculi sancti hominis viderent mala imminentia, ægrotare cœpit, & sumtis devotissime ecclesiasticis Sacramentis, feliciter migravit ad Deum. Post cujus occasum in electione novi Pastoris dissensio non levis suborta est. Nam pœne omnes elegerunt illum, qui viro Dei *in reformatione* plurimum, ut dicitur, restiterat, ut aliorum captaret benevolentiam. Paucissimi alium prætulerunt, armis munitum theatralibus, & mundana fretum amicitia, qui de facto, non de jure, priori resistendo, permittente divino judicio, eum penitus â jure electionis desistere coëgit. Dedit proinde Dominus Apostolicus, & confirmavit in *Treverensem Præsulem*, *Spirensem* prius *Episcopum*, virum seculari consangvinitate etiam potentem. Cui is, qui prius electum â cœpto desistere compulit, pari modo restitit, & longe acrius. Exinde sibi hi resistentes mutuo, primùm via juris, deinde materialibus armis, demum utro-

utroque, ſibi tam inhumaniter reſtiterunt utrinque, ut ipſa Diœceſis, imo metropolis, ſex circiter annis & ultra, interdicta graviſſima, excommunicationes acerbiſſimas, prædas, incendia, cædes hominum & bella pateretur continue, deſolarentur propterea Eccleſiæ, & ex monaſteriis adeo plurimi exulare cogerentur, quidam ex rerum temporalium carentia, alii vero ex ſacramentorum, quam ferre cogerentur, abſtinentia.

Piger. Virum hunc, quem vere laudas, tanto tempore dudum novi. In cujus hiſtoriæ ſententia nunc primum valide diſco, quod verum ſit id, quod ſupra *præcedenti libello* docuiſti *cap*. 7. Videlicet, quod *deformatio Eccleſiæ*, & *defectus Reformationis non ſemper adſcribenda ſint Epiſcopis & paſtoribus, ſed ſæpe ſubditis & morbidis ovibus*. Scio enim ex fama, præfatum Pontificem Comitem fuiſſe origine, vita immaculatum, amicis etiam ſecularibus & potentibus ditatum, & virtutibus plenum: Subit tamen admiratio, *cur non modo, ſicut olim, ſancti & devoti ſint Epiſcopi?*

Theol. Cauſa hujus eſt, *quia jam non*,

velut olim, â Spiritu S. ad apicem Cathedralis culminis eorum fit vocatio: Sed â vaneglorioſis, & ab avaris clericis & laicis crebra eorum fit promotio. Mox enim, ut ſedes aliqua vacare incipit, *conſpirant mutuo honorum cupidi canonici*, qui nobiles & principes ſub arratis aucupantur epiſtolis, & per cognatos hierarchiam ædificare nituntur in ſangvinibus. Dirigunt plures ſtatim ad *Romanam Curiam*, in qua copia reperitur eorum, qui vendicatis ſupplicationibus, ut oculos tegant Domini Apoſtolici, referre norunt ea, quæ nunquam fuerunt in eſſe. *Idoneos affirmant eſſe Præſulatui, qui nulli bene præfuerunt ſtatui.* Et ita falſis vel cauteloſis narrationibus, *ignarus*, utinam non *vitioſus*, animabus præficitur millibus, quem multi agnoſcunt nunquam aptum extitiſſe ad debitum regimen duorum hominum. Silentio pertranſeo evectos in Cathedras Pontificum *eos, qui duo obligantur ſcire Teſtamenta*, per duo deſignata mitræ cornua, *quorum nullus congrue novit loqui juxta grammaticam*, prima puerorum rudimenta. *Tales enim poſtmodum in regimine Eccleſiarum talibus clarent miraculis, qualia eſſe ſolent in ſecularium*

cularium hominum perversis curiis. Unde tuæ quæstionis nodum aliquando videtur solvisse (ut audivi) quidam theologicæ scientiæ non ignarus Regi Franciæ, quærenti,ut tu movisti. Jam,ait,Domine Rex *non miraculis, vel divinis revelationibus aut vitæ sanctitate pollent velut antea Episcopi.* Certe,quia antiquitus hos, *præviis orationibus sanctis,* creavit Spiritus S. Præsules: Nunc autem, *solis præmissis humanis favoribus,* vos & Principes facitis Pontifices, qui *vestris*, non Dei, clarent *miraculis* & *prodigiis.* Nam spiritu S. promovente Episcopos, in primitiva Ecclesia, cœcis visum, claudis gressum, & mortuis dabant vitæ reditum, terris pacem, & super his cives advehebant cœlestes. Nunc vero Episcopi vestri repletiSpirituDiabolico ejusdem clarent virtutibus: Quia videntes oculis, gradientes pedibus, & sanos vita orbare soletis, dum de terra per vestras gverras pacem, & de cœlesti vita religiones tollitis.

Piger. Hæc, de quibus loqueris, *malorum miracula,* & vulgus clero objicere videtur, *in Alemannia crebriora* sunt, quàm in quacunque mundi parte alia.

Fortassis ideo, quia jam spinis rerum temporalium adeo nobiscum circumseptæ sunt multæ Diœceses, ut in eis non animarum pastores, sed mundanæ militiæ *Principes*, vita, moribus, cura, & vestitu, potius, quàm *Episcopi* esse censeantur, quibus pompis ita obruuntur, ut animarum saluti non possint intendere & providere.

Theol. Vulgus non longe in hoc â veritate discedit. Sed utinam imperfectionem suam non viderent oculi nostri, de cujus plateis nondum defecit usura & dolus, in cujus civitate vidimus iniquitatem & dolum sæpe, potius sæpius. Verùm, causam *hujus lapsus in Episcopis* rerum temporalium non plenam assignasti, quæ ad malum cogat, sed occasionem præstat, videlicet, eis, qui possessionibus Ecclesiæ licitis abutuntur ad illicita. Cujus demonstratio patet in *B. Gregorio*, totius orbis & urbis olim ditissimo Episcopo. Audisti insuper supra & modò, de multis *Alemanniæ Præsulibus bonis, qui laudabiliter divitiis & animabus præfuerunt*. Non ergo usus, sed abusus temporalium in clero passim vituperandus est. Cave propterea, ne in

in ſectam *Husſitarum* præſentem incidas, inordinate deteſtando *cleri temporalia*, quæ certum eſt primùm eſſe *data ad tuitionem morum & fidei*, ad ſalutem animarum & ad Dei augendum obſequium. Quæ bona ſi major pars malorum Prælatorum non quærit principaliter, non mirum, quod in omni fere multitudine bonis raritas pretiũimponit.

Piger. Numquid *inter ſimplices plebeos* reperiuntur aliquando *Prophetico fulgore illuſtrati*, qui imminentes malorum tempeſtates prænuncient, ſicut recitaſti de Præſulum cœtu?

Theol. Sic. Non enim eſt perſonarum acceptor Deus, ſed unicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem: Qui ſpiritus diſtribuit ſingulis prout vult, teſte Apoſtolo. Fuit *meo tempore* quædam *recluſa* prope Baſileam, Diœceſis tamen Conſtantienſis, in domo Dominorum Teutonicorum de Pruſſia, *Buken* nominata. Hæc *anus effecta*, jam in dicto loco recluſa, toto mentis niſu Deo famulabatur, & ſui ſexus feminis conſilia, in dubiis ſatis catholica, crebro miniſtrare ſolebat, quando ad hæc agitabatur. Viſitare hanc multi utriusque ſexus homi-

nes ſolebant ob devotionis gratiam Baſileâ veniendo. Inter quos quidam *ſecularis ſacerdos*, beneficiatus in Baſileenſi Eccleſia, devotus & ſenex, mihi notus, *Nicolaus* nomine, *ſpecialior in Domino* dictæ *recluſæ* eſſe ſolebat. Ad quam cum quadam vice veniret, quæſivit ab eo *ſancta fœmina*: In qua parte civitatis Baſileenſis domicilium tunc haberet *Dominus Nicolaus?* Qui reſpondit: Prope ſummam Eccleſiam. Cui illa: Doleo de hoc vehementer. At ille, cur? Inquit. Et illa: Quia brevi in illa civitatis parte, Deo permittente, vindicta gravis incolas conturbabit. Quæ verba ſacerdos velut ab ore fœminæ prolata minus ponderis habere credebat. Usque dum non longe poſt ipſius ſacerdotis domus & fere trecentæ domus aliæ ibidem incendio inopinato conſumerentur.

CAPUT III.

De viſu hominis duplici. De ſomniorum veritate & falſitate. De nunciatis in ſomno vel vigilia per ſanctos.

BInos habent *oculos* formicæ, quibus corpore reguntur. Nam propter parvitatem capitis ſui oculos ſitos habent ſuper

ſuper quædam additamenta, quæ per modum duorum pilorum egrediuntur de capite.

Per hæc docemur ſatis aperte, quod binis oculis, corporis videlicet & animæ, uti debeamus, ad debitum regimen utriusque hominis. Qui enim ſint corporis oculi, palam eſt omnibus: Animæ vero oculi ſunt, intellectus practicus & ſpeculativus, ſecundum *Auguſt. lib. 2. de Trinitate.* Primo enim velut ſiniſtro intueri debemus inferiora & terrena, ſine quibus in hac vita victitare nequimus. Secundo verò ſpeculanda ſunt ſuperiora & æterna, ſine quibus finem noſtræ beatitudinis attingere non poſſumus. De utrisque tam corporis quam animæ oculis Propheta commemorat, ubi dicit: *Ecce ſicut oculi ſervorum in manus Dominorum ſuorum, ſic oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.* Et de intellectualibus potiſſimum veritas ait ad diſcipulos: *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis.*

Inter corporeos autem oculos & mentales licet magna ſit convenientia, non minor tamē inter eos eſt differentia. Quia corporales ſicuti & mentales bini

ſunt, luce neceſſario indigent, munditia & puritate eos nitere oportet. Et ſicut natura primos multis tunicellis, ſeptem videlicet, & tribus humoribus munivit, prout *ars* tradit, quam *perſpectivam* nuncupant: Ita gratiâ & propriâ induſtriâ cautiſſime providere opus eſt oculis ſecundis. Unde Propheta de mentalibus oculis amplius, ne læderentur, metuens, ad ſimilitudinem corporalium, orando addidit, cum dixit: *Cuſtodi me Domine ut pupillam oculi.*

Docent inſuper plurima. Quia primi terreni vel elementares, ſecundi ſpirituales ſunt & cœleſtes: Illis lux corporalis, iſtis verò radius divinus opus eſt. Hi materiali pulvere, iſti phantaſiis, erroribus, ignorantiis & delictis maculantur. Priores in actu & in luce corporali exiſtentes, multas agnoſcunt viſibilium differentias. Sed tunc poſteriores, intellectus videlicet, per talia impediuntur amplius. Unde *artem memorativam* ſibi imprimere volentes, lucida loca ſolent fugere. Et in caligine Deus â Moſe viſus eſſe dignoſcitur, ſcripturæ ſacræ teſtimonio.

Piger. Scire deſidero, utrumne *in ſomno* anima

anima *veritatem divinam* aliquam intellectualibus oculis *videre* valeat, pro regimine utrique homini debito, interiori scilicet & exteriori.

Theol. In *somnio* quidem, *non autem* in *somno* perfecto. Veruntamen sacra Scriptura unum pro altero solet accipere. Sicuti etiam *Philosophum* fecisse constat in libro suo *De somno & vigilia.* Quæsito igitur tuo satis aperte respondetur *Job.* XXXIII. ubi dicitur: *Per somnum in visione nocturna quando irruit sopor super homines & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina, ut avertat hominem ab his, quæ fecit.*

Piger. De literatorum numero plures audivi, qui nullam prorsus, vel pene *nullam fidem adhibere jubent visionibus & somniis*, incertitudinem periculi allegantes pro sua sententia.

Theol. Omnino respuere somnia vel visiones, hodie puto rem esse ê diverso non sine periculo peccati ingratitudinis, impatientiæ vel negligentiæ, ad quod me juvat præcedens in Job allegata autoritas & movent exempla plurima. *Tempore* enim *meo* in Conventu Eistetensi, nostri Ordinis, quidam *frater professus* exstitit, qui

qui aliquamdiu *B.Barbaræ* virgini, ſanctis quibusdam exercitiis crebra præſtitit obſequia, per quam â multis præſervabatur malis. Torpore autem corporis tandem victus, præfata omittere cœpit obſequia, & ſegnitiei intendere. Hinc dicta *B.Virgo* ipſi *apparens* in ſomno, eum excitavit, & dixit, *quemadmodum ipſe poſtea retulit*: Tu conſvetis obſequiis dereliquiſti me, & ego ſolitis adjutoriis deſtituam te. Hoc flebili audito *oraculo*, territus *frater* fuit, ſed negligentiam non correxit. Nam paulo poſtea levitatibus deditus, Ordinis habitum rejecit, & diu ſe ſubduxit. Tandem jam animâ & corpore ægrotans, venit ad civitatis Nurenbergenſ. hoſpitale, ſine Ordinis habitu, & ibi ignotus jacens, morti propinquare cœpit. Miſſum eſt ad Conventum noſtrum ibidem ad *fratrem Conradum*, virum prudentem, ut infirmo conſuleret, quem in apoſtaſiæ vitio quidam notaverant. Quo percepto, frater *Conradus* habitum Ordinis ſpecialem clam attulit, & apoſtatæ modis quibus valuit ſvaſit, ſuum iterum ſubiret Ordinem. Viſo autem habitu, neſcio quo inſtinctu Dæmonis, vel infirmitatis, miſer, velut eqvus umbraticus,

ticus, veſtem ſanctæ religionis temerarie abjecit, dicens: Cur modo me vultis confundere? recedite: nam id fiet nullatenus. Mœſto itaque Patre diſcedente, miſer & ægrotus ſtatim agonizavit, & ita ſpiritum efflavit.

Piger. Quæro igitur, anne illi profuiſſet, ſi *ad viſionis dictæ munus* repetiiſſet derelicta virginis ſanctæ obſequia?

Theol. Credo, revera profuiſſet plurimum. Audi quæſo *exemplum aliud*, annis iſtis, quibus præſens *Baſileenſe* duravit generale *Concilium*. Eidem protector loco Cæſareæ Majeſtatis datus eſt illuſtris *Princeps Wilhelmus, Dux Bavariæ*, pater pauperum & tutor omnium religioſorum, cujus quam laudabilis vita fuerit, teſtantur orphanorum & viduarum lacrymæ, ſuper eodem effuſæ mortuo. Hic anno proxime præterito, poſtquam ad propria de Baſilea rediit, prout diligenti inveſtigatione ab ejus familiaribus audivi, quadam nocte *ſomnium habuit*, in quo cervum elegantiſſimæ ſtaturæ vidit, in cujus uno cornu campanellas, & in altero cereos plures affixos conſpexit. Venator autem quidam multis cum canibus fugientem inſecutus cervum, & evadendi eidem

eidem omnes vias præclusit. Quo viso, territum animal in cœmeterium Ecclesiæ B. Virginis, quæ in civitate Monatensi sita est, fugit. Et in apertum sepulchrum descendens, per canes captus & occisus est. Evigilavit his visis Princeps, & ea admirari cœpit, sollicitus quid res ista infausti vel ominis portenderet. Cumque die sequenti suis ista patefaceret, dixisse fertur, aliis varie somnium interpretantibus: Ego cervus iste sum, & brevi vitam hanc concludens mortalem, in Dominicæ Ecclesiæ loco humari volo. Ægrotavit deinde statim, moriturus. Et quanquam quibusdam diebus paucis viveret, tamen sumtis Ecclesiasticis sacramentis velociter satis vitâ functus est. Putasne, Principi illi prodesse potuit præostensum *somnium*, si, eodem bene & caute explicato, futura jacula prævidisset?

Piger. Credo Dei magnum esse beneficium, quando eum metuentibus per *visionem* aliquam dat monitum, ut fugiant â facie arcus imminentis periculi. Sed satis me terret multiplex *sacræ Scripturæ autoritas, quæ somnia observare vetat*, quæ tu videris approbare. Nam *Levit.* XIX. ait Dominus: *Non augurabimini, nec obser-*

*observabitis somnia. Deut.*XIII. *Propheta ille aut fictor somniorum interficietur.* Manasses Rex Juda 2.*Paral.* XXXIII. *vituperatur, quod observarit somnia.* Et Spiritus S. in libris Sapientiæ contra talia invehitur plurima, dum Salomo *Eccles. V.* dicit: *Multas curas sequuntur somnia, ubi multa sunt somnia, ibi plurimæ vanitates & sermones innumeri.* Glossa interlinearis addit: *Somnia ne cures, quia vana sunt.* Et iterum Jesus, filius Syrach, *Eccl.*34. *Vana spes, & mendacium insensato viro, & somnia, extollunt imprudentes. Quasi is, qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia.* scil. hæc *visio somniorum* ante faciem hominis similitudo alterius hominis. Et iterum ibidem: *Divinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia maleficientium vanitas est.*

Theol. Testimonia, quæ adduxisti in medium, si diligenti mentis inspiciantur oculo, non omnium somniorum observantiam vituperant, sed eorum tantummodo, quæ superstitiose fiunt, aut quæ ex cura negotiationum præcedentium surgunt. Aliquando *aliqui nimis frequenter, aut incaute somniorum inter-* pre-

pretationi insistunt. Nam expreſſe Dominus ſupra in Levit. & Deuter. de maleficis ſolum ante & poſt loquitur. Nec dubium, quin in vanitates incidat, qui ſomnia curare nititur ex cura præcedenti venientia, & non ex ſuperis. Unde *Gloſſa* in Deut. dicit: *Vult intelligi ea, quæ â divinis, id eſt, â maleficis, non ſecundum Deum dicuntur, etiamſi evenerint, non eſſe ſic accipienda, ut fiant, quæ ab eis prædicuntur.* Unde textus ſeſe declarat, qui immediatè ſequitur: *Divinatio erroris & auguria, mendacia, ſomnia, maleficentium vanitas eſt.* Propter quod Gloſſa ibi dicit, exponendo multas curas; *Sicut qui multa cogitat, ipſa frequenter ſomniat, ſic in ſtultitiam recidit, qui ultra ſe de Deo diſputat.* Porro quid Eccleſiaſticus quem allegas, ſenſerit, *Gloſſa* ſobriè ſic exponit:

Qui apprehendit umbram &c. ſignificat, *ſomnia & fallacias Dæmonum homines ſæpe deludere & in errores trahere, niſi caute diſcernantur.* Unde ſequitur: *Ab immundo quis mundabitur, & â mendace quid verum dicetur?* Inde in Lege præcipitur: *Non obſervabitis ſomnia, neque divinationes.* Quomodo

autem

autem caute ſit procedendum in talibus, Domino cooperante in ſequentibus proprietatibus videbimus.

CAPUT IV.

De ſomniorum differentiis: De cauſis eorum: Et de deceptis per ſomnia & viſiones.

AMputatis oculis oberrant formicæ in viis aliàs patentibus. Nutant etiam tunc, & quorſum tendant ignorant. Ita revera in mentalibus oculis rationali homini accidit, ſi divinæ gratiæ luce privantur, vel uſu rationis. Beſtiæ potius, vel ebrio, in via morum comparatur, quam rationali creaturæ, vel angelicæ ſubſtantiæ, qua tamen paulo minus eſt ab initio creatus & munitus. Hoc periculum mentalis cœcitatis, & neceſſitatem divinæ manuductionis *in viſionibus & ſomniis* innuit Sapiens, cum ante allegatis verbis *de ſomniis* protinus ſic ſubjungit: *Inſtar parturientis, cor tuum phantaſias patitur, niſi ab altisſimo fuerit emiſſa viſitatio.* Et Job. 34. *Spiritus eſt in hominibus & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam.*

Piger. Doce quæſo primum, *quot* ſint *ſomniorum differentiæ*: Deinde *modos* *diſcer-*

discernendi vera â falsis subjunge. Ut sciamus, in quibus cavere, vel acquiescere debeamus, ne in semita hujus periculosæ vallis aberremus â veritatis tramite.

Theol. Ad primum *Glossa* super textum ex Ecclesiastico ante allegato, verbis & sententiis *B. Gregorii*, ad tuum propositum, ex *lib. IV. Dialogorum*, his verbis respondet: *Aliquando revelationes per somnia fiunt.* Unde in Dial: Gregorii: *Sciendum, quod sex modis tangant animum imaginationes somnii: Aliquando ventris plenitudine, vel inanitione: Aliquando illusione: Aliquando cogitatione simul & illusione. Aliquando revelatione. Aliquando cogitatione simul & revelatione.*

Duo prima omnes experientiâ cognoscimus, cœtera in scriptura invenimus. *Nisi enim somnia per illusionem Diaboli fierent*, nequaquam diceret vir sapiens: *Multos errare fecerunt somnia*: Et alibi. *Non augurabimini, non observabitis somnia.* Valde enim detestabilia somnia ostendunt, quæ auguriis conjunguntur.

Quod vero *cogitatione* simul & *illusione* somnia fiant, scriptum est: *Multas curas sequuntur somnia.* Per

Per *revelationem* vero Joſeph ſe fratribus præferendum ſomnio vidit. Et alter Joſeph monetur, ut tollat in Ægyptum puerum & matrem ejus.

Et quod aliquando ſomnia *cogitatione & revelatione* fiant, *Daniel Nabuchodonoſoris viſionem ediſſerens, à radice cogitationis inchoavit.* Tu Rex, *cœpiſti cogitare in ſtrato tuo : Quid futurum eſſet poſt hæc.*

Ex qua ſententia *S. Doctor* in *II. II. q. XCV.* ad ſecundum tuum petitum compendioſius quam vidi reſpondet, ut infra ſubjungam. Sed primum ſcito, quod *de ſomniis* duo genera hominum *judicare* valeant, *Philoſophi* videlicet, & *veri Theologi.* Et utrumque eſt *difficile* non habenti acquiſitam vel infuſam peritiam. Primum modum præſertim, & partim ſecundum, dictus *Doctor* ſub quintuplici differentia docet agnoſcere, in his ſententiis & verbis peritus. *Divinatio, quæ innititur falſæ opinioni, eſt ſuperſtitioſa & illicita.* Et jam conſiderare oportet, *quid ſit verum circa præcognitionem futurorum de ſomniis.* Sunt autem ſomnia futurorum eventuū quandoque quidem *cauſa*, puta, cum mens alicujus ſollicita,

ex his quæ videt in somnis, inducitur ad aliquid faciendum vel vitandum. Et de talibus loquitur *Salomo*, dicens: *Multas curas fecerunt somnia.* Quandoque vero somnia sunt causa aliquorum eventuum, in quantum reducuntur in aliquam causam, communem somniis & futuris eventibus. Et secundum hoc, plurimum præcognitiones futurorum ex somniis fiunt. Est ergo considerandum, quæ sit *causa somniorum*, & an possit esse futurorum eventum: vel, an ea possit cognoscere. Sciendum est ergo, quod somniorum causa quandoque quidem est interius, quandoque autem exterius.

Interior autem *causa somniorum* est duplex. Una quidem *animalis*, in quantum scil. ea occurrunt hominis phantasiæ in dormiendo, circa quæ ejus cogitatio & affectio fuit immorata in vigilando. Et talis causa somniorum non est causa futurorum eventuum. Unde hujusmodi somnia per accidens se habent ad futuros eventus. Quandoque vero causa intrinseca somniorum est *corporalis*. Nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia, conveniens tali dispositioni. Sicut homini in quo abun-

abundant frigidi humores, occurrit in somnis quod sit in aqua vel nive. Et de extrinsece tangentibus experientia docet. Si quis dormientis digito vel manui aquam frigidam circumdederit, statim se in aqua jacere somniabit. Et propter hoc Medici dicunt esse intendendum somniis, ad cognoscendum interiores dispositiones.

Causa autem *somniorum exterior* similiter est duplex, scil. corporalis & spiritualis. *Corporalis* quidem in quantum imaginatio dormientis immutatur, vel ab aëre continenti, sicut de aqua jam exemplum datum est, vel ex impressione cœlestis corporis, ut sic dormienti aliquæ phantasiæ appareant conformes cœlestium dispositioni. *Spiritualis* autem causa est quandoque quidem *â Deo*, qui revelat aliqua in somnis ministerio angelorum, secundum illud Num. 12. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.* Quandoque vero *operatione Dæmonum* aliquæ phantasiæ dormientibus apparent, ex quibus quandoque aliqua futura revelant his, qui cum eis habent pacta inita illicita. Sic ergo dictus conclu-

dit *Doctor*, ibi respondendo. Si aliquis utatur somniis ad præcognoscenda futura, secundum quod somnia præcedunt ex revelatione divina, vel ex causa naturali intrinseca, l. extrinseca, quantum se potest virtus talis causæ extendere, non erit illicita divinatio. Si vero hujusmodi divinatio oriatur ex revelatione Dæmonum, cum quibus pacta habent expressa, quia ad hoc invocantur, vel tacita, qvia hujusmodi divinatio extenditur ad quod non potest se extendere, illa divinatio illicita est & superstitiosa.

Ex quibus distinctionibus clare vides, quod ex quinque causis somniorum, significatio eorum aliquando possit elici. *Primo*, ex *causa corporali intrinseca*. Ut, quando ex materia humida, vel sicca futura, phantasia movetur ad somniandum de similibus. Et de talibus proprie judicat medicus. *Secundo* ex *causa corporali exteriori*, oriente ex aëre vel elemento circumdante corpus hominis. Ut, si aër est humidus, faciliter phantasia sensibilis hominis movetur ad somniandum de pluvia. Et ita de aliis aëris, vel circumstantis corporis proprietatibus elementaribus. Et hunc modum proprie considerat

derat naturalis Philoſophus. *Tertio*, ex cauſa corporali exteriori, oriente ex impreſſione cœleſtis corporis. Ut ſic dormienti aliquæ phantaſiæ appareant conformes cœleſtium diſpoſitioni. Et hoc caute conſiderat Aſtronomus. *Quarto*, ex cauſa ſpirituali extrinſeca mala. Ut quando Dæmon ad cognitionem alicujus occulti vel futuri movet phantaſiam. *Quinto*, ex cauſa ſpirituali extrinſeca & bona, â Deo, miniſterio tamen bonorum angelorum, prodeunte in phantaſiam & mentem hominis. Et iſta duo conſiderat Theologus.

Prædictis conſiderationibus ſi primum & ſecundum modum per *Doctorem* ſanctum adjeceris, ſeptem differentias *conjecturandi de ſomniis* promte habebis. Quorum *primus* eſt cum mens alicujus ſollicita eſt ex his quæ videt in ſomnis, & inducitur ad aliquid faciendum vel vitandum. Quemadmodum quidam vani faciunt homines, quibus cum aliquid delectabile ſomniaverit, tanquam neceſſario exequendum id perficiunt. Sed tunc talis confectæ rei cauſa non eſt ſomnium, ſed animi libertas, vel potius inconſtantia. *Alius* eſt *modus*, quando ſomnia ſunt

causa per accidens futurorum eventuum. Ut cum fiunt cum causa intrinseca animali. Ut, quando occurrunt homini phantasiæ in dormiendo circa quæ ejus cognitio & affectio fuit immorata in vigilando, quemadmodum dictum est â sancto Doctore in principio suorum verborum.

Piger. De hoc saltem da exemplum.

Theol. Duo tibi ante recitabo *exempla*, ad intelligendum, *quomodo per somnia adeo deludantur plurimi*, ut jam evigilantes omnino se existiment in veritate vidisse, quod solo sensu apprehenderunt interiori. Præceptore enim meo referente audivi, quod *Pater* quidam nostri Ordinis villam quandam intrarit, ubi *feminam quandam invenit dementatam* adeo, ut nocturno tempore se cum Diana & *aliis feminis* transferri crederet per aëra. Cui cum *Pater* perfidiam verbis conaretur expellere salubribus, pertinax ista experientiæ se plus credere affirmavit. Cui Pater: Sines ergo me esse præsentem, cum proxime recedes. Respondit ista: Ita placet, & me recedere videbis, præsentibus, si placet, testibus idoneis. Ut igitur *deliram*

ani-

animarum Zelator convinceret, adveniente die recessus, quem *vetula* præfixerat, affuit *Pater* cum fide dignis hominibus. At illa cubellam, in qua pasta formari solet, supra scamnum positam intravit, & sedere ibi cœpit, applicatisque verbis maleficis & ungvento, reclinato capite obdormivit. Statimque opere Dæmonis somnia de Domina venere, & de aliis superstitionibus tam fortia habuit, ut in jubilo quodam voce submissa clamitaret. Et in his plausibus motis manibus, cubellam, cui insidebat, nimis movit. Quæ de alto scamno ruens *vetulæ* subjacentis caput non modicum contrivit. Et ita in terra jacentem, nec de loco motam, Pater allocutus jam evigilantem: Ubi quæso es? Num cum Diana fuisti, quæ testimonio præsentium nunquam de cubella recessisti? Ex his igitur gestis, & mediantibus verbis salutiferis, animum ad sui erroris detestationem eam deduxit.

Simile est in Legenda *B. Germanni Antisiodorensis*, qui in domo quadam videns sero mensam parari, admirando didicit, quod *propter bonas mulieres*, nocturno tempore illa comedentes, cibaria

ria ponerentur. Eadem igitur nocte vigilans, vidit multitudinem Dæmonum in ſpecie mulierum ad menſam ſedentem. Quibus ne recederent imperavit: Familiam totam excitavit, & num comedentes cognoſcerent, quæſivit. Qui cum vicinas ſuas eſſe dicerent, miſit ad domos ſingularum, & omnes in lectis ſuis repertæ ſunt. Adjurati igitur Dæmones ſeſe manifeſtarunt, & quod *populum illuderent* aperuerunt. Horum ratio & cauſa datur, *XXVI. q. v. Episcopi.* Ubi ex Concilio Acquirenſi ſic dicitur: *Ipſe Satanas, qui transfigurat ſe in angelum lucis, cum mentem cujusquam mulieris ceperit, & hanc per infidelitatem ſibi ſubjugaverit, illico transformat ſe in diverſarum perſonarum ſpecies ac ſimilitudines: Et mentem, quam captivam tenet, in ſomnis deludens, modo læta, modo triſtia, modo incognitas perſonas oſtendens, per devia quæque deducit. Et cum ſolus ſpiritus hoc patitur infidelis, hoc non in animo, ſed in corpore evenire opinatur.* De *ſomniantium talium viſionibus* plura ibidem reperies.

Porro quomodo *deludantur*, qui *ſomniis faciliter credunt* de hoc ſume tale

le exemplum. Novi quendam fratrem nostri Ordinis, *Jodocum* nomine, de Conventu Constantiensi, professum, nunc boni zeli. Qui junior existens, non tam fuit velut modò moribùs & conscientia compositus. Hic existenti in Conventu *ante tempus generalis Constantiensis concilii*, somnialis visio dormienti affuit, in qua *sibi videbatur, in summum Pontificem creatus esse*. Vigilans dudum postea satis seriose cogitabundus (*ut ab eo audivi*) expendebat, quid sibi hoc somnium boni afferret præsagii. Spem enim aliqualem de veritate in se adimplenda præsumsit, de præsulatu aliquo habendo, licet literis & statu nulla penitus alluderet in homine isto dispositio. Porro, *tempore dicti concilii*, depositis per idem tribus â summo pontificatu, videlicet *Petro de Luna*, *Gregorio Cominarii*, & *Johanne Balthasare de Costa*, qui omnes se in suis obedientiis gerebant ut summi Pontifices: Locus, electores, dies, & hora, in quibus unicus & indubitatus pastor & Petri successor eligi debuit, statuta sunt. Quibus visis *Frater* prædictus spem præconceptam sibi clanculo augere cœpit, quod fortassis de se dudum â se visum

visum impleretur somnium. Electo autem *Domino Martino de Columna* concorditer, confusus apud se *Frater*, didicit, *quam stultum sit animum dare somniis*, sine sufficienti ratione. Non multo post autem elapso tempore, *tempus carnisprivii* appropinquavit, in quo, in Conventu, juniores Fratres pro solatio aliquando consveverunt *repræsentationes ludicras* habere *summi Pontificis & Curiæ Romanæ*. Pro quo *joco* cum diversi juvenes ad varia eligerentur officia, prædictus *Frater Jodocus* electus est jocose summus Pontifex fictitius. In qua eminentia tunc primum omnem Præsulatus spem perdidit, quam tacitus, fatuis speciebus delusus, prius sæpe habuerat. Hic enim eventus non â somno tanquam *causa* oriebatur, sed *casu* illi contingebat.

CAP. V.

Quod recurrendum sit ad discretos viros in somniorum & visionum incertitudine. Et de sex regulis, per quas aliquis in talibus non decipi possit facile.

COecitatem incurrens formica, aliam habentem oculos fortissime amplectitur, nec dimittit, nisi ad casam sit reducta. In quo relucet, quàm pie talibus divi-

divina providerit clementia, cujus inſtinctu orbata viſu formica, videntis induſtria aliena ſalvatur.

Poſſunt per talem induſtriam intelligi hi *homines ſimplices*, qui divino munere *ſomnia* divina, vel *revelationes* divinas habentes, ſuo intellectu non vident, ſed alieno ductu id addiſcunt, quod propria induſtria non norunt. Sicut Samuel ſimplex & viſionum divinarum inexpertus, cum tempore pueritiæ in templo cum Heli ſacerdote dormiens, tertio vocatus divino oraculo, id non â ſe intellexit, ſed quomodo ſe ad idem habere deberet, ab Heli protinus didicit. 1.*Reg*.3.

Sic etiam novi plures *valde devotas utriusque ſexus perſonas*, quæ *ſomnia* de quibusdam ſibi ignotis eventibus ſatis certa habuerunt, in quibus ſibi non credentes, ne deciperentur, refugium humile ad literatos habuerunt, & eorundem dictis certiores de veritate effecti ſunt.

Fuit *meis temporibus* in Argentinenſi Diœceſi nobilis quidam, major creato milite, libertinæ conditionis, vita & moribus tam compoſitus, ut nulli eum verius quam Martino poſt Catechiſmum comparare valerem. Hic quia in omnibus

bus ſtrenue egerat & probe, quæ Dei erant Deo & quæ Cæſaris dabat Cæſari, omnium judicio. Ideo quidam, qui viri bonitatem & Reip. neceſſitatem noverant, eum precibus urgebant, ut Balivatum Ducatus, Domui Auſtriæ debitum, quem habent in Alſatia, acciperet & regeret. De quo hauddubie in mundo honorem grandem, & utilitatem rerum temporalium non modicam aſſequi potuiſſet, pro ſe & ſuis, imo pro tuendis ſanctis monaſteriis, quæ plurimum ibidem diligebat. Diſtulit vir prudens affirmativum dare reſponſum, & cogitavit, quod dictum officium judicem exigat, jura terræ municipalia ſcientem, quæ ipſe omnino neſciebat. Quæſivit igitur â me & ab aliis, qui ſibi accommodi videbantur, quid reſponſurus eſſet, ut animam propriam ſervaret. Fateor imperfectionem meam, quia noveram virum eſſe juſtiſſimum, & quod multis prodeſſe valeret, & fortaſſis per aſſeſſores (qui tamen vix baberi valebant) poſſe ſuppleri, quod principali deeſſet judici. Timidus eram, unà cum aliis, quid determinate ſvaderem. Et ita nullus viro videbatur dare reſponſum

sum. Habere autem nobilis hic solebat (sciebam) *somnia*, vel visiones potius valde ponderosas & notabiles prius sæpe, *in quibus tamen nihil, vel modicum, sed in sola Sacra Scriptura* & ejus expositoribus, præcipue se fundare noverat. Unde quadam vice eodem tempore *somnium* vidit tale. Videbatur ei, quod in agro quodam lato staret satis bene sulcato per aratrum, & semina quæ in manu tenebat, accurate terræ pro fructu habendo insereret. Cumque attentius ista conspiceret, vidit, quod nullum ex seminibus sursum cresceret, sed totum deorsum tenderet ad interitum. In qua admiratione stupens evigilavit. Mihique postmodum dixit: Nisi consilium firmum mihi dederitis de acceptando Balivatu exhibito, mihi consulo, ut incertum dimittam, & amplectar certum. Liber enim nunc sum â cura hujus gravis regiminis, quo acceptando vereor periculo me submittam, potissimum ob ignorantiam jurium secularium & consvetudinum. Quo audito, acquievi *viro prudenti*. Quia conforme ejus fuit judicium Christi sententiæ, qua dicit: Quid proderit homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimen-

trimentum patiatur? Detrimentum ait, non perditionem. Intellexit enim nobilis iste, tunc quosdam habitare potentes in Balivatu, de quibus timendum erat, ne, quicquid boni per dictum ædificaretur nobilem, illi destruerent, vel, ne perficeretur cœptum, impedirent. Cui eventui verisimiliter viso, congruebat somnium de pullulante semine versus terram & deorsum, non autem ad cœlum & sursum.

Piger. Nimis generales hucusque dedisti regulas *de curandis* vel *non curandis somniis*. Idcirco precor ad specialia, quæ plus movent, descendere velis, ad videndum saltem, quid sentiendum sit de multorum *somniis*, in quibus raro vel nunquam falli dicuntur. Præsertim in his casibus, quando eis ignorantibus adversa obvenire consvevit fortuna, puta tentatio gravis, seu grandis tribulatio & tristitia.

Theol. Rem partim poscis me tibi tradere, quæ est solius Dei donum gratuitum. De numero enim, heu! sum horum, qui animales sunt, non spirituales, nisi solo nomine. Spiritualium autem & Dei spiritum habentium proprium est, ali-

aliquando talia ſpecialiter agnoſcere. De quibus per ordinem dicit Apoſtolus: 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, ſpiritualis autem judicat omnia & ipſe â nemine judicatur. Quis enim novit ſenſum Domini? aut quis inſtruat eum: Nos autem*, concludit, *ſenſum Chriſti habemus*. Unicuique etiam (ut ibidem c. XII. ait) datur manifeſtatio ſpiritus ad utilitatem. Et inter novem dona gratiarum gratis datarum, dicit: *Alii datur diſcretio ſpirituum, alii interpretatio ſermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus, dividens ſingulis prout vult. Spiritus præterea loquitur myſteria*, ibidem, c. XIV. Unde *B. Gregorius* l.c. enumeratis omnibus *ſomniorum cauſis*, ſic concludit: *Difficile ſomniis credendum eſt. Quia quo impulſu veniant, facile non elucet. Sancti vero illuſiones & revelationes quodam intimo ſapore diſcernunt. Ut ſciant, quid â bono ſpiritu percipiant, & quid ab illuſione patiantur*. Ex quibus verbis tria ſalubria debes documenta diſcere tuo propoſito valitura. Primum, quod *difficulter ſomniis credendum* ſit. Secundum, quod ſancti quidam habeant notitiam & diffe-

rentiam aliquam de ſomniorum interpretatione. Tertium verò, quod medium acquirendi in hoc diſcretionem ſpirituum, fiat per quendam non ſolum internum, ſed per intimum ſaporem, collatum â ſancto Spiritu, qui ſolus interior eſt cuique rei, quàm ipſa ſibi. Hanc ob cauſam omnes, quos vidi *magnos Theologiæ Doctores* feciſſe *de inſtinctibus*, vel *de diſcretione ſpirituum tractatus*, ſe ultimo reſolvunt ad dictas Apoſtoli & B. Gregorii ſententias. Quanquam regulas in eis vel conjecturas potius annectant, quas, ſi placuerit, legere poteris in diverſorum Doctorum tractatibus.

Veruntamen quia diſtinctè ſatis ad unum modum interpretandi cautè *ſomnia*, deſcendis, quo verentur quidam præoſtenſa ſibi futura mala: Ideo *ſex regulis ſervatis*, ſpero in Deo, talibus omne malum culpæ vitabis.

Prima, definitive talibus *ſomniis* neque aſſertive credas, niſi cum indubitatum donum interpretandi habueris. Quale Jeremias obtinuit, qui ait, Jerem. XXVI. *In veritate miſit me Dominus ad vos ut loquerer in auribus veſtris omnia verba hæc*. Ratio dicti eſt, quia *cauſæ ſomnio-*

ſomniorum aliquando nullius futuræ rei *ſigna* ſunt, ſed tantum *præteritarum* imaginum, vel aliàs *naturalium* ad non ſomniata deſignandum, vel *Dæmonum*, qui credulos *ſomniis* ita aſvefacere ſibi geſtiunt.

Secunda regula eſt, omnia ſomnia non ſemper abigas, præſertim ea, quæ tribulationis futuræ ſigna forent, ſi percipis, ea crebro tibi in bonis & animæ utilibus impleri. Quia aliquando DEI dona ſunt, nos â malis præſervantia, ne ducamur in tentationem. *Jacula* enim *præviſa minus feriunt*, ut *B. Gregorius* dicit.

Tertia regula: Cum ſomnium alicujus infortunii tibi occurrerit, tunc *forti animo* cum Dei adjutorio, ſine confidentia in propriis viribus, æquanimiter te tenere proponas. Firmatio enim animi, per ea naturalia, quæ Deus contulit, in libertate arbitrii, exercenda eſt, & ea utendum. Quia iſta mediante, Philoſophi (ut *Seneca* docet De *remediis fortunæ*) immania patienter ſuſtulerunt.

Quarta regula: Occaſionem mali veriſimiliter imminentis, pro viribus fugias. Ne videlicet tu in hoc cauſam culpabilem

bilem præstes, loqvendo, eundo ad loca periculosa, & ita de similibus multis. In quibus sæpe nostra negligentia, vel factis illicitis, in mala satis gravia incidimus.

Quinta regula est: Ut devota oratione frequenter ad Deum pro gratia patientiæ recurramus. Quia opus perfectum habet, &, juxta *B. Gregorii* mentem, miraculorum operationi præfertur. Non enim nostra industria & libertas arbitrii ad virtutes acquirendas vel retinendas sufficiunt, sed divina specialis gratia exigitur, quæ precibus sanctorum & ad Deum effusis orationibus, ex divina misericordia sæpe obtinetur, ubi nostra demerita aliud exigerent.

Sexta regula: Caveas in his *visionibus*, ne *superbiens* tuis ex meritis talia tibi collata esse credas, etiamsi sint â divino spiritu. Talia enim quando â Deo sunt, *gratiæ* sunt gratis datæ, quæ *sæpe in peccatis gravibus existentibus dantur*, ex mera Dei misericordia, non semper meritis, prout dictum de hoc supra, *lib.* I. *cap.* I. *de miraculis.*

CAPUT VI.

De via bona triplici in moribus. Et sub quam multis imaginibus somniorum diversi moneantur.

Anne-

ANnectitur prædictis alia formicarum proprietas, quod *via una* egrediantur ê ſuis domibus, quæ tamen verſus finem propter quærenda paſcua dividi videtur. Contulit enim illis beſtiolis divinus inſtinctus, unum principalem & regiam viam facere, & juxta eandem metiri reditum: Quanquam circa eandem viam ad quærendum victum parumper divertant.

Ita hodie nutu divini ſpiritus in cuneo & concione univerſalis Eccleſiæ omnium eſt una via regia, per *divina præcepta* progrediendi. *Si vis* (inquit Chriſtus Matth. XIX.) *ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Et Lev. XXVI. *Si in præceptis meis ambulaveritis & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo pluviam vobis temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum.* Et tamen circa eadem univerſalia Eccleſiæ & Chriſti mandata modi varii ſunt vivendi, & paſcua virentia virtutum acquirendi. Hæc ſanctus præſul *Auguſtinus* intuebatur, quando â ſociis ſuis & amicis Evodio & Nebridio ſcire volebat, quis eſſet aptus modus vivendi, ad ambulandum in via Dei, in qua alius ſic, alius aliter iret.

Piger. Ut materiæ *somniorum* finem imponamus, quæro, utrumne mala hujus vitæ sanctis viris aliquando imminentia per unum genus somnii, vel an sub diversis modis præostendantur, quando in somno divinâ gratiâ præmuniuntur vel præmonentur.

Theol. Quantum conjicio diversi diversimode quoad hoc inspirantur, dum dormiunt. Quia quibusdam de aqua, aliis de calice, nonnullis de cruce Christi, aliquibus etiam de infantibus *somnia* fiunt, post quæ semper, vel ut plurimum tribulationem aliquam gravem in se vel in suis amicis sentiunt, prout ex sequentibus patescet exemplis.

Habui *genitricem*, quæ viduata, Patre meo jam vita functo, apta secundis nuptiis, eandem multis ad hoc interpellantibus, ob castimoniæ amorem omnino sprevit. Quæ quam devotam in matrimonio vitam, & in viduitate, usque ad ultimam senectam coram Deo duxerit & hominibus, si opus foret, totum spero natale solum testaretur cum adjacenti vicinia. Adverterat hæc, quod, quoties-cunque *somnium* habebat in quo peditare videbatur in aqua, vel quando eadem mare

mare aliquod eſt intuita, certum eventum poſtmodum brevi magnæ triſtitiæ ſentiret. Quantoque aqua major, turbulentior & profundior videbatur, vel impetuoſior, tanto grandior triſtitiæ materia ſequeretur. Latebat me materna hæc conſideratio, usque dum, quando multis annis vixeram in ordine & ſtudio Univerſitatis Viennenſis, patriam repetii. Satis tunc novus. Quia ſolùm tunc ſtudui in ſancta facultate theologica. Unde ipſa mihi confidens conjecturam *ſomnii* retulit, & experientiam longam. Additque, quia valde ſuperſtitiones & Dæmonis fallacias timuit, ſe non credere definitive, poſt talia ſomnia tribulationem ſibi affuturam, ſed timere, illam Deo committendo, unde viſio illa ſomnialis veniſſet, vel quo iret. Et exinde poſtremo, ne deciperetur, â me conſilium quæſivit, quomodo ſine offenſa peccati ſe gerere in his deberet. Qui igitur ſciebam, â juventute mea, hanc timuiſſe Deum, & vitam timori huic conſenſiſſe in effectu, doctrinam, quam præcedenti dedi capitulo, ipſi tradidi, quam non mea induſtria, ſed â quodam magno ſacræ paginæ Magiſtro in præfatis ſcholis didici. Nec diſcordat

aquæ vel maris visio, tribulationem denotans, â modo sacri eloquii, quod per aquam sæpe vult passionem imminentem intelligi. Unde Propheta, qui orat in tribulatione extrema constitutus: *Salvum me fac Deus*, quia *intraverunt aquæ usque ad animam, infixus sum in limo profundi, & non est ubi subsistam.*

Vivit hodie *virgo nobilis* & valde devota in Argentinensi Diœcesi, sexagenaria, *Sophia* nomine, *Abbatissa* monasterii canonissarum secularium in Andelano, quæ â juventute sua castissime vixit, sicuti & tres aliæ ejus uterinæ sorores. Collegium etiam prædictum, quod, dum Abbatissa esset creata, reperit *deformatissimum*, magis cum laboribus in religione *reformavit* plene & in temporalibus ditare procuravit plurimum. Hæc mihi aliquando retulit confidenter, quod quandocunque in somnis videret calicem, in quo sacramentum divinissimum Eucharistiæ contineri solet, infallibiliter brevi postmodum calamitatem in se vel in suis perciperet, & quanto in somnis profundius in calicem daretur potestas videndi, tanto severior tribulatio sequeretur virgini. Accidit post hanc rela-

tionem

tionem longo tractu annorum, me venire ad dictum Collegium, ubi dicta Domina mihi dixit: Ecce, pater, nunc bona pace fruor, sed brevi, ut timeo, grandis mihi obveniet tristitia, quia *somnium de calice satis profunde inspecto* nuper habui. Non multo deinde tempore elapso, frater ejus, miles, *Walterus*, ægrotare cœpit, statim sublatus de hoc seculo. Fuit enim vir armis strenuus, fama conspicuus, prudentia præditus, & dicti monasterii ac *reformationis* ejusdem fautor supremus. Quamobrem virgini aderat magna tristitia per calicem præsignata. Nam de passione locutura veritas, ait filiis Zebedei, Math. 20. *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Et ibidem c. 26. Orando pro ablatione Dominicæ passionis, dixit: *Pater, si possibile est, transeat â me calix iste.*

Fuerunt *meo tempore* in civitate Basileensi in quadam domo *duæ virgines. Senioris*, quæ 80. circiter annum attigit, nomen *Anna* extitit, quæ *juniorem* suo sub regimine domestico habuit, etiam *Anna* nomine. Hæ revera specula virtutum toti civitati extiterunt & adjacenti

patriæ, Prima quidem *Anna* & *senior*, sancte dudum migravit ad Dominum. *Junior* vero in fama bona vivit adhuc hodie, cui etiam non ambigo interior vita consonat devote. Ex hujus relatione, quam credo veridicam, sæpe didici, quod, quandocunque *de parvulis & innocentibus puerulis* habet *somnium*, quod eos videlicet videat, aut jocos licitos cum eis habeat: proxime *virgini* persecutio aliqua aut tribulatio alia advehatur. Idem per omnia *seniori*, dum viveret, ejus in spiritualibus nutrici, creberrime contingebat. Nata enim fuit præfata *junior Anna* â parentibus, qui sedem habuerunt sub quodam mihi noto nobili solùm nomine. Hæc quia *virgo juvenis* erat pulchra facie, & apta nuptui, ejus semper castimoniæ Dæmon insidiabatur, per dictum nobilem, qui eam sæpe, licet ingenuam, *servam facere conabatur, ut ex ea servos plures habere valeret*. Unde nunc blanditiis ipsi svadebat, ut matrimonio alicui de suis servis copularetur, nunc minis terrere solebat ad idem. Quamobrem constans virgo, de loco ad locum, & de patria fugam quærere cogebatur. Et contra hunc accipitrem Dei, columba, antefatis *puerorum*

rum somniis sæpe præmunita est. Quando enim talia somnia habuit, statim de custodia sui corporis per fugam vel per occultationem aliam sibi providit postmodum. Quæ experta est, somniando verum præcessisse. Et fortassis divina clementia ideo per *parvulorum visum* hanc præmonuit, quam in innocentia, castimonia & patientia, sine macula invidiæ & peccati, sibi præservare volebat. Juxta illud Matth. 18. *Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Certum est etiam, parvulos quotidianis passionibus & fletibus vexari. Unde non mirum, si eorum imago typũ tribulationis soleat præferre.

Habeo præterea in Constantiensi Diœcesi cognatam, nomine *Helisabeth*, laudabiliter valde viventem in thoro matrimonii. Cui si aliqua ignota appropinquat tribulatio, hanc præagnoscit, cum sibi in somnis apparet crux vel Christi passio, quemadmodum mihi retulit. Nulli autem dubium, per crucem & passionem Christi tribulationem posse facile designari. *Qui*, inquit, *vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me.* Luc. x. Et ipse Christus Petro obvians passuro dixit: Vado Romam iterum cruci-

crucifigi, ut Linus & Leo de eo testatur.

Piger. Quando *somniorum visio est* â divino instinctu signum futuri, peto, an hoc fiat â Deo immediate, an boni angeli ministerio?

Theol. Dudum hæc determinata est quæstio per IX. *dist*. VIII, 2. & per *B. Augu*st. *lib*.3. *c*.26. *de Trinitate*, quod Mose & Paulo demtis, nunquam Deus immediate & nude apparuerit patribus & Prophetis, sed revelationes fiant angelorum bonorum ministerio. Ut his vita nostra muniatur, quemadmodum petimus de angelis in Collecta Ecclesiæ. Quin imo ubi Scriptura testamenti veteris dicit, Deum esse locutum, & apparuisse Moisi in rubo, & in monte Sinai, id alibi exponit de angelo, ut testatur B. Stephanus, dicens Act. 7. *Expletis annis* XL. *apparuit Moisi in deserto montis Sinai angelus in igne flammæ rubi*, Moses autem videns admiratus est: Et infra de eodem: *Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris, qui accepit verba vitæ, ut daret nobis*. Est præterea doctrina *B. Dionysii*, quod æterna sapientia ima summis jungat per media: i.e.

infir-

infimam rationalem creaturam, per angelos, qui medii inter nos sunt & Deum, sanctis inspirationibus, reducat ad divinam, quæ sunt summa. Non quod Deus ista ex se solo facere non possit, sed ut in hoc ordo divinæ sapientiæ videatur. Ut angelico ministerio eorum gaudium augeatur, & ut amicitia major inter eos & nos teneatur. Nec dona per nuncium nobis transmissa parvipendere debemus, quia adhuc, quicquid angelus facit, & quælibet secundaria causa, id primaria (quæ Deus est) plus agit, qui actiones nostras aspirando prævenit, & adjuvando prosequitur, ut cuncta nostra operatio ab eo incipiat, & ab eodem incepta finiatur.

CAP. VII.

De laude pacificorum, Quod Deus mutis & surdis aliquando futura revelet: Et cum simplicibus in Eucharistia miracula operetur. Ac de quinq; Prophetiæ gradibus.

AGgrediamur proprietatem aliam, quæ est, quod formicæ per lineam unam satis regiam ad nidum redeant, nec in via una aliam impediant: Sed aliquando quasi oris *osculo* sibi mutuo pacis fœdera porrigere videantur.

In

In quibus indivulſa quædam amicitia nobis præmonſtratur, pax & tranquillitas: Qui effectus ſunt & fructus divinæ charitatis, & verè aſpiratorum S.Spiritus munere. De quibus Apoſtolus ad Gal. 2. dicit: *Fructus ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſvetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.* Hi igitur homines, in quibus ſigna talia reperiuntur, *divinæ inſpirationis probabilitatem* ſatis præferunt. Ob quod Apoſtolus ſubjungit: *Si vivimus ſpiritu, ſpiritu & ambulemus. Non efficiamini inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.*

Piger. Paucæ, prout conjicio, noſtro tempore reperiuntur morales formicæ, quæ talia ſigna unitatis & pacis ſervent erga ſe & proximos, quæque intra ſe, divinitus inſpiratæ ſpiritu ducantur, juxta mandatum Apoſtoli, quod ibidem præmittit. *Dico autem, ſpiritu ambulate & deſideria carnis non perficietis.*

Theol. Quæſtionem ſimilem & ſuſpicionem talem *ſupra lib.* 1. *cap.* 6. explodi. Verum, ut pacis filios & filias, ac Spiritus S. alumnos, de utroque ſexu fuiſſe agnoſcas, *noſtro tempore* duo de multis tibi *exempla* ſubjungam. Fuit

Fuit in civitate Constantiensi *vir* quidam, *pauper* rebus, corpore ab ipsa, ut videtur, nativitate *surdus* & *mutus* : Sed *spiritu prophetico* non inexpertus, humilis in vita & habitu, pacemque cum hominibus, & amplius cum Deo in puritate animi & in castimonia corporis habere studuit. Hic, ut â multis fide dignis percepi personis, quandoque *futura*, quandoque etiam *occulta*, quæ humanam latebant industriam, solebat, non dico prædicere, quia lingvæ usu carebat, sed nutibus præmonstrare manifestis. Nam in Fratrum nostrorum conventu Constantiensi multi expertos se fatentur. Habui consangvineum aliquando in dictæ civitatis Collegio, quod *ad S. Stephanum* vocatur, sacerdotem Canonicum, & Deo & Apostolorum principibus valde devotum, qui relictâ domo sua, sub provisione cujusdam *vetulæ virginis*, suæ consangvineæ, ad limina dictorum Apostolorum peregrinationi se versus Romam dedit. In itinere autem, quadam nocte casu in hospitio ab alto cecidit, & quassato corpore fractoque pede, ibidem & in Romana curia multo tempore, rediens tandem, jacturas corporis passus est non modicas,

quæ

quæ tam diu duraverunt, ut præfata *virgo* domus ejus procuratrix, & nullus in civitate Constantiensi quicquam de sacerdotis adventu sciret humano judicio. Venit interea certa die dictus *mutus* læta facie, jucundis oculis, & ore ridenti, plausibus manuum notificans virgini sacerdotis adventum proximum. Mirabatur ista, & sequenti die inoppinatum læta, recepit de navi sacerdotis adventum. Nutriebatur hic mutus, qui pauper rebus, per quendam civem Constantiensem satis divitem, qui mutum paulo minus naturali filio diligebat. Venit interea dies, quo per lacum adjacentem navigio ire instituebat ad civitatem aliam aquæ propinquam & lacui. Et cum in domo propria esset adhuc peregrinaturus civis, vidit & consideravit hoc mutus, unde nutibus, quibus potuit, Domino suo svasit, ne navigio se committeret. Sed renuebat civis, qui postquam domum exivit, eum secutus est mutus, modis quibus poterat iterum cœptum iter dissvadens. Tandem circa navem miserabilibus gemitibus, ut antea, prohibere conatus est suum Dominum, quem, si navigaret, protinus præscivit moriturum

rum in aquis, & minus profecit. Cumque navis cum Domino recessit â littore, mutus in eodem, ut dicitur, littore magnis profusis lacrymis & apparatu lugubri, Domini flebilem recessum deplanxit. Adversa igitur fortunâ navem in aquis movente, civis eodem die aquis submersus est, & an mutus Dei ferretur spiritu, ostensum est non modo civitati, sed toti adjacenti patriæ.

Paulo ante, quàm ad Coloniensem transmissus sum Academiam, fuerunt in civitate ibidem *duæ virgines*, carne & animo sorores unanimes, & pacificæ, in una domo, vota suæ castitatis reddentes, quæ serviverunt Deo labiis suis, labore manuum victum conquirentes tenuem. Una autem ex eis, cujus anima primum placuit altissimo, quæ divinissimum Eucharistiæ Sacramentum multum dilexit, & devote sæpe solita est sumere, corpore infirmata est. Et tandem morbus ita invaluit, ut, contractis nervis, quib⁹ labia & mandibulæ moveri consveverunt, etiam adhibito toto conatu corporis & animæ, os aperire nequiret ad cibum sumendum corporeum: Tamque superior mandibula inferiori cohærebat, ut vix

vel nullatenus ad minutissimum sumendum cibum instrumento argenteo vel cochleari aperiri posset. Æstuabat interea cordis desiderio, se morti propinquare conspiciens, saluberrimum viaticum, quod de terrenis cœlestes potest efficere, ut hoc munita præsidio fidentius migraret ad Christum. Sed omnes vel plurimi formidabant id non posse ab ea sumi. Verùm ut conficeretur sacramentaliter, quod prius sæpe facere consveverat,& ut viso Christi sacramento, sic credendo saltem manducaret; Advocatus est sacerdos Eucharistiæ Sacramentum afferens. Et cum absolutione pro peccatis præmissa sacerdos ante faciem Christi sponsæ dominicum corpus elevaret, adorandum ab ea, statim & inopinato tantam virtutem se percepit habere in corpore, & internum quendam instinctum in anima, ut subito ad animæ & cordis hiatum corporalia ora ample satis laxaret, quibus confestim sacerdos Dominicum corpus læte immisit, & ita Christi sponsa, & sorores, quæ aderant, admirantes, Deo gratias de collato miraculo retulerunt.

Piger. De utroq; exemplo aliqua quæstio animum meum pulsat. De primo, an sur-

ſurdus iſte, ſemper in dictis ſuis, quibus futura vel occulta prædixit, veritatem eventuum futurorum tetigerit. De ſecundo exemplo non video quid ibi prophetiæ Spiritui aſcribi valeat, cum ibi nil niſi de motu & apertione oris miraculum vel mirum aliquod affuiſſe videatur.

Theol. Non mihi hoc bene conſtat, ſed eſto, quod in aliquibus erraverit, non mirum, cum hoc veris Prophetis aliquando accidiſſe legatur. Ut de *Nathan.* 1. Paral. 17. patet, qui David juſſit Domino ædificare domum, ut putabat, Dei ſpiritu, quod poſtmodum revocavit. *Mens* enim *Prophetæ*, ut Thomas docet *in Summa, dupliciter â Deo inſtruitur.* Uno modo per expreſſam revelationem: Alio modo per quendam inſtinctum, quem interdum etiam neſcientes humanæ mentes patiuntur, ut *B. Auguſt:* dicit, 2. *ſuper Geneſ. ad literam.* De his ergo, quæ expreſſe per ſpiritum Prophetiæ cognoſcit Propheta, maximam certitudinem habet, & pro certo habet, quod hæc ſibi ſint divinitus revelata. Unde dicitur Hierem. 26. *In veritate miſit me Dominus ad vos. Ut loquerer in aures veſtras omnia verba hæc.* Sed ad ea quæ cogno-

ſcit *per inſtinctum*, aliquando ſic ſe habet, ut non plenè diſcernere poſſit, *utrum hoc cognoverit aliquo divino inſtinctu, vel per ſpiritum proprium.* Non autem omnia quæ cognoſcimus divino inſtinctu, ſub certitudine Prophetica nobis manifeſtantur, talis enim inſtinctus eſt, quoddam imperfectum in genere Prophetiæ. Unde *B. Gregorius* ſuper Ezech. propter prælaudatum Prophetam Nathan dicit: *Sciendum eſt, quod Prophetæ ſancti, cum conſuluntur, ex magno uſu prophetandi quædam ex ſuo ſpiritu proferant, & ſe hoc ex prophetiæ ſpiritu dicere ſuſpicantur.* Non ergo mireris, ſi aliquando non evenerunt, quæ â muto iſto prædicta fuerunt, quem nec in aliis didici esſe deceptum.

De ſecundo dubio non abſolvi poteris, niſi *gradus* quoſdam *prophetiæ* noveris, quos ſanctus *Doctor* l.c. ponit. Sunt enim *quinque*: *Primus* aſcendendo, & infimus eſt, cum aliquis ex interiori inſtinctu movetur ad aliqua exterius facienda. Sicut de *Samſon* dicitur, *Jud.* XII. quod irruerit Spiritus Domini in eum, &, ſicut ſolent ad ardorem ignis ligna conſumi, ita & vincula, quibus ligatus erat, diſſipata

ſunt

ſunt & ſoluta. Et propter iſtum modum tibi dixi exemplum ſecundum. Quia iſte gradus locum habere videbatur in apertione dictæ ſanctæ feminæ, *Secundus gradus* prophetiæ eſt, cum aliquis interiore lumine illuſtratur ad cognoſcendum aliqua cognoſcenda vel agenda, ad humanam conſervationem vel converſationem pertinentià, quæ tamen excedunt limites naturalis cognitionis. Sicut dicitur de *Salomone*, 3. Reg. 4. quod locutus ſit parabolas, & diſputarit ſuper lignis â cedro, quæ eſt in Libano, usque ad Hyſſopum, quæ egreditur de pariete, & diſſeruerit de jumentis & volucribus & reptilibus & piſcibus. Et hoc totum fuit ex divina inſpiratione: Nam præmittitur: *Deus dedit ſapientiam Salomoni & prudentiam multam.* Hi tamen duo gradus ſunt infra prophetiam proprie dictam, quia non attingunt ſupernaturalem veritatem. Memineris autem, quod de Prophetis proprie dictis loqui non velim per omnia. *Tertius gradus* eſt, quando aliqua ſupernaturalis veritas, per lumen intelligibile alicui manifeſtatur imaginariâ viſione, per ſimilitudinem corporalium rerum, ducentium

insuper naturalem veritatem. Et talem prophetiam habuerunt omnes illi, qui numerantur in ordine Prophetarum in textu Bibliorum. Qui etiam ex hoc specialiter dicuntur Prophetæ, quia Prophetico officio fungebantur. Unde in persona Domini loquebantur, dicentes ad populum: *Hæc dicit Dominus*. Quod non faciebant illi, qui Hagiographa conscripserunt, quorum plures loquebantur frequentius de his, quæ humana ratione cognosci possunt, non quasi ex persona Dei, sed ex persona propria, cum adjutorio tamen divini luminis. *Quartus gradus est*, quando per lumen intelligibile revelatur aliqua supernaturalis veritas, absque imaginaria visione. Et sic *David* est & dicitur Propheta per excellentiam. Quia accepit revelationem intelligibilem est supernaturalem veritatis, absque imaginaria visione: Et quia plenius etiam Mose cognovit & expressit mysteria incarnationis Christi. Non tamen intelligas, quod aliquis in via intelligat etiam supernaturaliter, sine phantasmatibus. Quia hoc est contra Philosophum, & *Dionysium* I.*cap. cœlestis Hierarch*. Illustratio enim divini radii in vita præsenti non fit

sine

ſine velaminibus phantaſmatum qualiumcunque. Quia connaturale eſt homini, ſecundum ſtatum præſentis vitæ, ut non intelligat ſine phantaſmate. Quandoque tamen ſufficiunt phantaſmata, quæ communi modo â ſenſibus abſtrahuntur, nec exigitur aliqua viſio imaginaria divinitus procurata. Et ſic dicitur revelatio Prophetiæ fieri ſine imaginaria viſione. *Quintus gradus* & ſupremus eſt, quando veritas ſupernaturalis nude oſtenditur intellectui per lumen ſupernaturale, ſine imaginaria viſione. Ut Moſi & Paulo communicatum eſt, videre videlicet divinam eſſentiam, ſecundum *Auguſt. in lib. ſuper Geneſin ad literam.* Hæc omnia ex Sancto *Doctore* ſumta ſunt, per quæ ſatis jam patet, quæ viæ ſint rectæ, per quas divino inſtinctu boni dirigantur ſine errore.

CAPUT VIII.

De ſollicitudine pro theſauro virtutum habendo. Et de militibus virtuoſe pro Rep. laborantibus vel pro fide.

OMnes formicæ unum locum obſervant, in quem theſauros ſuos ponunt & *recondunt*, ut videlicet congregent in meſſe quod comedant.

Et hæc beſtiolarum noſtrarum conditio

tio quemque docet, in præsenti vita fructus virtutum, quos poteſt conquirere, in tuto loco, velut animæ theſauros, in cœlo, non in terra recondere. Unde *gloſſa* ſuper verba: *Formica parat æſtate cibum ſibi & congregat in meſſe quod comedat, Prov.6.* ſic dicit: Si animal principe carens, rationis expers, natura duce ſibi in poſterum providet: Multo magis tu ad imaginem Dei conditus, ad videndum gloriam ejus vocatus, tanto magiſterio adjutus, ad ipſum conditorem omnes in præſenti fructus bonorum operum congrega, quibus in æternum vivas in futuro. *Hæc* enim *vita meſſi comparatur & æſtati*: Quia nunc inter ardores tentationum tempus eſt colligendi futurorum merita præmiorum: *Dies judicii, hyemi*: Quia nulla relinquitur facultas laborandi pro vita, ſed tunc cogetur quisq; de horreo priſcæ affectionis quod recondidit proferre. Hinc. 1. *Tim. ult. Divitibus hujus ſeculi præcipe non ſublime ſapere neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo, qui præſtat omnia nobis abunde ad fruendum, bene agere, divites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, reponere ſibi fundamentum bonum*

in

in futurum, ut apprehendant veram vitam. Et veritas dicit *Matth. 6. Nolite recondere vobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur, colligite autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque erugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur.*

Piger. Aliquem novisti *divitem*, nostra sequentem animalia, & sibi sic thesaurizantem, ut svades, peto in medium proferas.

Theol. Tam de numero *religiosorum*, quam de cœtu *secularium* tales reperis. Fuit enim *meo tempore civis* quidam in civitate Columbarensi Basil. Diœceseos, uxoratus, *Petrus* nomine, *dives* in terrena substantia, & meditationi Dominicæ passionis adeo asvetus, ut quotidie, quinque missarum tractu temporis, eum in nullo tæderet sanctis insistere meditationibus. Hic, uxore defuncta, tandem *conversus* est, in *curia sororum* nostrarum, *monasterii*, quod *In Subtilia* dicitur, cui divitias suas omnes obtulit, demtis quadraginta circiter aureis, quos, inscia sua *Priorissâ*, & vicario ignorante monasterii, proprietatis captus vitio, in

quadam bursa, collo proprio occulte suspensa, tempore satis multo portavit. Cum igitur diu miser iste vitium celaret proprietatis, debilis esse cœpit. Et quia antea in seculo vitam Christo devotam duxit, ab eodem & â Dei genetrice, quam plurimum dilexit, misericorditer visitatus est. Nam vice quadam, cum maneret solus, ad se vetulam quandam malignam cum acuta furca ferrata, cum qua fœnum vel fimus colligi solet, intrare *vidit*, quæ gravem ictum fratri in latere dare videbatur: Sed adjutorio beatissimæ virginis invocato, ipsa eandem vetulam propulsavit, & sic *visio* disparuit. Vicariusque dicti monasterii ad visitandum fratrem Petrum venit, qui quomodo se haberet, quæsivit. At ille respondit: Satis bene me haberem, nisi quod vetula quædam mihi in *visione* gravem ictum dedit, quem cum dolore magno sentio in latere, & nisi Dei genetrix me liberasset, jam fortassis finem haberem vitæ. Volens autem Vicarius videre locum puncturæ, bursam cum aureis ibi pendentem reperit, & ait: Certe in anima tua, frater mi, ad mortem revera per Dæmonem vulneratus es, qui pessi-

pessimum proprietatis vitium jam diu velut occultus recepisti. Resigna igitur proprio, frater, & Dei genetricis meritis sanaberis animo: De corporis vero sospitate tibi Dominus providebit. Exinde compunctus frater, paupertati perfectæ se subjecit, & diu postmodum vivens tandem sine fine quievit.

De seculari vero cœtu novi & nosco *militem in Suevia*, Constantiensis Diœcesis, nobilem natu, procerum statura, opibus *divitem*, animo virilem, sagacem ingenio, & in armis exercitatissimum, sed, quod his longe majus est, Ecclesiis devotum & Deo, misericordem in pauperes, pium in miseros, & omnium virtutum inter nobiles speculum. Qui etiam post unius, quam habuit, uxoris devotæ obitum, viduus manens, se castravit, non materiali ferro, castitatis Evangelicæ cauterio. Hic (ut ab ejus commilitone percepi fide digno, & pœne toti constat patriæ) tam sedulus est & fuit in Ecclesiis, cum moram trahit in civitatibus, ut clericus plus quam laicus esse censeatur: Sed in actuali militia, ubi justitiam per se gerit, nullum in campis vel vix in armis habere parem dicitur aut secundum.

dum. In itineribus vero, ubicunque pauperes Christi intuetur, est largissimus, adeo, ut nullus ferè miser sit, qui se abscondere valeat â calore ejus. Porro ante paucos annos, quando *crux prædicabatur contra Hussitas & Wiklephistas Bohemicos*, & frequentibus annis exercitus fidelium de superiori Alemannia cruce signati adversus fidei hostes proficiscerentur versus Bohemiam, nec proficerent, nescio quo de judicio semper hic miles gravibus expensis interfuit, paratus mori vel vincere pro fide tuenda. Cumque tandem fideles tepefacti hæreticam pravitatem invadere desisterent, excepto unico constantissimo revera Christianissimo *Principe Alberto*, *Duce Austriæ*, qui continuum certamen hæreticis intulit: Cruciabatur animus militis plurimum, quod fere nullus nobilium, nec civitatenses Imperii, cum hæreticis confligere conarentur. Zelus igitur domus Christi militem comedere incepit. Unde quadam die motus, ait ad quosdam suos nobiles & juvenes & consangvineos: Cur quæso inertiæ vacamus & otio in nostris partibus? Scimus Ducem Austriæ, â cujus domo multa habemus feuda, vexari per

per perfidos: Me, si placet, seqvimini, capitaneus vester ero: Vos stipendium si placuerit recipietis: Deus mihi providebit. Placuit sermo iste tyronibus prædictis, cum quibus per centum fere milliaria theutonicalia ad Austriam descendit. Habuerunt autem ad summum XL. viros equestres, armis & animis electos & munitos. Cumque â *Duce Alberto* sibi dari poscerent locum, in quo quotidianis præliis possent vexare hæreticos (tunc enim nulla expeditio ducebatur contra eos actu) Castrum eis fidelium quoddam datum fuit versus Bohemiam ad tuendum, circa quod raro, vel nunquam perfidi comparuerunt postmodum. Petierunt deinde locum alium tam propinquum infidelibus, ut quotidianum certamen habere valerent, alioquin abitum ex regione minabantur. Unde miles cum suis per Ducem Austriæ datus est civitati Iglaviensi in tutelam: quæ proxima fuit hæreticis, prope cujus portas sæpenumero, imo in ipsis aliquando portis hæretici pisces & alia victualia vi Catholicis paulo antea rapere consveverant. Quibus miles cœpit resistere, & multis quotidie occisis adeo perfidos compescere, ut nedum

prope

prope civitatis portas, ſed nec in propinquo territorio aliquis comparere auderet perfidus. Habuit eodem tempore hæreticorum ſecta capitaneum inſignem, audaci malitia, *Ziſcha* nomine, qui prænarrata omnia vindicare conſtituit. Nam quadam die duas acies armatorum diſpoſuit, primam de quadringentis viris, fortem, cui commiſit, ut mane ſequentis diei villas fidelium circa Iglaviam incenderent, & ita militem Chriſti ad exeundum è civitate provocarent: Secundam vero longe majorem expeditionem collegit, quâ ipſe, primam ſequendo, eidem, ſi invaderetur, ſuccurrere decrevit. Prima igitur acies infidelium mane extra Iglaviam, ut ordinatum erat, in campis comparuit, & Chriſti militem ad exeundum provocavit. Qui ſtatim ad vicinum quendam locum pro quibusdam armatis vocandis nuntium direxit, & ſtipendiarios civitatis ſecum exire incitavit, ad explorandum exercitum adverſariorum, & ad invadendum eundem, ſi opportunitas aſſiſteret, invitavit. Quo viſo civitatis ſtipendiariis multi dixerunt: Civitatis defenſio nobis principaliter eſt commiſſa, nec expedit, ut tam pauci improportio-

nabilem nobis armaturam aggrediamur. Tunc convocatis ſuis, miles more Maccabæi ait: Ecce audiſtis, iſti perfidos non aggredientur: Quæſo igitur, Chriſti inimicos invadamus. Spero enim, aliqui alii ex noſtris, quos direxi, tempore commodo venient. Paucitatem noſtram non timeamus, raro vidimus multitudinem, quæ regi non poteſt, victricem. Aut victoriam obtinebimus, aut occumbemus. Ex primo laudem coram Deo, & mercedem atque gloriam militiæ, ex altero habebimus martyrium, quo genere mortis nihil felicius. Quo audito quadraginta iſti viri, parati mori, munitionem perfidæ concionis aggreſſi ſunt. Currus, quibus ſe fortiſſime circumdederant, velut leones frangere cœperunt, & introitum quendam ad hoſtes per cincturam curruum, qua ſe circumdederant, velut portam quandam fecerunt, in qua bellantes mutuo, militi XLII. vulnera dederunt, quibus proſtratus raptus eſt inter hoſtes. Nec tamen illi â cœptis deſtiterunt. Tanta enim conſtantia bellantes perſeveraverunt, usque dum hæretici territi in oppoſita parte munitionem propriam fregerunt & fugam arripuerunt. Venerunt enim

enim ex tempore quidam fideles pauci in ſuccurſum prioribus, cum quibus tota expeditio hæreticorum in fugam verſa, proſtrata eſt & occiſa, paucis Baronibus eorum reſervatis & captis. Et ita *Ziſcha* cum ſuis fugere coactus eſt. Victores ergo redeundo reperierunt militem ſemivivum & uſu rationis carentem, ex plurimo ſangvine effuſo, quem in civitatem delatum omnis plebs deplorabat, ſed ex Chriſti gratia, die altera uti perfecta ratione cœpit. Et, uti ipſe miles mihi retulit, non tam humano medicamine quam divino munere ab omnibus vulneribus plenè ſanatus eſt brevi dierum ſpatio. Vidit eodem tempore miles iſte nocte quadam mentalibus oculis Chriſti matrem, cui ſemper ſolebat obſequi, devotiſſime ſe conſolantem & ſibi ſvadentem, ne triſtaretur de lacerato & ſauciato corpore, quod exinde melius animæ eſſet futurũ. Apparebat denique ipſi tunc *in viſione*, quod intueretur arborem quandam grandem, creſcentem ex corpore proprio, cujus ſtipes & rami de terra per aëra, marceſcentes & aridi protenderentur & ſine fructu usque ad cœlum: Ubi primo virentibus foliis fructus uberes in

cœlo produxerint. Per quæ ut rei eventus postmodum docuit, militi significabatur, quod in terris pro tanta fidei victoria non condignum â terrigenis præmium, sed in cœlo thesaurum habere deberet. Viso enim, quod miles iste, qui velut peregrinus in terra Austriæ extiterat, talem de hæreticis triumphum reportasset, invidia quosdam nobiles segnes & væcordes tetigit, quæ militem Christi apud principem falso de quibusdam accusavit, â quibus tamen, ut certum est, sufficientissime postmodum miles se purgavit. Et quia (ut mihi constat, qui tunc in Austria Viennæ Sententias legi) domum militis in propriis partibus necessitas ardua invasit: idcirco, de consilio cujusdam valde devoti & literati Theologiæ Magistri secularis, Austriam cum suis, quæ eo forte digna non fuit, discedendo reliquit, & ad propria remeavit. Unde cum bona diu postmodum memoria ejus habita esset, quidam de majoribus Austriæ Baronibus & de probioribus, me præsente, ironice ad quosdam dixit: *Hunc virum sustinere non potuimus.*

Habuit hic tyro (ut mihi retulit) avum, militem strenuissimum, qui in regno

Hungariæ verum Regem Hungarorum de castro, quod ibi habuit, juvare solebat. Venditaverat autem se pro Rege regni tunc quidam Baro potens adversus Hungariæ Regem, quem quotidianis satis infestabat bellis. Et quia miles tyranno multas intulit molestias, ei insidias posuit, & in campo Veri cepit. Eique ligato dixit Tyrannus: Quid quæso mecum ageres, si ego tuus essem sicut tu meus jam es captivus? Respondit miles: Te revera in arbore proxima suspendio interimerem: Quia nullo jure fulcitus regnum domini mei Regis vexas. Cui Tyrannus: Hæc tuæ mortis est sententia. Unde protinus laqueo quæsito famulis præcepit, ut adductum in proxima quam reperirent arbore suspendio jugularent. Eripuerunt ergo hostes militi arma omnia, ita ut in illis jam confidere non posset. Cum igitur eques duceretur inter equites habens in brachio laqueum, quo ab adversario tenebatur, capta opportunitate, inopinatè & in ictu oculi miles laqueum de manibus ducentis excussit adversarii sui, qui eum captivum ducebat, gladium strinxit, & uno ictu occidit: Sicque pungens eqvum, quem

quem habebat bonum, fugam adiit, & ad proprium castrum properavit: Ex quo sui eum eminus videntes descendendo tuebantur. Illi verò, qui militem insequebantur, illico, perditâ jam prædâ, recesserunt. Ista si olim gentiles vidissent, haud dubie fortunæ ascripsissent, juxta illud: *Fortuna audaces ipsa juvat.* Nos vero virtutibus justitiæ & fortitudinis ista adscribamus. Quia hæ sunt, quæ nobilibus bonis thesauros in cœlo recondunt.

CAP. IX.

Quis sit odor bonus in moribus. De sancte in matrimonio & caste viventibus. Et utrum bonus angelus aliquem hominem in bono possideat, sicut malus in malo.

OCcurrit alia conditio, videlicet quod formicarum nidus acutum quendam & ponticum atque delectabilem mittat odorem. Nidus, ut novimus omnes, avium fœcundarum & prolificantium proprie solet esse habitatio & domicilium. Volucres enim cœli (ait Salvator) habent nidos suos. Luc. 6.

Odor vero delectabilis, virtutum redolentiam, famam, & exemplar significat, atque Christi sanam doctrinam. Unde

2. *Corinth*. 2. dicit Apoſtolus: *Deo ago gratias, qui ſemper triumphat per nos in Chriſto Jeſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat in omni loco. Quia Chriſti bonus odor ſumus Deo in his qui ſalvi fiunt, & in his qui* pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem aliis vero odor vitæ in vitam. Per *nidum* igitur formicarum odoriferum & olentem ſvaviter, vita & habitatio intelligi poteſt *bonorum conjugatorum*, in fœcunditate liberorum ſeſe mutuo & totam domum virtuoſe regentium. Quorum tabernacula admiratur Propheta, cum dicit: *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum: Concupiſcit & deficit anima mea in atrio Domini. Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum. Etenim paſſer invenit ſibi domum & turtur nidum ſibi, ubi reponat pullos ſuos.*

Piger. Vidiſtine unquam *domos* tales *conjugatorum* in medio ſeculi, de quorum converſatione & vita virtuoſa ſimilitudo & proprietas præfata formicarum & dictum Prophetæ merito dici poſſent tuo judicio.

Theol. Quantum mea ſe extendit conſideratio, non ſemper ita ſed ſæpius reperi,

peri, de quo duo tibi *exempla* monſtrabo. Unum tibi *ſupra libr. I. cap. IX.* partim recitavi, de *virgine*, quæ maleficium clerici & Dæmonis evaſit, meritis B. ſemper virginis Mariæ. Hæc enim poſtmodum columbino animo nuptui tradita eſt cuidam *vere ſimplici* & recto, ac timenti Deum *juvenculo*. Cum quo gignere meruit plures hodie viventes filios, & unicam filiam. Quos natos ita ab ipſis cunabulis nutriverunt, ut jam adulti ſpeculum totius patriæ exiſtant omnes, & quilibet in ſtatu ſuo licito, quem arripuit. Nam unus filiorum caſtus & devotus factus eſt ſacerdos, reliqui matrimonio juncti ſunt, & multi vivunt laudabiliter. Filia autem ſub voto virginitatis matri obediens, eidem cooperatur in domus regimine. Nulla unquam diſſolutio, nullum ſcurrilitatis verbum aut deriſorium, parentes horum in ſua domo ſuſtinuerunt audire vel loqui, minime nomen Dei in vanum ſumi â quoquam, & vagari otio. Sic domus regimen, ſi vidiſſes, plus monaſterio quam hominum comparaſſes ſecularium habitaculo, niſi quod vir & uxor ibi unà habitaverunt, perfecte tamen ſub lege, pen-

Apostolum data conjugibus. Ægrotare autem in bona senectute cœpit maritus, & publice cum gaudio familiæ suæ dicere: Scio me de hoc migraturum seculo ex infirmitate præsenti, de qua gavisus sum ex corde. Quia nihil amplius me in hoc mundo delectat, ut vivere cupiam. Dixit, & factum est ut prædixit: Quia sumtis Sacramentis Ecclesiasticis devote, brevi post diem clausit extremum. Reliquit autem Deo devotam jam viduam, quæ prius matrona existens sanctarum conjugum, nunc sancta mater est & consolatrix viduarum sibi complicum.

Est præterea in civitate Basileensi minori, Constant. Diœcesis, hodie, *Margaretha* nomine, *vidua*, annum attingens prope sexagesimum. Quæ cum primum esset nubilis, suæ juventutis tempore, juncta est matrimonio viro cuidam honesto secundum seculum, sed non tam Deo supplici quantum uxor extitit. Fuit enim ipsa corporali specie pulchra facie & elegantis corporis, quod in lege conjugii sic coegit servire spiritui per orationes crebras, jejunia & abstinentiam, ut instinctu Spiritus Sancti de rebus occultis futuris & præsentibus, quod suæ sanctæ

vitæ

vitæ conveniret, diſtinctius, lucidius & frequentius percipere mereretur, quam de *virgine* aliqua ſenſerim. Omnia mundana fugit pro poſſe ſolatia. Quando valebat, feſtivis ad minus diebus, & aliis, quotidie Eccleſiarum attrivit limina, prædicationi divini verbi delectabiliter interfuit, & ſanctos libros pro poſſe legere ſtuduit, quorum ſententias, & vitam Chriſti ac paſſionis ejusdem ſummum beneficium in domo, in foro & in viis publicis, imô in domo ſine laboribus corporeis, frequenter adeo devotè & ferventer animo ſcivit revolvere, ac ſi præſentia in ſcripto conſpiceret. Et licet *viro*, quantum uxoris intererat, valde invita exactum redderet debitum, id tamen reciprocè nullatenus ipſa exigebat, ſed ne iſtis caſta mens occuparetur, preces ad virginem beatiſſimam, (quam dilexit plurimum) cœpit multiplicare; ut â ſuo filio puriſſimo, marito donum daretur majoris continentiæ quam hactenus habuerat in matrimonio. De adulterio enim ibi nulla aderat ſuſpicio. Quæ caſta petitio feminæ tam fuit efficax, ut Venus in viro penè eradicata eſſe videretur. Nam maritus ſe poſtmodum admirabatur ſæ-

pius, unde ſibi hoc caſtimoniæ munus, quod in ſe ſentiebat, præter ſolitum advenilſet. Scivit quippe, nec abſtinentia, nec precibus nec jejuniis id petiiſſe â Deo, quod uxoris merito â Deo dabatur. Propterea ſatis benigne ſecreto uxori aliquando dixit: Credo ni fallar, me frigidum eſſe, ſed neſcio quomodo procuraris. Non enim caſtam conjugem de maleficio ſuſpectam habere potuit, quam ſummo horrore talia deteſtantem novit. Habuerunt tamen in ſimili generatione caſta natos quoſdam, quos mater omni conamine Deum timere docuit â ſua prima ætate. Ceterum (quod dictu vix eſt credibile) occupata in domus diſtractivis laboribus, vel vexata debilitate in puerperio, aut in neceſſitatibus propriis miniſtrans propriis infantulis mens ſanctæ feminæ inter iſta ſæpius altiorem & devotiorem de rebus divinis Chriſtum concernentibus *contemplationis gradum* actu habuit, quam me, xxx annorum religioſum profeſſione ac nomine, unquam ſcio habuiſſe. Inter quas *viſiones*, prout ex ea ſæpe didici, divino ſpiritu prævidit, quæ humanitus ſcire non poterat. Quarum tamen *revelationum* exiguam æſtimatio-

mationem faciebat, ſed diligendo DEUM, de obſervandis Chriſti præceptis & conſiliis, ſine peccato maximè curam habebat. Deſtituta autem tandem viro, licet eſſet nubilis, nullum tamen de cetero virum Chriſto, quem elegit, præferre voluit: Sed cum ſola filiola, quam pater reliquit, vidua hodie, puto ſancta, Deo militare non deſinit tam perfecte, ut nonnunquam eam â bono poſſeſſam eſſe angelo conjicerem.

Piger. Animo meo ſæpe irrepſit dubium, utrum boni angeli & ſpiritus quoſdam Dei famulos & famulas tales intrando in bono obſideant, quemadmodum maligni ſpiritus, non dubium, in malo ſibi traditos obſident.

Theol. Credo quæſtionem tuam ad partem affirmativam veram: Et apud plures Doctores ſcio admiſſam eſſe. Non tamen intelligendum eſt, â ſanctis DEI angelis quenquam obſideri cum privatione uſus rationis, qua mediante neceſſe eſt meritorium actum perficere: Sed ejus inhabitatione corpus & animam regere norunt diſcrete. Et cum, ſecundum *B. Dionyſium*, ſint ſpectacula mundiſſima & lucidiſſima, potius mentem humanam

perficiunt, illuminant & promovent ad divinum ſervitium quorum contraria Dæmon obſeſſis infert corporibus. Quod autem angeli boni quosdam Dei ſervos quodammodo poſſideant vel obſideant, patet ex experientia, patrum exemplis, ratione, & ſacra ſcriptura. Experientia quidem: Quia, ſicut videmus â Dæmone obſeſſos, vel eisdem familiares, ut maleficos & eorum diſcipulos, in vultu deformitates oculorum, faciei, & geſtuum contrahere horribiles adſpectu aliis hominibus, quæ, nulli dubium, effectus ſunt malitioſiſſimæ potentiæ Dæmonis: Ita eos, qui toto niſu Deo & virtutibus inſerviunt, potiſſime caſtos corpore, experimur gratam faciem, benignos geſtus & intuitus humaniſſimos etiam peccatorum aſpectibus præferre. Nam *charitas, gaudium, patientia, benignitas & ſimilia, ſunt* (ut Apoſtolus ad Galat. 2. dicit) *effectus ſpiritus & fructus.*

Novi aliquem *nobilem* & devotum militem, de quo dicam inferius *lib.* 4. *cap.* 10. qui uxorem pulchram habuit, deceptam occulte paulisper â quodam adultero, cui ſatis conglutinata amore effecta & infecta erat. Expertus illud miles

miles maritus prudens, qui animam perditæ uxoris curare volebat, ſecretè uxorem accerſivit, vultum ejus (ut mihi miles retulit) horridum nimis vidit, & ſanctis & piis monitionibus contritionem ſuper ſcelere & pœnitentiæ Sacramentum ſvaſit, & per Dei gratiam ad hoc exequendum perduxit. Quo facto & ſacramentali ſumta pœnitentia, â ſacerdote recedens, caſto marito militi viſa eſt priſtinam recuperaſſe faciei ſpeciem totaliter, quam antea ſenſibiliter perdidiſſe videbatur.

Patet propoſitum ex Patrum exemplis. Nam Sanctus Pater *Equitius*, de quo *B. Greg.* 1. *Dial.* refert, ab angelo poſſeſſus eſſe videbatur Seraphico, qui licet nullum Sacrum haberet ordinem, nec miſſus foret ad prædicandum â ſummo Pontifice, tamen tanto fervore accenſus extitit, ad convertendum fidelium animas ab amore mundi ad divinum obſequium, ut per Eccleſias, per caſtra, per vicos, per ſingulorum quoque fidelium domos circumquaque diſcurreret & ad amorem patriæ cœleſtis corda audientium excitaret. Cujus rei cauſam, cum ab eo ei familiaris, *Felix* re & nomine, ad-

admirando sciscitaretur, respondit *Equitius*: Ea quæ mihi loqueris, ego quoque mecum ipse pertracto, sed nocte quadam spetiosus mihi per *visionem* juvenis adstitit, atque in lingua mea medicinale ferrum, i. e. phlebotomum posuit, dicens: Ecce posui verba mea in ore tuo, egredere ad prædicandum. Atq; ex illo die, etiamsi voluero, de Deo tacere non possum.

Legimus insuper in *Vincentii Speculo Historiali*, quendam Cisterciensis ordinis *Abbatem* â sancto *Petro*, ordinis ejusdem, cognomine *Monoculo*, interrogatum esse: Quomodo posset in eodem statu semper æquanimiter perseverare? Respondit Petrus: Cum essem novitius, quasi quidam spiritus sensibiliter visus est in me intrare. Ex eo hucusque semilla vis, illa affectio mihi donatur quodammodo, regit me, & me deducit ad ovem Joseph, sparsum per exteriora frequenter introrsum colligit, nolentem intendere orationi cogit ad eam, quæ oculis ingeruntur aut auribus facit interdum non sentire.

Porro Scripturis sanctis dicta opinio non est absona, sed concors potius. Audita

dita enim voce angelica Spiritus in Ezechielem Prophetam Sanctum ingressus esse dicitur. *Ezech.* 2. ubi sic habetur: *Audivi vocem loquentis & dixit ad me: Fili hominis, sta super pedes tuos & loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, & statuit me super pedes meos.* Constat autem istum spiritum angelum bonum fuisse, omnium Doctorum judicio catholicorum.

Rationi etiam consonat. Quod, cum bonus spiritus sit fortior malo spiritu, & favorabilior amantibus eum & ei obsequentibus, quàm malignus spiritus suis fautoribus hominibus perversis, & Deus pronior est ad miserendum & praemiandum quam ad puniendum, cur non majorem potestatem tribuet & super hominem eum colentem bono angelo, quam maligno spiritui super Deum offendentibus? His igitur contenti rationibus ad aliam formicarum proprietatem properemus.

CAPUT X.

Fœtor luxuriæ assimilatur sulphuri. Et quam sit fugienda. Et de castitate aut virginitate quam sicut corpus tueri licet.

Fœti-

FOetida multum odiunt formicæ, ut ſulphur, cornu cervinum aduſtum, & origanum. Quæ ſi formicarum ſuperfundantur domibus, ex eis migrant ad locum alium. Unde qui eas fugare volunt â ſuæ habitationis domo, eidem pulveres cornu cervini immittunt, vel fumigant ſulphure, aut origano.

Per fœtida & ſulphurea Sacra Scriptura denotat venerea. Unde *Gen.* 19. *Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorram ſulphur & ignem*; Ut fœtida & abominabilia eos viros punirent, quos luxuria fœdaverat. Et *Eccl.* 9. de incontinentibus fæminis dicitur: *Omnis mulier quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via conculcabitur. Colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit.* Has immunditias quia divina gratia *B. Agnes* evaſit, idcircò teſte *B. Ambroſio* ſtans in medio flammarum, ſpeciales virginis filio & ejusdem Patri laudes retulit, quod carnis videlicet ſpurcitias immaculato calle tranſiviſſet. Virginibus igitur & ſe continere volentibus dicta formicarum conditio neceſſaria eſt, quia talibus caſtis neceſſaria eſt. Omnia velut morticinia fugienda ſunt in verbo, & opere, in cogitatu, & delectatione, in

geſtu

gestu & contactu, quæ fœtorem in se notare possunt luxuriæ. Et si â talibus se abstrahere aliter nequeunt, potius domus & habitatio propria relinquenda est, & migrandum ad locum alium. Cum multis enim vitiis in facie pugnandum est. Istud vero Venereæ voluptatis contagium non melius quam fugâ vincitur. *Fugite*, inquit Apostolus, *fornicationem*. Joseph juvenculus in hoc prudenti consilio usus est, qui procantem feminam reliquit, & relicto pallio fugam iniit. Ita denique multæ virgines fœtorem hunc horrebant luxuriæ, ut non solum domum & patriam, sed etiam vitam relinquerent, pro tuenda castimonia. De quibus *Passionale sanctorum*.

Piger. In primitiva Ecclesia quando charitas non dico vivebat, sed potius bulliebat in fidelium cordibus, tales, de quibus asseris, repertæ sunt *virgines*. Sed nunc, tempore nostro, quo charitas, & per consequens castitas refriguit, talismodi *fugas* non video continentium.

Theol. Ego autem aliquoties *meo tempore* didici non minorem constantiam *virginibus* affuisse pro custodia suæ pudicitiæ, quam quibusdam beatis olim in

sexu

ſexu fragili. Novi etiam hodie viventem *virginem*, *Claram* re, nomine, & opere. Hæc junior exiſtens, & decora, in toto corpore, in villagio rurali manere ſolebat, & vitam caſtam devote Deo ducere. Sed quia nubilis erat & rebus paupercula, quidam territorii Dominus hanc tyrannice moliebatur matrimonio tradere alicui ſuo ſervo, ut ex eis ſerviles naſcerentur perſonæ. Aciem igitur duplicem contra caſtam cœpit inſtruere. Primam blandientibus verbis, ſed incaſſum. Ipſa enim virgo ita Domino territorii reſpondit: Ingenua ſcio ſum corpore, ſicut omnis parentela mea teſtatur, idcirco libera caſtimoniam elegi, quam abſit ut Deo ſubtraham & tradam homini. Aliud itaque bellum Tyrannus admovit minis & terroribus. Quæ illa prævidens, aſſenſum nuptiis præbere noluit. Quo viſo, quidam ſervilis conditionis â Tyranno eligitur, ruſticus. Virgo eidem in conjugium promittitur, & quod negavit virgo facere voluntaria, videbatur jam cogi invita. Nam cum præfato ruſtico violenta manu virgo turrim carceralem ingredi compellebatur, & viro licentia conſummandi

mandi matrimonium dabatur. Quo viſo, virgo in angulum carceris oppoſitum ſe ſtando contulit, crucis ſignum, ut divina aſſiſteret gratia, manui impreſſit, & ad virum ita dixit: *Video quousque tu & Dominus tuus tendatis*: *Elige de duobus unum, aut me intactam relinquendo mihi non appropinquabis, aut me invadendo, ſi aliter evadere te nequiero, manibus feminæ interibis.* Fuit enim virgo robuſto corpore & animo accenſa caſtitatis zelo. Iſto viſo & audito, ruſticus clamare cœpit ad exteros: Aperite, quæſo, carceres, aperite: *Urſam, non conjugem mihi dediſtis.* Ad hos clamores turris aperiebatur, & viſâ conſtantia puellæ, deinceps in majori pace quam antea Deo ſervire permittebatur. Nam ipſa fratrem uterinum juvenem ad par caſtitatis propoſitum alliciebat, cum quo habitaverat â juventute. Ambo enim hodienum de cultura terræ in una domo viventes, in paupertate honeſta, de labore manuum ſimul cœlibem ducunt vitam. Ipſe etiam frater adhuc exemplar caſtitatis rariſſimum eſt in loco ubi habitat cum viris. Ipſa vero virginibus multis, quas quotidie ſemine caſtorum

verborum gignit, mater est & consolatrix. Hæc, licet modo sit prope quinquagenaria, tamen votum castitatis, quam semper dilexit, nunquam fecerat. Quod cum ab ea audirem, & virginem reperissem, verbi divini prædicatione carentem, instinctu spiritus Sancti in magnis tentationem fluctibus fuisse rectam & custoditam, svasi, ut de cœtero in Deo fidendo, voto privato castitatis Christo sponsam se consecraret. Illa protinus obedivit, & causam dilationis hujusmodi diffidentiam propriarum virium esse asseruit, in quibus nunquam confisa sit, sed in Deo. Qui eam hactenus custodivit, custodiet spero deinceps illibatam.

Vivit item *virgo* alia, nomine *Agnes*, libera natu, hactenus in civitate Basileensi, jam puto plus quam quinquagenaria. Quæ cum esset primum nubilis, & in villa ejusdem Diœcesis nutrita, tentari cœpit ab ejusdem territorii Domino, ut unum de ejus servis ipsa reciperet in matrimonium. Quod cum illa facere renueret, servum elegit juvenem, & quantum sua interesse videbatur, virginem illi in uxorem tradidit invitam & insciam.

am. Cumque ipſa hoc eſſe promiſſum â Domino ediſceret, & per conſangvineos â Domino terræ ad nuptias promittendas vocaretur, recuſabat iſta omnino, caſtitatis ob amorem, & domum ac patriam cœpit fugere. Quo percepto, per Tyrannum & ſervos virginem teneram tunc cum canibus velut feram ſylveſtrem inſequebantur, captam plagis & pugnis verberabant, ſed nihil proficiebant adverſarii. Virginitatis corpuſculum ſiquidem ejus cogi, ſed animus violari non potuit invitus. Igitur vi capta, & velut latro deducta laribus amicorum, ibidem iterum juveni priori jungi tentabatur matrimonio. Inſuper publice ad Eccleſiam ducta ipſa & qui eſſe debuit maritus: Et in facie Eccleſiæ per quendam fatuum ſacerdotem benedicebantur. Demum redeuntibus amicis cum ſponſa ad hoſpitium ſequenti nocte, in eodem loco cogebatur cum prætenſo marito dormire per plures menſes. Intra quod tempus & poſtea ſemper ſe defendit virgo intacta â viro. Et ſic jam, viſa ejus conſtantiâ, perſeverat caſte & munde vivendo cum quadam honeſta Domina in civitate Baſileenſi.

Piger. Ambas illas *virgines* laudas de ſua contra ſuperiorem repugnantia. Inter quas etſi prima eſt excuſabilis, cum ſecundâ ex parte, non videtur tamen quod prima ſit excuſanda in toto, quia mortem, vel ſaltem violentiam ruſtico inferre gravem volebat, ſi eam invitam violare voluiſſet.

Theol. Unanimiter ſatis dicunt noſtri ſacrorum apicum ſcrutatores, quod caſtitatem quis, ſi aliter nequeat, ſicut vitam ſuo modo defendere poſſit. Et quamvis, ex veridica *B.Luciæ* ſententia, corona virgini duplicaretur, ſi violaretur invita, præjudicium tamen exinde multiplex *corruptæ in præſentia Eccleſiæ* ſuboriri poſſet, ut patet in velatione virginum, in quarum numero conſecrari non debent â Barbaris etiam vi corruptæ, ut tradit *B.Leo Papa*. Et ſanctus *Doctor* in 4. *Diſt*.38. & *Auguſt. de Civitate Dei* 1. *cap*. 18. & 28.

Piger. Quid quæſo ſecundum Deum potuiſſent iſtæ *feminæ* facere, ſi ſervæ fuiſſent, non manumiſſæ, liberæ, ſeu ingenuæ?

Th. Adhuc eis invitis nullus in eas juſtum dominium habuiſſet imperandi

inire

ut inirent matrimonii contractum, in quo periculũ foret castitatis propositæ. Solus enim DEUS in hoc excipitur in novo Testamento in tali casu, qui plenum dominium habet in corpus & animam, in res & in famam. Unde sicut in Veteri Testamento (secundum *S. Doctorem*) nullus sine speciali Dei jussu â conjugio abstinere audebat, ita in novo Testamento nullus, excepto Deo, matrimonium, in quo perderetur castitas, justè injungere potest cuiquam invito.

Pig. Cur ergo Apostolus *Coloss. III.* dicit: *Filii obedite parentibus per omnia*: Et postea subdit: *Obedite per omnia Dominis carnalibus.*

Theol. Distingvendum est, dicit *S. Tho. 2. 2. q.* 150. Quod ex duobus possit contingere, quod subditus suo superiori non teneatur in omnibus obedire. Uno modo propter præceptum majoris potestatis. Ut etiam *Rom.* XIII. super isto: *Qui potestati Dei resistunt, sibi ipsis damnationem acquirunt*, dicit glossa: Si quid curator jusserit; nunquam tibi faciendum est, si contra proconsulem jubeatur. Rursum si quid ipse Præconsul jubeat, & aliud Imperator, numquid dubitant illo contemto illi

illi esse serviendum? Ergo si aliud Imperator, aliud Deus jubeat, contemto illo obtemperandum est Deo. Alio modo non tenetur inferior superiori obedire, si ei aliquid præcipiat, in quo ei non subdatur. Dicit enim *Seneca*, 3. *lib. de beneficiis. Errat, si quis æstimat servitutem in totum hominem descendere. Pars ejus melior excepta est. Corpora obnoxia sunt & ascripta Dominis, mens quidem est sui juris.* Et ideo in his, quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, sed solum Deo. Tenetur autem homo homini obedire in his quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamen etiam secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines naturâ sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad sustentationem corporis & prolis generationem. Unde non tenentur nec servi Dominis nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda, vel alia hujusmodi. Sed in his quæ pertinent ad dispositionem actuum & rerum humanarum, tenetur

tur subditus suo superiori obedire secundum rationem superioritatis, sicut miles Duci exercitus in his quæ pertinent ad bellum, servus Domino in his quæ pertinent ad servitia opera exequenda, filius patri in his quæ pertinent ad disciplinam vitæ & curam domesticam, & sic de aliis. Verba sunt *S. Doctoris*, quæ audisti. Ad tuum argumentum respondit: Quod Apostolus dixit, *per omnia*, intelligendum est, quantum ad illa, quæ pertinent ad jus patriæ vel dominativæ potestatis?

CAPUT XI.

Abstinentia quantum prosit & crapula obsit? *Quod Deus in his pugnantes juvet. Et de terra, ubi viget castarum feminarum multitudo & virginum.*

AUdi nunc proprietatem formicarum aliam, quæ sit. Sunt omnes circa ventrem strictæ, parvæ & quasi cinctæ.

Quo castè vivere volentes aperte docent, ut præ cunctis â carnalibus cibis & potius superfluis ventrem debitè restringant. Nam tam vicina in anima & corpore sunt sibi mutuo ventris ingluvies &

 luxu-

luxuria, quam propinqua ſunt ad invicem membra corporis dictis vitiis deſervientia, ut *B.Hieron.* in quodam ſermone affirmat. Unde ventre in victu non reſtricto debito, janua veneris eſt aperta. Hoc ſenſit qui *Eccl.* 23. dixit, orando ad Deum: *Domine pater & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu maligno. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & omne deſiderium averte â me. Aufer* â me *ventris concupiſcentias, & concupitus concupiſcentiæ ne apprehendant me. Et animo irreverenti & infrunito ne tradas me.* Unde ibidem c. XXXVI. proli ſuæ ſanam dans vivendi normam, dicit: *Fili in vita tua tenta animam tuam, & ſi fuerit nequam, non des illi poteſtatem. Non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet. Noli avidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam. In multis enim eſcis erit infirmitas.* Etiam aviditas appropinquabit usque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: Qui autem abſtinens eſt, adjiciet vitam. Voluit hoc veritas, dum ait *Luc.* XXII. *Attendite vobis, ne forte graventur corpora veſtra crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ,*

& ſu-

& superveniat in vos repentina dies illa scit. mortis & judicii. Hinc *B. Gregorius in pastorali* : Locorum Princeps muros Israel dejicit , quia, dum venter ingluvie tenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur. Et facundissimus *Cassianus lib. de monachorum institutis*, dicit: Quibuslibet escis refectus venter seminaria luxuriæ parit, nec valet mens discretionis gubernacula moderari , ciborum pondere suffocata. Nõ enim sola crapula mentem inebriare consvevit, verum etiam cunctarum escarum nimius usus vacillantem eam reddit, omnique integritatis ac puritatis contemplatione spoliat. Quantum etiam ventris servitus non tantum castitatem, sed etiam omnium virtutum perfectionem semoveat ; animadverte *B. Gregorium* dicentem in *moralibus*: Non ad conflictum spiritualis agonis assurgitur , si non prius intra nosmet ipsos hostis penitus, gulæ videlicet appetitus, edomatur. Quia si non ea, quæ nobis sunt viciniora, prosternimus, inaniter ad ea, quæ longius sunt impugnanda, transimus. Incassum namque contra exteriores inimicos in campo bellum geritur , si intra urbis

mœnia civis insidians habetur. Cui alludit illud *Cassiani.* l.c. Nunquam poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare nequiverit. Interioris hominis castitas, virtutis hujus consummatione discernitur. Nunquam enim robustioribus æmulis colluctari posse confidas eum, quem in leviori conflictu conspexeris ab inferioribus parvis superari. Impossibile est saturum ventrem pugnas interioris hominis experiri, nec bellis robustioribus attentari. Est enim qui potest dejici leviori conflictu.

Piger. Da *exemplum* de jam viventibus, qui in principio suæ juventutis corpus suum acriter *zelo castimoniæ* crucifigant abstinentia & jejuniis.

Theol. Virgo Adelheidis, de qua 1. *lib. cap. ult.* mentionem feci, per gastrimargiam vehementer & plurimo tempore impugnata est. Cum enim pro castitate tuenda jejuniis quibusdam diebus operam daret efficacem, tanta fames eam invasit, ut nisi jejunium in laboribus magnis, quos habuit, solveret, illi quod deficeret statim videretur. Sed illa paulisper substitit, Dæmonis tendiculas

hæc

hæc eſſe timens. Quo viſo per Dæmonem, videlicet quod Chriſti ſponſa pro ejusdem amore talem corpori rigorem non horreſceret, ſtatim tentator diſceſſit, &, ut mihi faſſa eſt poſtea, diebus ſuis hoc vitio virginem non tentavit.

Piger. Inſigniorem victoriæ palmam hæc *in ſexu fragili*, ſuper gulam habuiſſe videtur, quam *S. Pater Serapion*, juvenis exiſtens, qui ad ſermonem ſui Patris alienum conpunctus eſt, & vitii gaſtrimargiæ pene convictus, ut furtum panicoli, quem comedit clanculo, coram fratribus fateretur, & â tentatore Dæmone protinus liberararetur tam plenè, ut deinceps nunquam de gula tentaretur. Prout refert de èo *Casſianus*, *Collatione* 2. *Abbatis Moſi*.

Theol. Ita eſſe videtur in parte ſaltem ſed omiſſis conparationibus. Quia odioſæ aliquando ſunt. Audi alia. Sunt in magno numero hodie *virgines* verſus montana Italiæ, & in metis Conſtantienſis & Auguſtenſis diecæſis. Non in *Beginariis*, nec in *ſanctimonialium monaſteriis*: Quia loca talia illis in regionibus inviſa ſunt. Quæ *virgines* habitant in oppidis parvis, in ruribus, & in villagiis,

giis, & in terris incultissimis, & vix frugiferis, circa & intra Alpes, perpetuas nives gerentes, ubi vinum nullum crescit, nec hordeum, nec avena, aut siligo, nisi valde in modico, sed maxime spelta, vel frumentum seu triticum. Vix semel in anno ibi virgines vinum, non dico bibere, sed gustare quodammodo consveverunt. Cerevisia ibi quid sit, nescitur. Pisces similiter vel nunquam gustantur ab eis, imo rarissimè videntur. Carnium quidem ibidem non est minor inopia, quas tamen fugiunt velut incentiva libidinum. Aquam puram bibunt, de lacticiniis edunt, & de pane vescuntur tam grosso, de quali credo nec canes ederent in Rheni linea & in aliis planis territoriis Alemaniæ, laboribusque manuum suarum victitant. Et, ut puto, ferè inauditum est, quod aliqua in lapsu carnis deprehendatur, sicut contrarium satis commune est in Germania, ubi vinum & alia cibaria habentur in copia. De his tamen supra *lib*. 1. *c*. 4. mentionem feci aliquam.

Piger. Tales *Virgines* in reliquis Teuthoniæ partibus non audivi, nec vidi abstinere, ut tu affirmas. Et nisi ipse propriis, tecum peragrando, ista vidissem oculis,

lis, proculdubio vix dicenti alteri credidissem. Sunt enim (quod omisisti nunc exprimere) non obstantibus jejuniis & abstinentiis, longe robustiores viribus, pulchriores facie, & vivunt diuturnius (ut audivi) quam viniferarum & frugiferarum terrarum virgines, prout testantur etiam nostrarum regionum dissoluti nobiles, qui dicta loca pertransierunt.

Theol. Ad nos, qui castitatem professi sumus, non multum attinet de corporali pulchritudine, (quam putredo carnis gignit) disputare, quæ in spiritualibus viris & feminis nonnunquam vituperatur potius quam laudatur â *B. Hieronymo.* Et tamen certum est, quod abstinentia secundum eundem valetudini corporis & animæ, diuturnæ vitæ & sanitati, plus cooperetur, quam ventris crapula seu repletio. Unde dicit in *Epistola ad Jovianum*: Legimus quosdam morbo articulari & podagræ humoribus laborantes, proscriptione bonorum, ad simplicem mensam & pauperes cibos redactos, convaluisse. Caruerunt enim sollicitudine dispensandæ domus & epularum largitate, quæ & corpus frangunt & animam. Apte hinc *Alanus* in *planctu naturæ* in Prælatos quos-

quosdam invehit, verius in religiosos, solo gloriantes nomine, quibus tamen ex voto plus quam secularibus competeret sobrie vivere. *Pestilentia*, inquit, *in gula non vulgari humilitate profundius se porrigit in Prælatos, qui salmones, lucios, ceterosque pisces, æquipollenti generositate insignes, variis decoctionum cruciatos martyriis, baptizandi adulterantes officium, sacri pipiris fonte baptizant: Ut tali baptismate baptizati, multiformem saporis gratiam consequantur. In eadem mensa terrestre animal piperis inundatione submergitur, piscis natat in pipere: avis ejusdem viscositate ligatur. Dumque tot animalium genera, imo ventris ergastulantur in carcere, aquatile animal, secum pedestre aereumque genus in eodem sepulchro tumulari miratur, quib9 sedetur licentia exeundi, egressui vix portæ sufficit amplitudo.* Ob has causas, ab *Alano* recitatas, evenit, ut raro Prælati, potentes, divites, & religiosi Clerici, variis escarum epulis saginati, diu vivant. Unde *Eccl.* 1. *Omnis Potentatus brevis vita.* Et, ut *Macrobius* libro *Saturnalium* ponit: *Jumenta & bestiæ periodum suam certius homine attingunt: Quia simplicibus & uniformibus cibis*

bis contentantur. Hinc *Seneca* in quadam dicit epiſtola: *Multos morbos fercula multa fecerunt, innumerabiles morbos non miraberis, coquos numera.* Iſtis itaque jam pro cuſtodia parſimoniæ & cœlibatus præmiſſis, de proprietate XII. diſſeramus.

CAPUT XII.

Quod alæ contemplationis in ſenio aſſumi deberent. Quid ſit ſenium laudabile. Et quomodo quidam electi in morte timeant, alii gaudeant, qui prius fuerunt timidisſimi & ſcrupuloſi in conſcientia.

IN ſenio tantum more avium aſſumtis alis volant formicæ. Sic enim ipſe viſu expertus ſum proprio, quod in eodem cumulo alæ quibusdam naſci primum viderentur, aliis alæ matureſcerent, ſublimiores vero adeptis alis jam in altum volitando ſe extenderent.

Quibus nobis congrue inſinuant, quod mortificatis jam gulæ & luxuriæ vitiis, & non antea, ſed in vita virtuoſi ſenii, contemplatione pacis, & tranquillitatis donis ditari quidem poſſimus. Per ſenium namque vita diuturna, & per alas contemplationis inſtrumenta apte poſſunt intelligi. De ſenio non quolibet loquimur, quia ſcriptum eſſe novimus: *Puer*

Puer centum annorum morietur, & *peccator centum annorum maledictus.* *Esaiæ*, 45. Sed de eo, de quo *Sap.* 4. scribitur: *Senectus venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata.* Cani sunt autem sensus hominis, & ætas senectus vita immaculata. Per pennas etiam illos intelligimus de quibus vaticinatur Psalmus, ubi dicit: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, volabo & requiescam. Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine. Expectabam eum, qui salvum me fecit â pusillanimitate spiritus & tempestate.* Hoc enim desiderium est (ut glossa innuit) quorundam servorum Dei, qui mala mundi hujus passi, & pusillanimitate quadam tribulati, divinâ gratiâ, in morte requiescunt & liberanturs.

Piger. Vitæ quietem, præsertim in senio, vel in vitæ præsentis termino, per DEI contemplationem adipiscendam, semper affaturam sperabam his, qui in juventute Deo militaverant, ut sic post labores diutinos pennas tandem contemplationis assumerent velut aquilæ, & in cœlum per mortem lætam volarent, nec deficerent. Sed multi verentur de con-

contrario. Nam vidi in diverſis *Fratrum reformatorum* conventibus, & aliquando in Sanctarum *ſecularium virginum* congregationibus, utriusque ſexus tam timoratos homines, ut magnum periculum eis imminere ſuſpiçarer, ſi in talibus ſcrupulis extremæ ægritudini propinquarent. Deſperationi enim timor inordinatus fomitem miniſtrare ſolet, quod valde periculoſum morituris eſſe creditur.

Theol. Signa prædeſtinationis in bene ſpecificatis circa mortem conſolari quem debent, ut gaudere cum tremore diſcat. Unde *B.Gregorius* ſuper iſto Job. 5. *Beſtiam terræ non formidabis*, cum Gloſſa dicit: Beſtiam i.e. Diabolum. Beſtias terræ non formidabis, quæ tempore mortis ad rapiendum effrenantur. Sed ſævientes non timet, qui blandientes ſecutus non eſt. Et *initium retributionis eſt, in obitu ſecuritas mentis. Cum autem bene vivitur, cavendum eſt, ne quis deſpectis cæteris de ſingularitate glorietur.* Tamen quando aliqui reperiuntur, de quibus conſtat, quod conſcientiam primum examinarunt debitè, & vitam præteritam emendaverunt, qui virus veteris hominis

coram legitimo confessore cum cordis dolore evomuerunt, & confessori obedientes pœnitentiam observanter cum proposito vitam emendandi assumserunt, sibique â peccatis letalibus cavere studuerunt, qualia etiam scienter perpetrare nollent: Si, inquam, tales timidi in morte reperiantur, pusillanimes seu scrupulosi, bona spes de eis habenda est. Non solummodo, quando iste timor velut vigil quidam non dormitabit, neque dormiet qui custodiat Israel â multis peccatis, & ab eorum occupationibus: sed etiam in extremis eis felix expectanda est affutura prosperitas. Quia tunc perpurgatis, & igne tentationis examinatis, divina gratia aut talem pusillanimitatem eis tunc adimit, aut dispositos statim evolare facit, aut victoriam tribuit, ne tales ab hoste vincantur, muniti ecclesiasticis sacris, & præviis meritis. Ita enim quisque pie in benigno nostro Salvatore sperare potest. Quia sic actum esse cum talibus sæpe datum est videre nostro tempore, quantum humana fragilitas considerare potest.

Quid namque mirum, si moriturus statim mortem valde timet? Quis enim (ut

(ut *Petrus* ait *Diaconus* 4. *Dial. B. Grego.*) tam inexplicabilem ſententiam cujuslibet operis ad exitum veniens non pertimeſcat? Quando, & ſi jam novit quod egit, adhuc tamen facta illius ſupremi judicis quam ſubtiliter judicentur ignorat. Cui *B. Gregorius* reſpondet. Ut aſſeris, ita eſt: Sed plerumque de culpis minimis ipſe ſolus pavor egredientes animas juſtorum purgat. Sicut narrari de quodam Sancto à me frequenter audiſti, qui ad mortem veniens vehementer extimuit, ſed poſt mortem diſcipulis in ſtola alba apparuit & quam præclare ſit ſuſceptus indicavit. Nonnunqam vero optimus Deus trepidantium mentes quibusdam prius *revelationibus* roborat, ut in morte minimè pertimeſcant. Hæc *Gregorius*. Nam utrique, idem Sanctus, & liber, qui *Vitæ Patrum* inſcribitur, multa exempla referunt de ſanctis viris & perfectis, quorum quidam tempore mortis nihil aut modicum, alii vero ſatis vel multum timuerunt. Unde ibidem de *S. Abbate Agathone* dicitur, quod in hora mortis conſtitutum quæſiverint fratres: *Abba ubi es*? Reſpondit: *Sto in conſpectu divini judicii.*

 Dicunt:

Dicunt ei: *Et tu times, Abba?* Et ille: *Interim laboravi virtute qua potui in custodiendis mandatis Dei, homo ſum, & neſcio utrum Deo placuerint opera mea.* Dicunt ei fratres: *Et non confidis de operibus tuis, quod ſecundum Deum ſint?* Dixit ſenex: *Non præſumo, niſi venero ante Deum. Aliter enim ſunt judicia Dei, aliter hominum.* Præterea cum *S. Arſenius* jam traditurus eſſet ſpiritum, videntes eum fratres *flere*, dixerunt: *Numquid tu times mortem, Pater?* Reſpondit: *In veritate timeo: Et ille timor qui in hac hora mecum eſt, ſemper fuit in me, ex quo factus ſum monachus: Et nunc timeo valde.* Et ita ambo dormierunt in pace.

De tertio quoque ibidem dicitur *de patre* conſtituto in Scytia, cujus morituri lectum circumſteterunt fratres in hora mortis, qui ſenem ter *ridere* videntes, cauſam hujus quæſiverunt. Reſponditille: *Primo riſi, quia vos timetis mortem: ſecundo riſi, quia non eſtis parati: Tertio riſi, quia de labore vado ad quietem.* Et ſtatim vitam clauſit extremam.

Sed his omiſſis videamus *hodierni temporis* devotos homines. *Virginem* enim quandam multum devotam fuiſſe mihi con-

constat in civitate Nurenbergensi, Bambergensis Diœcesis, quæ *Künegundis* vocabatur. Hæc vivebat more castarum bonarumque Virginum in victu, vestitu, vitatione seculi, & in his quæ ad Dei cultum pertinebant, sine querela apud omnē hominem: Sed adeo timida & scrupulosa in conscientia extitit, ut vix meminerim in hoc parem reperisse. Nam post puram & integram â se sæpe factam confessionem sacramentalem, frequenter gravibus stimulabatur scrupulis de insufficienti confessione, ut timeret transacta in minimis rebus. Ubi nullum vel leve peccatum erat, mortalis criminis lapsum verebatur adesse. Et ita nulla pace in domo conscientiæ fruebatur. Quicquid enim egit, aut omisit, de genere bonorum, in his semper peccatum notabile affuisse suspicabatur. Cœpit itaque ex his inordinatis timoribus *in sexu fragili* naturalis complexio labi plurimum, & quotidie vires decrescebant corporis: Quia se semper esse plenam peccatis gravibus, non definitivè judicabat, sed reverebatur. Timuit ipsa, timuerunt confessores ejus, & non minus habitantes cum illa virgines, si in tali statu scrupulosissimæ conscien-

tiæ deprehenderetur in morte, ne fortassis desperationis laqueo ab hoste maligno caperetur. Intuentes igitur viri prudentes & animarum Medici, corporis defectum redundare in animæ grave periculum, indulserunt *virgini*, quæ in periculo erat usum rationis perdendi, quod *ad jejunia Ecclesiæ quædam nullatenus sicut sana teneretur*. Sciebant enim, quod labor quotidianus quo gravabatur, quia pauper erat rebus (aliis enim famulabatur virginibus) & præterita jejunia, ac abstinentia, fomitem libidinis non ministrarent, sed castitati servandæ potius satis essent. Sed ad ista tristitia major cor ejus invadebat, cum videlicet intueretur se privari *instrumentis virtutum*, *quibus communiter plebs fidelium utitur*. Obedivit tamen *discretis confessoribus*, licet invita, & non sine pusillanimitate maxima. Tandem vero natura deficiente lecto decubuit, & terminum vitæ appropinquare agnovit. Et ecce, divina arridente gratia, ante triduum circiter suæ mortis omnis scrupulus, timor, & pusillanimitas plenè animam virginis reliquerunt, ita ut sumtis Ecclesiæ viaticis & Sacramentis, vere in pace in idipsum dormiret,

miret, & requiesceret, quam singulariter Dominus tunc in spe constituerat. Nam insolitam antea *hilaritatem* quandam admirantes ejus sociæ virgines, quæ ejus præteritum timorem noverant, dicebant: Numquid conscientia te nunc redarguit, sicut antea, quod Ecclesiæ quædam jejunia gradiente corpore non servasti? Quibus illa respondit: Animum, scio paratum habui ad jejunandum, sed, quia animarum medici, Dei vicem habentes, ista inhibuerunt, obedivi eis, nec exinde pœniteo aut turbor: *Sperans, me Christi benignitate, ejus redemtam sangvine, salvari.* Et ita requievit, ut dixi, in Domino.

Novi aliam *nobilem*, divitem & potentem Dominam, viduam cujusdam militis, de civitate Argentinensi, quæ *Catharina de Westhusen* nuncupata est. Hæc, dum manebat in seculo & in civitate dicta, ubi multæ devotæ Deo militant viduæ, earundem omnium specialis mater & patrona extitit, sed in animo valde, scrupulosa fuit. Cum autem in Columbaria *monasterium* sororum *de Subtilia* nostri Ordinis *reformaretur*, relicto seculo, ibidem sanctæ conversationis habitu in-

duta est & professa. Et quia una, ut puto, *de fortibus muliebribus* fuit, de quibus *Proverb. ult. Salomon* scribit, idcirco quibusdam interjectis annis *Priorissæ* & *Subpriorissæ* gerebat officium, successivè, in omni charitate & dilectione. Nec feminæ aliquid deesse videbatur perfectionis, nisi quod plena fuit scrupulis, adeo, ut cum illuc in causis Ordinis venirem, cum *sola hac sorore* me plurimum occupari opus fuerit, ut pusillanimitatem ejus compescerem. Hoc enim bonum præter alia in se habuit, quod, audito Superioris sui, vel alterius ex fama boni & sapientis viri judicio, in aliqua sibi dubia materia, statim eidem acquievit. Timuit ipsa, timuerunt etiam illi, qui eam noverant confessores, quod, si ægra appropinquaret morti, aliquando in his scrupulis, præsertim de iteratione â se bene confessarum rerum, in periculo pusillanimitatis amplius poneretur, quàm antea. Sed divina ex misericordia, quæ præterita feminæ opera inspexit, actum est per omnia contrarium. Nam quadam die satis inopinate, licet ad quinquaginta annos vix vel non accederet, infirmata est, & de die in diem cœpit deficere. Et tunc omnis scru-

ſcrupulus & inordinatus timor ab ea penitus receſſit. Dixitque ad *Fratrem Johannem Wolfhardi*, quem utpote devotũ virum confeſſorem ſpecialem elegerat: Ecce, Pater, ſcis, quam erronea fuerim, & timida in conſcientia nimium, ſed Dei gratia ne timeas, omnino evanuit: De peccatis â me confeſſis & cōmiſſis remiſſionis gratiam pie & fidenter ſpero & credo. Et ita invocans B. Petrum Apoſtolum, ejusq; diſcipulum Apollinarem: quos peculiariſſime in vita, corde, ore & opere dilexit: Tandem eadẽ ægritudine, præmunita Eccl. alimentis, vita devote functa eſt.

Habuimus aliquando in *conventu reformato Columbarienſi* quendam *Fratrem, Petrum* nomine, qui â prima converſione ſua, priusquam conventum Nurenbergenſem primum inierat, omnium virtutum honeſtate conſpicuus, religionis exemplar fuerat & ſpeculum. Nam ad colligendum eleemoſynas oſtiatim ſemper paratus, in domo obediens die ac nocte, in choro ſedulus, & cunctis affabilis fuit fratribus. Sed conſcientiam ultra quam credi poteſt timidam, ſcrupuloſam & puſillanimem habuit. Omnia tuta timuit, & nimis, ut videbatur. Unde

 ex

ex his *discretiores fratres* eum sæpe *jocose vexarunt*, quem sciebant æquo animo cuncta tolerare, quæ ipsi contra Deum esse non videbantur. Et quanquam esset postea factus sacerdos, fortis corpore, complexione vividus, & annis vix attingens tricesimum, tamen, ut ex multis conjecturis habuimus, timor iste vitam læsit nimium. Unde quadam die satis improvise in ægritudinem nescio quam incidit, in qua statim necesse fuit decumbere. Cumque bona fide in infirmitate usu rationis perfectè utens, patientia levis, & devotione solida fervidus jaceret & immobilis, statim & inopinate agonizare cœpit, & religiosis gestibus diem clausit extremum. Nam paulo ante, præcedenti die, more solito confessus erat, & missam celebraverat, talemq; vitam in ordine semper duxerat, ut de morte improvisâ & subitanea, mala saltem & periculosa signum periculi non adesset, discretorum virorum judicio. Et in Domino confido, quod inopinatus iste interitus non nocere potuerit. Sed fortassis divina clementia, ne pusillus animo mortem timeret nimiũ aut ejus circumstantias, statim finem vivendi in corpore dare constituit animæ sibi placituræ.

LIBER

LIBER TERTIUS.

De falsis & illusoriis Visionibus.

CAP. I.

De falsis & illusoriis visionibus. Quomodo quidam se fingant defunctorum esse animas & revelationes habere. De feminis cum jubilo exclamantibus aliquando in sermone. Et quid sentiendum sit de talibus.

NUnc *de falsis & illusoriis visionibus* loco tertio libellus est inchoandus, cum materia tertii duodenarii, in animalium nostrorum proprietatibus reperti. Quarum *prima* hæc est: In *quantitate* earum triplex reperitur differentia. Quia quædam sunt *parvæ*, aliæ *mediocres*, aliæ vero *maximæ*. Quantitate dico molis. An autem virtutis quantitate ita se in excessu habeant, non omnino clarum est. Ubi primo notandum, quod, quanquam ea animalia, quæ divina sapientia condidit, conditiones laudabiles multas habeant, sicut & creaturæ omnes reliquæ, nihil tamen sit, præsertim in hoc mundo fragili, quod â defectu, vel â malo omnimodo sit absolutum, cum comparatur ad alia. Nihil enim est omnino perfectum. Quia, teste *Job.c.*4. in angelis suis Deus pravitatem reperit, nec

nec stellæ sunt mundæ in conspectu ejus, *ibid. c.* 25. Non igitur mirandum est, si in nostris bestiolis, â quibus mores per *Salomonem* jubemur instruere, defectus privationis & pravitates reperiuntur aliquæ, in quibus typum & similitudinem gerunt quorundam *malorum vel stultorum hominum.* In quibus non minus cavere *vitia* discere possumus, quam in proprietatibus *virtutes* valeamus inspicere.

Sicut igitur in formicis quoad materiale corpus, magna & multiplex reperitur differentia, in quantitate molis, quod videlicet quædam sint *parvulæ*, aliæ *magnæ*, reliquæ *maximæ*, quæ, ut dicetur inferius, obsunt hominibus: Sic *inter homines malos, erroris grandis invenitur diversitas.* Quam ob causam Apostolus 1. *Cor.* 14. suos ab errorum versutiis avocando, dixit: *Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote, sensibus autem perfecti sitis.* Et apertius *Eph.* 4. *Jam non simus parvuli fluctuantes ut circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris: Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo qui est Christus, ex quo totum corpus com-*

compactum & connexum, per omnem juncturam subministrationis secundum operationem, in mensuram uniuscujusq; membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Sed non ita, heu! hodie multi, ſed in malitia augmentantur.

Piger. Quia materiam *de illuſoriis viſionibus* inchoare placuit, da aliquam gradualem differentiam inter habentes *revelationes falſas & fictitias.* Ut in injungendis pœnitentiis, & in declamatione verbi Dei publica, *ſimplices* præmonere valeamus in prædicationibus.

Theol. Sine dono *diſcretionis ſpirituum* hoc fieri nequit ſufficienter, ut *libro* 2. dictum eſt. Sunt enim *infiniti modi, quibus hoſtis antiqvus deludere ſolet incautos, quibus nonnunqam viros maximos decepiſſe comperitur.* Nam ab *Archidiacono Barcinonenſi, Domino Joanne*, in jure divino & humano percelebri, didici, quod *ante tempora Conſtantienſis concilii*, ſchismate jam diu continuato, ſub diverſis ſummis in ſua obedientia vocatis Pontificibus, quorum quidam *Romæ*, alii de adverſa parte *Avinionæ* ſedebant; *Petrus de Luna* ibidem ſedens & per inimicos obſeſſus, claſſe in Rodano mare

mare intrarit, clam fugiendo. Cumque in quodam oppido, cujus nomen nunc non succurrit, super distanti portu maris, per Abbatem quendam, oppidani, die adventus dicti Papæ, monerentur ut se disponerent, ad recipiendum dictum summum Pontificem, deridebant cuncti Abbatem, quia Avinionâ secretissimè recesserat antea. Nec Papa ullo modo intendebat dictum oppidum intrare, nec illuc quenquam præmiserat, sed per longi tractus spatium ultra idem oppidum navigaverat per 16. circiter milliaria, & ecce ventus contrarius galæam cum Papa compulit dictum intrare oppidum. Ubi cum ex improviso susceptus esset, *Abbatis oraculum* didicit. Unde adventum suum præscivisset, inquisivit. Et responsum accepit ab Abbate, quod prophetiam istam dudum in quodam libro legisset, in quo continebatur, quod idem Papa plura passurus esset ab adversariis, quod obsideri deberet, quod ad oppidum prædictum venturus esset, quod iterum persecutionem subiturus, sed tandem Romam iturus esset, & in unione Ecclesiæ ibidem adepta pacifica possessione, in sedato schismate quieturus. In qua re licet

cet omnia præcedentia pene impleta essent, ita confidebat, ut citatus per *concilium generale Constantiense* contumax fieret, & tandem ibidem à sede removeretur. Nam tres se summos Pontifices jactarunt. *Gregorius*, qui humiliter cessit, in Cagetha tunc sedens: *Johannes*, qui Romæ sedebat, â *Constantiensi concilio* clam fugiens, juridicè remotus est â papatu, Constantiæ. Sed dictus *Petrus de Luna*, sive *Dominus Benedictus*, licet vir apprimè eruditus in omni fere scientia, esset, tamen *in prædictam Prophetiam fatue confidens*, ut dixi, remotus â Papatu obedire renuit, in munitiunculam fugit, & tandem in exilio pertinax in sua opinione, vitam, nec Romæ, nec in pace, sed in miseria finivit. Vides igitur, *quam periculosum sit talibus facile credere.*

Tamen, ut aliquo modo tuo quæsito *in apertis deceptionibus* satisfaciam: Scito, quod triplex sit in genere talium *hominum* differentia *â sana doctrina delirantium*. Quidam sunt convicti ex *avaritia*: Alii possessi per *Dæmonem*: Nonnulli decipiuntur per *phantastica luminaria*. Primi sunt periculosi: Tertii magis quam secundi perversi existunt.

ſtunt. De omnibus his *exempla* tradam.

Fuit *in civitate Bernenſi fratricellus* quidam, ſecularis re, ſed *ſpecietenus ſpiritualitatem præferebat multam.* De quo mihi *frater Nicolaus de Landavo*, noſtri Ordinis, & Inquiſitor pravitatis hæreticæ, vir fide dignus, retulit, quod in prædicta civitate *fratricellus* ille & *ſemi-Begbardus* manere ſoleret. Is quia cupidus erat pecuniæ, laqueos avaritiæ ubi potuit tetendit. Sumtaque opportunitate, domum quandam inhabitare cœpit, & in eadem nocturno tempore ſurrexit, lapidibus & lignis *ſpiritum aliquem adeſſe finxit*, & ita in admirationem multorum noctibus locum poſuit, *pluribus autumantibus, quod revelatio divina expectanda eſſet aliqua*, quod vel anima foret, vel malignus ſpiritus. Nonnunquam enim mutata voce verbis gemebundis, ac ſi anima eſſet alicujus defuncti, in civitate bene noti, *reſponſa ſciſcitantibus dedit*, aſſerendo ſe animam eſſe cujusdam nuper defunctæ perſonæ, quam *fratricellus* ipſe tam proprio quam alieno expreſſit nomine. Nam peregrinationi ad deſtinata loca Sanctorum pro ea ſe dare perſvaſit. *Dolus tamen illius deceptoris diu latuit*, & pro

pro memoratis animabus interim peregrinando ad quædam ſanctorum limina, pecuniam non exiguam â ſe deſtinantibus acquiſivit. Cumque artem ſuæ avaritiæ diutius continuaſſet, inquietando ſupra dictam domum, tandem filii hujus ſeculi, cives merè ſeculares, qui prudentiores ſunt filiis lucis in generatione ſua, *rem habere cœperunt ſuſpectam.* Poſuerunt veritatis obſervatores, & *tandem fictor repertus eſt & captus.* Tunc veritatem miſer ille aperuit. Et quia â multis *fucato titulo* præfatam pecuniam extorſerat fraudulenter, velut fur & latro per publicam *furcatus* eſt juſtitiam.

Ex fide dignorum alia relatione didici, quod *in monaſterio Monachorum* redituatorum in Germania, nobiles multi, ut propriis parcerent expenſis, frequenter, ut ſolitum eſt, cum equis & famulis hoſpitium ceperint & victum. De quo quidam converſus, ibidem male contentus, in hoſpitum domo circa diverſas cameras *ſe ſpiritum* vel Dæmonem *finxit*, modis, quibus valuit, ſed occulte. Cumq; diu multos ibi hoſpites nocte vexaſſet ſuis ſtrepitibus, *quidam miles, de veritate ſpiritus ambigens,* cum aliis domum prædictam

dictam intravit, ex condicto audaci, se Dæmonem eadem nocte peremturum, aut se ab eodem interimendum. Et super fortuna hujus eventus clam nocte cum armis & gladio vigilavit. Venit igitur *sub imagine spiritus* miser conversus in tenebris, & domum inquietare ictibus more solito cœpit, quem insequens miles cum ense, ei lethale vulnus inflixit. Et ita conversus cruore madens & fugiens per januam secretam quandam ejusdem hospitii, in cellam se recepit, ostiumque post se clausit. Miles vero ad suos rediens, stricto gladio se Dæmonem interfecisse gloriabatur. Sed & mane facto & luce solis apparente, per vestigia sangvinolenta necatus quæritur, & conversus iste jam mortuus repertus est. Vides igitur, avaritia quomodo quosdam decipiat. Dæmones autem veri, quomodo errores seminent, sequens indicabit exemplum.

Ex venerabilis fratris *Heinrici Kaltysen*, professoris sacræ paginæ, nostri Ordinis, & Inquisitoris, relatione percepi, & alterius fratris *Arnoldi*, nostri præfati ordinis, qui infra scriptis interfuit, quod nuper *in Buscoducensi conventu*, antedicti Ordinis, juvenis 13. annorum circiter fuerit,

fuerit, qui per ejusdem Ordinis habitũ & doctrinam ad profitendum ſuo tempore diſponeretur per parentes. Hic, ut poſtmodum retulit, hortum conventus intravit, in folio caulium albedinem quandam vidit, & nulla benedictione præmiſſa, delectatione victus folium decerpſit, avideque comedit, ac *Dæmonem quendam peſſimum ignoranter deglutivit.* Obſeſſus igitur juvenis geſtus quosdam cœpit habere devotos in Orationibus. Rapi eum fratres viderunt & privari omnibus exterioribus ſenſibus corporis. Quibus reſtitutis, locutus eſt bene latine, quod prius neſcivit. Cordetenus protulit multos bibliorum paſſus, qui eum prius latebant. Gallicam lingvam expreſſit, quam nunquam didicerat. Se in cœlo mirabilia vidiſſe aſſeruit. *Revelationesque* quasdam exprimendo, mirabilia dicere præſumſit. Ex quibus nonnullæ *feminæ, quæ cito credunt, & leves ſunt corde*, certo putarunt adeſſe divinum ſpiritum, ubi Diabolus ſolum locum habebat. Fratres igitur, qui *juvenem* prius *rudem nimis* eſſe noverant, merito hoc in malum ſunt interpretati. Attulerunt juven reverenter diviniſſimum Eucha-

ristiæ sacramentum, & ex horrore, quem obsessus habuit, manifestam Dæmonis agnoverunt tunc adesse præsentiam. Fuit tunc ibi bonæ memoriæ frater *Arnoldus*, revera fidelis & integer sui Ordinis observator, qui die statuta juvenem exorcisans, Dæmonem eundem loqui coegit, causasq; ingressus dicere, & corpus miseri deserere adegit. Qui manifestissimo dato signo tandem exivit. Juvenis autem, ingenio rudis, prout ante, relictus est, & ex præsentia horrendi Dæmonis etiamnum aspectum quendam præfert insolitum, verius ingratum & horribilem. Quinimo tam hebes est ingenio, ut, etiam dispensatione prævia, valde dubium sit, an literaturam attingere valeat, quocunque tempore sacerdoti necessariam. Vides igitur, obsessos per Dæmones *revelationes falsas & periculosas habere.*

Quomodo autem sine arreptione seu obsessione, facta per Dæmones, *phantasticis luminibus quidam decipiantur*, in sequentibus capitulis *exemplorum* de hoc *copiam* habebis.

Piger. Vidi aliquando & audivi sæpius *feminas*, ut videbantur satis bonæ famæ, *rapi*, quantum visu perpendi potuit, *ad interio-*

interiora ab externis ſenſibus, quaſi ecſtaſin quandam ex devotione paterentur. Vidi inſuper *aliam*, quæ *in publica prædicatione* alicujus *de Chriſti charitate auditâ ſententiâ*, coram omnibus clamorem quendam elatum extulit, quaſi non valeret amorem ſui pectoris ad Chriſtum, clauſum, ut antea, retinere. Et tamen *â multis literatis tales pro fictis habebantur.*

Theol. Lex generalis eſt, audiſti ſuperius ex Apoſtolo, *non omni ſpiritui eſſe credendum*, ſed *probandos eſſe ſpiritus, an ex Deo ſint.* Veruntamen ne mireris, ſi prudentes & experti de *quarundam feminarum* actibus fidem habeant modicam, quas *flexibiles ad malum, inconſtantes ad bonum, & pronas valde ad vanam gloriam eſſe* agnoſcunt. Vix enim aliquis novit, niſi expertus, quantum *præfata in multis earum regnent facinora.*

Notitiam *cujusdam virginis* habui, quæ in ſeculo, omnium eam noſcentium famâ, bona & devotione plena extitit, & ingreſſa reformatum monaſterium non minus in Dei obſequio videbatur ſincera. Quæ tamen in monaſterio, *victa per Cenodoxiæ vitium, revelationem finxit & ecſtaſin*, quam nunquam habuit, ut mihi,

coram suo Suppriore sponte propria fassa est. Nam cum audisset *in mensa sæpius* legi, quam *abstractè* priores sancti & sanctæ *vixissent*, ut de numero eorum esse censeretur, nonnunquam publice *mere ficta clamare cœpit* voce alta & in jubilo; vel, cadendo in solum, *effingere* raptum vel mentis excessum. Multo tamen deinde elapso intervallo temporis *conscientiæ stimulis coacta & agitata*, ut facinus illud sibi divina clementia dimitteret, rubore perfusa suo, & non in sacramentali confessione, qualis fuerit, mihi & Suppriori manifestavit.

Audivi â sanctæ memoriæ Patre *Conrado*, primo *Reformatore* nostri Ordinis, prædicatore in tota Alemannia gratiosissimo, quod *quædam femina*, apud populum magnæ reputationis existens, in prædicationis devotæ auscultatione, coram cunctis *clamare* quasi in jubilo cœperit. Quæ tamen fassa est illi clam postmodum, quod illud *non ex charitatis fervore*, sed tantum fecisset *ex inani gloria*.

Nolo tamen ex his vel opponas, vel adversum alios generalem elicias *deceptionis* regulam. Quia divinus amor (ut divinissimus docet *Dionysius*,) non mino-

res in quibusdam ſed majores habet effectus amore humano, quem conſtat rapi ad dilectum cogitationibus, & ſeſe exprimere gemitu, ſingultu, fletu, cantu & clamoribus. Unde *Joann. Caſſianus, Collat. P. Abbatis Iſaac*, dicit de devotis quibusdam hominibus: Frequenter per ineffabile gaudium ex alacritate ſpiritus, ſaluberrimæ compunctionis fructus emergit, ita, ut etiam in clamores quosdam, intolerabilis gaudii immenſitate, prorumpat, & cellam vicini jucunditas cordis & exultationis penetret magnitudo.

Piger. Si qui perfecti eſſent homines viri vel feminæ, probabiliter talium devotionum ſignis crederem: Sed quia *imperfecti* talia faciunt, verius fortaſſis ea confictа pro regula habenda ſunt.

Theol. Hic certe iterum decipi poteris & in temerario judicio peccare graviter: quia talia non ſolum perfectis, ſed etiam *incipientibus Deo ſervire hominibus* aliquando obveniunt, ut ibidem exprimit Iſaac: *In qualibet*, inquit, *menſura quis poſitus incipientium ſ. proficientium*, vel perfectorum, *nonnunquam puras intenſasque preces invenitur emittere. Quia & de illo prævio & humili ordine, qui eſt*

ſuper recordatione futuri judicii, is qui adhuc ſub terroris pœna & metu exanimis conſtitutus eſt, ita ad horam compungitur, ut non minore ſpiritus alacritate obſecrationis pigvedine repleatur, quam ille, qui per puritatem cordis ſui munificentias Dei perluſtrans atque percurrens, ineffabili gaudio lætitiaque reſolvitur. Incipit enim, ſecundum ſententiam Domini, plus diligere, quia ſibimet ampliora cognoſcit indulta. Hæc ille.

Eſt etiam, noveris, *devotionis ignis in corde infirmioris vaſculi mobilior, & ad prodeundum in clamores aptior.* Unde evenire poteſt, ut fortaſſis magnus compunctionis fervor foret *in corde ſexus fragilis*, qui modicus eſſet *in animo virili.* Sicut videmus in ſimili, quod *affectus fœmineus* minus quàm *maſculinus* intra clauſtrum cordis ſe contineat, cum aliqua movetur affectione.

CAPUT II.

Quantum obſit animæ cœcitas. Et de deceptione triplici, quam facit Diabolus aliquibus. Exemplaque ponuntur de Dæmone viſibiliter nobili obſequente. Et de per Beghardum deceptis.

Quando in via viſu privantur formicæ, de ſe nullatenus ad domum re-

ver-

vertuntur, sed eo ipso quo errare incipiunt, tanto amplius se â quietis habitaculo alienant, quanto longius in cœpto itinere ambulant. Semel enim viam regiam relinquens, nisi ad eandem reducatur ex opposito, ambulans semper longius, quasi semper oberrare dignoscitur.

Ita revera in via morum, oculis orbati mentalibus, *per falsitates deceptorias seducti, ad veritatis lumen non redeunt.* Nec mirum, si cœci animâ, & privati divini instinctus lumine, tanquam velatis vel evulsis oculis incassum ambulent, cum luce mundi, Christo, careant. De quo *Joh.* 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ambulate*, inquit, *dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant.* In circuitu enim impii ambulant. Et ut in *Vitis Patrum* scribitur: *Qui in area triturare cupit, per jumenta calcando triticum, ne bestiæ talia devorent, oportet ut jumentorum qui laborant oculi tegantur. Sic etenim Samson ille olim fortissimus privatis oculis per gyrum tandem molam trahendo, in lethales manus Philistiim incidit, nec ad visum corporis pervenit.*

Piger. Dare velis modos aliquos, quibus Dæmon *mentales* solet fidelibus *oculos eruere.*

Theol. Is, de quo quæris, mille artifex est, & esse â sanctis asseritur, nec est potestas super terram, *Jobo* teste, quæ ei comparari valeat. Innumerabiles ergo astutias gerit ad tendendum pedicas & laqueos ad capiendum animas, quas cum captivaverit, erutis animæ luminibus sibi servire cogit. Occurrunt tamen nunc *tres*, de quibus tu quæris, *modi.* Nam Dæmon quibusdam in humana specie die noctuque visibiliter obsequitur. Alios primum specie visibili credulos sibi reddit, & deinceps certo tantum judicio eos alloquitur. Alios sub angeli lucis figuratione & *sub specie boni* mentaliter prosequitur. De quibus tria per ordinem *exempla* accipito.

Vivit hodie *in Saltzburgensi metropoli* quidam nobilis, *Sucher* nomine, in armis famosus plurimum, de quo ea, quæ seqvuntur, â multis gravibus & valde dignis viris audivi sæpius: Quorum quidam cum eodẽ nobili conversati fuerant sæpenumero. Sedit iste aliquando in castro suo, quod ob *oppido Hallensi in Valle*

Valle distat tribus circiter milliaribus, & quotidianas tunc cœpit nutrire lites cum incolis præfati oppidi. Quamobrem scutiferos & famulos, eo tempore exercitatos in armis, coacervavit, ubi & quales voluit. Obsequi ergo cœpit illi nobili Domino jam dissoluto in moribus, & sacramenta Ecclesiæ, confessionem videlicet & Eucharistiam, fugienti, quidam famulus ignotus, excercitatus in armis, versatus supra modum in occultis & raris territorii viis, obsequiosus in providendis equis, sed nunquam visus in Christi Ecclesiis. Quamvis enim nobilis sauciam ex quotidiana inimicitia gereret conscientiam, ecclesias tamen pro audiendis Missis aliquando frequentavit, & lectum petens & surgens e lecto sese crucis signis & salutationibus angelicis ac quibusdam orationibus brevibus munire solitus est. Cumque famulus, de quo loquimur, omni tempore, quo ceteri iverunt ad fidelium Ecclesias, solus foris maneret, ac semper in stabulo vel hospitio aut alibi se fingeret in Domini sui negotiis occupari, suspectus ab eodem habitus est, ea ratione, quis & unde esset. Cui respondit; Domine, ne paveas, fidelis

lis tibi fui, prout multiplici didicisti experientiâ, & fidelis tibi manebo, *Dæmon sum, sed tibi non nocebo.* Quo nobilis aliquantum, non tamen tantum, quantum debuit, territus est. Nam famulum istum, potius æmulum, temporalis lucri gratiâ satis diu postmodum tenuit, & cum inferno pactum gessit, licet omnino ei non crederet: Quia, prout experientia didicit, mortem utriusque hominis, istius nobilis servus nequam machinabatur, sæpe tentando, an, dum Dei esset protectione destitutus, potestatem in eum habere posset. Accidit enim nocte quadam, ut famulus iste fictus, dormiente Domino suo in castro in camera, eandem subito & inopinate pulsans, clamaret: Domine, Domine. Evigilans ille, ait: Quid vis? Cui famulus: In instanti surgendo arma sume, quia inimici tui, viri Hallenses, adsunt, & circumdant castrum. Noluit autem nobilis sine signo crucis & orationibus solitis surgere, & juxta audita se statim armis munire, sed more solito signo crucis se muniens, & orationes consvetas complens, se induit, & foras prodiens, filium mendacii tunc reprehendit. Ex quo miser, prout potuit, falsitatem excusare

ſare cœpit, & tamen, ut tandem faſſus eſt, mens ejus in excitando fuit, ut eccleſiaſtico more nobilis ſe non muniens, jam ſpiritualibus ſpoliatus, invaderetur velut inermis â Dæmone. Tandem tamen, licet diu invitus ſuſtineret Dæmonem, Chriſti ſacramenta ſumendo in confesſione & Euchariſtia, illæſus corpore & rebus, â Dæmone liberatus eſt.

Tempore *Conſtantienſis concilii* in Diœceſi *Bambergenſi*, cum *quodam* maturo *viro*, divitiis mediocri & honeſto, converſationem habere cœpi. Primum enim, quia tunc *inexpertus juvenis prædicator* fui, ad quædam dicta viri & ad apparatum exteriorem in veſtitu & geſtu solùm conſpiciens, me Prophetam meo tempore reperiſſe exiſtimabam. Nam quomodo nocturno tempore ſurgeret ad orandum, quomodo in operibus miſericordiæ *recepiſſet angelum*, quomodo idem ſibi *futura* quædam & aliis *occulta revelaſſet*, tam *devoto & veriſimili perorabat ſtylo*, ut fere perſvaderet, ut quaſi Deum viventem eum eſſe crederem. Verum quia vix poſſibile eſt, multa loquentem, ſe, qualis ſit, non prodere, vitam & mores

res dicti hominis, an vera forent & sancta, consideravi diu. Et aliunde informatus â quadam, credo, Dei famula & *veterana virgine*, ni fallar, reperi hominem graviter *deceptum* per illi loquentem secreto malignum spiritum, quem tamen Dei angelum esse credebat firmiter. In consvetudine siquidem habuit, cum mecum ad loquendum de bonis venisset, *signa hypocritarum*, ut Chrysostomus notat, *ostendere*, videlicet, *sub typo divini zeli proximorum vitam rodere, clero graviter detrahere*, se multum æstimare, & de morte futura statim cujusdam, quem non expressit, magni Principis coram me vaticinari, & literas quasdam, quæ fomenta præferebant gravis odii, ad instinctum dicti spiritus apud se servare, & plura similia facere non destitit. Quibus perceptis, â viri hujus societate me solvi velut â Dæmonis decipula. Quomodo autem vitam finierit, mihi non constat, qui postmodum locum & patriam eandem non multum invisi.

Sunt præterea pauci anni transacti, quando *circa tempora Pisani concilii*, me vivente in Ordine in Diœcesi Constantiensi, *Beghardus* fuit seu *fratricellus* mere

secu-

ſecularis, *Burginus* nomine. Hic eremum ibidem intravit. In eadem victû & veſtitu auſterus valde extitit, orationi & *contemplationi* multum, ut videbatur, incubuit, & in his *revelationes*, ſed heu *illuſorias*, à maligno ſpiritu ſub ſimilitudine angeli lucis habere cœpit. Quibus, quod pejus erat, etiam nimium credidit. Nam *ex viſionibus iſtis regulam quandam & novam religionem cudit, & eandem diſcipulos*, velut B. Antonius eſſet aut Pathonius, *docere cœpit. Tam rigidam & auſteram vitam in dicta regula ſcripſit, & in ſe & in ſuis ſervavit, ut, ſi nulla pertinacia & inobedientia acceſſiſſet, veri & boni angeli inſtinctus interceſſiſſe videretur.* Nam *una cum ſuis diſcipulis, novæ religionis cultor & auctor, captus per Epiſcopum Conſtant. & examinatus, repertus eſt tam cæcam & protervam habere mentem*, ut etiamſi Dominus Apoſtolicus & Dei Eccleſia regulam quam reperit condemnaret, non ſe, ſed errare illos, omnino crederet. In qua *pertinacia* perſeverans, per Inquiſitorem judicio ſeculari traditus, ab eodem incineratus eſt rector cum regula.

Vivebat paulo ante *purus* quidam,

Lai-

Laicus, Nicolaus nomine. Hic in linea Rheni circa Basileam & infra, primum velut *Beghardus* ambulans, â multis, qui persequebantur hæreticos, de eorundem hæreticorum numero quasi unus habebatur suspectissimus. Acutissimus enim erat, & verbis errores coloratissime velare noverat. Idcirco etiam manus Inquisitorum diu evaserat & multo tempore. *Discipulos igitur quosdam in suam sectam collegit.* Fuit enim professione & habitu de damnatis *Beghardis* unus, qui *visiones & revelationes* in prædicto damnato habitu *multas habuit, quas infallibiles esse credidit.* Se *scire affirmabat audacter, quod Christus in eo esset actu*, & ipse in Christo, & plura alia. Quæ omnia, captus tandem Viennæ in Pictaviensi Diœcesi, inquisitus fatebatur publice. Sed cum *Jacobum* & *Johannem*, suspectos in fide, & sibi conscios suos speciales discipulos, ad jussum Ecclesiæ in eum inquirentis, nollet dimittere, nisi per ignem: Repertus in multis â vera fide devius & impersvasibilis, secularium potestati justæ traditus est, qui eum incinerarunt. Vides igitur quam impossibile sit mentalibus orbatos oculis, semel â via Catho-

Catholica devios, ex se ad domum reverti animæ, quæ est Catholica Ecclesia.

CAPUT III.

De ursis quibus Tyranni assimilantur. Quantum oratio communis valeat & opera privata misericordiæ, ostenditur in monialibus perversis, & in femina perplexa mirabiliter in causis matrimonii.

AB ursis formicæ devorantur. Ursos enim sanant si ægrotant. Unde & ab ursis sagacissime quæruntur infirmis.

Quod per formicas *simplices* & boni fideles intelligi debeant, dictum est sæpius. Nunc vero, qui sint ursi insidiantes talibus, indicandum est. Ursi siquidem nomine, Tyranni vel persecutoris proprietas in sacro eloquio designari solet. Unde Nabuchodonosor Rex Chaldæorum, propter sævitiam, qua Hierosolymitas persecutus est, & Hierosolymam destruxit, *ursus insidians Thr.* 4. vocatus est. Ubi nomine S. Civitatis Hieremias sic plangit: *Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit, ursus insidians factus est mihi, Leo in absconditis. Semitas meas subvertit & confregit me, posuit me desolatam.* Et Salomon *Prov.* 8. apertius dicit: *Ursus esuriens Princeps*

ipsius super populum pauperem. Mali autem Domini tunc ægrotant, cum injustam potentiam in subditos exercent. Quia omnis passio inordinata animæ est infirmitas. Sæpe tamen divina ordinatione disponitur, ut post mulctatam plebem, Tyranni propriam agnoscant malitiam, â cœptis resipiscentes persecutionibus, quasi jam sanati sint animo. Sicut legimus 4. *Reg. ult.* & 2. *Paral. ult.* Zedekias, primo persecutor Prophetarum gravissimus, postmodum in Babylone memor verborum sanctorum Prophetarum, quos deriserat, in carcere compunctus, oravit humillimè: *Domine, Deus omnipotens, peccavi, super numerum arenæ maris multiplicatæ sunt infirmitates meæ. Incurvatus sum multo vinculo ferri, & non est respiratio mihi, quia excitavi iracundiam tuam. Et nunc flecto genua cordis mei, precans â te bonitatem, Domine.* Per quæ verba, & alia, quæ ibi seqvuntur, â Deo meruit per Regem Babylonis exaltari super omnes Reges secum existentes in Babylone.

Piger. Putabam ego ex persecutionis sævitia deteriores fieri, quos tu asseveras effici aliquando meliores. Nam injuste

Ty-

Tyrannidem exercere in innocentes, majoris criminis reum constituit.

Theol. Quantum est ex natura persecutionis, ita est, ut affirmas. Sed, quia pietas jubet Christiana orare pro persequentibus & calumniantibus nos, exinde multis confertur prima gratia. Quemadmodum patet primum in Oratione, quam *Christus* clamore valido ad patrem fudit pro se crucifigentibus, qui exauditus est pro sua reverentia. Unde sermo statim subjungit Evangelicus de multis, qui cum centurione compuncti tusis pectoribus sunt reversi Hierosolymam â loco Calvariæ. Et de Apostolo *Paulo* sermo habetur *B. Augustini* dicentis: *Si Stephanus pro inimicis non orasset, ecclesia Paulum non haberet.* Quantum autem communis & privata oratio valeat, noscere poteris ex eo, quod sequitur.

Sunt vix novem anni transacti, quando *monasterium* sororum nostri ordinis *ad S. Catharinam in Nurenberga reformari debuit* per magistrum ordinis ejusdem, qui tunc ibi degit in nostro conventu. *Cui reformationi una voce omnes sorores reclamabant.* Et exinde per consangvineos totam civitatem distrahebant, qui-

busdam dicentibus quod bona esset; aliis vero dicentibus; Nequaquam, sed novitas est pernitiosa. Multis igitur mensibus in hac materia laboratum est, ut in pace sanctum perficeretur opus. Sed propter contrarias de hoc opiniones consulum dictæ civitatis, negotium indies differebatur. Misit interea Magister ordinis ad XI. *Sanctas reformatrices*. Quæ venerunt e *reformato monasterio*, & potius furtim, quam aperte in sororum S. Catharinæ monasterium sunt intromissæ, propter timorem quorundam civium, sine quorum consensu nihil fieri poterat cum fructu. Magistratus igitur dictæ civitatis conclusit hanc sententiam, quod *sorores sanctæ Catharinæ reformari* deberent, eâ reformatione quæ in eis incepta erat, si, & quousque ad hanc reformationem invitæ non forent, volentes. Hoc audientes nos, qui onus belli contra vias Dæmonum portavimus, fere desperabamus de perficienda S. reformatione. Quia notum fuit cunctis, quod nulla sororum id vellet. Unde in tam desperato apud homines negotio, ad Deum per orationes publicas currendum esse decrevi. Et quia quotidie tunc in Adventu Domini

Domini prædicavi, illa die, qua nuncii Magiſtratus voluntatem ſororum experiri publice debuerant, ego in prædicatione ita brevibus populo dixi: *Boni pueri, vobis conſtat, quomodo pro reformatione ſororum ſanctæ Catharinæ nunc laboretur: De qua hactenus nullam in ambone mentionem feci. Nunc igitur peto, ut ſingulæ perſonæ hic præſentes orent altisſimum, ut in tali negotio fiat voluntas beneplacita omnipotentis Dei.* Deinde, facto prandio, venerunt ad monaſteriũ nuncii Conſulum, vota *invitarum ad reformationem* audire volentes, nobis præſentibus, qui ex parte Magiſtri Ordinis miſſi eramus. Fuerunt autem nuncii Conſulum quidam, diſplicentiam in *reformationis modo* habentes. Cum requiſitæ ſorores ſuper ſuo conſenſu, ſeorſim conveniſſent: Vix finita morula, qua Pſalmus *Miſerere mei Deus*, dici poſſet, Spiritu Dei afflante, *omnes in reformationem conſenſerunt.* Unde venientes ad noſtram & nunciorum præſentiam, cum lacrymis & genuflexionibus *ſe reformationi obtulerunt.* De quo ultra modum gaviſi nos fuimus, & adverſarii confuſi. Et quia negotium ſanctum Senatus *in arbitrio ſororum* poſue-

ſuerat, quod tamen mutatum ſenſit in melius: Idcirco *concluſionem hanc pro viribus executioni demandavit plene.* Sicq; locus ille hodie *prorſus reformatus.*

Vivebat præterea nuper *in Eccleſia Moguntina* in ſummo Canonicorum Præpoſitus, clericus ſolo nomine, & nobilis, ſed in armis miles, in veſtitu ſtipendiarius, moribusque per omnia disſolutis. Qui licet de altaris lautisſimis viveret beneficiis, horas tamen canonicas velut toxicum fugit. Corpore autem adeo decorus extitit, ut Imperatrix, quæ hodie vivit, referatur dixiſſe, ſe *pulcriorem non vidiſſe virum.* In præfata igitur vita aliquamdiu vivens, in multorum ſcandalum, nullius hominis monita nec correctiones curavit. Hunc igitur Dei manus inopinate leprâ tetigit, quæ indies invito hominum converſationem negavit, & in domum quandam, ſibi propriam, Moguntiæ truſit. Ubi manens multo tempore impatientia plenus, & Dei timore vacuus: Factus eſt tandem tam deformis corpore, ut ſecundum in leproſorio aut parem non haberet. Deinde digitum Dei adeſſe ſentiens, corde contritus & ore, primò ſuæ vitæ facinora

con-

confeſſus eſt cum tantis lacrymis, ut omnium mentes ſtuperent, qui virum noverant. Patientia denique tanta usque ad mortem dotatus eſt, ut quotiescunq; Confeſſor ejus, *frater Heinricus de Confluentia*, Sacræ Theologiæ Profeſſor, noſtri Ordinis, eum viſitaret (qui etiam mihi præſenti retulit) non ab eo peteret mortis accelerationem, vel dolorum, quos multipliciter patiebatur, imminutionem: Sed, *ora Deum*, diceret, *pro me, mi Pater, ut divina miſericordia mea mihi peccata indulgeat, in hoc ſeculo ſecet me, & urat, quàm diu ipſi placebit*. Et in hac patientia tandem requievit. Quæſivi autem ex circumſtantibus viris, unde tantum donum infami iſti clerico proveniſſet. Et reſponſum accepi, quod matrem nobilem, multum Deo devotam, habuerit, quæ viſa & audita filii diſſolutiſſima vita, vota, preces & eleemoſynas, velut pro mortuo fere funere Deo offerre conſueverit, & pro eo, tanquam pro filio perdito, ab aliis iſta fieri procurarit, usque dum velut alter paralyticus in lecto jacens ſine carnalium voluptatum ſenſu, alienis fide & meritis ſanatus fuerit.

Rem etiam geſtam intra 8. annorum

 ſpa-

ſpatium me teſte noveris. Eſt in *diœceſi Baſileenſi* hodie *fœmina*, Deo devota, pauperibus larga, quæ plena operibus miſericordiæ, ſecundum ſeculum non infimi ſtatus, ſed cuidam viro juncta in matrimonium modis jam dicendis. Hæc quia pulcra fuit ſuæ juventutis tempore, & ſub nullius regimine, multorum virorum aſtutiis, velut ab urſis formica devorata eſt. Nam ultra, quàm credi poteſt, miſerabiliter animam perdidit diverſis & incompatibilibus matrimonii contractibus, præpediente juvenili inſania. Diu hanc latuit, quot laqueis compedita jaceret in poteſtate Diaboli, reti ejusdem involuta. Tandem tamen ex operibus credo miſericordiæ, quibus ſemper inſiſtebat, illuminata eſt aliqualiter circa annum ætatis ſuæ 36. Me autem prædicante, in prædicta diœceſi, conſilii gratia ad me venit, poſt multos, quos antea conſuluerat: Qui, ut expertus ſum, animam fœminæ fatuis conſiliis non juvarant, ſed potius interemerant vel neglexerant. Cumque fletu tanto inundaret, ut Magdalenam alteram crediditſſes, niſi quod ad pedes præceptoris non procidit, & ego, quid haberet triſtitiæ, ab ea quærerem

tan-

tandem ſubjunxit: *Pater, ego peccatrix parata pœnitere omnibus modis mihi poſſibilibus, & ſatisfacere. Quatuor viros habui, & quem nunc habeo, non eſt meus: cum his omnibus per verba de præſenti contraxi, & ex his viventes tres hodie ſuperſunt.* Quibus auditis obſtupui, ſciens, quod talibus perplexitatibus, ſummam oporteat dare operam, ſi enodare quis quempiam velit. Unde inveſtigata diligenter cauſa, quam prius neſciveram, didici, quod de omnibus viventibus difficultas adeſſet. Nam de mortuo, ſi quod fuerit vinculum, illud cum vitæ termino ſolutum erat. Primum etiam virum ex viventibus percepi antea cum quadam contraxiſſe, licet clandeſtinè, & ita in foro conſcientiæ ab eodem liberam eſſe. Cum ſecundo etiam clandeſtinè contraxerat, & conſummatum fuit matrimonium carnali opere. Sed ipſa, hoc perjuro negante, coram judice Eccleſiaſtico divortiata eſt ab iſto viro ſecundo. Cum tertio vero poſtmodum contraxit in facie Eccleſiæ, cum quo jam domicilium habuit, & natos quoſdam. Et quid inter hos duos conſulerem, ut anima adulteræ ſalva fieret, anxius valde fui. Erant etiam ambo viri

 animo-

animosi, ad arma nutriti, rebus ditati, amicis vallati, ad incontinentiam proni, &, juxta communem existimationem, in conscientiis valde lati. Unde vidi, quod, quamvis jure fori fœmina uxor esset tertii, non tamen jure poli, sed tantum sexundi, â quo, perjurio mediante, ipsa per divortium est separata. Et quodcunq; juberem, videlicet manere cum tertio, vel redire ad secundum, aut ab utroque se secernere in foro, semper aderat ex una parte, aut verisimile homicidium, aut fœminæ adulterium, aut alterius mortalis criminis periculum. Nam si jubere vellem reditum ad secundum, sequebantur hæc inconvenientia verisimiliter: videlicet primò, quod zelotypiâ motus tertius, secundum viâ facti esset invasurus & occisurus. Secundò, quod fœmina cum secundo manerè nequiret: quia divortii celebratio obstitit, facta in judicio Ecclesiæ. Quamobrem, omni jure humano eam tertius præ secundo obtinere posset, imo excommunicare. Tertio, vita fœminæ sic fuisset in periculo, utrinq;: Dum ille tanquam perjuram, vel iste velut adulteram trucidare valeret. Sileo notam infamiæ super facto juramento: quod per-

perjurium esse, nemo, nisi ipsa, & fortassis secundus sciebat, quod propter contractum clandestinum probare contra eam non potuit: Nec fœminæ crederetur verbis, si sese in hoc infamaret. Si denique ex adverso fœminam sinerem manere cum tertio, sequebantur mala animæ in ipsa deteriora: quia, quoties â viro tertio cognosceretur, toties adulterium committeret, non suo marito in hoc obediendo. Quanquam ipse hoc exigere posset, quem perjurium putatæ uxoris latebat, non autem ipsa, vice reciproca, quæ impedimentum non ignorabat. Et si svadere voluissem, ut cum tertio velut soror ejus maneret casta, hoc quidem ipsa paratissimo subiisset animo, sed ipse, velut incontinens, jure exigendi debitum nullatenus carere voluisset, prout ex multorum conjectura videre poteram. Porro si mediam viam fœminæ consulere vellem, videlicet recessum ab utroque, tam habitatione quam thoro: pericula multa intuebar obstare. Quia, si posita esset in monasterio, tunc nullæ prudentes eam ad professionem recipere possent, viro vivente invito, nec ipsa periculo fraudulentiæ se exponere deberet. Si verò extra

mona-

monasterium latibulum ei consulere vellem, quod plus mihi placere cœpit, ut animam saltem servare possem: terrebat me, quod pulcra facie, & sexu fragili vix tuta castitate maneret, vel quod tertius zelotypia motus, fugientem lethaliter invaderet. Nescit etiam fœmineus sexus fuga se, sicut masculinus, celare vel tueri. Quid igitur assertive consulerem ad præsens non habui, nisi quod pœnitenti respondi, eam consolando, ut Deum sine intermissione pro sua liberatione invocaret, eleemosynas pauperibus (quia opulenta valde fuit) pro se & pro tertio viro erogaret, & quid illi consulerem, certior factus, & similiter alii prudentes viri, parato animo omnino susciperet. Quibus verbis animata aliquantisper discessit. Interea libros consului, quibus me juvare non potui. Deinde Nurenbergam veniens plures divini & humani juris Doctores simul collectos caussa consilii adii, quibus paratum animum fœminæ, & laqueos quibus perplexa esset, patefeci. Sed responsum nullum habere potui decisivum, propter pericula, quæ hinc inde adesse videbant, quacunque via tentata. Postremo tamen sanctæ memo-

memoriæ *Abbas sancti Ægidii*, B. Benedicti ordinis, Magister *Henricus*, qui in seculo Doctor juris existens, & mundum paulo ante reliquerat *ob reformationis novæ opus*, factum in dicto monasterio: Bono, inquit ad me, esto animo. Si fœmina tam boni est propositi, & adeo pia in pauperes, ac dotata bonis, qua de causa dixisti mihi, crede ipsam Deus illuminabit, ut videat, quid faciendo in statum ponatur salutis. Redii interea ad fœminam, & ultimum modum fugæ supra notatum illi suasi. Ad quam cum se præpararet, de qua tamen mihi periculum non modicum corporis, & illi majus, & forte aliis imminere poterat, affuit divina gratia, quæ quæstioni difficillimæ solutionem dedit facillimam. Illi enim incidit, ut, quotiescunque vir tertius debitum exigeret, ipsa se per hujusmodi obedientiam lethalem infirmitatem contrahere fingeret, & ne id mendacium esset, ad animæ infirmitatem hoc mente apud se referret. Ex qua infirmitate, animæ scil. per mortale crimen, certum est, secundum nostram fidem, quemque ne dum animæ sed etiam corporis perpetuam mortem subire.

Ita

Ita fecit, ut cogitavit, & divina arridente gratia, vir prius incontinens fœminæ compati cœpit, quàm in aliis veracem esse sæpe didicerat, & hucusque jam annis plurimis eam tantummodo, ut sororem habet intactam, nec de adulterio viri quicquam aliunde male audivi. Audiens ego hanc castimoniæ notitiam, & *delusionem piam atque raram practicam*, lætus, ut ita fieret permisi. Ex qua nulla jam sequebantur inconvenientia, quin imo virum, quem tanquam *ursum* prius habuit, jam velut *ovem* Joseph in castitatem deduxit.

Piger. Cur laudare audes *fœminam* in eo, quo mendacium dixisse videtur, & ficte ambulasse? Cum enim fœtus plures â viro antea habuerit, & obediens ei non lethaliter vexaretur, mendacii rea videbitur.

Theologus. Verba *fœminæ* veritatem continebant & sonabant, non tamen ad cujuslibet hominis intellectum. Certum enim fuit, quod obediendo utriusque hominis mortem parare potuerit: primum animæ, per adulterium, & corporis pariter & animæ post finale judicium perpetuam mortem. Nec semper mendacium quis

quis loquitur, cum ab eo veritas aliqua obticetur, nec fictio quævis mendacio æquatur. Et sicut scriptura sacra obstretices laudat Hebræorum de zelo clementiæ, quem in Deicolas habuerunt, non in falsitates quas expresserunt: Ita & hæc *femina* plurimum est commendanda, quæ die nocteque extra thorum constituta legitimum, sed in eadem domo cum viro alieno habitans, tantum Dei præceptum in adulterio transgredi metuit, ut viri induta animo multis jam annis vitam castam ducat. Minus insuper miraberis, quod retuli *exemplum* si simile factum â sancto viro commendatum audiveris.

Refert enim *S. Heraclites*, vir (ut inquit *Vincentius* in *Speculo Historiali lib.* 18.) religiosissimus in libro suo, quem *Paradysus* inscribit ad *Lausum Episcopum*, de quadam nobilissima *Corinthæ*, & Christianissima *virgine* & pulcherrima: Cum judex paganus nullis minis eam à voto castitatis movere valeret ad sibi consentiendum in venereis, in lupanar hanc lenoni, ut trinos solidos indies ab ea haberet, tradidit corrumpendam. Ad quam cum viri plures stuprandi causa cum dicto præmio accederent,

rent, illa vulnus quoddam in interioribus se habere dixit, cujus fœtorem si venientes ad eam sentirent, horrore contagionis effugerent. Interea dum orationes continuas ad Deum funderet, misertus ejus Deus, & quidam juvenis Christianus media nocte quinque ei solidos attulit, virginem consolatus, eique persvadens, ut vestibus exuta propriis, juvenis indueretur vestitu, & ita discederet, ipso manente. Quod & factum est. Nam altero die veritas apparuit, & juvenis â bestiis devorandus per judicem traditur, & tam pro sua, quàm pro virginis salute duplici martyrio coronatus est. Hoc enim exemplum *multinuba* isthæc *femina* in quadam prædicatione audiverat, & exinde suam castitatem tuita est modo supra expresso.

CAPUT IV.

Quantum viri cavere debeant mulierum familiaritatem & blanditias. Quomodo sexus non sit vituperandus in fœminis, sed vitium. Et duæ dantur causæ, cur vir excellat feminam, & quare plus viri moneantur, quam feminæ.

PHilomelæ formicas & earum ova quærunt avidè, ut comedant. Quia ex his convalescunt ægrotæ, & sonoræ efficiun-

ciuntur. Eſt autem (ut Dominus *Albertus lib.23. de animalibus* tradit) philomela dicta â φίλος & μέλος, quod *dulce ſonet*, quia amat *cantus dulces*. Vel dicitur à φίλος & μέλη, quia, cum *cantu cum alia contendit*, potius vitam exuit quàm cantum victa deponat. Nam roſtro & collo omne ferè genus muſicæ effigiat, & ſeſe nonnunquam cantu necat.

In qua ave avari & cupidi Principes & viri deſignantur, qui verbis perſvaſoriis, & dulcibus vel aſtutis ſimplices premunt, in rebus vel in anima, veluti inermes formiculas & eorum fructus. Quod *B. Hieremias* notat, vice Domini, *Hierem. II.* dicens: *Inventi ſunt in populo meo impii, inſidiantes, quaſi auceps, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena avibus: Sic domus eorum plenæ dolo. Imo magnificati ſunt & ditati, & prætererierunt ſermones meos peſſimè, cauſam viduæ non judicaverunt, cauſam pupilli non direxerunt, & judicium pauperum non judicaverunt.* Et de ſimilibus *Ezech.* 33. de Prophetia. *Avaritiam ſuam ſequitur cor eorum, & eſt eis quaſi carmen muſicum, quod ſvavi dulcique ſono canitur.* Quod autem verba dulcia hominum æ-

quipolleant sonis dulcibus, docet *Ecclesiasticus c.*4. ubi dicit: *Tibiæ & psalterium, svavem faciunt melodiam, & super utraque lingva svavis.*

Piger. Numquid non merito vice reciproca simile facit, verbis oris sui dulcifluis, *mala mulier*, ad decipiendum viros improvidos?

Theologus. Faciunt quidem hoc *mulieres*, sed *deceptionis arte* alia, non sicut viri, qui sæpe post dolum & fallaciam utuntur tyrannide & potentia. Unde adversus tales *Salomon* filium præmonet. *Prov. V.* dicit: *Ne intenderis fallaciæ mulieris, favus enim destillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus. Novissima autem illius amara, quasi absynthium, lingva ejus acuta, quasi gladius biceps.* Et iterum ibid. c. 6. *Conserva fili mi, præcepta patris, ut custodiant te â muliere mala, & â blanda lingva extraneæ. Non concupiscat pulcritudinem ejus cor tuum, nec capiaris nutibus illius.* Et apertius ibidem 7. dicit: *Dic sapientiæ, soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, ut custodiat te â muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua facit dulcia. Irretivit enim vecordem juvenem transeuntem per plateas multis ser-*

ſermonibus, blanditiis labiorum pertraxit illum.

Piger. Non novum. Sed dudum, cum in ſacra Scriptura talibus *contra fœminas* præcaveri virilem ſexum audivi, animum meum tale pulſavit dubium: *Cur non plus ſexus fragilis moneatur in ſacris literis, ut ſibi â virorum dolo caveat, quam maſculinus?* Quem tamen conſtat animo eſſe conſtantiorem. Præterea, cum circa monaſterium noſtri Ordinis, quædam in *Columbaria* mentio apud ſorores noſtri Ordinis fieret de *B. Joanne Chryſoſtomo* & de quibusdam aliis ſanctis, qui, ſicuti dicit ſcriptura, ſatis invexerunt contra fœminas: Audiens hoc *ſanctimonialis* „ *quædam ſciola, grammatice iraſcendo dixit: Vos viri, multa nimis ſcriptitando protuliſtis contra noſtrum ſexum fragilem. Si nobis facultas ſcribendi & dicendi velut vobis affuiſſet, vicem reddidiſſemus dudum fidelitati veſtræ.*

Theologus. Ut ad ſecundum primo reſponſum habeas, ſcito, quod nullus prudens *ſexui fœmineo* quicquam mali imputaverit, quem â Deo bonum eſſe creatum, non dubitavit. Unde in ſcriptura ſacra, ubi â mulieribus præmonemur, pene

ne semper adjectivum aliquod *malitiæ*, nomini mulieris adjungitur, ut in *Libris sapientialibus* palam est. Prudenti itaque stylo *B. Jobus* usus est: Quia è domo tota unicâ per Diabolum relictâ persecutrice, sic eidem respondit: *Quasi una de stultis mulieribus locuta es.* Quia sexum reprehendere noluit â Deo creatum, sed *stultitiam* mulieri annexam.

Pari modo alii scriptores ecclesiastici, ubi cavere jubent à fœminis, de vago scorto, procaci, meretrice, vel de malo alio, notant hanc, quam detestantur.

Ad primam autem noveris quæstionem, quod quinque ex causis viri amplius â fœminis, quam istæ ab illis præmoneri soleant. Quia Deo natura sunt propinquiores, ideo fœdati turpius inficiuntur, corpore & anima. Sunt liberiores, ideo tanquam vagi facilius decipiuntur. Complexione sua sunt calidiores, ideo male citius inflammantur. Corpore sunt elegantiores, ideo â fœminis velocius affectantur. Et gradu & officio eminentiores, ideo alii malo eorum exemplo plus offenduntur.

Primò dico, sunt *Deo naturâ propinquiores viri* quam feminæ. Propter quod dicit

dicit Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 17. *Volo autem vos ſcire , quod omnis viri caput ſit Chriſtus: Caput autem mulieris vir: Caput vero Chriſti Deus.* Et iterum; *Vir quidem non debet velare caput ſuum, quoniam imago & gloria Dei eſt, mulier autem gloria viri eſt. Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro. Etenim non eſt creatus vir propter mulierem, ſed mulier propter virum.* Ubi gloſſa: *Vir, dicitur, eſt imago Dei, quia principaliter creatus eſt ad imaginem Dei , in quo naturaliter amplius quàm in muliere viget ratio, quaſi ipſe ſit ratio.*

Secundo, *viri corpore & animo* ſunt *liberiores.* Quia Dominus penes eos reſidet. Unde ſtare & ambulare poſſunt, ubi & quando volunt, loqui cum quibuslibet. Libertas verò quando in abuſum ſumitur, multis occaſio eſt peccati. Quo contra *Geneſ. III.* mulieri primæ â Domino dicitur: *ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tibi: Et I. Petri II. Quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſervi Dei.*

Tertio *viri complexione ſua* ſunt *calidiores*, ideo male citius inflammantur. In cujus argumentum â ſenſu contrario,

tertio Reg. I. de Davide dicitur vetulo: *Cumque cooperiretur vestibus non calefiebat*, & per consequens per Abisac adolescentulam pulcherrimam in sinum viri positam, non tentabatur ipse, quem tamen antea solo visu distantem, inter plures uxores viventem, inflammatum fuisse constat, juvenili ætate & virili, ut in Bersabea patuit. Unde in psalmo cantatur: *Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.*

Quarto *viri feminis corpore sunt elegantiores*, staturæ proceritate & in artuum pulcritudine. Cujus simile creator in omnium fere animalium spem videtur posuisse, ut semper virum eminentiorem, imò & pulcriorem creaverit, sicut patet in pavone, phasione, anate, columbo, & in aliis multis. Hujus rei gratia de primo viro specialiter dicitur *Genes.* I. *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut præsit piscibus maris & volatilibus cœli, & bestiis, universæq; creaturæ, omnique reptili, quod movetur in terra.*

Quinto, *viri gradu & officio sunt fœminis eminentiores.* Unde 1. *Tim. II. Mulier in silentio discat cum omni subjectione.*

Doce-

Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Adam etiam, ſubdit, *prius formatus eſt, deinde Eva. Et Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.* Cum igitur, ut audiſti, philomelæ, voraces animarum, per verba dulcia decipere ſoleant, in utroque ſexu; Idcirco uterque omni diligentia ſibi caveat ab altero, ne quo ad animam devoretur.

Tempore quo triceſimum annum attigi, l. circiter, ſteti quodam in loco aliquo tempore prædicando, & cofeſſiones audiendo, de cujus ſigillo nihil pandam Deo duce. Venit tunc in mei notitiam *virgo* quædam corpore & animo, quæ meis conſiliis utebatur frequenter in his, quæ ad ſalutem ſpectabant animæ. Nam de labore manuum vivebat, pauperculam vitam, quoad bona temporalia, ducebat, propter Chriſtum. Et quia ingenio ſatis ſubtilis exiſtebat & affecta verbo divino, *inſtinctus* quosdam, & *revelationes habebat* ſpecietenus pulchras, & ſcripturæ ſacræ conſonas, ſed quo ſpiritu neſcio. Quod in dubium verto ideo, quia, ut poſtmodum didici, clam vinum & libertatem nimis diligebat.

bat. *Satis credulus statim aliquando fui talibus, ut verum fatear, & meam juvenilem stultitiam.* Nam gaudebam plurimum, si quando reperirem personam, mea sententia devotam, quam audirem *in sua devotione aliquid novi divinitus percepisse.* Et *his, quadam curiositate allectus, animum dabam ferventius, quam indubitatis aliquando scripturæ dictis*, licet ab eisdem ex Christi gratia nunquam dissenserim. Verum, quia dicta *virgo sub nullius fuit obedientia, libere incessit, quo libebat, semper tamen sub virtutis specie, sine qua nemo religiosus decipitur.* Exinde peregrinari suo malo ad quendam B. virginis locum omnino voluit & obtinuit. Vivebat eodem tempore in loco quodam *religiosus*, heu solo nomine, & *sacerdos*, verbis amatoriis & incontinentia plenus, & animarum perdendarum aucupiorum gnarus. Qui in itinere conjunctus virgini, de verbis venit ad obsequia, de obsequiis ad amicitiam, & in tali familiaritate virgo misera jam in faucibus erat se devorantis Dæmoniacæ philomelæ. Exinde enim ipsa totaliter philocapta est anima verbis & gestibus viri primum. Deinde

ex

ex frequentia aditus per eum ſtuprata eſt. De quo tam indiſcrete doluit, puta de theſauro irrecuparabiliter jam ſubtracto, ut ſe gladio interimere voluiſſet, niſi è manibus fuiſſet ereptus corruptoris. Ad me igitur conſilii gratia venit, quem non ſequebatur, quia profunde nimis fauces Dæmonis intraverat. Nam juſſi, ut virum ſe adire permitteret nullatenus, & eidem ipſa nequaquam nec loqueretur, nec appropinquaret, ſed juxta Apoſtoli ſententiam, in bello hoc fugam pro ſummis armis eligeret. *Fugite*, inquit, *fornicationem*. Suaſi, ſed nihil profeci, vel parum. Unde divina ultione factum eſt, ut creſcente amore Veneris, tandem fœmina uſum perdendo rationis phreneſin incurreret, â qua poſtremum liberata. Et quia vitam emendare ut ipſi bene conſuleretur, renuit: A me, & ab aliis, prius animam ejus diligentibus, derelicta, vitam neſcio qualem ſatis diu continuavit. Ipſe vero deflorator ſtatim gravi percuſſus infirmitate, facinora ſua agnovit, & ut verè credo, ex corde pœnituit, & ita omnibus rite ſumtis Eccleſiaſticis ſacramentis vita functus eſt, in tam bonis ſuæ præde-

stinationis signis, ut in lecto ægritudinis similia nunquam agnoverim in quoquam morituro. Credo etiam quod divina clementia præterita bona viri respexerit, quæ, ut mihi constat, Deo devote serviendo, junior existendo, antea aliquando multis annis continuaverat.

CAP. V.

Quomodo formicaleon & tygris hypocritas designent & hæreticos. Et depingitur quædam pernicosissima hæresis, quæ existit hodie. Atque duo modi ostenduntur, quibus Dæmonum voluntas & pravitas coarctetur.

FOrmicaleon cibum formicarum capit, & edit in hyeme, quia æstate improvidus nil sibi de cibo reservat. Quid autem sit formicaleon seu mirmicaleon, quod idem est, & quæ ejus natura, quidq; significet, ostendit *B. Gregorius lib. II. Moralium*, exponens illud *Job. 4. Periit tygris, eo quod non haberet prædam*, dicens: Translatione LXX. interpretum, nequaquam dicitur, *tygris*, sed, *mirmicaleon periit*, eo quod non haberet prædam. Mirmicaleon quippe parvum valde est animal, formicis adversum, quod se sub pulvere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, interfectas-

fectasque consumit. *Mirmicaleon* autem latine dicitur l. *formicarum leo*, l. certe expressius, *formica* pariter *&* *leo*. Recte autem *formica & leo* nominatur, quia sive volatilibus, sive quibuslibet aliis minutis animalibus formica est, ipsis autem formicis leo, has etiam quasi leo devorat, sed ab illis quasi formica devoratur. Et infra, hæc Dæmonis & hypocritæ ostendit similitudinem gerere. Nimirum, apostata angelus, in terram de cœlis projectus, justorum mentes, quæ bonorum sibi operum refectionem parant, in ipso actionis itinere obsidet. Cumque has per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes, improvisas necat. Recte autem mirmicaleon, *& leo & formica*, dicitur. Formicis enim, ut diximus, leo est: Volatilibus formica: Quia nimirum antiqvus hostis sic contra consentientes *fortis* est, contra resistentes *debilis*. Si enim ejus suggestionibus assensus præbetur, quasi leo nequaquam tolerari potest. Si autem resistitur, quasi formica atteritur. Aliis ergo leo est, aliis formica, quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spiritales verò infirmitatem ejus pede virtutis calcant.

Hære-

Hæretici ergo, quia de *ſanctitatis præſumtione* ſuperbiunt, quaſi exultantes dicunt: Mirmicaleon vel certe tygris periit, eo quod non haberet prædam. Quem enim nomine *tygris* Eliphas, niſi *B.* Jobum notâ varietatis ſignat, vel aſperſum maculis ſimulationis? Omnis namque *ſimulator*, in eo quod *videri rectus cupit*, mundum ſe per omnia non oſtendit. Quia dum virtutes quasdam per hypocriſin aſſumit, occulte ſemetipſum vitiis ſubjicit. Quædam latentia vitia repente in faciem erumpunt, & ſuperductæ ſimulationis, quaſi viſionis, corium ex admixtione ſua varium oſtendunt. Ut plerumque mirum ſit, cur homo, qui tantis virtutibus pollere cernitur, etiam tam reprobis actibus inquinetur.

Sed nimirum omnis *hypocrita* tygris eſt: Quia, dum *mundus color* diſſimulatione ducitur, vitiorum nigredine interrumpente variatur. Sæpe etiam, dum de *caſtitatis munditia* extollitur, *ſorde avaritiæ* fœdatur. Sæpe, dum de virtute *largitatis* ſpecioſus oſtenditur, *luxuriæ* maculis inquinatur. Sæpe, dum de *caſtitatis* atque *largitatis* decore veſtitur, velut ex zelo juſtitiæ *crudelitatis* atrocitate fuſcatur.

ſcatur. Sæpe *caſtitate, largitate, pietate*, ex pulchra viſione induitur, ſed interfuſa obſcuritate *ſuperbia* notatur. Quæ tygris rapit prædam: Quia humani favoris uſurpat gloriam. Qui enim raptâ laude extollitur, quaſi prædâ ſatiatur. Unde autem *hypocritarum laus, præda* dicitur? Præda eſt, cùm aliena violenter auferuntur. Omnis namque hypocrita, qui, vitam juſtitiæ ſimulans, juſtorum ſibi laudem arrogat, alienum profectò quid tollit.

Piger. Reperiunturne *hodiernis temporibus* talismodi *hypocritæ*?

Theologus. Sic: Et, quod magis dolendum eſt, *in ſtatu Eccleſiaſtico* aliquando. Nam in præſenti *Baſileenſi concilio* retulit, audientibus multis in loco Reformatorii, *Dominus Epiſcopus Eboracenſis*, de ſimilibus, etiam me præſente. Fuit, inquit, meo tempore ſacerdos & prædicator gratioſus in collegiata Eccleſia, qui per Dei verbum, quod ſeminavit gratioſe, & per ſanctitatem vitæ, qua ſe virtutum ſpeculum exhibuerat, multorum animas ſuo creatori lucrifecit, & exinde favorem magnum â populo acquiſivit. Sed e diverſo â Clericis, qui ſui confratres eſſe debue-

debuerant in Ecclesia eadem, odium valde magnum incurrit. Ejus comparatione, malorum clericorum vita sordescebat. Qui cum in aperto sanctum virum persequi non auderent, nec eum suo spoliare beneficio & honore, in hypocrisi mendacium contra eum nefandissimum confinxerunt. Nam occulte clavem ad cubiculum viri sancti procurarunt, &, eo absenti, meretricem de die intromiserunt eidem committentes, ut cubiculum intus succederet, & adauxilium ferendum de cubiculo ad plateas clamaret. Quo audito, æmuli, ex insidiis surgendo, quomodo meretrici succurrere vellent, subjunxerunt, cum præmio promisso. Ita ordine factum est. Nam quando meretrix in cubiculo jam accenso clamavit ex insidiis clerici occurrerunt, secularium viciniam in auxilium vocantes. Cumque in cubiculo vidissent meretricem, tota boni viri denigrata est fama· Et ita cedere famæ & loco oportuit innocenter. Tandem finito multo tempore principalis autor hujus nequitiæ in extremæ infirmitatis articulo id sacerdoti est confessus, qui eum absolvere noluit, nisi famam publicè restitueret.

ret. Unde convocatis teſtibus fide dignis, in confuſionem ſuam nequam iſte, ne in æternum poneretur ruborem, faſſus eſt cauſam & ordinem commiſſi facinoris ſicque primum innocentis famam reſtituit.

Reperiuntur præterea *hypocritæ de ſimplicibus hominibus*, l. *ſimulatores* avariſſimi nonnunquam. Sunt enim tres anni vix tranſacti, quando *in civitate Ratisbonenſi* fuit quidam ſenex, qui mendicum ſe ſimulans, & in extrema paupertate conſtitutum, pallidus facie, dorſo recurvus macilentus, totus, & miſerabilis corpore videbatur, ſed tantas clam divitias habuit & in annuis redditibus, ut mihi vere referebatur, ut de tanta rerum copia nobilis aliquis l. miles Germaniæ ſuam perſonam nutrire potuiſſet honeſte. Et tamen his non contentus, tam miſerabiliter vixit mendicando, ut vix aliquis eum intuens, â collatione eleemoſynæ ſe continuiſſet. Unde *Dominus Archidiaconus Barcinonenſis*, qui de eo cum magna impatientia loqui audierat, me præſente eidem mendico, ſtatum ejus ignorans, denarium pro eleemoſyna dedit. At ego, ſcis, dixi,

dixi, cui eleemosynam des? Respondit: Mendico. Cui ego: Imò ditiori forte hujus vici: Iste enim est hypocrita, de quo audisti. Tunc ille mendicum verbis satis primum modestis, deinde, ad iram provocato mendico, eum acerbius verbis flagellare cœpit. Sed nihil profuit. Ex ore enim extraxit, quem ibi absconderat, quasi osculatus esset prædictum denarium, mendicus collatori restituit, & â præsentia nostra protinus de choro fratrum, ubi hæc acciderunt, fugit.

Præterea fide dignorum relatione didici, *nostro tempore* fuisse virum quendam, pecuniis antiquis refertum & infectum, receptum pro Deo in hospitale civitatis Constantiensis. Qui cum diu occultasset ex avaritia magnam multitudinem denariorum puri argenti & veteris, devenit ad extrema, & de farina avenæ sibi pulmentum impatientissimum petiit præparari. Quod cum factum esset, sedit ægrotus solus more solito in lecto, & loco micarum panis minutatim spargere cœpit denarios, quos occultaverat, in pulmentum avenaceum, & cum cochleari avidissime ori imponere.

nere. Sicque miser suffocatus est illico.
Insuper, his inveniuntur hypocritæ longè deteriores, sed hæretici. Omnis quippe hæreticus est hypocrita, in eo, quod Catholicum & virtuosum se, qualis non est, simulat. Sed non omnis hypocrita est hæreticus. Currit namque *hodie* atq; serpit in partibus *Sveviæ* inter quasdam *personas utriusque sexus*, seculares & Ecclesiasticas, religiosos & religiosas, hæresis & hypocrisis tam enormis, ut eam plene, ne aures audientium maculem, non exprimere audeam. Nam sibi licere asserit mentiri ad placitum, pacta nulla servare, occidere etiam innocentissimum, etsi pater foret aut mater. Nunquam jejunat, nisi ut in cibo non deprehendatur ab aliis. Lacticinia & carnes cum ovis comedit quadragesimali tempore. Ubi potest, occulte laborat in festivitatibus Ecclesiæ: Otio vacat diebus aliis. Ceremonias omnes Ecclesiæ tanquam opera animalium hominum, non spiritualium, spernit cordetenus. Et quod deterius est, virginitatis decus, abstinentias vestimentorum, & stratus duritiem, superstitiones corporales esse affirmat, & eisdem resignare docet. Solam *perfectionem* &

virtutem esse autumat, in *contemplatione altissima spiritus*, qui carnem & ossa non habet: Cum tamen ipsi, prout scio, non modo carnales, sed bestialissime vivant. Nam ad tantum *perfectionis apicem* se venisse gloriantur, ut nihil eis pro peccato imputari valeat. Unde pro minimo ducunt, si quando summo Pontifici non obediunt vel aliis pastoribus Ecclesiæ sanctæ. Insuper in fervore coitus maris cum fœmina, ubi etiam secundum Ethnicos ratio absorbetur, & homo bestiis assimilatur, *supremam contemplationem*, & raptum excellentissimum dicunt consistere. Ob quam causam sibi mutuo ad nutum in his obtemperant, quando libet. In quam sectam, heu! multos occulte de numero nobilium & ignobilium, de virginibus & viduis, traxerunt miserabiliter.

Piger. Ut sciamus hujus mali originem, & quæ talium perversorum signa sint & judicia: Quis sit eorum modus pervertendi, quæso edoceas, ut vitemus tales. Malum enim si nescitur, vix aut nullatenus vitatur.

Theolog. Reperi in libro Manuali, quem pro se totum *Dominus Albertus* manu

conſcripſit propria, eum annotaſſe, quod ſuo tempore *Coloniæ* fuerit eadem hæreſis. Unde puncta ſuperaddita ac articulos plures, quàm hic notavi, manu propria præfatus conſcripſit Dominus: Quos prætermiſi. Quia revera ſunt tam blasphemi, & ſubvertentes omnem Remp. & ſtatum Eccleſiæ totius, ut calamo eos manifeſtare erubeſcam. Nec in nequitia pares vidi in libris *Auguſtini*, *Iſiodori* aut *Guidonis*, quorum quemlibet conſtat latiſſime ſcripſiſſe de diverſis hæreſibus. Antiqua eſt igitur hæc peſtis origine, *ad libertatis ſpeciem* tendens. Si verò de veſtitu quæris, habitu, ſcias, uniformi non utuntur, ſed quantumcunque pretioſo & diſſoluto aliquando ſe tegunt, aliquando vero plurimum vili. Utrumque pro loco & tempore, ut prodantur nullatenus. Nam eo ipſo, quod ſe credunt *impeccabiles*, ſine omni timore ſibi licitum putant omnem habitum, quem, ut lateant, crebro variant, alioquin proderentur citius. Cum ſimul ſunt, ſi verba ſcire placet eorum, nonnunquam verbis utuntur adinvicem amatoriis, meretriciis, lenonum morem gerentes. Si verò conveniunt cum aliis, ultra quam credi poteſt *verbis*

utuntur *subtilibus*, *comtis*, *sublimibus*, *spiritualibus & Metaphysicalibus*, *quantum sustinere potest lingua Teutonica*. Adeo, ut eos vix aliquis debite intelligere possit, etiam literatus. Quibus involvunt *de spiritu*, de *abstractione*, de *luminibus variis*, de *personis divinis*, & *de contemplationum gradibus*, altas sententias. Unde quidam *libri Teutonici sermonum subtilium*, eorum malitiæ satis deservire videntur, qui de *talibus loqvuntur vocabulis*, *quos quidam*, *ni fallar*, *fatue vel periculose aut scripserunt aut scribi permiserunt saltem ab aliquibus Beghardis* vel hæreticis, qui certis, honestis & antiquis religionum Doctoribus recte adscripti esse videntur. *Sub prædictis* igitur *verbis* virus suæ pravitatis abscondunt, & suæ malignitatis hæreticæ venenum propinant. Hi pro fundamento sui erroris in suum reprobum detorquent sensum sententias Apostoli: *Si Spiritu ducimini, non estis sub lege. Gal. V.* Non advertentes, quod statim subditur: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria*. Quibus hi pleni sunt. Deinde pro se allegant illud ibidem: *Vos in libertatem vocati estis fratres.* Non attendentes,

tes, quod ſubditur: *Ne libertatem in occaſionem detis carnis.* Et ita, ut finem iſtis demus aliquem, ad necandum ſimplices *verbis ornatis* utuntur, toxicum mortis ibi propinatur. Exercitia corporalia per eos vilipenduntur: Ad meditandum, neſcio, quo ſpiritu, afficiuntur: Et ad opera carnis tandem omnes eorum diſcipuli devolvuntur, licet ſicut tygrides, pleni virtutibus, ſpecietenus tantummodo videantur.

CAPUT VI.

Infamia fœtori comparatur. Quam periculoſum ſit cum fœminis vivere. Quomodo hæretici tales ſoleant ſeducere ad ſpiritum libertatis. Quomodo viri inficiantur ibi, & diſcipulos acquirant defloratos.

QUamvis nidus formicarum odore bono redoleat, tamen ſi ſuper eo ligna nova & tenera, aut ex his lagena facta, terantur duriter & fricentur, fœtorem quendam nobilem contrahere experimur.

Per nidum formicarum *bonorum ſimplicium* habitatio, & per odorem exinde progredientem bonæ famæ notitia deſignatur, ut ſupra notatum eſt. Sed per ligna nova & recentia, corpora deſignari

 putant,

putant, â quibus humor passionum carnalium calore charitatis nondum eductus est. Tales si se tactu l. cohabitatione multa attigerint, haud dubium fœtor venereorum exinde contrahitur. Si igitur ad domum l. habitationem quarumcunque *feminarum*, etiam *sanctarum*, sine evidenti necessitate & utilitate viri l. juvenes, imò senes crebro accesserint, fœtorem suæ famæ faciliter movebunt in naribus alienis, ubi prius, loca vitando talia, Christi bonus odor extiterant. Ita ut de eis dici valeat utrumque, quod olim de filiabus Israel fatuis vaticinatus est *Esaias, c. III. Erit*, inquit, *pro suavi odore fœtor*. Amplexus autem cavendus est in his habitaculis, ubi *dolus* alicujus *hominis* ad decipiendum latet occultius, l. *Dæmonis*, qui â nullo pœne loco secluditur. Alioquin famæ nostræ redolentia cito in fœtorem convertetur. Consilium audias *Eccles.* XI. dicentis: *Non omnem hominem inducas in domum tuam. Multæ enim sunt insidiæ dolosi. Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & sicut perdix inducitur in caveam, & ut caprea in laqueum, sic & cor superborum.* Et bene di-

cit,

cit, *superborum*: Quia in humilitate vera vix aliquis potest decipi: In *superbia* vero, qua quis *vult videri*, & *sibi* sine timore *nimium confidit*, communiter labuntur plures in fœtorem luxuriæ, l. in lepram pravitatis hæreticæ. *Superbia* enim est, quæ sæpe per vitiorum fœculentiam humiliari meretur. Ut in quo quis *latentem superbiam* neglexit agnoscere, apertum nunc carnalium fœtorem intuens humilior studeat resurgere.

Piger. Da aliquod *exemplum* ad propositum.

Theol. Totinde de præsenti materia occurrunt, quanta volumen grande non continere sufficeret. Et ut brevem in hoc dem doctrinam, suadeo fidelissime, ut nunquam longo tempore cum *mulieribus, sanctis* quantumcunque, conversari studeas. Et ubicunque talia fieri perspexeris, si facultas adest, aquam fraternæ correctionis, tanquam igni in domo accensâ, infundere non tarderis. Quia de *omni pœne genere hominum* expertus sum, sæpe prius eos virginalem pudicitiam perdidisse, quam se novissent vulnera veneris l. perfidiæ actum percepisse. Beatus qui legit & audit ac intelligit, se-

quiturque doctrinam Apostoli contra fornicationem brevissimam & utilissimam, imò & efficacissimam. *Fugite*, ait *fornicationem*. Cum enim præsentia sunt corpora maris & fœminæ, facillime impletur illud proverbium: *Perit omne arbitrium, cum res transierit in affectum.*

Novi aliquando virginem divitem, & non infimi status, omnium vicinorum judicio, & meo, devotam valde & castam. Quæ *confessorem* quendam *religiosum* habuit, multa prudentia & probitate pollentem, cui obediebat longo tempore. Vocata est tandem ad quarundam feminarum, nomine devotarum, domunculam, quam quidam, ut videbatur, valde honestus sacerdos secularis intrare solebat, sed revera corruptus erat in his, quæ ad veram fidem pertinent. Deinde cœpit quibusdam ex eis seorsim sumtis doctrinas specialiores tradere de patientia, obedientia: Et de *arte contemplandi* quædam *arduissima* subtexere. Finxit miser, se easdem videre *ad divina magis dispositas*. Hoc *sexum, inanis gloriæ maxime cupidum*, decepit amplius, inter quas præfata *virgo* fuit principalior. Delinire tandem cœpit, verius inficere,

ficere ſacerdos præfatus, usque dum perſuaſit, omni verecundię eſſe abnegandum feminis, quemadmodum Chriſtus nudus pro nobis, ut ait, cruce pendendo fuerit. Et niſi iſta fierent, *perfectionis apicem* â nullo attingi poſſe affirmabat. Exinde autem *de ſexu fragili* quædam devenerunt in tantam ſtultitiam, ut ſe clam coram clericis, in hoc complicibus, paſſim denudarent, ſine carnali commixtione. Tandem perſvaſit, ut euchariſtiæ ſacramentum diviniſſimum, quod ſemel in die ſacerdos vix dignus eſt ſumere, quemadmodum unica die Chriſtus ſe Patri in ara crucis obtulit, id multoties â feminis ſumeretur, eo quod gratia ſacramentalis qualibet communione (ut ajebat) augeretur. Non advertens, id eſſe contra generalem conſvetudinem totius Eccleſiæ. Exinde factum eſt, ut aliquando in loco ſecreto tres feminæ, nudæ totaliter, flectentes genua coram prædicto perfido, euchariſtiæ ſacramentum reciperent, eadem hora & die ultra quinquageſies. Communicabant interea viri, talibus complices, clerici ſcil. ſeculares, fœminis. Et nonnunquam multi cum multis uno in lecto.

Nec ad lapsum carnis, ut fatebantur, procedebant, sed ut passionibus veneris funditus abnegarent, se â seipsis mutuo continebant, verius plus inficiebant. Inter quos continentes iste sacerdos principalis perfectionis esse dicebatur. Adducebantur etiam aliquando clanculum de distantibus religiosarum domibus ad dictam officinam lutosam & porcinam aliæ famosæ in bonis feminæ, quæ *indulgentias Dæmonum*, quas præmisimus, ut domesticæ acquisiverunt. Nam principales autores hujus nequitiæ, disponente Deo, capti postremo, hæresin publicè coacti sunt revocare. Et ita nidus iste in loco uno, nescio num in aliis, dissipatus est cum confusione extrema.

Piger: Miror, quomodo possibile fuerit sine mollitiei sordicie, saltem tales, sic, ut præmisisti, sibi propinquasse mutuo.

Theologus. De fœtore tali loquor invitus, & magis invitus scribo multa. Idcircò verecundiora, quæ se fecisse dicunt sine lapsu carnis, intermisi referre. Sed quantum conjicere potui, non video, quin plures majora ibi crimina perfecerint, quam si operi carnali simpliciter inhæsissent. Et credo insuper, quosdam ex eis,

eis, qui principales in perfidia fuerunt Dæmonis opere, tunc affectos esse, ne moverentur ad naturales & plenos actus incontinentiæ, ut exinde cœcati se passioni eidem crederent, & aliis persvaderent, penitus se mortuos esse. Facillimum enim est Dæmonibus infrigidare, ubi DEUS permiserit. Adimiani hæretici, dudum descripti â veteribus Doctoribus Ecclesiæ, sacrificia nude & orationes esse offerendas Deo, ut isti, suis fieri persvaserunt. Et ex talium radice verisimiliter isti & istæ pullularunt. *Virginem* tamen, de qua retuli, firmiter credo florem suæ pudicitiæ, in bello tali, mirabiliter se protegentem, retinuisse. Hæresiarcham ante fatum corde diligere nunquam potuit: Omni tempori horrorem quendam de eo intra se sensit, qui affectum ejus ad perfidiam amarum reddidit. *Curiositas* autem *& desiderium acquirendæ perfectionis*, ipsi â principio promissæ, eam in vesana societate & communione eucharistiæ præmissis, cœcaverant, & diu retinuerant. A quibus tamen tandem prorsus recessit, & ista mihi patefecit.

Piger. Quod partim omisisti præcedenti capitulo, libens scire vellem, quem

modum

modum decipiendi tenerent hi, quos ibidem malignissimos descripsisti: Ut jacula prævisa scientem minus ferire possent.

Theol. Est quidam de eadem secta perdita, quæ *hodie* ut tygris se ostentat, ut bonos lateat. Nunc seculares, nunc regulares, modò rusticorum, modo vero nobilium vestimenta fert, qui aliquando Begardus fuit, seu Solardus. Hic in eodem statu & habitu, *librorum subtilissimorum, in nostro vulgari idiomate*, ut vereor, periculose *conscriptorum stylum*, & *modum loquendi comtissimum & altissimum didicit*. Sed ubi, nescio, primum infectus fuerit hæresi perniciosissima antedicta. Cujus practica hæc est, & fuit, ad acquirendum discipulos & discipulas. Primum sub specie *devoti fratricelli* domum aliquam *devotarum muliercularum* exploratt. Quam intrando aliquoties privatim, verbum Dei ornatissimis verbis seminat, *de alta perfectione* & *contemplationis gradibus* disserendo. Cui postquam data est crebra audientia, incipit contra exercitia corporalia, videlicet jejunia, abstinentiam, orationes vocales, & similia, invehere exponendo, ea quomodo *inperfectorum* sint propria, & necessa-

cessario dimittenda ab eis, qui perfectam vitam cupiant apprehendere. Ceremoniarum Ecclesiæ quarumcunque, ut de festivitatibus, de audientia multa missarum & divini officii, imó prædicationis pœne nullam existimationem dicit esse habendam, sed quieti corporis & contemplationi jubet pro viribus insistere. Et per similia *sexum fœmineum* faciliter per verba pulcra solet mulcere ad suum favorem. Interea studet, non multas, sed unam præsertim provectæ ætatis aliqualiter, & majori autoritate inter eas fulgentem, vel paucas alias, eligere, quibus aliquoties seorsim facit exhortationes specialiores, ut virus suum eisdem passim infundat. Ubicunque autem quicquam ex sacræ scripturæ dictis sibi per simplices verisimiliter potest objici, illud solvit, ad suam sectam sensum detorquendo. Postremo, quando obedientiam majorem intuetur in his, quæ inescatæ hamo perfidiæ proximiores sunt, *unam* eligit, cum qua, extra testimonium oculorum, secrete loquitur: Et ne turbentur aliæ, neve quis alienus superveniat, custos loci ponitur. His opportunitatibus captam & allectam clarius inficit,

ficit, dicendo, quod corporis integritas & castitas, ceremonia quædam, & exercitium corporale sit, non mentis vera perfectio: Quod oporteat se indifferentem facere, & procul ab omni passione verecundiæ, & timoris: Et quod propriam voluntatem opus sit omnibus abnegare, etiam nude cum viro jacendo si juberetur. Tueri verò castimoniam corporis, vocat propriæ voluntatis usum. Cui perfidæ doctrinæ postquam misera crediderit, audet hereticus, aut infectus â Dæmone, aut aliunde satur libidine, pluribus cum virgine jacere noctibus, in nullo eam violando. Sed ausu dato diutino, tandem recipit thesaurum irrecuperabilem, horâ, qua minime credit. Delinitque postmodum verbis mendacibus, si prædata mœsta fuerit: Ita ut deinceps oneratam peccatis obedire faciat ad placitum, omni, etiam de sua secta poscenti, præsertim cum ad locum vocata fuerit, ubi omnes, & soli de una professione existunt. Solent enim eligere quædam loca inopinatiora malis, ut leprosoria, vel domos sequestratas ab hominibus, ad quas mutatis prius propriis vestibus, ne intrando agno-

scan-

ſcantur, convenire conſveverunt.

Diſtrictum ſcio, ubi *Virgo* quædam (ſi bene memor ſum) *prope ſexagenaria* primo florem perdidit pudicitiæ in conſilio malignantium tali. Nec ullatenus ſibi ſivit perſvadere præfata perfidias eſſe, ſed pertinax in ſecta ſua uſque modo perſeverat. In actibus namque venereis, & in epulationibus, quas faciunt, ubi poſſunt, ſplendidis, dicuntur opere Dæmonis quaſdam *revelationes raras habere.* Quibus illecti tales, velut boni ſpiritus illuminationibus, multæ imperſvaſibiliter adhærent.

Novi aliam, quæ circa 30. ſuæ ætatis annum deflorata per prædictum lupum fuit, & deluſa tempore plurimo, licet immanitas, quã deteſtabatur, vitiorum, per Chriſti gratiam tandem eam compunxerit ad verè pœnitendum.

CAP. VII.

Quam conſultum ſit ſpiritualibus, in domo conſiſtere. Et cur quidam per hæreticos decipiantur faciliter.

QVando formicæ lucri gratia incautæ extra domos ambulant, ſæpe â formicaleone inſidioſe necantur.

Quo

Quo ſvadent formicæ, ut in domo propria quisquam ſtudeat tutius manere. Quia ibi, in vita, corporis vel ſpiritus, multi perſeverarent, quam exeundo perdunt. Corvus enim, qui ex arca dimiſſus eſt, aquis interemtus, nunquam reverſus eſſe ad Noam legitur. Columba prudentior, quæ exivit, obedientiæ cauſa, non reperiens, ubi requieſceret, pes ejus, ad arcam cautè revertitur. Altera verò vice evolans cum ramo virtutis olivæ utiliter rediit. *Geneſ.* 8.

Judith, vidua, ſpecioſiſſima, & divitiis plena, in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa moraretur, habens ſuper lumbos ſuos cilicium. Jejunavit omnibus diebus vitæ ſuæ, præter ſabbatha & Neomenias & feſta domus Iſraël. Per quæ meruit revelationem de victoria Holofernis habere: *Judith*. 8.

Princeps etiam Apoſtolorum, qui perſeverantiæ donum, & ſcripturæ ſacræ notitiam, Spiritu Sancto inſpirante, acceperat, legitur *Act.* 10. in Joppe civitate in domo mari proxima ad ſuperiora, ut oraret, aſcendiſſe, & in exceſſu mentis ſecreta Dei vidiſſe.

Anna

Anna Prophetiſſa, vidua usque ad annos 84. non diſcedebat de templo, jejuniis & obſecrationibus ſerviens, nocte & die. *Lucæ III.* Quæ dicitur ibi Christum Dei filium in humana natura agnoviſſe.

Maria inſuper, cujus vita Marthæ præfertur, quia optimam partem elegit, ſorore exeunte obviam Chriſto, legitur domi ſediſſe, quæ tamen per Magiſtrum vocabatur. *Joh. XI.*

Quod quia Dina non fecit, ſed egreſſa domum ſeu tabernaculum, non, ut viros, ſed mulieres religionis alienæ videret, à Sichem nobili adamatur, & rapta ab eo, vique oppreſſa, virginitatem perdidit. *Geneſ.* 34.

Hinc Apoſtolus diſcipulo, 1. *Timoth.* 5. ſic ſcribit: *Adoleſcentiores viduas devita, cum enim luxuriatæ fuerint, in Chriſto nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, ſimul autem & otioſæ circumire domos diſcunt.* Et 1. *Corinth.* 14. dicit: *Mulieres in Eccleſia taceant. Non enim permittitur eis loqui ſed ſubditæ ſint, ſicut lex dicit. Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent.* Unde ſecum

libenter consistere, & cum timore Domini domum propriam incolere, ornamentum, & custodia præsertim fœminæ summa. Et *Ecclesiast.* 26. sic dicitur: *Gratia super gratiam mulier sancta & pudica. Omnis autem ponderatio non est digna continentis animæ. Sicut sol oriens mundo in altissimis diei: Sic mulieris bonæ species in ornamentum domus ejus.* Periculosum autem est sine evidenti necessitate, aut magna utilitate incaute, domum exire. Quia illud proprium est malarum fœminarum, teste *Salomone*, qui *Proverb.* 5. dicit filio: *Fili mi, favus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus, pedes ejus descendunt in mortem, & ad inferos gressus ejus penetrant, per semitam vitæ non ambulat. Vagi sunt gressus illius & impervestigabiles.* Et ibidem 7. *Si per fenestram*, inquit, *domus meæ & per cancellos perspicio, & considero parvulos, considero vecordem juvenem. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas garrula, & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians.*

Piger.

Piger. Satis probaſti, quam neceſſe ſit & utile in domo conſiſtere. Nunc *exemplo* aliquo, quam periculoſum ſit vagari, velis oſtendere. Et quemadmodum â formicaleone illi devorentur aliquando, quos paulo ſupra denotaſti.

Theologus. Audi ergo, quid acciderit cuidam *fœminæ*, quam tempore præſentis *Baſileenſis concilii* vidi in *civitate Ratisbonenſi*, & juvi in eam inquirere. Fuit erim *viro* hæc ſoluta, nec virum aliquando habuit, nec de incontinentia fuit ſuſpecta, ſed de civitate in civitatem, & de domo in domum ſæpe mutaverat loca: Hæc continuando plurimis annis. Anno autem ætatis ſuæ fere trigeſimo quarto *Ratisbonam* venit, verba ibidem quædam ſatis incauta, quoad fidei normam, emiſit. Propter quod coram vicario Epiſcopi Ratisbonenſis accuſata, ab eodem carcerali cuſtodiæ mancipata eſt. Supervenit interea in negotio Bohemorum miſſus â præfato Generali concilio *Dominus Johannes de Polomar*, Barcionenſis Archidiaconus, vir omni devotione plenus, & tam in divino quam humano jure apprimè eruditus, cujus ego tunc itineris ejusdem *ſocius & collega* extiti. Vocati

igitur sumus ad dictæ feminæ examen, in quo indies probata, inventa est, errasse multipliciter. Nec tamen læsa esse videbatur in cerebro, ad rationis defectum. Quia ad singula sibi objecta valdè astute respondit, & in quæsitis ab ea valde mature, ne ipsi contradiceretur, studuit. Se etiam Dei Spiritum, seu *revelationes divinas habuisse* dixit. Obedire Papæ in his, quæ malè disposuisset, renuit. Se esse beatiorem principibus Apostolorum, dum in via fuerunt, affirmavit. Se inobliquabilem seu impeccabilem esse credidit. Et tandem matrem totius Christi Ecclesiæ, quæ in *Basileensi concilio* repræsentabatur, se esse, verbo & signis capitis sui constanter conclusit. Nitebantur propterea multi, qui præsentes fuerunt, & ego, verbis persvasoriis, ex sacra pagina, ut proterviam ê fœmineo erueremus capite. Sed profectus ibi fuit nullus. Dixit enim voce audaci, se scire, quod in præfatis nullatenus erraret, sed potius sui examinatores. Et ita se ad subeundum ignem pro veritate sua paratam ostendit. His visis, Archi-Diaconus ille ad Doctores tam Theologiæ, quàm aliarum facultatum, quorum multi præsentes erant, ait:

ait: *Videbitis, quod sola vexatio det intellectum.* Unde necesse est, ut per justitiæ publicæ quæstiones ad chordas trahatur lente aliqualiter, prout sexus iste sufferre potest. Vos autem (ait secreto ad me, & ad mei ordinis socium quendam, Lectorem multum devotum & literatum) in istius fœminæ prospectu simuletis quasi nolitis ejus torturam: nec placet intersitis. Ut erga vos benevola ipsa amplius permaneat, & ita per torturam humiliatam magis postmodum idoneam ad convertendum ipsam deprehendetis. Fecimus, & factum est per omnia ut dictum. Quæsitum est ab ea, cum torqueretur, â quo errores suos, & an aliquam discipulam, vel hujusmodi erroris consciam haberet? Quia in his nunquam, nisi negativam prius dederat, quod â nullo homine errores suos didicisset, nec ullam docuisset, sed apud se tacite illa credidisset, fassa, Angelo vel Dei spiritu docente, ut ipsa ait. Torta igitur parumper, nihil novi præteritis addidit, nec quenquam fassa est hominem reum esse, nisi se, constanter asseruit. Et credo, verum dixit. Sed satis humiliata est artuum suorum vexatione. Unde in turrim captivitatis reductam

eadem die ad veſperam viſitavimus, ego & ſocius meus, ad mandatum Domini Archi-Diaconi, miſeram, ſe præ doloribus vix movere valentem. Viſis autem nobis, valde ejulare cœpit, & fidenter conqueri quàm graviter læſa eſſet. Nos verò eam humiliatam eſſe conſiderantes, & eam jam bene præſumere de nobis: Variis hiſtoriis ei oſtendimus, quomodo multi inſignes viri & literati *revelationibus incauti decepti* fuiſſent, & per angelum Satanæ ſeducti: Et quod fragilis ſit ſexus fœmineus, non adjutus ſcripturæ ſacræ teſtimonio, multipliciter perſvaſimus. Tunc per Chriſti gratiam ipſa reſipiſcere cœpit & promittere, quod in omnibus me ſequi vellet & ſocium. Credidit igitur *ſe deceptam* eſſe. Mihi, ut purgaretur animus, confeſſionem fecit ſacramentalem de omnibus â juventute ſua commisſis ſpontaneam, ſeque ad publice revocandum errorem, & ad pœnitendum exhibuit. Et ita tertia die poſtea in civitate Ratisbonenſi, multis præ gaudio & miſericordia flentibus, præmiſſa omnia ad effectum perduxit.

Piger: Cum nihil ſit opertum, quod non etiam in hac vita communiter ad lucem

cem producatur: Eſtne poſtmodum compertum, hanc erroris ſui hæreſiarcham aliquam habuiſſe, vel diſcipulam?

Theol. Nequaquam, ſed ſolum malignum ſpiritum deceptorem habuit, quem *inſtinctu interiori* pro Angelo lucis in *revelationibus* falſò ſuſceperat. Nec cuiquam experto vel literato viro hæc, an â Deo eſſent, ad examinandum ſe exhibuerat, neque divinum adjutorium ſufficienter contra errores ſpiritus invocaverat, nec inſuper acquiſita ſcientia, aut per ſacræ Scripturæ rudimenta ſe juvare poterat. Unde non mirum, quod *proprio confiſa ingenio, decipi tam graviter* potuerit, de ſe præſumendo.

CAPUT VIII.

Per cineres deſignatur humilitas. Superbia meretur illudi. Exemplum de Moniali, quæ ſe morituram falſo prædixit. Et quomodo veri â falſis Prophetis dignoſcantur.

FOrmicæ ubi ſunt nocivæ faciliter fugantur, ſi ibi orbiculariter cineres ſpargantur.

Quo liquido ſignificatur, quod, ubi homines ſimplices proximis volunt eſſe nocivi, non melius, quam humiliatione ſui

& agnitione propriæ fragilitatis â cœptis resipiscant, & ad se revertantur. Cineres enim humilitationem humanæ infirmitatis designant. Unde *Genes.*18. Abraham ad Deum ait, ut humilis exaudiretur: *Loquor ad Deum meum, cum sim pulvis & cinis.* Et Thamar humiliata stupro raterno, 2.*Reg.*13. legitur cineres capiti suo adspersisse. Hinc *Threnorum* 2. de humilitate in captivitate Hierusalem dicitur: *Consperserunt cinere capita sua virgines Hierusalem.* Et Rex Ninivæ humiliter pœnitendo abjecit vestimentum suum â se, & indutus est sacco, & sedit in cinere: *Jonæ III. Quid superbit terra & cinis?* de homine ait *Ecclesia. c. X. Omnis enim caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos agri. Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Dei sufflavit in ea. Vere fœnum est populus. Es. XL. Extinctus cinis erit corpus nostrum,* dixit sapiens: *Sapient. II.* Quando igitur vera cognitione nosmet ipsos humiliter non agnoscimus, protinus superbiâ inflati nobis & proximis cito nocivi esse incipimus. Unde si nos cinere humilitatis adspergere negligimus, divinâ exigente misericordia & justitia, errores, vel aperta vitia sæpe incurrimus, ut humilio-

miliores post lapsum resurgamus, quàm erecti stare videbamur.

Piger. De Petro, Christi Apostolo, *exemplum* est in hoc, & de *Origene*, quorum uterque graviter lapsus est, ut dudum habuimus; sed nova â te aliqua, si habes, audiamus.

Theologus. Fuit paulo ante dictum *Basileense concilium, in civitate Friburgensi*, Constantiensis Diœcesis, in Monasterio S. Claræ, *virgo* quædam juvenis professa, & hodie vivit, soror *Magdalena* nomine. Hæc in *raptibus* & *ecstaticis visionibus*, ac *â sensu alienationibus* in tota adjacente patria famam acquisivit pergrandem. *Rapta* enim aliquando fuit, (ut dicebatur) corpore & anima, vel eisdem se ab hominum conspectu clam subtraxit tribus fere diebus. Intra quos quæsita per omnes monasterii angulos, nullibi reperta esse dicitur. Sed tertia die qua inventa est, venit quædam schedula in medium chori, quasi de cœlo demissa. In qua continebatur, quod sorores omnia temporalia ad ritum sanctorum Patrum servare in communitate incipere, & continuare deberent: alioquin divinam ultionem secuturam. Quo territæ plures, personali-

bus resignabant, & devotius Deo servire moliebantur. Cum igitur fama *Magdalenæ* divulgaretur longius, & illi sorores velut *Dei Prophetissæ* in cunctis crederent, nescio quo ducta spiritu, longe ante festum Nativitatis Christi *prædicere cœpit* assertive, se certa die (quam expressit) singulariter circa festum Epiphaniæ, morituram, corporaliter â seculo hoc migraturam. Quod *fœmineus sexus* statim velut *novæ Prophetissæ credidit*, & in funeralibus præparandis ad nutum obedivit. Jussit enim ipsa *Magdalena* sibi præparari novum & depictum, in quo sepeliretur, de asseribus sarcophagum, candelas post ejus decessum accendendas sufficientes, & similia funeralia. Quæ nova statim ad omnes adjacentes volabant regiones, per Diæceses tres, Constantiensem, Argentinensem & Basileensem. *Crediderunt* antedicto viatico statim plurimi de utroque sexu, *plus* tamen *de fœmineo, qui levis est cordis.* Alii vero quid futurum esset dubitarunt. Appropinquante autem die statuta, magna multitudo venit ex prædictis regionibus in curribus & equis, & pedibus, nobiles, rustici, & Cle-

& Clerici, & Monachi, ſeculares & Ecclesiaſtici non pauci, eventum rei intueri cupientes. Quæ ut audivi, ſatis miratus ſum, & ut certus fierem de gerendis, ex Baſileenſi conventu, unde etiam ad unius diei iter ſolum diſtabam, virum fide dignum, & devotum procuratorem noſtri conventus, fratrem *Joannem* (de quo ſupra libro primo, cap. 9. mentionem feci) Friburgum miſi, eique commiſſi, ut ſpectaculo diligenter adesſet, & quid gereretur, mihi poſtmodum denunciaret. Quod & fecit. Adveniente itaque die, qua *Prophetiſſa* hoc de ſeculo migraturam ſe prædixerat, prudentes viri ſeculares ex civitatis Senatu, ut certitudo facti non fucaretur, & ſi quæ fictio ſubeſſet, notaretur, deputaverunt teſtes idoneos, & Magiſtrum *Paulum*, in medicina ſuum Phyſicum. Qui in pulſu prædictæ notaret ſororis moriturae vitam adeſſe vel abeſſe. Aſtantibus igitur ſororibus omnibus, mane in choro, & dictis viris, & multis aliis maturis, Eccleſiaſticis, & regularibus, plebeis verò extra in Eccleſia tantum prodigium expectantibus, venit ſoror *Magdalena*, caput ſuum in gremium cujusdam

dam sororis inclinavit, extemplo *se raptam in ectasi* vere vel ficte ostendit, & ita immobilis aliquamdiu jacnit. Cumque quædam ambigerent, an mortua esset, an viva, medicus publice pulsum ejus tangens, vitam adesse dixit. Tandem vocem quandam, nullatenus, ut antea, virgineam, sed grossam satis emissit, dicens: Ad sarcophagum! Sed cum populus in Ecclesia, & viri in choro, nulla certa mortis indicia in *Magdalena* ista conspicerent, & cum impatientia diu satis expectassent: Surrexit tandem publice ipsa, & cibum corporis postulavit, nec mortem adfuisse probatum est. Deridere cœperunt se multi tunc mutuo in spectaculo populi, & subsannare in se ipsis suorum cordium levitatem. Alii *raptum* mortem fuisse interpretabantur. Reliqui verò, quibus confusio major adscribi poterat, tergiversationes facti plurimas advexerunt. Tantæ tamen humilitatis opus confusio ista effecit, ut interim, non, sicut antea, hæc *Magdalena* se *prophetissam* ostendat.

Piger. Quid ergo sentis de præfato *vaticinio* istius *mulierculæ*. Num â Deo fuit, â Dæmone, vel â natura, vel ab arte talia fingente?

Theo-

Theologus: Sententiam non præcipito. *Virgo* tamen, ut credo, â juventute per matrem (cujus notitiam bonam habui) ad timendum Deum nutrita eſt. Audivi quod in monaſterio ſe caſte & devote ſimiliter geſſerit. Inſuper conjicio, quod *â natura*, ſicut *& mater*, *imaginationem abſtractisſimam* faciliter â corporalibus habuerit. Anima enim unius dominium habet in corpus ſuum, quod alteri eſſet impoſſibile, ut *B. Auguſt. lib.* 24. *de Civitate Dei* probat, *cap.*23. Ubi ſic dicit: *Hominum quorundam naturas novimus, multum cæteris diſpares, & in ipſa raritate mirabiles*. Nonnulli, ut volunt, de corpore fingunt, quæ alii nullo modo poſſunt, & audita vix credunt. Sunt enim, qui & aures movent, vel ſingulas, vel ambas ſimul. Sunt, qui totam cæſariem, capite immoto, aperte, quantum capilli occupant, deponunt ad frontem, retrahuntque cum volunt. Sunt, qui eorum, quæ devoraverunt incredibiliter plurima & varia, paululum præcordiis contrectatis, tanquam de ſacculo, quicquid placuerit, integerrimum proferunt. Quidam voces avium, pecorumque, & aliorum quorumlibet hominum ſic imitantur, ut niſi videan-

deantur, discerni omnino non possint. Nonnulli ab imo, sine pudore, ita numerosos, pro arbitrio, sonitus edunt, ut ex illa etiam parte cantare videantur. Ipse sum expertus, sudare hominem solere, cum vellet. Notum est, quosdam flere, cum volunt, atque ubertim lacrymas fundere.

Jam illud est multo incredibilius, quod plerique fratres memoria recentissima experti sint. Presbiter fuit quidam, *Restitutus* nomine, in parochia Calamensis Ecclesiæ. Quando ei placebat (rogabatur autem, ut hæc faceret, ab eis, qui rem mirabilem coram scire cupiebant) ad imitatas quasi lamentantis cujuslibet hominis voces, ita se auferebat à sensibus, & jacebat similis mortuo, ut non solum vellicantes atque pungentes minime sentiret, sed aliquando etiam igne ureretur admoto, sine ullo doloris sensu, nisi postmodum ex vulnere. Non autem obticendo, sed non sentiendo, movere corpus ex eo comprobabatur, quod tanquam in defuncto nullus inveniretur anhelitus: Hominum tamen voces si clarius loquerentur, tanquam de longinquo se audisse postea referebat. Hæc *Augustinus*. Tales

Tales igitur, qui ſe â corporeis ſenſibus faciliter per naturam poſſunt alienare, mira in conſpectu aliorum, aut propria induſtria, aut Dæmonum verſutia, aut bonorum Angelorum miniſterio poſſunt efficere. An autem in his, quæ de dicta *Clara* retuli, divinum aliquid in præcedentibus dictis *ecſtaſibus* fuerit, Deo committo. Unum ſcio, quod inſtinctus bonorum ſpirituum veri ſint. Falſi verò â malis immittuntur ſpiritibus, vel â *phantaſiis aſcendunt corporeis*, quibus *multi decipiuntur in variis viſionibus*. Scimus etiam, ubi *verba factis non concordant*, ibi *deceptionem* adeſſe. Unde multum videtur veriſimile, prædictam *puellam* eſſe *deceptam*, cum illi credentibus: Ut etiam indifferenter graves viri autumant, qui ſpectaculo interfuerunt.

Nec *Jonam* quis quærat adducere & *Nathan* pro prædicta *virgine* teſtem in contrarium. Quia &ſi ex magno uſu prophetandi Dei Prophetæ nonnunquam ſuo Spiritu aliter prædixerint, quam rei veritas ſe haberet: Tamen tales (ut *B. Gregorius* ſuper Ezechielis principium per hiſtoriam de David & Nathan probat)

bat) statim *errorem suum corrigunt*, antequam prædicta â se humano spiritu veniant ad effectum. Ista autem, de qua mentionem fecimus, prædixit, se tertia die morituram corporaliter: Mortua vero non est. Quia octo anni jam præterierunt, & adhuc est in humanis, nec â quoquam audivi, quod *se deceptam esse* fateretur.

Bonum ergo *esset, mulierculis in ipsarum assertis visionibus aurem credulam non cito præbere*. Quod quia multi religiosi & clerici advertere intermittunt, idcrico in ruborem extremum coram prudentibus viris dantur aliquoties.

Mater istius *virginis* (prout mihi constat) valde alia via Deo serviendi tam in medio seculi, quam in monasterio nostri ordinis professa, humiliter incessit. Fuit enim vidua juvenis & apta secundis, quas spreverat, nuptiis. Operibus misericordiæ in hospitalibus, licet dives esset, velut ancilla longo tempore se mancipavit. Inter hæc omnia *vitam contemplativam* supra omnes, quas fere vidi viduas devotius duxit. *Instinctibus* variis, quos multipliciter habuit, nisi ad literatorum poneren-

tur

tur examen, non faciliter credidit: Sed an ex Deo essent, probavit. Post copiam verò divitiarum spiritualium, quas in vita usque ad ætatis suæ circiter annum 40. coacervaverat, monasterium jam in provecta ætate (quia *Reformatum* erat) in *Subtilia* videlicet, *in civitate Columbarum*, intravit. Inde ibidem professa, ex obedientia mera *ad reformandum*, in Basilea ad Lapides, cum aliis nostras *sorores reformare* juvit. Ubi sicuti antea *frequenter* in suis devotionibus *alienata sensibus corporeis*, sincero corde, Christo, sine sui ostentatione, vacare studuit. Et quia quodam tempore plus & frequentius inspiratam se esse putabat ad communicandum, quam reliquæ sorores in consvetudine habuerunt, renuente & improbante hoc ejus Confessore discreto: Statim humilitatis spiritu *se errasse* confitebatur.

In his *si filia* (quæ *satis juvenilis erat, quando prophetam se esse dixit*) imitata fuisset *matris humilitatem* & *taciturnitatem*, tutius puto & cum minori confusione sui suorumque ambulasset. Unde eodem tempore, quo *filia* supra dictas *suas revelationes produxit in publicum*, mater, hæc in suo monasterio ad Lapides perci-

piens, multum perterrita est, & prout audivi, *infaustum rei exitum pertimuit.* Et quanquam tantæ laudis vidua fœmina hæc fuerit, *phantasiam tamen quandam fere usque ad ultima suæ vitæ tempora passa est creberrime.* Quæ se conjecturabat aliquando monasterio debere exire, & hospitale quoddam novum construere. Qua in re perpendi valet, *quam faciliter & multipliciter fœmineus sexus aberret, nisi prudens masculinus eum regat.*

Audivi præterea in loco *Basileensis concilii* â venerabili *Magistro Petro*, nostri ordinis, sacræ Theologiæ Professore, Inquisitore provinciæ Poloniæ, quod in sua provincia quædam *Begutta* fere per omnia, sicut supra dicta *Magdalena*, mortem suam ad certam diem prædixerit. Qua nullatenus eveniente, non minorem quam præfata *Magdalena* confusionem pro laude â cunctis reportaverit.

CAPUT IX.

Canibus Hæretici assimilantur. Hæretici in quanta differentia fuerint & malitia in regno Bohemiæ: Et cur aliquoties triumphos contra fideles obtinuerint in bellis.

Formicæ

FOrmicæ dicuntur eſſe in Æthiopia cornutæ & grandes, adeo ut canibus ſimiles in ſint forma, ut *Iſidorus* refert in *libro XII. Etym. cap. III.* cum ſequentibus tribus proprietatibus. *Albertus* denique *libro ſuo de Animali. 6. ſeu ultimo*, ſic dicit: Si credendum eſt his, quæ in epiſtola *Alexandri* de mirabilibus Indiæ ſcribuntur, tunc in India ſunt formicæ magnæ ſicut canes vel vulpes, quatuor crura habentes, & ungves aduncos. Hæc ille. Quibus ſi reſpondet in quantitate corporali interior magnitudo induſtriæ & ingenii, certe aſtutiſſimæ ſunt.

Per canum autem ſimilitudinem, monſtroſam præſertim & inſolitam, non inepte hæretici atroces poſſunt intelligi, â quibus Apoſtolus ad *Philipp. III.* ſuos præmunivit, ubi dicit: *Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem.* Ubi gloſſa: *Videte*, id eſt *cognoſcite, illos eſſe canes, non ratione, ſed conſvetudine, contra inſolitam veritatem latrantes: Hæc eſt enim canum natura, ut cum quibus habent conſvetudinem, ſive boni, ſive mali ſint, non ad eos latrant; Inſolitis autem perſonis viſis, etiam innocenti-*

bus irritentur. Bene ergo canibus comparantur. Quia ſicut canes conſvetudinem magis ſeqvuntur, quam rationem, ita pſeudoapoſtoli conſvetudinis legem tenent contra veritatem irrationabiliter latrant & mordent. Hinc *Matth. VII.* veritas dicit in Evangelio: *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & converſi dirumpant vos.* Super quo *B. Auguſtinus in ſermone Domini in monte* dicit: *Quærendum eſt quid ſanctum ſit, quid margaritæ, quid canes, quid porci. Sanctum eſt, quod corrumpere nefas eſt, cujus ſceleris voluntas rea tenetur. Quamvis illud incorruptibile maneat. Margaritæ autem ſunt quæcunque ſpiritualia, quæ magis æſtimanda ſunt. Licet itaque una eademque res & ſanctum & margarita dici poſſit, tamen ſanctum dicitur ex eo, quod non debet contemni. Canes autem pro impugnatoribus veritatis, porcos, pro contemtoribus poſitos non incongrue accipimus.*

Piger. Hæretici, quos videmus, communiter in noſtris partibus pauci, & occulti ſunt; inermes jam per Chriſti gratiam. Unde modicum puto nunc timen-

mendum est Ecclesiæ. Secus est, quando, ut olim, armata manu se defenderent, in quo injustitia est sævissima, veluti factum ab *Albigensibus*, circa initium nostri Ordinis.

Theol. Miror, quod inaudita mala, quæ fecerunt in regno Bohemiæ hæretici intra paucos annos, oblivioni tradideris.

Piger. Recolo quidem, quod in *Constantiensi generali concilio* damnati fuerint multi articuli, quorum defensores postmodum in Bohemia reperti sunt plurimi. Sed per Dei auxilium armorum ferocitas, prudentiâ *Basileensis concilii* ad nihilum redacta est.

Theol. Multi sunt in regno præfato non ambigo catholici. Sed mihi credas, ibi ignis dudum accensus nondum plene extinctus est, sed in Thaboritis ardet, utinam non in multis aliis.

Piger. Quia scio, quod sæpe, tempore, quo expeditio contra eos fieri debuit, & crux prædicari per Teutoniam, eandem contra eos crucem prædicaveris: Deinde, quando *Basileense concilium generale* eis, ut illuc venirent, intimavit, *ex nuntiis ejusdem concilii multo tempore*

& postmodum nuncius fueris ad eosdem hæreticos, & cum eis crebro conversatus sis: Peto, sectas eorum sub compendio perstringas, ut intelligam.

Theol. Quod petis, voluminis latitudinem exigeret ingentem, si voto tuo annuere possem, ut vellem. Veruntamen ita se eorum clades & ortus habuit. Vivebat *in Anglia* intra 60. annos quidam *secularis sacerdos, artium Professor, acer ingenio, & eloquentia lepidus*, sed errore scriptis, & vita nedum hæreticus, sed hæresiarcha, *Johannes Wicleff* dictus, qui suis libellulis Anglico & latino sermone doctrinâ novâ rempublicam, tam secularium quam Ecclesiasticorum, subvertere molitus est. Hujus articulis quot tunc & postea & modo occulti sint facti hæretici in Anglia, norunt, qui ibi vixerunt. Horum venenum meo tempore quidam *Bohemus* in *Constantiensi concilio generali*, incineratus Magister artium *Hieronymus*, in Anglia studens, avide hausit, & libris & voce propria in primaria civitate Bohemiæ, *in Universitate Pragensi*, postmodum copiose effudit. Dividebatur propterea Universitas prædicta. Et exinde multi ex

ex valentioribus recesserunt Theologis. Deinde Bohemia fere tota rebellare cœpit adversus Romanam Ecclesiam, & errorum doctrinis repleta fere ubique. Totque ibi sectæ hæreticorum extiterunt, ut vix numerari possint. Tres tamen principales durabant diu, veterum videlicet *Pragensium*, qui tolerabiliores erant, *Orphanorum*, & *Thaboritarum*, qui pessimi erant. Incendebant Ecclesias & monasteria. Nullam sanctimonialem, nec religiosum, non Carthusienses, non Reformatos, nec deformatos in regno suo vivere sinebant. Nihil de imaginibus sanctorum, nec de ornamentis Ecclesiarum tenebant, sed omnia ista destruebant, & illicita esse dicebant. Et quod his deterius est, sacerdotes & religiosos plurimos gladio occidebant, alios pollicibus amputatis, ejiciebant, residuos cruciatib⁹ afficiebant, nec non chrismate sacro & sancto oleo (quod nefas è facere, & auditu horrendum) calceos suorum pedum inungebant. Extra regnum & intra multo tempore nulli sexui, nullive ætati, non gradui nec statui catholico parcebant. Et quanquam omnes essent hæretici & schismatici, tamen tam in-

credibili errore divina permissione sunt occœcati pariter & mulctati, ut aliquoties una secta aliam invaderet, & victrix victam occideret, hæreticus hæreticum, & schismaticus schismaticum. Unum tantummodo fuit signum, in quo omnes concordabant, communicare videlicet sub utraque specie in sacramento divinissimo Eucharistiæ, quod multi indignissime sumebant post gravia facinora, sine prævia sacramentali confessione & semota debita reverentia. Alii verò, sacerdotes videlicet multi, missam celebrabant, execrabantur verius, sine altari & vestimentis, sacratis per manus Episcopi. Et quamvis tam divisi inter se essent, ut præmittitur, tamen quando fideles eos invadere constituerant, sicut, Herodes & Pilatus, statim amici facti sunt. Accidit eadem in clade persecutionis hæreticæ quod multos turbavit non modicum, ut, quando armatura fidelium se ad bellandum contra perfidos disposuerat, fere semper fideles territi, terga verterent fugiendo: Licet perfidi prope primum. Pruxis sub Misnensium Principum dominio, in prælio gravi sint fusi, ut circa finem malorum

rum prædictorum, sub *Ducis Johannis de Bavaria* exercitu, vice altera succubuerint. Sub *Ducis* vero *Alberti de Austria* gente aliquoties graves cœdes passi sunt. Nec mirum, si aliquoties peccatores in prælio campum obtinent, vincendo justiores se, qui hoc humiliantur ad emendationem: Ut de cœtu Israel patet contra Benjamitas, qui primum bis victores bonorum: Et ab istis semel tantum victi extiterunt, ut dicitur *Judic.* 20. Et *II. Maccab. 6.* Multi electi fideles sub Antiochi persecutione sævissima velut Dei auxilio privati, in hominum, sed non in Dei oculis, trucidati sunt.

Piger. Certe mirandum, cur divina justitia tam grande malum in tale regnum sævire permiserit, cum tamen ibi prius *simplices* & *nobiles, abstinentias & jejunia in sextis feriis valde dure tenuerint, plus ponderantes esum lacticiniorum vel ovorum in prædictis diebus, quam aliqui curent quibusdam in terris transgressionem jejuniorum Ecclesiæ.*

Theol. Occulta sunt illa Dei judicia, & quis novit sensum Domini? Scimus tamen, quod abstinentia â cibis, de quibus dicis, commendabilis sit. Sed

potius laudanda jugis in victu parsimonia, in usu rerum temporalium humilitas in conversatione tranquillitas, & in labore licito contra iners otium sagacitas. Scimus autem, & id ipsum ipsi Bohemi fatentur publice, quod in terra eorum præ aliis regnis maxima fuerit in cibis & potibus superfluitas, crebra percussion, usque ad effusionem sangvinis, atrocitas, acidiosa in multis sine utilitate otiositas, & ficta perpetrandi venialis pervicacia. Nec tamen putandum est, regnicolas istos solummodo divina ultione percussos. Sunt enim regna alia, quæ hodie adhuc gravibus præmuntur calamitatibus. Quot enim Christianorum millia quæso nostro tempore capta per Turcas, ad terram ethnicorum abducta sunt de regni Hungariæ obedientia? Quot etiam centena millia eodem tempore infra 30. annorum curricula, per Anglos occisa sunt in Francia, & forte paulominus Anglorum â Francigenis? Num ne Ducatus Austriæ, Bavariæ, & Saxoniæ, & Dominia varia finitima Bohemis, infinita mala sunt perpessa â suprafatis hæreticis? Licet luce clarius sit, nullam gentem nostris tem-

temporibus plus esse læsam in anima, in fama, in rebus, simul in divitiis & ædificiis, quam eos, qui extiterunt in præfata calamitate in Bohemia. Cujus rei causa una esse videtur, quia perfidiam suam armis materialibus defenderunt, sicuti *Albigenses* hæretici pari modo fecerunt suo tempore, circa omnes regiones, Tholosanæ adjacentes provinciæ.

CAP. X.

Quod per aurum sacræ scripturæ sapientia designetur. Quod eandem hæretici male accipiant. Et de quodam hæretico perversissimo & cauto, ad fidem converso tandem.

A*Urum* formicæ Indiæ pedibus & arena leguntur *fodere.* Ita supra in *Isidoro* habetur & *Alberto.*

In *fossione* labor intelligitur. Unde villicus iniquitatis, *Lucæ* 16. laborem fugiens ait: *Fodere non valeo, mendicare erubesco.* In *auro* vero sacrum eloquium, vel passio pro Christo tolerata patienter, designatur. Quia sicut aurum omnia metalla valore superat, ita divina scriptura omnes alias sua dignitate supergreditur scientias, teste eo, qui ait *Sap.* 7. *Nec comparavi illi lapidem pretiosum*

tiosum. Quoniam omne aurum in comparatione illius, arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius. Aurum autem sacræ scripturæ reperitur indifferenter, quoad superficiem literæ, & cum scoria verborum difficilium, tam â Catholicis, quam ab hæreticis. Sed aurum tale tantummodo probatum, invenitur in Christi Ecclesia. Unde *B. Jobus. cap.* 28. dicit. *Habet argentum venarum suarum principia, & auro locus est, in quo conflatur.* Ubi Glossa, ex *B. Gregorii* 28. *libro in Moralibus*: Habet argentum venarum suarum principia, acsi dicat: *Qui ad veræ prædicationis verbum se præparat, necesse est, ut â sacris paginis sumat, quæ ad loquendum nobis quasi quædam venæ argenti sunt. Quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus.* Hæretici autem sic de eloquii sui nitore superbiunt, ut nulla sacrorum librorum autoritate solidentur. Et auro locus est: Acsi aperte dicat: *Vera fidelium sapientia, cui universalis Ecclesia locus est, tribulationem nobis persequentibus patitur, sed â cunctis peccatorum sordibus persecutionis nostræ igne purgatur.* Unde scriptum est: In igne

igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. Et auro locus est: In hoc etiam loco hæretici *de sua passione stulta increpantur.* Nam pro Christo sæpe multa patiuntur, *seque eisdem passionibus fieri martyres sperant*, de quibus Paulus: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, nihil mihi prodest, quia non nisi in Ecclesia Catholica veri martyres fiunt.* Dicatur ergo recte, auro etiam locus est, in quo conflatur, in Ecclesia scil. quia solent hæretici de justitia gloriari, & catholicos aut fuisse aut esse iniquos, criminantur. Et ita ex sua doctrina faciunt, contra quod *Apoca. III.* per Angelum Laodiceæ Ecclesiæ dicitur, vice agni immaculati: *Suadeo tibi à me emere aurum ignitum, probatum, ut locuples fias.* Quod consilium super Crœsi divitias est amplexatus, qui ait: *Dilexi mandata tua super aurum & thopasion.* Et is, qui dixit *Sapient.* 7. *Divitias nihil dixi esse in comparatione sapientiæ, quam præposui regnis & sedibus.* Cujus causam subjungit: *Quia venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius.*

Piger.

Piger. Peto, anne sectæ, quas in præcedenti capite descripsisti, aurum illud sacræ scripturæ admiserint, autoritate ejus videlicet & Doctorum Ecclesiæ?

Theol. Magna inter eos in hoc doctrina est & extitit. Dum quidam ex eis non modo textum Novi Test. & Veteris, sed etiam glossas ordinarias, & antiquorum Doctorum ab Ecclesia approbatorum dicta admiserunt, aut talia saltem ad suum erroneum sensum detorserunt. Priores autem sectæ solum nudum textum Novi & Veteris Test. concesserunt, autoritates vero Dionysii, & similes, cum glossis, & *jurium canonicorum* seriem (quæ dixerunt esse *coopertoria Papæ*) penitus abjecerunt. Sed omnes sectæ fere antefatæ *revelationibus quibusdam* erroneis & specialibus, *velut infallibilibus regulis*, in regno suo *divinitus sibi factis*, de suis perversis articulis *decepti* erant, & ita *divinitus se inspiratos* affirmabant, talia prætense probantes per renitentem sacram paginam, & per ejus commentatores. Imo die noctuque multi eorum laborabant, crudelissimis suis affectuum ungvibus de dictæ sacræ scripturæ autoritatibus

pro

pro ſe vetera & nova producere ſpecietenus vel monſtroſe: ſicut formicæ ſolent ex arena aurum ungvibus fodere. In quo labore plurimi ex eis opportunitatem, & copiam ſibi ſubminiſtrantium neceſſaria, ſine defectu habuerunt. Quoniam res librarias & bibliothecas totius Bohemiæ regni, fidelibus clericis & monaſteriis armata manu eripuerunt & retinuerunt, dum ſacerdotes eorum nunquam horas canonicas nec cecinerunt oraverunt vel dixerunt: Dumque victualia in grandi copia rapta â Chriſticolis usque ad nauſeam ſæpe hauſerunt.

Piger. Eſtne aliqua hæreticorum ſecta, quæ de auro ſacri eloquii nihil curet: Videlicet, quæ nec Vetus nec Novum Teſt. neq; eorundem Doctores admittat?

Theol. De nulla jam mihi conſtat. Tamen tempore, quo in Univerſitate Viennenſi legi Biblia vel Sententias, in Hungaria repertus eſt quidam *artium liberalium Baccalaureus & presbyter*, talis hæreticus, de quo tu rimaris. Hic enim tam mirabiliter ſervilis, & adeo ſerviliter mirabilis hæreticus extitit, ut ſecundum, me ſciente, non habuerit. Nam in Univerſitate præfata poſt ſtudium

dium trivii, aliquam diu lectiones, â sacræ Theologiæ Doctoribus nondum infectus, ut postmodum, audivit, postea factus sacerdos, in Hungariam descendit, & ibidem prædicationis officium & collationis sacramentorum exercitium habuit. Interim sciolus, modicum de artibus, displicentiam in ritu fidei Christianæ acquisivit, & syllogizando vel paralogizando potius, secum tacite de articulis fidei & de totius Ecclesiæ ceremoniis conferens, majora sibi hæc videbantur, quam ante, esse deliramenta. Et ut perstringam brevius: Ad hoc miser iste devenit, ut nihil penitus crederet de his, quæ sunt Catholicæ fidei, nisi quousque â naturali Philosopho hæc proprie dictâ demonstratione philosophicâ evidenter & efficaciter probare valeret, veluti demonstrant, unum esse principem totius universi & primam causam. Derisit ergo ceremonias omnes fidelium, parvi pendit doctrinas Christicolarum, sprevit sacramenta Ecclesiæ omnia, Vetus Testamentum non admisit, Novum non magni fecit, utriusque glossas & Doctores pro deliramentis habuit, & omnium eorum imitatores. Sed in his, omnibus,

bus, multis ſacramenta Eccleſiaſtica latens hæreticus miniſtravit, baptismi videlicet, & ſimilium, & ſacræ miſſæ officium ſæpius celebravit. Accidit autem quadam die, ut quidam ad celebrandum miſſæ ſanctæ officium indutus ſacris ad altare iturus ſe diſponeret. Cui ille ait: Viſne iterum conſecrare fatuæ filium? Vel aliud deteſtabile verbum ſimile infelix evomuit. Quam blaſphemiam alter ægre ferens, finitis divinis perfidum privatim adiit, dicens: Dixiſtine mihi celebranti: An fatuæ filium iterato conſecrare vellem? Reſpondit reus, quod ſic, nec negavit, imò plus quam antea de infidelitais toxico evomere cœpit. Quo audito, eſt Epiſcopo proditus, captus, & incarceratus: atque examinatus, repertus eſt, ut præmiſi. Supervenit interea *Legatus totius Germaniæ, Dominus Placentinus, Cardinalis*, cum tribus tam Theologiæ quam juris canonici, devotis, prudentibus & literatiſſimis Profeſſoribus, qui dictum reum in carcere, ut ſalveretur anima, viſitarunt, & piis ſuaſionibus errantem, ut reſipiſceret, reducere curaverunt. Sed nihil penitus in tumido profecerunt.

Nam de ſectis variis *Wickleviſtarum* & *Bohemorum*, quæ tunc florebant, *Waldenſium*, *Arianorum*, *Judæorum*, *Saracenorum*, & quorumcunque perfidorum quæſitus, conſtanter omnes iſtas deriſit, & in ſuo tantummodo errore perſtitit. Verum ut ubique clavum clavo retunderent, artibus videlicet & philoſophia, quibus præfati viri tritiſſimi erant, operam dederunt, ut exinde jacula reciperent, præſertim frater *Jacobus de Clavoro*, noſtri Ordinis, & Magiſter *Martinus de Hiſpania*, ambo ſacræ paginæ Profeſſores, qui errantem argutius aggreſſi ſunt. Licet (ut mihi idem *Magiſter Jacobus* retulit) hæreticus aſtutiſſime & cautiſſime ſibi caveret, ne contradictoria concederet, tamen ſæpe in eisdem deductus eſt ad metas. Ubi cum aliter reſpondere nequiret, ait: *Homines eſtis, non mirum, ſi hominem concluditis.* Cumque hæc lucta multis continuaretur diebus, & perfidus in ſua pertinacia perſeveraret, quin imò diceret, ſe in ſcientia ſua mori velle: Excogitaverunt viri prudentes, animæ miſeri plus faventes, quàm corpori, aliud conſilium. Vinculetur, dicebant ad Epiſcopi Officialem

lem ſecretius, verſipellis iſte arctius, ponatur ad cippum, loris ſtringatur, in his forte pernoctanti vexatio dabit intellectum. Quo per ordinem facto, venerunt ſequenti die ſæpe dicti fideles animæ cyrulogi, videre volentes ſuum ægrotum. Ad quos impatienter clamavit; Me quæſo incinerate, paratus enim ſum, quousq; animam meam fruſtra vexatis? Illi verò fomenta acriora animæ de Ægyptiorum theſauro philoſophico applicantes, oſtenderunt erranti, quam imbecille foret humanum ingenium, quam ars multa, vita brevis, judicium fallax, tempus acutum, & ſimilia: & ut meditaretur in his, iterato reliquerunt, non minus quàm antea vinctum. Proxime verò redeuntes, per divinum lumen inſpiratum, bonum hominem invenerunt. *Vidi* (inquit reus) *quod animæ meæ ſalutem indefeſſe quæratis. Literis eminentes eſtis, & in orbe terrarum celebres. Paratus ſum ingenium meum vobis ſubmittere. Iubete, quod placuerit, quia paratus ſum ſine fictione parere.* Itaque revocare ſuam perfidiam juſſus eſt, & fecit publice. Et ne mundo ulterius ſerviens deciperetur â vanis, petivit in ordine Paulitarum

 recipi

recipi in monasterio, ubi Deo simpliciter & valde devote servitur, in Hungaria, ubi Ordo iste in magno est vigore. Ibi receptus, militavit Christi tyrocinio, de cætero, ut spero, constans & firmus mansurus.

P*iger*. Quid ergo factum est de baptizatis ab eo? Qui enim fide sacramentorum caruit, numquid iterato baptizandi erant?

Theolog. De hoc quæsitus diligenter postmodum, quam videlicet fidem vel intentionem habuerit? Respondit: Quod licet in baptismi efficaciam nullam fidem longo tempore habuerit, tamen facere intenderit hoc, quod credebat Ecclesiam facere: Hocque sufficere ad baptisma conferendum, etiam secundum fidem nostram, se dixit dudum in scholis Theologorum in Vienna audivisse. Et exinde conclusum, & bene, quod sacramentum iterari non debeat, semel, licet â perfido, collatum.

CAPUT XI.

Quæ utilitas ex hæresi sequatur. De deceptis per stigmata Christi fictitia. Quomodo mirabiliter uterque sexus decipiatur. Et de puero in Ravensburg, pro martyre habito.

Monstro-

MOnstrosæ ut canes formicæ Indiæ â se effossum *aurum*, quod eis nihil prodest, aut parum, dicuntur *custodire* diligentius.

Typum iterum hujus gerunt â vera fide Apostatæ. Quia licet in sacro eloquio multum laborent, & libros ejus summa cum diligentia custodiant; tamen ista eis parum aut nihil proficiunt, imò nonnunquam occasione accepta officiunt. Filii autem Ecclesiæ fideles sunt tantummodo, quibus nedum libri sacri tanquam aurum apud hæreticos reperti, prodesse possunt, sed etjam hæreses, & talium articuli, plurimum commoditatis & fructus afferre solent. Nam hæreticorum tempore fideles qui sint, probantur, Doctores Ecclesiæ illuminantur, & de se præsumentes humiliantur. De primo ait Apostolus 1. *Corinth. I. Oportet hæreses esse, ut, qui probati sunt, manifesti fiant.* Ubi dicit glossa: *Non vult Apostolus, nec optat, ut hæreses sint; sed quia sic futurum est, ut dicit.* Et quia hoc utile est. Ad quid autem sit utile, subdit: Ut non tantum reprobi, qui dicunt, ego sum Christus, manifesti fiant hominibus. De secunda dicit ibidem glossa, ex Augusti-

 no:

no: *Multa quidem ad fidem Catholicam pertinentia, dum hæreticorum callida inquietudine exagitantur ut adversus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & prædicantur instantius. Adeoque divina providentia hæreticos multos esse permittit, ut cum insultant nobis, interrogent nos, quæ nescimus, ut vel sic excutiamus pigritiam, & divinas scripturas nosse cupiamus.* De tertio patet Rom. I. in Philosophis, & eadem ratio de Christianis est. Nam, dicit Apostolus, *Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Et dicuntur ibidem miserabilia vitia carnis etiam, in quæ ceciderunt: Quibus inspectis, quia hominum patent oculis, nonnulli humiliores resurgunt, quam ante lapsum, apud se latentes, sibi & aliis innotuerunt.

Piger. Ex ore meo quæstionem rapuisti cujus solutionem â te proposueram sciscitari. Cur videlicet Dominus piissimus super Ecclesiam suam, sponsam electis-

electiſſimam, tot hæreſes graſſari ſinat? Sed quia hæc ſolvendo anticipaſti, nunc utilitatibus antedictis addere *exempla* velis.

Theol. In multis antea dictis, & in ſequentibus intueri poteris hæc. Fuit paulo ante tempus *Conſtantienſis concilii*, prope Conſtantiam, in *Cellis* oppido, *recluſa quædam* magnæ famæ, *contemplatrix*, quæ *multa dicebatur ſanctitate pollere, ſed ab his, qui nullatenus probare norunt ſpiritus, an ex Deo ſint.* Ad hanc, velut *matrem*, de Conſtantienſi *Clero ſeculari* plures & devotiores ſacerdotes, & in vicinis ſimiles, refugium divinæ conſolationis habere dicebantur. Quorum quosdam ſatis novi. Erant etiam quidam ex eis non minimi ſtatus viri. Oſtenderat autem ſe prædicta *femina* ſæpenumero *jacere*, velut *in ecſtaſi*, & in *raptu ecſtatico*. Ex quo reverſa & expergiſcens, ſuis poſtmodum ſecreta, quæ non noverat, dicere ſolebat. His dictis *ſacerdotes quidam, nimium mulierculis credentes, fidem de ſanctitate recluſæ habere cœperunt.* Venitque tempus, quo ab eisdem pro vero in Conſtantienſi civitate vulgabatur, & pro conſtanti, quod in recluſa

prædicta, certa die, quæ nominabatur, quinque Christi stigmatum insignia, in manibus, pedibus, & in corde feminæ certitudinaliter apparerent. Ob quam, die, qua futura erat, non paucæ, sed notabiles personæ seculares & Ecclesiasticæ, ex dicta civitate exeuntes, Cellas venerunt. Interfuerunt etiam huic spectaculo *sacerdotes*, *pseudo-Prophetissæ magnificantes fimbrias*, & advenas duxerunt ad videnda (ut ajebant) Dei mirabilia. In locum igitur venientes, ubi *jacebat*, velut *in raptu*, *immobilis*, *fatua*, nullum signum Christi stigmatum in ea viderunt, nec de prophetatis quicquam aperuit, licet diu esset expectatum. Cumq; tædio aversum populum videret quidam, *novæ contemplatricis sacerdos*, voce magna clamavit: Patientiam habete, expectate quæso, respicite. Quo verbo murmur est coërcitum paulisper. Postremo diei spatio, plurimo populo decedente, nihil nisi *confusio maxima* illata est omnibus, qui *deliramentis fœminæ, & ejus revelationibus crediderunt*. Nam omnes, qui aderant, manifestum deprehendentes mendacium, se venisse, erubuerunt. Fuit præsens his ex parte, piæ memoriæ frater

frater *Henricus de Reinfeldia*, nostri Ordinis, sacræ Theologiæ Professor. Qui coram multitudine statim sermonem inchoavit, quam multiplex esset *spiritus erroris* edocuit, & quam *fatuum* esset faciliter *propriis ingeniis credere*, & in mirabilibus ambulare super se, & talibus insistere. Nec multo post elapso tempore, *ipsa fictrix*, & unus de *fictoribus*, tanquam suspecti de fide, per Officialem Constantiensem, in pœnitentiam & ad revocationem quorundam male assertorum ab eis, cum pudore publice positi sunt. Ut sic quam *debile* sit *nostrum ingenium*, agnoscerent, & in humilitatis spiritu de cætero Deo melius servirent.

Piger. Miror, unde proveniant talium *deceptionum* modi, *præsumtionum* potius, ut *debilis sexus fœmineus tantum de se audeat præsumere*, quantum Christi tyro devotissimus B. Franciscus sibi nunquam arrogasset, in quo tamen signa multa præcesserant, antequam Dei virtus seraphica illi stigmata dilecti filii sensibiliter afferret: Quibus adeptis, omni qua potuit diligentia hunc thesaurum, ne perderet, abscondit.

Theol. Est fœminarum proprium vaneglo-

negloriosarum, ut, postquam sibi viros credulos fecerunt, statim & hinc majora de se præsumere incipiant, favore humanæ laudis deceptæ: quo quanto quis amplius nutritur, tanto per virus inanis gloriæ plus erigitur, usque dum divina providentia deponat potentes de sede, & exaltet humiles. Ut, quam verum sit, intelligatur: Omnis, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.

Exinde normam vivendi in *consiliis dandis fœminis*, patres, pastores, & informatores talium, deberent accipere. Primum, ut *fœminis nullatenus, etiam devotis, sine magna necessitate familiares sint:* Demto, ubi necessitas alterius hominis hoc ex debito charitatis requirit. Quia *conversatio multa cum talibus, in affectu & in moribus fere tantum mutat virilem animum, quantum evnuchatio seu castratio divaricare solet sexum.* Deinde pro regula tenendum est, ut *prudens consiliarius animæ difficillime fœminis credat, quod divinum habeant & prodigiosum instinctum. Præsertim, cum regere Remp.* illis sit prohibitum, animarum omnia jura id eis interdicant. *Talibus enim quæso quid opus est divina revelare? Ubi præ-*

præſertim de neceſſariis, vivendi moraliter, ſufficientem habeant literatorum doctrinam. Poſtremo alia doctrina eſt, ut quicunque religioſus, aut cœlibem vitam eligens, *fœminis, ubi non oportet, etiam ſub prætextu lucri animarum*, multum voluerit eſſe *familiaris*, talis ſuam converſationem ſuſpectam valde habeat, ne caro, non ſpiritus, vel digitus inanis gloriæ, duos luſcos animæ foveat oculos. Quæ *inanis gloria*, quam altam ſibi radicem in mente figat, neſcit inexpertus.

Piger. Valde in *ſexum debilem* impingis. Scire cupio *exemplum*, ubi *maſculinus etiam deſipiat graviter?*

Theol. Supra dixi, me nunquam in *ſexum femineum* unquam velle invehere, ſed in *abuſum ſexus*, bene ab illo & boni creati, de quo dicitur: *Bene omnia fecit. Et vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Veruntamen *maſculinus* ſi errat, tanto à veritate errat deterius, quanto fretus potentia fuerit efficacius. Rem geſtam audi infra decennium.

Fuit in *civitate Ravensburg*, Conſtantienſis diœceſis, *puer* ſcholaris, annorum 13. circiter. Hic aliquibus diebus

ê loco

ê loco sui hospitii perditus, quærebatur ubique diebus multis in præfata civitate. Tandem repertus est extra civitatem jacens in quadam arbore, quæ pinus vocatur, distans â civitate per dimidiam leucam vel integram. Nullum vulnus habuit, nec laqueus, an se jugulasset, vel eum alius, comparuit, nec interfectoris cujusquam vestigium evidens. Cœperunt hunc multi de plebe statim, tanquam martyrem, â Judæis clam occisum, colere, *miracula* ab eo facta mendacissima *fingere*, capellam ligneam erigere & lapideam, coacervare custodes peregrinorum pecuniam novo dedicatam martyri, &, velut summa de martyrio haberetur probatio, duliam ignoto sancto exhibere. Certabant verbis inter se seculares & Ecclesiastici, quisnam puer esset, quibusdam dicentibus, quod opinio de puero bono esset, aliis id contradicentibus & negantibus, & *qui talibus cito credant seducere turbas* affirmantibus. Humatus est in hoc dissidio puer per terræ Balivum, in castro prope, nequenquam locum sepulchri adire sinebat, usque dum veritas rei aperiretur. Sed *plebs credula* putativum martyrem

abne-

abnegare noluit. Nam quia plebs adire nequivit sepulchrum, frequentavit saltem (ut credidit) martyrii locum, pinum videlicet campestrem, sylvestrem potius. Habuit autem puer virum quendam cognatum, qui *se divinitus inspiratum credidit*, ut sub pœna peccati non desisteret, usque dum pinus martyri sanctificaretur. Et his negotiis plurimam attulit difficultatem. Venit tandem ad locum *Imperator, Sigismundus, Romanorum Rex*, circumspectione plenus. Qui diligenter examinatis partibus, & testibus negotii, reperit multimodas ibi intercessisse *fallacias*, fraudes & decipulas. Unde motus, pinum secuit: capellam, quia non consecrata erat, destruxit, & reipublicæ, ne ignotum colerent, penitus interdixit. Et ita *sancti hujus mira cessaverunt*.

Similis *deceptio* facta noviter circa *adorationem cujusdam hostiæ*, in Colonia miraculose (*ut putabatur*) repertæ, & diu â multitudine populi adoratæ, usque dum *dolus in lucem prodiit. Avaritiæ enim gratia id excogitatum est*, ut *in concilio generali Basileensi* de hoc Officialis Coloniensis. *Varentrap*, longam historiam me audiente texuit. Si-

Similiter accidit eodem tempore, *circa Magdeburgensem Ecclesiam, deceptione* simili, quam â quodam *Magistro Henrico*, Canonico ibidem & sacræ paginæ Professore, audivi. De quibus longum nimis esset recitare.

CAPUT XII.

De miraculis, tempore, quo in Bohemia hæretici fuerunt, ostensis, quædam exempla.

HOmines, qui formicis monstrosis aurum eripere moliuntur, per formicas illas usque ad mortem persecutionem patiuntur.

Talismodi nostri temporis hæretici fuerunt, qui contra sanæ doctrinæ defensores mortem eorum machinati sunt, quotiescunque per verba sacræ scripturæ, â perfidis male intellecta, eandem paginam auferre, Catholici conabantur. Inter perfidos enim, juxta lamentum Prophetæ, quoad hoc, in regno Bohemiæ sæpe dicto, ad literam, obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, quia lapides sanctuarii, Doctores Catholici, dispersi sunt in capite omnium platearum. Nec *ullus tandem ibi repertus mansisse sacræ doctrinæ Professor dignoscitur.*

tur. Quinimo, qui nati Bohemi incaute errorem inchoaverant, videntes finem ducere ad mortem, fugiendo de terra, â se male docta publice verbis & scripturis revocarunt.

Piger. Cupio scire, anne eodem tempore aliqua *miracula* inter fideles pro fidei roboratione facta sint alicubi.

Theol. Non destitit Deus fontem suæ misericordiæ tunc emanare super multos fideles super quos gratiose venisse constat. Nam in victoriis nostrorum quibusdam prodigiose satis fideles aliquando triumphum obtinuerunt, ut habes supra de milite nobili, *lib*. 2. *cap*. 8. Cum etiam â finibus Bohemiæ, ê civitate egressi, venissemus, ubi ex parte Basileensis concilii hæreticis audientiam dare si venirent, promisimus: venimus in comitatum Domini Friderici, Marchionis Brandenburgensis, in oppidum ejus, quod Culmbach dicitur, super quo castrum inexpugnabile in alto jacet monticulo, dictum *Plassenberg*. Ibi mirum tale, narrante nobis Marchione, paulo ante evenerat. Intraverant enim hæretici territorium idem cum tanta potentia, cui nullus resistere valuit, & oppi-

oppidum prædictum statim obtinuerunt. Fugerunt igitur de omnibus locis adjacentibus, & de ipso oppido ad castrum, gratia præsidii, Monachi & Clerici, Moniales & Judæi, & vulgus magnum. Interea armigeri, qui erant, in castro, quotidie certo tempore castrum exeuntes, cum balistis & bombardis manualibus, per declivum montis descenderunt supra oppidum, in perfidos jacula pro viribus jacientes, & vice reciproca idem ab hæreticis expectantes. Quadam autem die, cum nostri more solito e castro descenderent, inter se *Judæum* quendam habuerunt, *manualibus bombardis exercitatum.* Videntes hæretici nostros, statim ad Ecclesiam oppidi cucurrerunt, imaginem Christi de monte oliveti, qui ibi effigiatus erat in lapidibus, vel coctis lateribus, ex Ecclesia in plateam, ut nostri conspicerent injuriam, traxerunt. Videntibusque nostris quid maligni, novum prætenderunt: Viderunt, quod ad imaginem salvatoris, manibus protensis orantis, quidam perfidus accessit propius, & educto gladio, clamavit alta voce ad nostros derisorie: Ecce, inquit, Deus vester, si placet, liberet se, & ita illico caput

caput imaginis truncavit. Quo viso, *Judæus* bombardam suam ad jactum dispo-suit, & ad Christianos ait: *Quanquam alterius sim fidei â vobis, tamen pro viribus fidem vestram defendam.* Ignem igitur machina emisit, & primo jactu reum hæreticum, omnibus mirantibus, Judæus tetigit & occidit.

Altera die mirabile aliud contigit. Fuit in castro *fatuus* quidam â nativitate, animosus & loquax, qui quotidie cupiebat cum prædictis armigeris è castro exire, & singulare certamen perfidis minabatur hæreticis intentare. Quamobrem custodiebatur bene, ne exiret castrum. Capta autem quadam die opportunitate, quando portæ custos prope portam non erat, invenit modum, per claves, aut aliter, ita, ut omnibus ignorantibus castrum exiret. Descendit igitur per devexum montis, imò cucurrit, fuste arrepta, prope oppidum, stantes hæreticos importunis verbis & ictibus invasit. Qui eductis gladiis se defenderunt, & fatuum immanissimis vulneribus (quorum cicatrices vidi postmodum) usque ad mortem, ut putabant, percusserunt. Cecidit igitur pauperculus Christi, & recedentibus hæreticis, diu ja-

cuit volutatus in ſangvine proprio. Tandem autem ſumtis viribus, ſurrexit, caſtro appropinquare aſcendendo cœpit. In mœniis cuſtodes ſtupebant, unde & quando fatuus caſtrum exiviſſet. Illi igitur aperientes, lethalibus vulneribus ſauciatum reperierunt. Nam inter cætera loca, circa mammillas totaliter perfoſſus gladiis extitit, qui locus, vulnus cum profundum fuerit, lethalem ſemper ſolet læſionem recipere. Habuit autem fatuus ſemper in ſummo odio Judæos, plus tamen hæreticos. Cumque fuiſſet quidam valde expertus in Chirurgia *Judæus*, pro medico adductus, hunc fatuus velut mortem ad ſe nullatenus appropinquare voluit. Abſit (inquit) ut ab hæretico ſaner, ſed ad coqvum in culina cucurrit, offam eſuriens comedit, & intra paucos dies ſine ligatura & medicinæ arte ſanatus fuit, omnium judicio ſolùm divinitus, nullo fere humano adjutus præſidio.

Fuerunt aliquando *Pragæ*, à *Baſileenſi concilio* miſſi Domini Epiſcopi, Conſtantienſis, provinciæ Rothomagenſis, Epiſcopus Auguſtenſis, Archi-Diaconus Barcinonenſis, Decanus Turonenſis, & multi Doctores divini & humani juris, cum familia

milia multa, ſed humili apparatu omnes & clericali, ut conarentur reducere perfidos, ſub induciis, quas habebant, ad gremium ſanctæ Eccleſiæ. Protelabatur autem dieta multis hebdomadibus & menſibus, propter duritiem perfidorum, & graſſabatur in populo peſtilentia validiſſima, quæ quotidie centena circiter hominum necabat. Spectaculum tunc Deus, mirantibus omnibus perfidis, fecit in hoſpitio noſtrorum, ut, licet in omnibus adjacentibus propinquis & diſtantibus domibus peſtilentia regnaret valide, nunquam tamen domum præfatam fidelium intraret. Nec per totum decurſum præſentiæ eorum quiſquam mortuus, nec peſte in minimo tactus fuit.

Sileo (ne notam incurram favoris exceſſivi) de *Suppriore conventus Frankenſteinenſis, in reformato noſtro ordine*, qui omnibus diebus vitæ ſuæ integer obſervator regulæ ſuæ, & devotus usque ad finem permanſit. Qui in conventu eodem ab hæreticis captus conſtantiſſime fidem Catholicam tenuit, & in ſua patientia tam æquo animo rogum ſuſtinuit, ut perfidi faterentur, ei in mortis periculo ſimilem inter noſtros ſe non reperiſſe.

LIBER QVARTUS.

De mirabilibus perfectorum operationibus.

CAP. I.

De miraculosis perfectorum operationibus. Anima quomodo crescat virtutibus. An feminæ sint viris pejores & incontinentiores.

AGgrediar quartum in ordine libellum, de miraculosis *perfectorum operationibus* principaliter, & de *negligenter agentibus* circa talia. Primo loco de formicis occurrit hæc earum proprietas, quod in processu ætatis suæ multum inter se differant. Quia quædam sunt in ovis, aliæ vermiculi nati noviter: Aliæ verò modo generare possunt, & opera exercere valida.

Profectus in spiritualibus hoc modo nobis insinuatur, ut quemadmodum formicæ crescunt in corpore; ita nos augmentum capiamus in anima. De quo Dei præcursor nobis exempla edidit, ubi de eo *Lucæ* 1. dicitur: *Puer crescebat, & confortabatur spiritu.* Et ibidem cap. 2. de eodem, de quo prædixerat, dicitur

citur: *Puer autem creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientia, & gratia Dei erat in illo.* De duodocenne denique iterum ibi ſequitur: *Jeſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.* Non quod ipſa Chriſti humanitas augmentum gratiæ ſumſerit, ſed, ut *Gregorius Nizianzenus* dicit, quod gratia, quam in ſumma plenitudine in conceptione acceperat, paulatim manifeſtaretur per eum hominibus. Et ut *Theophilus* ſuper eodem ait: Quia *naturalis lex reſpuit hominem ſenſu majore uti, quam ætas corporis patiatur.* Erat itaque verbum factum homo perfectus, cum ſit virtus & ſapientia patris. Verum, quia dandum erat aliquid noſtræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum â videntibus reputaretur, tanquam homo paulatim creſcente corpore manifeſtabat ſe ipſum, & quotidie ſapientior ab audientibus & videntibus cenſebatur. De hoc augmento morali virtutum ita dicit Apoſtolus, *Epheſ.* 4. *Veritatem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus.* Principium autem augmenti hujus virtus ſeminativa eſt verbum Dei. Quod au-

gmentum commendat *Coloss.* 1. ubi ait: *Verbum veritatis Evangelii pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat & crescit in vobis ex ea die, qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate.* Hoc enim semen parit vel fructificat, juxta conditiones mentium, quæ male vel bene excoluntur pluviâ Dei gratiæ, aratro libertatis arbitrii, quod facere potest id quod in se est, utendo bene datis naturalibus, vel negligenter, vel perverse se in istis gerendo. Voluit hoc denotare verbum Dei, â quo omnia verba veritatis primo emanant, cum *Matth.* 13. de seminatore seminante, & de fructu neglecto aut servato, ita parabolam exponendo conclusit: *Qui in terram bonam seminatus est*, hoc est, *qui audit verbum, intelligit, & fructum affert, & facit, aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum.* In his etiam dictis jam allegatis ipse *B. Augustinus*, & imitatores ejus, pedem fixerunt, distingvendo charitatis gradum triplicem, *incipientem*, *proficientem* & *perfectum.* Sicut invenitur etiam in omnibus animalibus ortus eorum, profectus, & perfectio status incrementi.

Piger.

Piger. Valesne de tibi notorum hominum numero quenquam in medium producere, qui â *prima ætate sua statum baptismalis innocentiæ in vitæ spiritualis perfectione usque ad senectutem perduxerit?*

Theol. Cum nemo secundum legem communem noverit, an odio vel amore dignus sit, ut *Salomon* prudentissimus dicit, *Ecclesiastic. c.* nono: *Minus ego de alieno servo judicare audeo.* Veruntamen, quia tamen de *conjectura* humana quæstionem, ut puto, intelligis, tales multos vidi, præsertim de *virginum* dignitate, excellentia ac statu, de quibus nonnullam supra mentionem in locis pluribus feci, & infra faciam, *quæ baptismalem innocentiam servaverunt*, usque ad ultimum senium, & *â mortalibus peccatis innoxiæ* (ut in Domino omnium spero) in abundantia meritorum sepulchrum defunctæ intraverunt.

Piger. Sacræ scripturæ repugnare videris, qui *feminas viris in bonitate præponis.* Numne *Ecclesiastici* 42. dicit sapiens: *Melior est iniquitas viri, quam benefaciens mulier.* Et *Eccles.* 7. dicit: *Virum de mille unum reperi, mulierem*

ex omnibus non inveni. Silentio pertranseo brevitatis gratia, quæ de *feminis* sapientes mala dicunt.

Theol. Non majorem *feminarum* multitudinem quam *virorum* salvo, quia illud agnoscere solius Dei est, de quo oramus. Deus, cui soli cognitus est numerus electorum, in superna felicitate locandus. Sed, quia timor Dei, & verecundia de peccato, ac cessatio â temporalium cura, ac libertatis malæ privatio, plus sibi communiter in locis ubi fui à *fœminis* vendicantur, quam à *viris*: Idcirco de talibus loquor, quarum *notitiam habui* in confessione, & alias. Sit autem, alium quempiam majorem multitudinem *virorum* agnoscere. Quod non nego. Præterea te remitto ad ea, quæ disserui, ubi supra *lib. III. cap.* 4. dixi *non* esse reprehendendum *sexum*, quem Deus creavit, *sed in sexu vitium*, si adesset. Eadem lege, non vir eò bonus est quia homo, sed quia virtuosus.

Ad primam autem auctoritatem respondendo noveris, quod secundum literæ sensum, hæc auctoritas & ejus intellectus â priori versu dependeat & ex eo, quod statim sequitur. Quorum sensus est:

eſt: Quod tutius ſit, quoad caſtitatis cuſtodiam, habitare cum iniquo viro, quam muliere benefaciente. Unde textus ſic ſe habet: *Omnium hominum noli intendere ſpeciei, & in medio mulierum noli commorari. Ex veſtimentis enim procedit tinea, & â muliere iniquitas viri. Melior eſt iniquitas viri, quam mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium.* Hunc ſenſum gloſſa interlinearis innuit, cum capite hujus literæ ſic præmittit: *Docet nos hic puritatem cordis & corporis ſervare.* Tamen gloſſa marginalis alium ſenſum tradit moralem, nec tuo nec meo contrarium propoſito. Ut ſit intellectus literæ: Melior, iſt eſt, utilior eſt iniquitas, id eſt, lapſus viri, ſupple, per diſcretionem poſtmodum humiliter reſurgentis, quam mulier benefaciens, id eſt, quam minus prudens benefaciens, & de benefaciendo indiscrete præſumens. Unde gloſſa dicit: *Vir* in hoc loco fortis & diſcretus vocatur, *mulier* mens infirma & indiſcreta. Et ſæpe contingit, ut diſcretus labatur in culpam, infirmoque exhibeat operationem bonam. Sed indiſcretus de bonis ſuis ſuperbiens gravius cadit. Diſcretus

pœnitens ad diſcretionis regulam redit, & de cætero fortius & cautius agit. Sæpe enim *culpa fortium* fit *occaſio virtutis*, & *virtus infirmorum occaſio peccati.*

Porro ſi ſecunda auctoritate omnes feminas damnare volueris, ipſi Scripturæ ſacræ adverſaberis & ſanctorum catalogo, qui virgines, conjugatas & matronas canoniſat innumera multitudine. Niſi (ut quidam exponunt, & gloſſa innuere videtur) de carentia originalis peccati autoritatem intellexeris, â quo ſolus Chriſtus, homo innoxius extitit, in quo ſcrupulo multorum nunc non ero occupatus. Senſus igitur literæ multiplex eſſe poteſt, & nullus pro tuo intellectu. Primus eſt jam prætactus de originali peccato. Secundus eſt, quod in comparatione virorum paucæ mulieres conſtantes ſint. Unde gloſſa interlinearis dicit: *Mulier* â *mollitie*, molles & inconſtantes ſignat. Et ſecundum hoc, viri inconſtantes (quorum multi ſunt, quia *ſtultorum numerus eſt infinitus Eccleſ.I.*) per mulierem intelligerentur, ſicuti ſexus eſt femineus. Tertius ſenſus eſt literalis, quem gloſſa ſic de auctore autoritatis ipſius exprimit. *Cum vix de paucis viris bonos invene-*

venerim, ita ut in mille unus posset inveniri, mulierem bonam omnino invenire non potui, quia me omnes ad luxuriam, non ad virtutem deduxerunt. Quartus sensus est, quod *mulier ad incontinentiæ vitium pronior sit viro.* Unde glossa subdit: *Cum cor hominis ab adolescentia ad malitiam diligenter sit appositum, & pene omnes offendant Deum: In hac ruina generis humani facilior ad casum est mulier.* Unde poeta: *Varium & mutabile semper fœmina.* Quintus sensus est secundum Nicolaum de Lyra, quod *paucæ mulieres sint virtuosæ, respectu virorum:* Sicut dicitur communiter, *nullum* esse in Ecclesia, quando *valde pauci* sunt ibi, respectu multitudinis, quæ solet convenire. Et per talem modum dicitur 2. *Physicorum*: *Quod modicum distat, quasi nihil putatur.* Sextus sensus est secundum glossam interlinearem, quod per *virum* ratio vel fortis, (nam *vir â virtute* fortes denotat) per *mulierem* sensualitas signetur, cui ratio proponitur. Est autem sensualitas perpetuæ corruptionis, licet ratione possit duci.

Piger. Est ergone peccatum fornicationis vel adulterii in viro majus quàm in femina? *Theol.*

Theol. Respondet *sanctus Doctor in* 4. *distinct.* 35. quod se habeant ut excedentia & excessa. Quia *in muliere est plus de humore*, & ideo magis ducuntur â concupiscentiis. Sed *in viro plus* est *de calore*, qui concupiscentiam excitat. Sed tamen simpliciter loquendo, cæteris paribus, vir *in simplici fornicatione* plus peccat, quàm mulier, quia habet plus de rationis bono, quæ prævalet quibuslibet motibus corporalium passionum. Sed quantum ad *læsionem matrimonii*, plus peccat mulier, quam vir. Tum quia hoc plus est contra legem naturæ: Quia nunquam licuit mulieri habere plures viros: Secus est de viris respectu mulierum: Tum quia magis nocet proli, quam incertam facit. Et quia læsio matrimonii peccatum est gravius, quam simplex fornicatio, ideo simpliciter loquendo *plus peccat mulier adultera, quàm vir adulter*, cæteris paribus. Hæc Tho. Imo *Dominus Albertus* (cui in hac materia, quousque naturalis est, præ multis est credendum) dicit *libro* 9. *de animalibus, tractatu* 1. *cap.* 1. *Quando puellæ castæ sunt, & avertunt animum, servantur usque ad senectam ultimam, ut nunquam polluantur, neque experiantur coitus delectationem*

tionem. Et hoc fit etiam in maribus, sed raro. Quædam autem habent ex vitio complexionis, aliæ ex dispositione complexionis. Et *cap.*2. dicit: Sunt tamen quædam mulieres sicci corporis, quibus uno accidit mense menstruum, & alio non. Et quasdam ego vidi virgines castas, jejuniis & vigiliis macerantes corpora, quibus nunquam accidit menstruum in pluribus mensibus per multos annos, & ex hoc non infirmabantur. Hæc ille. Ex quibus patet, quantum valeat in religiosis virtus temperantiæ, quæ tantam mundiciem nedum in anima, verùm etiam conservat in corpore. Causas autem *in feminis majoris & minoris continentiæ* videre potes ibidem *libro* 18. *Tractatu* 2. *cap.* 4. Cur videlicet virgines aliquando magis tententur, & conjugatæ post plurimam prolificationem minus, & similia. Ex quibus præfatæ virtutis, *temperantiæ*, decus elici potest. Sed nota, quod addit l. c. *Albertus: & avertunt animum à cogitationibus venereis.* Quia ut ibidem præmittit, rememoratio coitus excitat appetitum: quia actus animæ multum variat corpus. Nolo tamen ulterius sordibus venereis occupemur. Ista sufficiant.

CAP.

CAPUT II.

Ova & fœtus spiritus quomodo sint nutriendi. De servientibus aliquando sanctis, sine Eucharistia non migrantibus. Et quod sancti in similibus privilegium dederint eis obsequentibus.

OVa formica generat, quæ colore sunt alba, quantitate parva, rotunda, oblonga & columnalia. Quorum nomine fructus possunt intelligi novelli & teneri. Unde super isto *Job* 39. *Struthio derelinquit in terra ova sua*, tu vero in pulvere calefacis ea: dicit *B. Gregorius* 31. *Lib. Moral.* Quid per ova, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fovenda est, ut ad vivum volatile perducatur. Ova quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta, in viva volatilia convertuntur.

Ita nimirum parvuli auditores ac filii, certum est quod frigidi insensibilesque remaneant, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua Doctorum voce fovendi sunt, usq; dum valeant per intelligentiam vivere, & per contemplationem volare. Ova in terra dereliquisse, est nullum cœlestis vitæ filiis exemplum præbere. Tu forsitan in pul-

pulvere calefacis ea: Ac si dicat: Ut ego, qui ita in pulvere calefacio: quia scil. parvulorum animas, & in medio peccantium positas, amoris mei igne accendo. Quia igitur, juxta istam *B. Gregorii* sententiã, per ova *bonorum operum* fructꝰ exprimuntur, ita per albedinem, parvitatem, & ovorum longitudinem tres conditiones bonis operibus necessariæ intelliguntur; ut sint per *innocentiam* nitida, per *humilitatem* parva, & in *perseverantia* longa. Talia enim opera Deus & ejus sancti remunerare sæpe solent *miraculose* supra legem communem.

Piger. *Exempla* de hoc posco.

Theol. Tempore, quo in *Universitate Coloniensi* nostræ facultatis primum studiosus fui, nobilem novi juvenem, discentem artes, adultum, & in verbis (pædagogo ejus teste, & me, qui confessor ejus fui,) fide dignum valde. Hujus relatione didici, quæ seqvuntur. Fuit, inquit, noviter circa Ercklentum, in partibus inferioribus Alemaniæ, quidam *secularis simplicianus*, qui per orationes & jejunia sæpe solebat *beatæ virgini Barbaræ præstare specialia obsequia*, in quibus ipse exorabat simpliciter, humiliter, & perseve-

veranter, ut ipsi, virginis intercessione, donaretur, sine sacramentis pœnitentiæ & Eucharistiæ ex hac vita non migrare; Premere cœperunt interea terram præfatam, & adjacentem patriam, bella duorum nobilium, se, ubi poterant, in rebus & hominibus invicem invadentium. Captivos autem duxit aliquando alter eorum sui adversarii plures viros, inter quos etiam B. Barbaræ famulus extitit, ut una cum aliis in vinculis teneretur: addebanturque quotidie novi captivi veteribus. Et victus, qui parcissimus fuit & inhumanus, ex gratia non augebatur, sed minuebatur quotidie, adeo, ut præ fame & inedia multi aliquoties mortui in carcere reperirentur, & ne fœtore reliquos læderent, per custodes carceris ejicerentur. Inter deficientes autem præ fame, ille cœpit esse B. Barbaræ fidelis, qui prope ad duodecimum diem vel circiter, ultra humanæ naturæ fortitudinem sine cibo vivebat. Quem cum custodes carceris sæpe vidissent, & judicassent, proxime moriturum, velut alios ejiciendum, protelationem vitæ tandem admirantes, ei dixerunt: Quid, quæsumus, accidit tibi, dicit: Ultra humanam vale-

valetudinem jam tot diebus nihil guſtaſti, mortuo ſimilior es, quàm vivo, nec ulla ſpes eſt de tua valetudine. Unde ergo vivis diutius aliis? Qui reſpondit: Dudum à vobis deſideravi, ut ſacerdote vocato confiterer, & viaticum ſumerem fidelium, ſed proditionem verentes, mihi petitum denegaſtis. B. Barbaræ diu ſervus extiti, quæ me ſine dictis ſacramentis, ſcitote, migrare non ſinit. Quo audito, capitaneum caſtri acceſſerunt, hiſtoriam narraverunt, & difficulter, ut confeſſor admitteretur, obtinuerunt. Confeſſione ſacramentali igitur peracta, mori non potuit, quem B. Virgo ſui ſponſi viatico præmuniri volebat. Nam exeſis fame carnibus, moribundus jacebat, ſanari aliàs nequibat, & mori non poterat. Tunc iterum ad cuſtodes clamavit: Viaticum quæſo per ſacerdotem mihi porrigi curetis, & proculdubio vos faſtidio, & ego mortis doloribus carebo. Admiſſus eſt igitur ſacerdos cum diviniſſimo euchariſtiæ ſacramento. Quo munitus infirmus, ſtatim requievit in pace.

Piger. Hoc loco probare videris, *fidem eſſe adhibendam* quibusdam *novis ſanctorum legendis*, quæ volunt, præmia quædam

dam eos consecuturos, qui certum eis obsequium præstaverint annuatim vel dietim. Quæ tamen quidam Theologiæ tuæ fautores *superstitionem* sæpe *dicunt*, & se in istis fiduciam ponere, *fatuum esse* affirmant. Tum quia talia *non in antiquis* passionalibus & libris, *sed* solum in *novis* reperiri autumant, ab his ficta, qui *in favorem, vel causa avaritiæ* talia *sponte excogitasse* videntur: Tum, quia, si ita est, ut *legendæ* canunt, viventes morituri, sanctæ licet pro se venerantibus orassent, præsumtione tamen dignum acceptasse viderentur: Cum nemo sciat, an odio vel amore dignus. Tum etiam, quia, si talibus speciebus, de adjutorio, in extremis per sanctos habendo, quis, tanquam indubitato id consequeretur, niti posset, ex hoc multi pejus peccarent, cogitantes, si finis bonus erit, totum expeditum erit negotium vivendi.

Theolog. Vellem, mente revolveres id, quod supra *lib.2.c.III.* de fratre miserabiliter mortuo audisti, qui *B. Barbaræ obsequia* neglexit solita. Unde nequaquam eis assentio, quos tu allegas, quos errare puto. Et ut eorum solvam dubia, noveris, similia in antiquis & approbatis libris repe-

reperiri. Nam *Eusebii Cæsariensis Ecclesiastica historia* (quam de Græco in Latinum *B. Hieronymus* transtulit) *lib. VI. de sancta Potannea, nobilissima virgine*, sic habet: Cum Basilides, unus ex his, quibus impleri speculatoris officium mos est, susceptam Potanneam, condemnatam pro fide ad mortem, duceret ad supplicium, ac multitudo impudicorum pariter & impiorum Potanneæ verbis & injuriis conarentur illudere: Aquila etiam judex comminatus esset virginis castitati, quod eam vel crudelissimis gladiatoribus, vel impudicissimis lenonibus daturus esset: *Basilides*, ejus carnifex, abigere impudentius irruentes, ac depellere cœpit, humanitatis & miserationis obtentu. At illa, religiosum viri votum ergase, & propositum humanitatis amplexata: Certus esto, inqvit, qvod, cum abiero ad Dominum meum, sine mora boni hujus tibi remunerationem sim paratura. Migrans autem per picis calidæ superfusionem, die tertia *noctu Basilidi apparuit, & capiti ejus coronam imposuit*, dicens: Deprecatam se pro ipso Dominum, & impetrasse, quod scriptum est: Qui recipit martyrem, mercedem martyris consequetur.

Et addit *Eusebius*, postquam de Basilidis conversione, & pro fide decollatione peroravit: Sed & aliis pluribus per illud tempus persecutionis, scil. apud Alexandriam, *Potannea* condiscipulis suis, cum quibus verbo Dei in Origenis schola operam dederat, simile munus traditur præstitisse, assistens eis *per visum*, & coronas martyrii impetratas â Domino deferens.

Legendam denique *B. Onofrii, Anachoretæ sanctissimi*, scripsit primum, sicut in ritis patrum legimus. *Pafnutius* sanctissimus vir, græco sermone, quam venerabilis prudentissimusque vir *Gregorius* in gestis narravit, & tandem ab alio in Vitis Patrum in latinum est translata. Ubi, sicut in fine habetur: Hæc est, ait *Onofrius*, postulatio mea, quam impetravi â Domino. Si quis oblationem ob amorem nominis mei ante conspectum Domini nostri Jesu Christi immolat, ab omni tempestate Diaboli, & â vinculo pravitatis humanæ liber existet, atque cum sanctis Angelis in regno cœlorum æternæ hæreditatis capax fiet. Si quis oblationem non valet offerre, vel præ inopia redimere, ille pro amore meo, pro amore Domini, eleemosynam pau-

pauperi tribuat, & ego orabo pro eo in conſpectu Dei, ut dignus in cœleſtibus vita ſuperna perfrui valeat. Si quis nec oblationem, nec eleemoſynam poteſt offerre pro charitate mea, incenſum Domino Deo noſtro in odorem ſuavitatis offerat, & ego orabo pro eo, ut gaudium perenne poſſideat. Cui *Paſnutius*: Pater mi, ne iraſcaris, ſi loquar. Si incenſum nec quis habet, nec facultatis aliquid, unde te placare poſſit: Ut tamen tua benedictione non careat, in quacunque tribulatione te invocet? Tunc ille reſpodit: Si quis pauper in deſerto, vel in alio aliquo loco, oblationem aut eleemoſynam, ſeu incenſum non habet ad immolandum, ſurgat, & manus ſuas ad Deum extendat, ter dominicam orationem, pro me cum intenta mente, & nomine ſanctæ Trinitatis, pſallat. Ego verò pro ipſo ad Dominum intercedam, ut vitæ cœleſtis mereatur particeps fieri cum omnibus ſanctis Dei. Hæc ibi.

Præterea publice canitur in Eccleſia communiter, & in noſtro ordine, de *B. Catharina* in laude, in Antiphonis, cum decollari jam debuit: *Expecto pro te gla-*

gladium, JEsu Christe, Rex bone. Tandem meum colloca In paradiso spiritum. Et fac misericordiam meam agentibus memoriam. Vox de cœlo insonuit: Veni electa mea, veni, intra thalamum sponsi tui. Quæ postulas, impetrasti, Qui te laudant, salvi fiant. Et in hymno ibidem dicitur: *Imminente passione, Virgo hæc interserit: Assequatur Jesu bone, Quod â te petierit: Suo quisquis in agone memor mei fuerit. In hoc caput amputatur*, & similia.

Legimus adhuc in *legenda* de sancto fundatore nostri Ordinis, *Dominico*, quod fratres jam moriturum circumstantes, se videntes privari pio patre, amare fleverint. Quos consolans ait: Nolite plorare, filii charissimi, nec vos mea corporalis turbet discessio. In loco, ad quem vado, utilior vobis ero, quàm hic fuerim. Post mortem advocatum me potiorem habebitis, quam in hac vita habere possetis. Nec qvisqvam doctorum, qui in eodem ordine excellentissimi fuerunt, præfatas *legendas* calumniatus est. Dicit insuper *sanctus Doctor in 4. distinct. 15. q. III. art. II.* Quamvis superiores sancti in patria sint magis Deo accepti, quàm inferiores: Utile tamen est etiam mino-

minores ſanctos interdum orare, propter quinque cauſas. Et ſtatim pro tertia aſſignat: Quia quibusdam ſanctis datum eſt in aliquibus ſpecialibus cauſis præcipue patrocinari, ſicut ſancto *Anthonio*, ad ignem infernalem. Hæc ille. Vides igitur, quod vetera ſcripta, quod famoſi viri dicantur ſanctos ſpecialia, de quibus meruerant, pro nobis â Deo obtinuiſſe. Et cũ in luce ſit, Deum per eos ſuper naturam in vita eorum multa prodigia feciſſe: Cur non pari modo credatur, quod de ſua prædeſtinatione certi, ſine humilitatis præjudicio, ab eo, quem ſumme dilexerunt, talia fidenter, de quibus ambigis, precibus obtinuerint? Multi enim, certum eſt, ex ſpeciali privilegio, ſe & in charitate eſſe, & donum perſeverantiæ habituros finaliter, non dubitarunt. Nec tamen in talium *ſanctorum* impetratis *privilegiis* præſumere debemus, ut ſine falſo eis modica exhibendo, tandem omnino ſalvemur, quantumcunque etiam male interim vixerimus. Abſit hic â fidelium cordibus intellectus. Sed Domino Deo, & ejus ſanctis, bona ſpe', ſpecialibus ſervitiis obſequi debemus medio tempore operibus bonis, ſecundum *B. Petri*

mandatum, certam faciendo vocationem nostram.

CAPUT III.

Vita à quo solo proveniat. Quomodo blasphemias quidam didicerint. Quod tria sint vitia, quæ difficillime intermittantur, videlicet Venus, avaritia, & odium, de quibus exempla.

OVa formicarum sunt odorifera, & quibusdam animalibus infirmis medicina. Audisti paulo ante ex Gregorii mente, per ova, opera bona, & per odorem famæ redolentiam, juxta Apostolum debere intelligi, & quod divina protectione muniti, non humana, Dei novelli filii etiam in medio seculi de puerili vita ad robur virile cum virtutum copia crescant.

Piger. Esse *perfectum* in medio nationis pravæ & perversæ, puto plus esse *miraculum*, quàm sit humanum.

Theol. Bene sentis, sed quidam etiam *meo tempore* tales reperti sunt. Fuit enim meo tempore quidam *miles*, in armis utriusque hominis valde exercitatus, *Boarus* nomine, de quo supra *lib.* 1. *c.* 12. mentionem partim feci. Hic in juventute nutritus fuit in cujusdam Comitis curia, ubi blasphemare adeo fuit consvetum, ut

ut in omni dicto pœne verbum blasphemiam notans emitteretur â cæteris nobilibus. Quæ corruptela, puto, *gentem Teuthonicam* invasit ex malo intellectu unius articuli hæresis *Waldensium*, qui est, quod in nullo casu jurare liceat. In *lingva* autem *teuthonica*, quæ in propriis vocabulis multum deficit, idem & unum vocabulum est, *jurare* & *blasphemare*. Et *ut nullus notaretur esse Waldensis*, ex levitateq; mimorum & pravitate evenit, ut blasphemia in verbis, per Christi membra vera vel conficta, honesta, vel verecunda, nimis usitata sit in ore multorum. Habitum hujus vitii pessimi postquam miles se didicit habere, sæpius conscientiâ ductus, firmiter animo statuit talia dediscere & abnegare. Et cum diu secum pugnasset, tamen præcipitio lubricæ lingvæ, & vitio inolito victus frequenter succubuit. Petivit igitur â sacerdote suo confessore, ut sibi pœnitentiam aliquam contra tale vitium injungeret, ut eandem faciens per Dei adjutorium vitium eradicare valeret. Cui confessor satis facilem, nescio quam, satisfactionem injunxit, qui vitium prædictum nonnihil impedivit, sed ad radicem nequaquam devenit. Quod vi-

dens Christi tyro, sibi ipsi pœnitentiam injunxit talem, ut quotiescunque blasphemia aliqua ex ore suo elaberetur, tot diebus deinceps â carnibus abstineret. Et ne ex inadvertentia aliqua inulta maneret blasphemia, famulis suis injunxit stricte, ut vices & numerum notarent blasphemiarum, easdemq; se non celarent. Quas notans Dominus: licet in curia tunc moram traheret cujusdam Principis, qui est Electorum unus sacri Imperii, tamen fere dimidio anno aliquando ex imposita sibi pœnitentia carnes non gustavit. Quâ vexatus, *abstinentiâ* ita per divinam gratiam vitium blasphemiæ eruit radicitus, ut tempore, quo postmodum viri notitiam habui, nec minimum verbum ex ore ejus audiverim, quod præteritum facinus notare valeret.

Audivi â viro quodam *Constantiolo* (si bene memoriæ succurrit) de civitate Augustensi, qui simili assuetus vitio, sibi pœnam talem indixit, ut quoties blasphemia ex ore ejus exiret, statim vel eadem die propriis manibus guttam sangvinis graphio sive stylo ferreo mediante eliceret. Fecit igitur, & sanatus est tandem.

Hoc

Hoc anno de quodam prudenti viro fide digno Senatus oppidi *Memmingen*, Augustensis diœcesis, audivi, quod idem videns blasphemiis se assuetum, voverit, quotiescunque blasphemiam diceret, vel Dei nomen irreverenter nominaret, eadem die se permansurum sine dispensatione absq; vini usu, promiserit. Quo servato, â crimine liberatus sit, & â consuetudine mala.

Rem memoriâ dignam perpetuâ fecit meo tempore *Rex Romanorum*, *Rupertus*, qui antea Comes fuerat Palatinus. Hic vir bonæ fuit conscientiæ, religiosis suam regulam servantibus gratiosissimus, Zelator justitiæ, & persecutor eorum, qui honori derogabant divino. Electus autem Romanorum Rex, civitates imperiales visitare cœpit in negotiis Reip. Cum igitur civitatem intraret Spirensem cum comitatu non exiguo, multitudo proscriptorum & exulantium ex dicta civitate, se ad caballum Regis contulerunt, cui insedit, phaleras & apparatus tetigerunt, & sic civitatem cum Principe intraverunt. Est enim consuetudo *Germaniæ*, ut proscripti è civitatibus sub spe obtinendæ gratiæ per preces

preces intraturi Principis, se eidem jungant intranti civitatem aliquam, & postmodum, actoribus collectis principalibus, Princeps, causis proscriptionum auditis, solet pro reis intercedere, si placet, vel silere, si libet. Senatu igitur civitatum accersito, Rex omnium, qui sub sua tutela civitatem intraverant, causas pœnarum audire volebat primum. Varia igitur referebantur, & diversorum crimina gravia satis, quæ tamen (ut vulgari modo loquamur) non erant infamia, juxta secularem justiciam, ut, de furto, vel de latrocinio ad mortem, quod ibi rotâ vindicatur, de hæresi, de abominabili vitio contra naturam, nec de similibus, sed de aliis criminibus homicidii, vulnerationis, discordiæ & similibus. Tandem autem potiores civitatis, & adjacentium partium amici intercesserunt pro quodam *de Spira* nato, qui una cum aliis civitatem intraverat, vir non infimi generis, ut securus deinceps manere posset. Volente autem religioso Principe omnino causam exilii istius scire dictum est, & verè, quod in ludo blasphemasset Deum non semel, sed sæpe. Tunc Zelo divini honoris motus Rex dixit

dixit intercedendum pro omnibus aliis, isto demto. Alii, inquit, charissimi cives, in homines peccaverunt: Enixe peto, hominibus talibus parcere velitis: Pro isto verò, qui Deum blasphemavit, & in creatorem suum virus suæ iræ effudit, non intercedo. Et ita miser iste exul iterum factus est patria.

Piger. Video, quod opera talium virorum fortium merito comparentur cum ovis odoriferis, quæ intuentes alii ægroti, moribus fomenta & medicamina salutis valent adipisci. Videtur insuper in his magna multorum virorum secularium negligentia, qui in similibus assvefacti vitiis, conatum eadem radicandi vitia adhibere nolunt, vel negligunt.

Theol. Animositas & constantia horum, de quibus audisti, & conatus eorum ad expurgandum vitia, plurimum commendandus est. Sed si gratia DEI non principaliter cooperata fuisset talibus, jugo malitiæ pressi, tales omnes succubuissent. *Sine me* (ait, & bene, veritas) *nihil potestis facere*. Sunt tamen quædam alia *vitia*, *tria* potissimum, nisi magna Dei esset gratia, eradicari vix possent ex hominum cordibus.

bus. *Philocaptio* viri in mulieribus, & mulierum vice versa in viris. *Detentio illicite acquisitarum rerum* temporalium. Et *inveterata ira*, quæ vocatur odium, vel invidia. De postremo mihi occurrit nunc *exemplum*.

Novi aliquando *militem*, in armis strenuum, de Episcopatu Constantiensi. Hic misericors in pauperes, pius in ecclesias, & sacramentis Ecclesiasticis affectus, extitit. Accidit autem, ut qvidam alius ipsi injuriam faceret, potentiâ forte æquali vallatus. Iratus est igitur læsus, & crevit odium, factaque est trabs de festuca. Quod miles intuens, sauciatam videlicet esse propriam animam livore vindictæ, confessorem prudenter adiit, videl. fratrem *Conradum de Prussia, nostri Ordinis primum reformatorem in Teuthonia*, virum omni laude dignum. Qui postquam intellexit animam confitentis esse vulneratam ad mortem, ait: Domine, nisi dimiseris proximo delicta, rancorem scil. salva justitia, quam coram legitimo judice prosequi juste poteris, nec tibi dimittere possum tua peccata. Svasit itaque pater animæ, quæ potuit, sed nihil vel parum profecit, nisi quod reus se patienter

ter retinuit. Nam confeſſor eum non abſolvit, ſed pro ſtigmatibus Chriſti quinque, & inſigniis paſſionis ejus, pro gratia impetranda, quæ cor durum emollirent, quinque orationes dominicas quotidie dicere injunxit. Receſſit igitur miles triſtis & impœnitens, licet injuncta devote perficeret. Vix autem ſex menſes elapſi ſunt, (ut mihi ſponte faſſus eſt) quando rediit compunctus & contritus, & beneficium pœnitentiæ integræ impetravit â Patre præfato.

CAPUT IV.

Filii ſpirituales, quantum diligendi ſint. Et quomodo virgines quædam pro luenda virginitate mortem pro vita præſenti oratione apud Chriſtum obtinuerint.

INcrementum ova formicarum ſuſcipiunt in loco calido, & verſus ſolem, ubi poſita â parentibus, primo in vermes albos, & deinde in formicam perficiuntur. Videtur enim divina inſpiratione minutis his datum animalibus, ut ſentiant, propriam virtutem non ſufficere ad perficiendam prolem, niſi cœleſtium radiorum ſolarium fuerint fota calore. Certum enim eſt, omnem corporalem animantium vitam â ſole provenire primum.

mum. Homo enim generat hominem, & sol: subaudi, disponendo materiam, cui solus Deus animam infundendo, creat, & creando, infundit. De reliquorum verò animalium vita non dubium, quin â solis calore inducatur, & â superioribus simul & inferioribus causis originem habeat: sicut & *B. Dionysius* ostendit *libro de divinis nominibus cap*.4. Hinc de Strutionis ovis idem sentire videtur. Sicut *Job*.19. dicitur. *Tu forsitan in pulvere calefacis ea*, scil. ova Strutionis. Ubi *B.Gregorius* 3. *Moral.* dicit: Quid enim pulvis, nisi peccator intelligatur. Unde & ille hostis peccatoris hujus perditione satiatur. De quo per Prophetam dicitur serpenti: *Pulvis panis ejus.* Quid per pulverem, nisi ipsa iniquorum instabilitas denotatur, de qua David ait: *Non sic impii non sic, sed tanquam pulvis, quem projecit ventus â facie terræ.* Ova ergo Dominus in pulvere derelicta calefacit, quia parvulorum animas prædicatorum suorum sollicitudine destitutas, etiam in medio peccantium positas, amoris sui igne succendit. Hinc est enim, quod plerosque cernimus, & in medio populorum vivere, & tamen vitam torpentis populi non

tene-

tenere. Hinc quosdam conſpicimus, & malorum turmas non fugere, & tamen superno amore flagrare. Hinc eſt, quod plurimos cernamus (ut ita dixerim) in frigore calere. Unde etiam nonnulli inter terrenorum hominum torpores poſiti ſunt: Niſi quia Omnipotens Deus derelicta ova ſcit etiam in pulvere calefacere, & frigoris priſtini inſenſibilitate diſcuſſa, per ſenſum ſpiritus vitalis animare. Ut nequaquam jacentia in infimis torpeant, ſed in viva volatilia verſa, ſeſe ad cœleſtia, contemplando, id eſt, volando moveant.

Piger. Audire deſidero, quomodo *exemplis, noſtro factis tempore*, talia facta velis comprobare.

Theolog. In promtu reſponſum habeo. Anno proxime præterito mihi *Decanus de Iſin, Conſtantienſis diœceſis Presbyter*, verbo & exemplo fide dignus, narravit, quod in oppido *Marckdorff*, unde oriundus erat, in præfata diœceſi conſangvineã habuerit *juvenculam, Bramidanulam* nomine, *virginem* pulcherrimam, & nuptui idoneam, quæ tamen *divina inſpiratione* contra morem ſodalium, & omnium ſuorum amicorum, caſtitatis propoſitum

firmasset animo, ignorantibus multis. Venerunt igitur ad eam consangvinei, qui virginis & suam familiam dilatare statuerant, & eam urserunt, ut nuptui alicujus viri per thorum legitime contrahendum assentiret. Quod illa renuit, dicens, *se Christo, loco viri desponsatam, nec velle nubere alii.* Cumq; quotidie instarent noti ejus, præcipue patruus, ut nuberet, vocavit ipsa præfatum Decanum, velut Dei sacerdotem, & ad eum ait: Quæso, venerabilis Domine, & amice, patruo meo in hac mea extrema necessitate persvadere velis, ut me Christo servire in virginitate permittat. Quia ita illud animo firmiter servare constitui. Ipse enim est principalior patruus, videlicet in quo hæc petitionis meæ residet difficultas. Cum autem hoc peteret Decanus â patruo virginis, iste velut homo seculi respondet: *Nequaquam hoc expedit, fœmina est, melius est, ut nubat, quam in ignominiam nostram, proxime fornicaria pariat.* Hoc responsum cum *virgo* percepisset, nec amplius homine in hac vita se tueri speraret, ad sponsum suum Christum orationibus statim intensissimis confugit, & eidem Domino suam pudicitiam

tiam

tiam, ut illæsa servaretur, commendavit, non dubitans, eum multos modos habere in sua potentia, quibus eam custodiret, sive per vitam, sive per mortem, ad quæ indifferens erat. Et ecce nutu Dei licet prius fortis esset robore, statim infirmari virgo cœpit, & lecto decumbere, *divinaque inspiratione* se sensit brevi ab hac luce recipiendam. Cumque dictus Decanus visitandi gratia ad infirmam accederet mirans de inopinata infirmitate, illa læto ac hilari vultu ei dixit: Domine, te & cognatos interpellavi, ut me in virginitatis proposito servire sineretis. Id mihi denegastis. Sed idem, cui fidem servavi, me exaudivit, clementior existens, quam vos, qui homines estis; Noveritis, quod die proxime læta moriar, â Christo exaudita. Quo viso & audito proruperunt consangvinei in lacrymas, & sequenti die virgo Christi sancte in eo obdormivit, qui est sponsus virginum.

Sunt vix duo anni elapsi, quod ad leucam unam extra *oppidum Columbariense*, Basileensis diœcesis, in loco, qui *Wyle* dicitur, in castro, nobilis quidam cum legitima uxore sua ingenua sederet, secundum seculum quidem honeste conver-

ſantes, ſed qui in filia unica, quam habuerunt, potius humanam gloriam, quàm divinum quæſiſſe videretur honorem. Abundabant enim divitiis, & amicorum copia, ſed unam prolem tantummodo habebant, *virginem*, *Annam* nomine, jam nubilem, quia ætas, venuſtas corporis, & generis nobilitas ibi concordabant. Fuit autem puella â juventute devota Deo, & gratioſa apud homines, pauperibus miſericordiſſima, quindecim annorum circiter ætate, quæ nunquam virum concupierat, ſed virginitatis propoſitum ſemper dilexerat. Solebat enim confiteri pure, & quando *fratres* noſtri *de Columbaria* caſtrum intraverunt, ſummæ deliciæ erant puellæ, audire de divinis exemplis loquentes, & de verbis Evangelicis. Verum, quia parentes totam ſui generis familiam in hac virgine unica, ſi nuberet, ſperabant ſuccreſcere, & ſervari longius in prole: Victi ſucceſſionis deſiderio, qui ſperabant, nuptui traditam imprægnari: Virginem præfatam cuidam nobili conjugem promiſerunt, & contractum, quantum potuerunt, firmarunt, hoc demto, quod virginis nemo auderet quærere propoſitum: Quod plus violentia quadam,

dam, quam matura perſvaſione putabant emolliri poſſe. Præparabantur igitur veſtimenta, & in apparatu omnia futuris neceſſaria nuptiis. Ordinaverant, autem, ut virgo, die quo dari debuit marito, in domum cujusdam nobilis viduæ duceretur, quæ conſenſum procuraret imminentibus nuptiis. Sed is, qui in cœlis eſt, irriſit hæc fraudis commenta, cum puellam, quam elegerat ſibi, mundam habere vellet. Nam præcedentibus octo diebus, ante diem nuptiarum condictarum, virgo ignara fraudis, febre corripitur, & lecto cœpit decumbere, & quotidie invaleſcente morbo, vocatus eſt Confeſſor noſtræ portæ in Columbaria, *Frater Petrus*, ut confeſſionem virginis audiret. Sumtisque eccleſiaſticis ſacramentis aliis per ſuum Paſtorem, vitæ interitus virgini propinquare videbatur. Volens autem mater puellæ amorem virginitatis in filia verius comprobare, ait: *Quæſo te, filia chariſſima, in veritate dicas, jam proxima divino examini, eligisne potius mori, quàm vivere, & maritum aliquem habere legitimum.* Cui virgo reſpondit: *Cum gaudio potius moriar.* Quo facto, devotiſſime virgo vita functa eſt, & po-

ſtridie, eo ſcil. die, quo homini deſponſata terreno, dari ad carnis copulam debuit, Chriſtus eam ſponſam ſibi delectam elegit, & cunctis flentibus vicinis & cognatis ſepulta fuit. Cumque indumentis propriis exuta, funeralibus indui debuit, inventa eſt tenera virgo *in genubus callos*, velut camelus, *contraxiſſe duros ex genuflexionibus* in orationibus crebris. Verum, quia nihil eſt omni quaque, vel vix in hac vita, perfectum, paulo poſt vitæ exitum dictæ virginis, *apparuit iſta virgo* noctu cuidam valde devotæ ſanctimoniali, quæ *Gertrudis* vocabatur, in monaſterio *de Subtilia*, ſita intra Columbarienſe oppidum. Vidit iſta poſt ſe currentem quandam virginem mortuam, quam prius nunquam noverat, â qua cum quæreret, quæ eſſet, reſpondit defuncta: *Ego ſum pridie defuncta Anna, virgo de Wyler* (ita caſtrum patris vocabatur) & unius euchariſtiæ oblatione egeo, quam peto mihi celebrari obtineas â Priore fratrum Prædicatorum. Tunicam autem meliorem, quam habui, matri dicas, quæ me genuit, ut ob reverentiam virginis benedictæ pauperibus eroget. Et ita *viſio diſparuit*, & ſanctimonialis evigilavit.

Cumq;

Cumque nunquam de virgine prius audisset mentionem fieri, nec ejusdem notitiam aut parentum haberet, erubuit *visionem* alicui dicere, quæ, dum altera nocte iterato vidit, ut antea, & tunc compuncta, confessori suo, *fratri Johanni Wolffhardi*, quæ percepit, dixit. Et ita animæ subventum est, prout virgo *in visione* petivit.

CAPUT V.

De zelo educandi fructum animarum, & virtutes, propria exempla castarum virginum ponuntur.

TUrbatâ domo, formicæ ova studiose solent tollere, & ad nidum reportare. In hoc loco fidelitas magna, quam ad fructum habent proprium formicæ, ostenditur, dum persecutionem passæ in exterioribus, ne ova sua lædantur, locis ea commendant tutioribus. In quo plurimum absunt â Strutionis negligentia, quæ ovorum suorum obliviscitur, nec quid de eis fiat, curare videtur. Unde de ea *Job.* 39. dicitur. *Strutio derelinquit in terra ova sua, obliviscitur, quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat.* Ubi *Gregorius lib.* 31. *Moral.* Quid pede, nisi transitus operationis, dicitur. Quid agro, nisi mundus iste, signatur, de quo in Ev-

angelio Dominus dicit: Ager autem est mundus. Quid bestiâ, nisi antiqvus hostis exprimitur, qui in hujus mundi rapinas inminens, humana quotidie morte satiatur. Strutio itaque ova deserens, obliviscitur, quod pes conculcet eam: Quia videlicet hypocritæ eos, quos in conversione filios generant, derelinqvunt, & omnino non curant, ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, pravorum operum exempla pervertant. Si enim ova, quæ gignunt, diligerent, metuerent, ne quis ea perversa opera demonstrando calcaret. Unde adhuc sub Strutionis specie subditur: *Duratur ad filios, quasi non sint sui.* Quem enim caritatis gratia non afficit, proximum suum, etiamsi ipse hunc Deo genuerit, extraneum respicit.

Ita profecto sunt omnes *hypocritæ*, quorum videlicet mentes, dum semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt, & in cunctis, quæ agunt, dum sua semper expetunt, erga affectum proximi nulla charitatis compassione mollescunt. Hinc *B. Job.* ut apud mentis suæ quietem facilius consisteret, *cap.* 29. ait: *Dice-*

Dicebam, in nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies. Ut *B. Gregorius lib. 29. Moral*: dicit: *Quid hoc loco per nidi nomen exprimitur niſi tranquilla fides fidei, qua unusquisque infirmus nutritur.* Multitudo quippe illa bonorum, quæ perſecutionum temporibus fuerit deprehenſa, nutrimentorum ſuorum dies, quaſi in nido, ſicut in loco quietis explere ſe credit. Nam, niſi ſancta Eccleſia infirmos quosque filios nunc in nido pacis enutriret, Pſalmus non diceret: *Etenim paſſer invenit ſibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos ſuos.* Jam quippe domum invenit paſſer, quia externum cœli habitaculum noſter Redemtor intravit, & turtur nidum invenit, quia ſancta Eccleſia amore conditoris affecta, crebris gemitibus utitur, & velut nidum ſibi pacatiſſimam fidei quietem conſtruit, in qua creſcentes filios, quaſi plumantes pullos, usque dum ad ſuperiora evolent, charitatis gremio calefactos fovet. Quia igitur tunc erunt, qui pacis tempore ſe ad ſuperna migrare, id eſt, â nido evolare, crediderunt, vox eorum beati Jobi voce prævenitur, cum ait: *Dicebam, in nidulo meo moriar.*

 Inde

Inde Salomon, *Proverb.* 27. dixit: *Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir, qui relinquit locum suum.* Ubi glossa: *Sicut avis ova vel pullos, quos foverat, raptui exponit: Sic virtutes, in quibus proficiebat, qui deserit, immundis spiritibus prodit!* Unde dicit alibi: *Si spiritus habentis potestatem ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.* Quod est: Si tentatio Diaboli insteterit tibi, ne â bono, quod faciebas, desistas.

Piger. Si ita res se se habet, ut Gregorianas indicasti sententias, quod hypocrita ova fœtibus ferarum committat, qui bona sua opera, vel spirituales filios, quos genuit, mundanorum hominum vitiis subjicit: O, quot hypocritas habemus nostro tempore, qui non imitantes nostrarum formicarum sollicitudinem, bonorum operum ova ad nidum divinæ tuitionis perferunt, sed more Strutionum crudelium sua ova derelinqvunt debitorum operum.

Theol. Benè & piè gemis. *Quia Prælatos* multarum diœcesium, & *pastores* monasteriorum multorum, ita heu videmus se gerere, ut hi, qui in medio seculi habitant, nullius religionis voto astricti, majo-

majorem ſæpe ad animarum ſalutem zelum habere videantur, quam hi, qui Euchariſtiæ ſacramento diviniſſimo per altaris officium quotidie appropinquant.

Fuerunt *duæ virgines*, uterinæ ſorores, virgines ſpecioſæ, meo tempore ſimul una in domo, prope metas Conſtantienſis diœceſis, verſus *Atheſim*. Quarum junior *Anna*, ſenior verò *Margaretha* vocabatur. De ruſticano quidem genere genitæ, ſi caro inſpicitur, ſed nobiles virtute, ſi morum bonitas penſatur. *Junior tantæ ſimplicitatis* fuit in his, quæ ad mundum pertinent, ut vix recolam, illi parem me vidiſſe. Nam *in numerandi arte*, qua infantes (ut ita dicam) prope triti ſunt, *ultra denarium neſciebat bene numerare*, & tamen in his, quæ ad Deum attinent, multarum homiliarum ſententias, & quicquid de neceſſitate ad veri Chriſtiani rudimenta pertinet, ut de oratione dominica, de ſymbolo Apoſtolorum, & de decalogo, & ſimilibus, nihil eam latebat, quia, velut mundum animal, pectus virgineum talia die & nocte ruminabat.

Senior verò naturali ingenio, & quantum datum eſt intueri extrinſecus, in gra-

gratiosis juniorem sororem moribus longe anteibat. Hæc primum existens nubilis, persecutiones plurimas sustinebat â quodam Christiano, nobili solo nomine, sed re ipsa tyranno, qui ipsam intuens, esse pulchram facie, & prolificationi accommodam, velut servam, quæ tamen libera re & suo cognomine erat, matrimonio copulare gestiebat, ut exinde servos plures sibi coacervaret. Renitebatur *virgo devota*, quantum valuit, quia virginitatem Deo in tenella ætate *divinitus inspirata* dedicaverat. Insidiabatur ê diverso tyrannus, domum virginis crebro juvenculorum immissionibus perturbando, adeo, ut aliquando, nisi divinitus adjuta fuisset per fugam loci, ab apparitoribus præfati nobilis capta & in vincula conjecta fuisset, dum in mariti cujusdam copulam consentiret. Hæc tamen ita constanter, dum in castitatis perseverat proposito, tandem innupta sedere permissa est in suo tugurio, quod situm erat in villa quadam, tam desertis locis & sylvis propinqua, ut solum illud dicatur â vulgo *finis panis*, quia ibi nec hordeum pro jumentorum pabulo potest crescere, ex algore nivialium montium æternorum pro-

proxime adjacentium. Accidit autem æstate quadam, ut festivo die valde inopinato tempestas tam valida prope villam insurgeret in aëre, ut vix similem se vidisse testetur virgo. Advexit per torrentem, qui per villam aliàs leniter solebat currere, tam ingentes lapides, ut in momento, nedum per inundantiam aquarum rapidarum, jam tuguria pauperum everti, sed etiam per lapides homines necari subito, & submergi viderentur humanâ conjecturâ. In qua calamitate virgo res & corpora parvi pendens, solum dolebat perituras animas rusticanorum hominum, quos paulo rationabilius aliquando quàm bestias viderat vivere. Nam principaliter verebatur, ex subitanea morte sine contritione morientes pœnas perpetuas ipso divino judicio esse luituros. Visis igitur his periculis, dum sub suæ domus virgo stetit janua, cucurrit motu velocissimo ad cellulam, ubi Creatori meditabunda orationum suffragia solebat ante crucifixum quoddam sculptum offerre, quod valde diligebat. Illud etiam summa cum festinatione arripuit, redeundoque contra auram horridissimam crucifixum præfatum erexit, & ma-

& magnis cum gemitibus oravit: Obsecro te, clementissime Domine, qui nos pretioso tuo sangvine redemisti per crucem, tempestatem hanc in aëre & in terra ita temperare velis, ut plane nullius hominis ad mortem periculum existat, de rebus aliis fortunæ tua voluntas fuit. Et ecce in eodem puncto aura divisa est in aëre, & serena facta, torrens verò illico imminutus. Et ita tanquam ova quædam tenera, omnium hominum in loco præfato degentium animas, hæc virgo, velut formica fidelissima, ad nidum quietis orationis suæ studio reportavit.

Piger. Scire cupio, anne talium *sanctarum virginum* bono vitæ initio finis postmodum responderit.

Theol. Ambæ postmodum oppidum inperiale, quod *Campidona* dicitur, ut facilius ibi pabulo divini verbi in prædicationibus saginarentur, cum suis utensilibus intraverunt. Et ibi primum *senior*, jam omnium fere tentationum genere probata, nutrix mater spiritualis & genitrix facta est multarum virginum. Sicque febre prius correpta, tandem sancte sumtis omnibus Ecclesiasticis sacramentis, feliciter migravit ad Dominum.

num. Deinde *junior*, sed jam facta grandæva, pari modo finem vitæ conclusit. Cum autem ipsis viventibus in illis regionibus primò prædicarem, *senior* ad me consilii gratia, *ne deciperetur*, venit, mihi historiam de crucifixi adorationis, de qua dixi, texuit, & anne aliquid *superstitionis* in opere comisisset, simplici, ut puto, animo quæsivit. Cum enim illæ regiones sint montosæ, & in *Alpium habitationibus superstitiones sint multiplicatæ*: Audiens virgo prædicari contra *superstitionum genera*, timebat, sicut pia mens solebat facere, ne culpa ibi esset, ubi meritum grande extitit. Et ideo, ne deciperetur in simili, â me, an licita essent, talia humiliter quæsivit.

Vivit in eadem patria hodie *virgo* alia, *Elisabeth* nomine, jam puto quinquagenaria, quæ laboribus manuum suarum, junior existens, victum quæsivit tenuissimum, & in villa ubi domicilium habet, jam plurimis annis ægrota, necessario de aliena stipe in sancta vita nutritur, sed rebus, ultra quam credi potest, paupercula est. Hæc cum junior esset & *valde simplex*, & recta, sicut & est hodie, videns, quod pestilentia epi-

dimiæ

dimiæ multos in vicinia necaret, cogitavit in villam certam transferre locum habitationis, ubi aëris infectio tunc non ſentiebatur. Timuit tamen illuc ire, dubitans, an caſtitatis ibi cuſtodes forte haberet, cui multi inſidiabantur. *Vidit* autem quadam die in oratione conſtituta, quod fulmen quoddam magnum eidem loco immitteretur. Et ſubito innocenti incidit virgini, quod epidemiæ morbus ibidem vaſtare deberet multos & conſumere. Ita etiam poſtmodum factum eſt, ut rei probavit eventus. Et, ut pie credo, ex multis aliis hujus virginis ſanctis operibus & *inſtinctibus*, ſpiritu bono mota fuit, ut ſic in nidulo ſuo opera bona fovendo, creatori ſuo quiete ſerviret.

CAPUT VI.

Herbæ & earum fructus & ſuccus quid ſignificent. De diſcenda ſapientia ex mirabilibus Dei, in lignis & lapidibus, per imagines naturaliter productas.

CIbi formicarum ſunt fructus, & herbarum ſucci, quarum etiam partes ſeparant, & cum eis ad nidum revertuntur.

Per fructus in ſacro eloquio aliquando opera, nonnunquam verò delectatio, quæ veram

veram ſapientiam ſequitur, deſignatur: Unde Salvator ait: *A fructibus eorum cognoſcetis eos.* Et *Eccl.* 24. dicit Sapientia æterna: *Ego quaſi vitis fructificavi ſuavitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honeſtatis.* De hujus fructus ſapore anima gloriatur, *Canticorum II.* ubi dicit; *Sicut malus inter ligna ſylvarum, ſic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius quem deſiderabam ſedi, & fructus ejus dulcis gutturi meo.* Et *Proverb.* 30. *Beatus homo, qui invenit ſapientiam, & cui affluit prudentia. Melior eſt acquiſitio ejus negotiatione argenti & auri, primi & puriſſimi fructus ejus. Fructus enim juſti lignum vitæ: qui ſuſcipit animas, ſapiens eſt. Sapient.* II.

Per herbas etiam *ſcientia* deſignatur. Unde ſicut dicitur *Job.* 38. *Producet herbas virentes Deus.* Dicit *B. Gregorius lib.* 29. *Moralium.* Herbam aliquando, id eſt, ſcientiam atque doctrinam æternæ viriditatis accipimus, ſicut per *Jeremiam* dicitur: *Onagri ſteterunt in rupibus, traxerunt ventos, quaſi Dracones; defecerunt oculi eorum, quia non erat herba.* Hoc igitur loco quid aliud per virentes herbas, niſi ſanctæ doctrinæ ſcientiam, vel

congruas operationes accipimus. Deserta igitur terra compluitur,ut ab ea virentes herbæ producantur. Quia, dum sanctæ prædicationis imbrem gentilitas percepit, & vitæ opera & doctrinæ verba germinavit. Formicæ igitur tunc de fructibus vel succo herbarum edunt, quando prudentes quique fideles de rebus â Deo mirabiliter creatis scientiam aliquam devote Creatori serviendi accipiunt. *Effudit* enim *sapientia illa, per quam cuncta creata sunt, suam sapientiam super omnia opera sua, & super omnem carnem*, ut dicitur *Eccles. I.*

Piger. Doce ergo, quomodo *in rebus mirabilibus* vel creaturis quibuslibet, sapientiam alicujus devotionis aut bonæ operationis acquiramus.

Theol. Credere debes, omnia â summo rerum cardine Deo creata pudentibus esse, qui debite ea intueantur, quasi quædam vestigia, Deum & divina venandi: *Lucernas* namque, ad felicitatẽ acquirendam accensas, *specula* divinæ sapientiæ, *vasa* rebus divinis referta, *digitos*, nobis summum bonum præmonstrantes, *libros*, Dei sapientiam continentes, & velut famulos vel *nuncios* supre-

ſupremi Domini. Unde contra eos, qui talia in creaturis Dei non conſiderant, dicitur *Sapient.* 13. *Vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſapientia Dei, & ex his, quæ videntur, non potuerunt eum agnoſcere, qui eſt:* Neque operibus attendentes agnoverunt, quis eſſet artifex. Teſtis eſt horum, qui dicit *Rom.* 1. *Invisibilia Dei â creatione mundi per ea, quæ facta ſunt, intellectu perſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus, & divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles*, videlicet Philoſophi. Sed inſipientibus iſta omnia per eorum abuſum vertuntur in toxicum & venenum, juxta illud *Sapient.* 14. *Creaturæ Dei in odium factæ*, & *in tentationem animæ omnium hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium.*

Piger. Da *exempla* aliqua ſpecialia.

Theol. Sunt vix duodecim anni elapſi, quando non longe â civitate *Nurenbergenſi*, in diœceſi Bambergenſi, *pomus* crevit in loco campeſtri & communi, quæ multis annis, ut ſequitur, in vigore permanſit. Hæc autem *arbor* ſuper omnia, quæ noſtris audivimus temporibus *mirabilis conditionis* extitit. Nam in æſtatis principio, in vere floruit

fronduit, & circa autumnum, more aliarum arborum, poma tulit. Porro annuatim in austerrima & inclementissima *hyeme*, semper, & solum in nocte Nativitatis Christi, quando virgo virginum, salvo integritatis flore, Dei genuit filium, *pomella virentia* in quantitate artus unius virilis digiti produxit. Est autem tunc patria ad duos menses, ante, & post ad totidem, & esse solet, nivibus profundis tecta, congelationibus clausa & ventis rigidissimis perflata, & incommoda eadem omnia fruticeta unâ cum arboribus patiuntur eodem tempore. Stuporem autem augebat *prodigii*, quod nec antea nec postea, sed duntaxat præfata nocte sanctissima pomella germinaverint. Non enim, sicut arbores hortenses cæteræ fimo nutriebatur, non circumfodiebatur sarculo, nec sepi circumdata erat aliqua. Solebant propterea quotannis ex *civitate Nurenbergensi* & adjacentibus locis Diœcesis Bambergensis, plures dictorum fide dignissimi testes accurrere, & tota vigilare nocte, ut rei veritatem probarent. Est enim per omnia *similis arbor in alio loco dictæ diœcesis.*

Vidi

Vidi ego præberi ad videndum in oppido *Forchem*, dictæ diœcesis, ejusdem pomi pomellum magistro ordinis nostri generali *Bartholomæo Texerii.*

Fuerunt præterea, *tempore Constantiensis concilii* in eodem plures viri fide digni, præsertim Dominus E*piscopus Rigensis*, Doctor divini & humani juris æstimatissimus, qui testes hujusmodi *prodigii* existentes, multos hæc credere fecerunt, qui antea fidem de eo negabant penitus.

Idem me præsente propositum est pari modo in loco *Basileensis concilii*, coram multis doctoribus sacræ paginæ & juris canonici, ac Artistis & philosophis. Nec ab aliquo audivi, qui mere naturali hoc posset operi rationabiliter attribuere. Legi præterea in *libro de Vegetabilibus & plantis Dominum Albertum, naturæ totius secretarium*, in quo nihil hujus causæ potui invenire. Et prout in priori *Concilio*, scil. *Constantiensi*, â quodam Professore Theologiæ & artium valde devoto percepi vivæ vocis oraculo, Dei sapientia verisimiliter ista fecit *in loco rudis & simplicis populi*, ut arbore, oculis hominum proposita, facilius manu

 duce-

ducerentur ad facilius & devotius credendum articulos Christi nativitatis & humanitatis.

Vidi *prodigium* aliud hoc anno in antedicta *civitate Nurenbergensi*, in materia quadam naturali & lignea. Repertum est siquidem in quadam sylva lignum quoddam, quod vocant vulgariter *masoros*. In tabulas itaque ejusdem ligni arbor postquam per serram divisa fuit, & polita ac dolata æqualiter, *mensa* exinde formata quadrata. In *qua* claro aspectu distincte apparuerunt valde variæ imagines, quarum quædam tam perfectæ fuerunt, ut putasses â peritissimo pictore eas fuisse confectas, quædam verò solum facies, vel partes alias animalium diversorum monstrarunt distinctissime, utputa hominis, caniculi, virginum, & multarum rerum aliarum. Ostensa fuerat autem paulo ante hæc mensa *Imperatori Sigismundo* viro oculatissimo, qui ligna suspicabatur arte colorum aliquorum illita esse per pictoris industriam. Verum cum ejusdem ligni tabula, nondum in mensam formata, sed impolita ei fuisset allata, extracto cultello eam sculpere profunde cœpit. Et sic primum didi-

didicit, â *mirabili natura* opus ſine humana arte productum eſſe.

A. Domino *Bertholdo*, Presbytero plurimum literato & devoto, ac fide digno, qui in diœceſi Eiſtetenſi aliquando Inquiſitor hæreticæ pravitatis extiterat, hoc quod ſequitur, audivi. Solebat hic *ſuperſtitioſa* valde odiſſe & perſequi, utpote zelator fidei præcipuus. Audierat autem, quod ſi ipſa die Nativitatis Chriſti vel in vigilia, *micas panis*, quæ fidelium menſæ ſupereſſent, quocunque vage quis projiceret in aliquem hortum, etiamſi antea flores, qui vocantur ligna / Teutonica Ringelblum / nunquam ibi creviſſent, radicem habuiſſent, nec ſeminati eſſent, tamen ſequenti proxima æſtate flores præfati ibi germinarent & florerent aperte. Probavit igitur hoc propriis manibus prædictus Dominus *Bartholdus*, & vere compertus eſt, ita flores creviſſe, ut prædictum eſt. Sunt autem flores coloris crocei, quorum ſemen eſt quaſi circularis figuræ.

Piger. Quid quæſo ſentis de iſto & præcedenti *prodigio*?

Theol. De ultimo, ſi verum eſt, ſicuti de primo, nullam video fidei jacturam immine-

minere, imò eam fidem promovere, qua credimus, Christum florem stirpis Jesse, extempore natum esse de intacta virgine, sine humano semine, ad quod primum & ultimum de præfatis *mirabilibus* alludit. Medium autem *mirum* , quod recitavi, non tantopere æstimo. Quia licet in materia ligni simile factum vix vel nunquam legerim, tamen certum est, quod natura ad hoc sæpe laboret, & perficiat imagines varias in materia minerali, ut in conchis, vel lapidibus, præsertim pretiosis. Vide de hoc, si placet, *Dominum Albertum, libro de Mineralibus*. Ubi serpentes effigiatos in concha, faciem Regis in marmore, tres facies in uno lapide, qui est in capsa trium regum Coloniæ, & alia *naturæ mirabilia* refert, & causas horum assignat naturales, quæ non multum faciunt ad nostrum propositum.

Occurrit tamen inde nunc de dicta materia triplex *exemplum* præfatis similes. Primum, quod in *Basileensi concilio* â viro fide dignissimo, *Archi-Diacono Barcinonensi, Domino Johanne de Polomar*, Decretorum Doctore egregio , audivi pridie. Ex multorum, inquit, mercatorum relatione didici fide digna, qui in regno gravati

gravati fuerunt inter Saracenos, ibidem se vidisse *arborem pomiferam*, cujus fructus, quomodocunque incidatur, semper in parte incisa imaginem crucifixi claro referat aspectu.

Præterea cum sententias in Universitate Viennensi legi, venit illuc *filius Regis Portugalliæ, Dominus Petrus*, cum exercitu non minimo, iter facturus (ut dicebatur) in terram sanctam. Ex hujus igitur militis prudentis & devoti ore audivi, suo tempore in terra Saracenorum, circa Septam civitatem (quam Pater ejus ceperat paulo antea in Saracenia) in fonte quodam repertos esse *lapides* varios, quibus, ut videbatur, naturaliter insita erant nomina nostræ fidei, & incarnationis Christi, licet sparsim. Nam in quibusdam literæ, *Ave Maria*, in aliis, *gratia plena*, in quibusdam, *Dominus tecum*: Et ita de Christi & Dei incarnatione similia plura claro legebantur intuitu.

Habet hodie *Marchio Badensis* in nostra Teutonia *lapidem pretiosum*, & visu pulchrum, qui, in quacunque parte inspiciatur, cuique Christi crucifixi imaginem distincte in se ostendit. Qui immun-

munditiam menstruatæ adeo fugit, ut â tali visus, statim caligine tetra in parte obducitur, quæ tamen successive, & succedentibus annis paulatim discedit. Repertus autem fuit in quodam agro â rurali viro ante non multos annos primitus, & ab eodem modico redemtus pretio, sed nunc inter suprema cimelia dicti Marchionis reputatur.

Piger. Cum perfidi talia viderent, quæ nulla naturali videntur ratione posse probari, sed soli *miraculo* sint adscribenda: Cur non crediderunt Christo, colla sua ejus jugo subdentes?

Theol. Cur multi Judæorum, resuscitationem Lazari intuentes, visum datum cœco, & solem videntes præter naturaliter ecclipsin pati, non crediderunt Christo, quæ majora fuerunt. Haud dubie per præfata mira Dei misericordia gentes vocare videtur: sed multi (ait Salvator) sunt vocati, pauci vero electi. Non (inquit Apostolus) omnes obediunt Evangelio, nec omnium est fides. Laus autem altissimo, qui nos vocavit in admirabile lumen suæ fidei.

CAP.

CAPUT VII.

Senectus laudabilis quæ sit? De septem, quæ sunt necessaria ut senes discant, si prius non didicerunt. Et de Magistro Francisco, sene & devoto Theologo.

HOc formicis præ aliis animalibus est proprium, quod *in majori sua ætate virtute crescant.*

Hoc etiam esse proprium deberet viris religiosis, ut, quanto seniores existunt annis, tanto potiores esse deberent in virtutum bonis. Quæ autem vires senis sint, has ita facundissimus describit *Cassianus, Collatione II Abatis Mosis*, ex ore ejusdem. *Sicut*, inquit, *non sunt juvenes omnes pari modo vel ferventes spiritu, vel disciplina ac moribus optimis instituti, ita nec senes quidem cuncti uno modo vel perfecti possunt, vel probatissimi reperiri. Divitiæ enim senum non sunt canities capitis, sed industria juventutis, ac præteritorum laborum stipendiis, metiendæ. Quæ enim non congregasti*, inquit, *in juventute, quomodo invenies in senectute tua? Cani enim, sunt sensus hominis, & senectus bonorabilis; vita immuculata.* Et idcirco non omnium seniorum, quorum capita canities tetigit, quosque vitæ longævitas sola commendat, nobis sunt imitanda vestigia, vel sectandæ

ctandæ traditiones, ac monita suscipienda: sed eorum, quos laudabiliter vitam suam, ac probatissime comperimus in juventute signasse, *nec præsumtionibus propriis, sed majorum traditionibus institutos.*

Piger: Quid ergo servare svades nobis, qui *juvenes* sumus, ut *senes* effecti, velut formicæ laudabiles virtutib⁹ augeamur?

Theolog. Noveris, *septem*, ut discant, *necessaria senibus.* Debent enim esse *senilium vitiorum victores, mortem dispositi expectantes, corpore & animo bene gaudentes, sermone & moribus graves, avaritiæ & cupiditati resistentes, meritô magni & locupletes, & qui Deo referant gratiarum actiones.*

Primo *vitiorum senilium* sint *victores.* Tentant enim senes quædam ægritudines, & vitia, quæ plerisque juvenibus communia sunt. De quibus *Innocentius* De vilitate conditionis humanæ dicit: *Frustra ad senectam ventum est, cum repetas adolescentiam.* Senectuti familiaris est loquacitas. Thesaurum in sepulchro ponit, qui senem hæredem facit. Senex facile provocatur, & difficile revocatur: Cito credit, & tarde sententiam mutat. Tenax & cupidus, tristis & querulus:

Velox ad loquendum, tardus ad audiendum: Laudat antiqvos & ſpernit modernos: Vituperat præſentia, & commendat præterita. Suſpirat & anxiatur, torpet & infirmatur. Audi Poëtam: Multa ſenem circumveniunt incommoda.

Secundo, *mors* ab eis eſt animo diſpoſito *expectanda*. Ad quod *Beatus Cyprianus, lib. ſuo de* 12. *abuſibus* ſic dicit: Quid ſupereſt, ubi hujus vitæ defectus appropinquat? Nihil aliud cogitare, quam quomodo futuræ aditus proſperitatis comprehendatur, quisque ſenex appetat. Juvenibus enim incertus hujus vitæ terminus inſtat: Senibus vero cunctis maturior ex hac luce receſſus. Cavendæ ergo ſunt homini duæ particulæ, qui in illius carne non veteraſcunt, & totum hominem ad peccandum trahunt, *cor* videlicet & *lingva*. Hinc *Hugo de clauſtro animæ lib.* 11. Inter abuſus hujus ſeculi ſolus major eſt ſenis obſtinatio, qui morti proximus. Mortis non abhorret adventum, qui, quaſi ad oſtium mundi hujus poſitus, foris ſpectat, nec tamen vitæ præſentis attendit egreſſum, nec futuræ conſiderat ingreſſum. Audit nuncios mortis, & credere non vult eis.

Tres

Tres sunt enim *nuncii mortis*, *casus*, *infirmitas & senectus*. Casus dubia, infirmitas gravia, senectus certa nunciat. Casus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentem, senectus præsentem. Ex incertitudine mortis timor, ex infirmitatis gravitate dolor, ex certitudine senectutis non obstinatio, sed afflictio, & humilitas sequi debet.

Tertio, senes esse debent *conversatione & animo gaudentes*. Quia, ut ait *Cassiodorus*, *in quadam epistola*: Nihil est, quod senectuti magis noceat, ac dies hominis abbreviet, quam tristitia, languor animi atque ira. *Nihil* enim *est hilari senectute jucundius*. Voluit hoc, qui ait *Proverb*. 17. *Animus gaudens floridam ætatem facit*, *spiritus tristis exsiccat ossa*. Et ne hoc de seculi risu intelligatur, idcirco *glossa* ibidem dicit: Qui interna sancti Spiritus consolatione lætatur, etiam bonæ actionis flore decoratur, & fructum cœlestis præmii expectat. Qui verò tristitia seculi, quæ mortem operatur, angitur, pingvedinem charitatis in robore virtutum, quas exercere videtur, habere nullatenus valet, sed quasi ossibus exsiccatis marcescit.

Quia

Quia in bonis, quæ facit, gloriam dilectionis amisit.

Quarto, senes oportet esse *in sermone & moribus graves.* Dicit *B. Augustinus, in quodam sermone.* Senilis sermo non solum sit gravis, sed & brevis. Et *Chrysostomus, super Epist. ad Hebræos,* dicit. Canicies tunc est venerabilis, quando ea gerit, quæ caniciem decent. Cum verò juveniliter senex conversatur, plus juvenibus ridiculo erit. Ideo *Cyprianus*, l. c. dicit: Plus omnibus religioni operam dare senibus convenit, quos præsentis seculi florida ætas transacta deserit. Quid solidius fieri potest, si mens ad perfectionem festinare non contendit, quando totius corporis habitu senectute confectus homo ad interitum properat, dum oculi caligant, aures graviter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non svaviter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos & pedes tumor inflat, homo interior, qui senescit, his omnibus aggravatur. Hæc omnia ruituram jam domum corporis cito prænunciant.

Quinto, esse debent senes *avaritiæ & cupi-*

cupiditatis inexpertes. Quia teste *B. August. in quodam sermone*: Cum cuncta vitia in sene senescant, sola avaritia juvenescit. Et *Seneca in lib. de Moribus*: Monstro similis est avaritia senilis. Quid enim stultius est, ut dici solet, quàm via deficiente augere viaticum.

Sexto, sint *merito magni*, & *sapientia locupletes*, secundum illud *B. August. in sermone quodam*: Infantia nostra, innocentia sit: pueritia, reverentia: Adolescentia, patientia: Juventus, virtus: senium, meritum: Senectus nihil aliud quàm canus sapiensque intellectus. Et *B. Ambrosius, in sermone de Pascha.* Pascha Hebraice dicitur transitus vel profectus, scil. quia per hoc mysterium de pejoribus ad meliora transimus. Bonus transitus est de peccato transire ad justitiam, de vitiis ad virtutes, de senectute ad infantiam. Ad infantiam autem dixerim, non ætatis, sed simplicitatis. Ergo ætates quædam sunt meritorum. Nam & senectus morum invenitur in pueris, & innocentia infantum invenitur in senibus.

Septimo, senes *Deo referant gratiarum actiones* debitas. Quia juventutem, quæ fortis est ad vitia, evaserunt. Nam ut

ut dicit *Gregorius in Paſtora*: Quibusdam ſæpe magnitudo virtutis occaſio fuit perditionis, ut ex confidentia virium inordinata violarentur. Hinc *Ambroſius in Hexameron lib. I.* Quid naturam accuſas, o homo? habet illa impedimenta quædam, ſenectutem & infirmitatem. Sed ſenectus quidem in bonis moribus dulcior, in conſiliis ſubtilior, ad conſtantiam ſubeundæ mortis potior, ad reprimendas libidines fortior. Infirmitas corporis ſobrietas mentis eſt. Inde *Seneca* in quadam epiſtola dixit: Gratias ago: Non ſentio in animo ætatis injuriam, cum ſentiam in corpore tantùm. Vitia, & vitiorum miniſteria ſenuerunt. Viget animus, & gaudet non pactum ſibi eſſe cum corpore: Portus eſt aliquando, nunquam recuſandus.

Senem talem, ut ſpero, virum noſſe contigit per Magiſtrum ordinis noſtri quendam jam longo tempore, in recolendæ memoriæ *Magiſtro Franciſco de Retza, ſacræ paginæ Profeſſore*, qui in præclara Univerſitate Viennenſi rexit nuper per 36. annos circiter. Hic enim ſuæ juventutis tempora non levitatibus dedit ſed ſapientiæ, quam tandem ade-

ptus est gradu & Magisterio. Quo tempore cœpit tam fervide beatissimæ virgini obsequi, ut secundum in nostra habuisse non videatur ætate. Quippe, quandocunque nomen Dei genitricis in oratione aliena, vel in sermone cujuspiam audivit, statim salutationem angelicam in ejus reverentiam occulte dicere cœpit, si ejus vidit imaginem. Idem fecit in quocunque loco. Quamobrem etiam in omnibus locis dormitorii, cellæ suæ & chori, ubi versari solebat, iconem tantæ virginis poni curavit. Horas de eadem virgine, quando non obligabatur, omittere nefas reputavit. Stipendium, quod pro lectura â Duce Austriæ habuit pingue, totum in ædificationem, reformationem, & devotam decorationem Conventuum pauperculorum, ob reverentiam virginis Dei, impendit. Quandocunque sabbati diebus inter Doctores ordo legendi hunc tetigit, fuerit thema textus quodcunque, pro ratione lectionis, ad laudem Mariæ tam apte deflexit, ut stuperent frequenter, qui hæc audirent. Et eodem tempore frequenter ex devotione in tantas prorupit lachrymas, ut vix verba præ fletu intelligenda publice formare

mare poſſet in orationibus præfatis, quas in magna multitudine quotidie habuit. Et in Miſſarum, devotiſſime â ſe celebratarum collectis, de laudatiſſima virgine, totum, quantum licuit, animum dedit, ita, ut nullus fere amore venereo captus in mundana puella, tam ſedulo tali obſequi viſus ſit quantum ille beatiſſimæ virgini. Neque in his filii virginis ejusdem propria officia, & proprii corporis aut ordinis neglexit debita. Nam usque ad ultimum ſuæ vitæ terminum, qui fuit circa 84 annum, abſtinentia & jejuniis operam dedit. Nunquam in lecto, ſed in ſtragulis in Conventu dormivit. Lanea in cuute portavit. Silentio tam deditus fuit, ut nunquam vel rariſſime viſus ſit cum aliquo converſari loquendo, niſi occupatus eſſet in Vicariatus ſui ordinis officio, aut tempore menſæ extra refectorium. Tunc enim *virtute eutrapeliæ*, ultra quam credi poteſt, gratioſus omnibus fuit. Si deuno pulpito in Bibliotheca ad aliud, vel ſi ad eandem ivit, vel exivit, aut ad ſcholas, ad cathedram perterit, aut ex eisdem rediit, ſtatim interjecto tempore tantillo, ne talem perderet morulam, ſalutationem angelicam voce repetiit.

Collegit & scripsit tractatus & libros *de vitiis & virtutibus* valde notabiles & magnos. Tandem autem super illo textu *Proverb. Per me Princeps imperat*, digressum faciens, ob reverentiam virginis, hanc antiphoniam, quam Ordo solenniter solet canere scil. *Salve regina*, exponere cœpit, ad stuporem omnium hæc audientium. Idque voluminibus tribus, quorum quodlibet semibiblia continet, descripsit. Quod opus cum postridie Assumptionis Dei genitricis corrigeret, frebri leviter correptus, ad horam à labore stupidus cessavit, usque dum paroxismus transiit. Quæ infirmitas dum ingravesceret indies, quadam die ad socium ait: Miror, quid sibi hoc velit virgo beatissima, & in suo occupatum opere ita me affici permittat. Appropinquante igitur die nativitatis beatæ virginis, in cella mihi devote confessus est sacramentaliter. Et statim ad eucharistiæ sacramentum, eundo ad capellam sancti Martini, se disposuit, missam ibi audivit, & communicavit. Finitaque missa, sacrum oleum petiit, & devote suscepit. Deinde ad ecclesiam iterum revertens, ut antea ambulare nequivit. Proxima igitur die, in ipso nati-

nativitatis virginis festo, integro aspectu atque auditu, ratione utens clara, & spe optima, agonisare cœpit. Agoniam autem præsentiens, in salutationes angelicas more solito prorupit, & easdem continuavit, dum labia claudere nequivit. Semiclausis enim labiis angeli verba formavit, balbutiendo. Et ita finem vitæ fecit tam gratiose, ut nullum signum horroris in viro jam mortuo videremus, qui præsentes fuimus. Sed potius vultus hilaritas & decor, devotionis gaudium in omnibus, qui adstabant, generabat.

CAPUT VIII.

Quid significent grana hordei vel frumenti? Et quomodo Deus peccata gravia hodie graviter aliquando puniat fulmine, vel morte temporali seu spoliatione.

GRana *frumenti* eligunt formicæ, sed hordeum parum curant, paleas nihil.

Per *frumentum* electi Dei, vel bona opera & sublimia, sed per *hordeum* inferiora opera, & per *paleas* mala designantur. Ut super illud *Job.* 37. Frumentum desiderat nubes, dicit *B. Gregorius lib.* 27. *Moralium.* Quid electi

quoque ſunt, niſi frumenta Dei, cœleſtibus horreis recondita, quæ nunc in tritura areæ paleas tolerant. Quia in hac purgatione ſanctæ eccleſiæ mores contrarios reproborum portant, usque dum internus hic agricola ventilabro judicii dirimat, & in ſuperna habitacula electos ſuos quaſi munda jam grana ſuſcipiens, æternis paleas ignibus tradat. Unde bene per *Joh.* dicitur: Cujus ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igne inextingvibili. Sed hoc *frumentum*, dum ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluvias expectat, ut creſcat. Quia bonorum mens prædicantium verbis infunditur, ne ab humore charitatis deſideriorum carnalium ſole ſiccetur. Hoc frumentum ſupernus agricola in mundo ſurgere, ac nubes deſiderare conſpexerat, cum diceret: Meſſis quidem multa, operarii autem pauci: Rogate autem Dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem ſuam. Qui igitur hic frumentum, illic meſſis, qui vero hic nubes, illic operarii vocantur. Quia prædicatores ſancti & nubes ſunt, & opera-

perarii: Nubes videl. per doctrinam, operarii per vitam: Nubes, quia verba influunt, operarii, quia non desinunt agere, quod loqvuntur, Et iterum super isto *Job*. 31. Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina, dicit *B. Gregorius lib*. 22. Frumento spirituale opus, quod mentem reficit, hodeo autem terrenarum rerum dispensatio figuratur. In qua sæpe dum servire infirmis atque carnalibus cogimur, quasi sua jumentis alimenta præparamus. Atque ipse nostrorum usus operum, quasi in ore hordei habet aliquid de admixtis paleis.

Piger. Da *exemplum* aliquod.

Theol. Est hodie, & vivit *Dominus Johannes*, Decanus oppidi Isnensis, de quo supra *cap*. 4. mentionem feci qui mihi, quod sequitur, hoc anno recitavit. Cum, inquit, ex scholis redii, jam juvenis factus sacerdos, & prædicationis exercens officium, consideravi, quod religiosi de Ordinibus Mendicantium *Fraternitates* quasdam haberent, quibus se seculares devoto animo commendarent. Mihi autem hoc tanquam juvenili & inexperto fatuo displicuit, & quasi novitas hæc nociva foret, in suggestibus contra

talia invehi ausus sum publice in Ecclesia. Fui enim ex numero eorum, ait, de quibus *B. Hieronymus in Epist. ad Paulinum* dicit, qui, quicquid dixerint, totum hoc esse legem Dei putant. Habuit tunc consangvineam veteranam, sed *virginem* Deo devotam, cui hæc displicuerunt. Unde quadam die sacerdotem istum, qui pro frumento verbi Dei tribulos habebat, ita allocuta est humaniter: Domine mi, desidero, ut *fraternitates* non calumniis denigres, præsertim in loco publico. Nam multa bona simplices ibi faciunt, & si bona ista tibi facere non placet, placeat saltem tacere. Difficulter enim nos seculares bona aggredimur. Quid igitur erit, si pronis ad malum licita prohibes? Audivit sacerdos, sed velut sermones delirantis fœminæ. Cumque cœptam displicentiam, quam novus & inexpertus animarum medicus hauserat, animo non relinqueret, ut debuit, rediit alia die *sancta virgo*, & cognato ait: Nisi destiteris, periculum grande mihi videtur omnino tibi imminere. Quod in genere mihi constat, sed in specie me latet. Te ergo emendes. Et ita discessit â viro. Et ecce altero die, cum

cum ſacerdos ſederet in domo lætus cum quodam ſuo ſocio juvene, venit tempeſtas inopinata & inſolita, fulmen emiſit, & domum incendit, & ſacerdotis ſocium ad mortem percuſſit. Qui cum altero aduſtis veſtimentis ad terram procidit, ubi ille jacens ſe tandem vivum eſſe ſenſit, & ſocium expiraſſe. Ab eodem tempore virgines caſtas dilexit, cautius deinceps prædicavit, & tutor ac ſuſceptor religioſorum omnium devotus effectus eſt.

Piger. Si ita Deus ſæpe pœnis moneret errantes, fortaſſis multi reſipiſcerent â male cœptis.

Theol. De hoc reſponſum Abrahæ accipe: *Habent*, inquit, *Moſen & Prophetas, hos ſcil. ſequantur & eis credant. Quia ſi illos non audierint, neque ſi aliquis ex mortuis reſurrexerit, credent.* Et tamen aliquoties his non obſtantibus, mira Dei clementia ac pietas quosdam *miraculoſe* ab errore revocat.

Nam in oppido *Columbarum*, in Baſileenſi diœceſi, hoc ipſum, quod in præſenti refero, accidit. Fuit & eſt Senatus ibidem nonnunquam gravis & immiſericors erga conventus & monaſteria

ac clerum, quibus intra muros civitatis ejusdem ſedes eſt. Venit igitur in mentem civibus & Senatui, ut concluderent, quod murus, civitatem ambiens, per novum antemurale muniri per circuitum totius civitatis, velut chlamide quadam deberet. Quod opus diviſim debebat perſolvi â ſingulis artificum ſocietatibus, quas Zünffte vocant. Sed cum magnæ expenſæ ad hoc exigerentur opus, adegit oppidum monaſteria, & conventus omnes, tam Mendicantium Ordinum quam poſſeſſionatorum, ut pro ſua rata partem murorum, ſicut *Zunftæ*, perficere deberent. Et exinde, ut quisque ſciret, per quantum tractum ſpatii murus per ſingulos erigi deberet, depingebantur in muro majori, & oppoſito anmuralis erigendi, certa ſigna pro ſingulis Zunftis & monaſteriis. Ut ſic palam videretur, in quo loco cujus libet ſolutoris terminus & finis eſſet. Civitas autem ipſa, ſeu oppidum, de Rep. artifices & materiam muri, ac miniſtros illius operis, conduxit, & expenſas primo horum omnium ſolvit, ſed poſtmodum paratam pecuniam â ſingulis recepit. Videntes hoc Fratres & Ordinum Mino-

Minorum ac Eremitarum ſancti Auguſt. (quia hi conventus ibi habentur) allegabant, ſe pauperes eſſe, & ineptos ad ſolvendum tale opus, etiam pro ſua rata. Imo Canonicas ſanctiones in contrarium ſuæ coactionis allegaverunt. Sed apud ruſticam gentem nihil profecérunt. Erectum eſt itaque antemurale & ſigna primo poſita, ac termini civibus ſunt præfixi, & pro redituatis monaſteriis ſeu poſſeſſionatis, ut dictum eſt, deinde pro trium Mendicantium rata, poſtremo vero pro *Zunftis* ſecularium ſeu artificum. Et poſtquam opus fere in circuitu perfecte erectum eſt: (Ut creditur) divino & juſto Dei judicio ante murale usque ad fundum una cecidit hora illa, pro illa præciſe parte, quæ nomine Mendicantium religioſorum erecta fuit. Omnia veró, quæ in antemurali per cives poſſeſionatos antea & per *Zunftas* ſoluta fuerunt, ſteterunt illibata & illæſa, pro ut ipſe vidi, & multi intuitu horum obſtupefacti ſunt. Oportuitque, ut, nollent vellent cives, lapſa de ſuo ærario reſuscitarent, confuſione ducti. Et ita duris hominibus pro frumento tribuli, & pro hordeo ſpinæ, ante corporis oculos

los palam creverunt. Atque in eo, in quo peccaverunt rei, puniti sunt non minori, sed longe deteriori pœna. In eadem civitate, eodem tempore, plures divinitus puniti sunt morte temporali.

Nam vinitores omnes, seu cultores vinearum *dictæ civitatis*, tabernam habuerunt in latere muri conventus Fratrum nostrorum, in cujus tabernæ area puteum fodere vinitores in suum usum volebant. Sed locum pro puteo habere nequiverunt congruum, nisi angulum quendam dicti muri usurparent, quem angulum Conventus noster tanto tempore possederat, ut alius usus non esset memoria. Renuentibus igitur fratribus dare locum anguli, prædicti Consules dictæ civitatis se judices constituerunt, in propria causa suspecti, contra Conventum, & vinitoribus dictum angulum destinaverunt. Quo gavisi vinitores puteum foderunt in eodem loco cum lætitia magna, & marginibus lapideis ab imo in summum perfecerunt. Cumque læti in taberna vinitores jam die altera biberent, mancipium quoddam aquam haurire volens, negligentia sua de manu hydriam perdidit, quæ deorsum in puteum ceci-

cide-

ciderat. Advocatis igitur vinitoribus per funem unus eorum in puteum submittebatur, ut hydriam repeteret. Sed divina permissione ibidem statim subito suffocatus expiravit. Quo extracto, secundus loco prioris pro urna capienda demittitur, & sicut primus, suffocatus est statim. Cum verò tertius per funem sensim usque ad medium putei submissus esset, tanto horrore concussus est, & clamans fune retrahi se desideraret. Qui vitam vix retinuit. His autem cives territi cladibus, qvod male egissent, sero in suis funeribus didicerunt.

Punitus fuit insuper nostro tempore pro sua malitia, non minus justo Dei permittentis judicio, quidam *caupo in Australi Franckonia.* Vivit enim hodie *prædo* insignis, *Wolfenmeyser* nomine, qui, licet injustus sit, & infestus multis fuerit, tamen conditiones quasdam misericordiæ & justitiæ referre solet captis. Nam nullum captivum cippo vel loris mancipat, nullum quæstionibus torquet, nec corporali pœna mulctat, sed paratam pecuniam, si apud aliquem reperit, vi rapit, & expensas usque ad proximum hospitium spoliato relinquit. Sique captivus,

eqvum

eqvum, chlamidem, vestimenta vel arma meliora, quam prædo, vel aliquis sociorum ejus, tenet, accipit, & sua, vel suorum, viliora pro talibus restituit, pejora videlicet pro melioribus, sic tamen, ut nullum â se nudum recedere sinat. Fideles Catholicæ fidei, ipse Christianus, licet peccator, multum verbis diligit, fidei adversarios odit: Missarum solennia quotidie, ubi potest, genubus flexis devote audit, sed aliquoties non minus spoliis imminet. Hunc longo tempore *civitas Rotenburgensis in Franconia* velut publicum hostem, præsertim suæ reipublicæ, armis, ubi potuit, persecuta est. Sed hactenus evasit. Accidit autem die quadam, ut quidam Rotenburgensium cursor pedestris pecuniam eidem civitati afferret non modicam. Cumque harum pecuniarum bajulum in hospitio publico *caupo tabernarius* recepisset timidum & pallidum, quæsivit â cursore, quid negotii haberet. Cui cursor secreto ait: Scio inimicum nostrum *Wolfenmeyser* in vicinia insidias frequentes ponere viatoribus. Pecuniam Dominis meis civibus affero: Quæso, jura, & fidem serva mihi, me non prodendo, sed potius viam, ne in manus

hostis

hostis incidam, dirigendo. Cui tabernarius, securus esto, nam nocte hac securam tibi evadendi viam monstrabo. Credit innocens proditori, & mane ante lucem cum proditore suo, caupone, iter instituit. Nam illa nocte clam caupo prædoni illi per nuncium aperuit, ut iter sibi præfixum mane sine morainiret, prædam sufficientem inventurus. Mane igitur prædo cauponem cum cursore reperit, quem, ut pecuniam portabat, pro Dominis suis, projiceret, coëgit, eamque ita descripsit aperte, ut se proditum cursor palam videret. Unde obedivit invitus, & ingemuit. Tunc prædo ad proditorem accessit, in collum ejus ruit & ad spoliatum dixit: Ecce, hic te mihi, contra jura hospitis naturalia, prodidit. Dignus revera est suspendio. E duobus unum elige: Aut ipse te laqueo suspendet, aut tu ipsum furcabis, & deinceps securus eris. Territus est de hoc primo cursor. Sed ut vitam retineret propriam, proditorem potius laqueo suspendit. Postremo verò prædo ait deprædabo: Pecuniam perdidisti, me spoliante. Inimicos meos ne timeas, tu in culpa non es, sed proditor, qui pœnam jam luit suæ mali-

malitiæ. Tibi ergo ſcribam literas, & obſignabo, in quibus te apud tuos cives excuſabo, & tecum quomodo actum ſit, clare ſcribam. Dedit igitur pro more curſori, neſcio quas expenſas, epiſtolam pro illo excuſatoriam ſcripſit, ut promiſit, & abire illæſum dimiſit.

CAPUT IX.

Humor carnalis concupiſcentiæ quantum ſit cavendus. De ſancta virgine Toleta Clariſſa. Quod fides hodie dilatetur in mundo. Et de ſancta vita Catharinæ de Senis. De pœnitentia ſancti Dominici.

GRana, ſi ſint humida, aut luto maculata, deſiccant formicæ, ut fiant ſicca & arida.

Per grana opera, ſed per humorem & lutum infectio & læſio noſtrorum operum deſignatur, quæ non Deus, ſed Diabolus diligere & quærere ſolet. Unde ſuper iſto *Job.* 40. Sub umbra dormit Behemoth, ſcil. in ſecreto thalami, in locis humentibus, dicit *B. Gregorius lib.* 33. *Moral.* Quid aliud locis humentibus, niſi luxuria deſignatur, ut per thalamum gloria ſuperbiæ, & per loca humentia luxuria corporis exprimantur. Duo quippe ſunt vitia, quæ humano generi immaniter dominan-

minantur, unum videl. ſpiritus, atque aliud carnis. Elatio namque ſpiritum erigit, luxuria carnem corrumpit. Antiqvus itaque hoſtis, humanum genus vel per elationem præcipitans, vel per luxuriam premens, in ſecreto thalami atque in locis humentibus dormit, quia damnatum hominem ſub ditione damnationis ſuæ, aut per elationem ſpiritus, aut per carnis corruptionem tenet. Quosdam verò in utroque poſſidet. Quia cum eos ſuperbiæ ſpiritus elevat â timore ſuæ altitudinis, nec verecundia corruptionis inclinat. Fugit itaque Behemoth, Dæmon, loca munda, arida, & ab humoribus vitiorum deſiccata. Quia iſta ſpiritus bonus diligit, malus odit. Unde in Evangelio veritas dicit, quod ſpiritus exiens, qui in locis aridis & ſiccis requiem non invenit, quando domum, quam reliquerat vacuam, ſcopisque mundatam reperit, hanc cum multis aliis intrarit. Quia enim fluxa fit terra, cui aqua infunditur, loca arentia & inaquoſa ſunt corda juſtorum, quæ per diſciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiſcentiæ humore ſiccantur. Unde hic quoque adhuc, ubi Behemoth dormiat neceſſario, demonſtratur,

cum protinus ſubditur, *in locis humentibus.* Loca namque humentia ſunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiſcentiæ quia replet, fluidas facit, quibus Behemoth iſte iniquitatis ſuæ veſtigia tanto altius imprimit, quanto in eisdem mentibus pes tranſitus illius quaſi in fluxa terra deſcendit. Loca quoque humentia ſunt opera voluptuoſa. Quippe in arida terra non labitur, fixus verò in lubrica, vix retinetur.

Piger: Quia, ut jam video, hi velut prudentes formicæ grana humectata ad calorem ſolis deſiccant & munda faciunt, labore & induſtria ſuæ informationis animas & ſpiritus hominum, in humoribus vitiorum jacentes, ad Chriſti charitatem inflammant: An tales reperiantur, doce per *exempla.*

Theolog. De hoc ſupra *lib.2.cap.*1. de *Magiſtro Vincentio* manifeſtum exemplum tradidi. Cui hoc addo mirabile de *ſexu fœmineo & fragili.*

Vivit hodie in regno Franciæ, puto, ſoror *Coleta* nomine, Ordinis ſanctæ Claræ, *Virgo* ſancta & prudens. Hæc quantas Deo animas ſuis ſanctis exemplis acquiſiverit, & cuſtodiverit, norunt hi, qui

loca

loca *per eam reformata*, & ejus cooperatione fundata de novo, viderunt. Unum igitur de multis refert, quod â solenni Legato Ducis Sabaudiæ ipse audivi, coram multis nobilibus, in civitate Nurenbergensi, tempore congregationis Principum Alemaniæ ad Regem Romanorum Sigismundum, qui in causa fidei expectabatur in loco dicto. Cum Cancellarius summus ejusdem Regis in concione multorum vitam sanctæ memoriæ *Catharinæ de Senis*, Ordinis, qui vocatur de pœnitentia sancti Dominici, laudaret, cujus legendam stylo *Magistri Raymundi* dictatam se habere, & legere gloriabatur, & quanta Deus in convertendo peccatores nostro tempore (sicut verum est) per eandem virginem fecisset in Italia: sermone privato finito, cœpit prædictus Legatus Ducis Sabaudiæ infra scripta recitare de *sorore Coleta*, quæ facta essent in Gallia. Vivit, inquit, nobiscum sub arctissima paupertatis regula tam magna cum devotione, ut spectaculum facta sit Deo & hominibus. Nam circa Comitatum Bibenensem ob reverentiam sanctæ Claræ monasterium de novo erectum est novissime, cui dicta virgo inter sorores

providere debuit. Antequam igitur plene officinæ paratæ essent, nescio, cujus negligentiæ missum est ad sanctam virginem. Quæ dum ad locum appropinquavit, nondum sufficiente habitatione virginum perfecta, coacta in domo quadam honesta manere ad tempus cum suis sororibus. Quæ, dum perficeretur monasterium, ex loco ad Ecclesiam certis temporibus debuit exire. Quod cum fieret, die quadam factus est concursus populi magnus, ex quo singuli certatim gestiebant virginem videre tam sanctam. Erat tunc quidam vir dissolutus valde, mimus quodammodo, & joculator multorum, qui, hæc intuens, in medio turbæ, ut forsitassis jocum & solatium videntibus faceret, stando coram virgine sancta, ita ait: *O Domina, si tantæ sanctitatis es, quantæ reputaris ab hoc populo, me sicut cæteros velis virum devotum facere Deo.* Cumque virgo hujus hominis dissolutionem aspiceret, misericordia mota & dolore, elevatis in cœlum luminibus pariter & manibus, sic orare breviter & aperte cœpit: *Deus, qui omnia potest, dignetur te sibi fidelem facere famulum.* Quæ pura & sincera omnino causa fuit apud Omnipotentem

tem valida, ut ille mox divina inſpiratus gratia, & immutatus, ex turba gemebundus diſcederet, mundum relinqueret, & fæces ejus. Nam ſtatim ad *reformatum locum* Fratrum ordinis Minorum *arctiſſime reformatorum* cucurrit, peccata, quibus animam velut humoribus male fœdaverat, confeſſus eſt, pœnitentiam ſuſcepit, & Ordinis frater effectus eſt. Quo proculdubio *majus miraculum* factum eſt, quàm ſi corporaliter defunctus reſuſcitatus per virginem fuiſſet.

Piger. Utinam prædicatores verbi divini multos *jam* haberemus circa terras infidelium, qui *hoc modo* animarum grana deſiccarent â ſuis humorum facinoribus, & in acervum & cuneum eccleſiæ tales deferrent, ſicut hæc virgo circa dictum peccatorem feciſſe dicitur.

Theol. Eccleſiam ſuam divina clementia nunquam prædicatoribus & ſui verbi ſeminatione prorſus deſtituit, ſed per ſuos, quos mittere ſolet ſervos rigare ſemper conſuevit. Abſit, ut Deus, qui eam ſui filii proprio cruore redemit, minus diligat, quam ſynagogam olim, cui extremis gravatam idololatriis per Prophetas ſuos ſemper ſubvenit. Si enim geſta in

Hispania & Gallia per dictum fratrem *Vincentium* memineris, si denique infinitam multitudinem peccatorum conversam nuper in Italia per *Fratrem Bernhardinum*, Ordinis Minorum, virum devotissimum, & prædicatorem excellentissimum, attendere volueris, & similia, videbis Deum non reliquisse plebem suam.

Piger. Terret me valde in præsenti materia, quando audio & considero, Turcos & Saracenos in quibusdam regionibus tam potenter regnare, & restringere Christi fidelem populum, ut jam plurima loca perfidi occupent, in quibus fideles antea sedebant.

Theol. In fide te res hæc non tepidum efficiat, sed confortet potius, si credis, Christum hæc & ejus Apostolum prædixisse. Nam *Matth*. 24. veritas ait: Surgent Pseudo Christi & Pseudo Prophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita, ut in errorem ducantur, si fieri posset, etiam electi. In novissimis (inquit Apostolus) diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines se ipsos amantes 2. *Tim*. 3. Et *Matth*. 24. Christus ait: Multi Pseudo-Prophetæ surgent, & seducent multos, & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet cha-

charitas multorum, qui autem perſeveraverit usque in finem, ſalvus erit. Et iterum *Lucæ* 18. Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra. Præterea, ſi ecclesia una in parte per perfidos anguſtatur, parte ex altera, ſcimus dilatatur. Certum eſt enim tempore Magni Caroli Hiſpaniarum regna fere omnia à Saracenis fuiſſe occupata, quæ nunc (excepto ſolo regno Granatæ) Chriſti cultores ſunt. Novimus inſuper, vineam & Eccleſiam Chriſti noſtro tempore propagines expandiſſe ſuos verſus ſeptentrionem, ſeu polum arcticum, ultra regna Poloniæ & intra latiſſimè. Nam ea, quæ ſeqvuntur, â fide dignis ſæpe audivi & noviſſime diſertius â Reverendiſſimo, & devotione ac literatura pleno, *Domino Cardinali Juliano, ſanctæ Sabinæ*, percepi.

Anni tres vix elapſi, quando *Rex Poloniæ, Ladislaus* nomine, mortuus eſt. Hic primum paganus extitit, & in infidelitatis cœcitate natus, & diu nutritus, ſicuti & vicinorum ejus multi. Preſſus autem tandem bello Chriſtianorum, & impugnatus, per militiam Cruciferorum Ordinis Teutonicorum de Pruſſia, & ſtimulatus variis divini verbi vocationibus,

conversus est tandem. Baptismum suscepit devotissime, & devotius continuavit. Nam qui antea ignem elementarem coluit, postmodum Christum veneratus est, & usque ad finem vitæ suæ adoravit. Hujus exequiæ cum *in præsenti Basileensi Concilio* celebrarentur, & qui sermonem præsente concione Concilii faceret, nescio, cujus negligentia abesset, cœpit ante dictus *Dominus Julianus*, qui in juventute institutus in Poloniam fuerat transmissus aliquando, ita referre: Mihi, inquit, Patres Optimi, tanquam experto credite: Rex iste, cujus exequias celebramus, Ecclesiæ sanctæ, ultra quàm credi potest, profuit suo tempore. Nam â tempore, quo Christianismum suscepit, ultra triginta millia paganorum ad lumen fidei conversa sunt. VII cathedrales ecclesias de novo funditus pro neophytis erexit, & in luto, ubi perpetuus nutriebatur ignis & adorabatur, ecclesiam collegiatam destructo igne construxit, & Ecclesiam tanto numero ibi auxit, ut die & nocte nulla hora, nullumque momentum existat, in quo nõ per certos Ecclesiæ ministros jugis laus altissimo persolvatur. Tanta itaque Christi Ecclesia versus septen-

ptentrionem dilatata eſt, ut jam ordo Teutonicorum præfatus nullum locum habeat, adverſus qvem neceſſario bellum ducat, & tamen certum eſt, qvod paulo ante, etiam meo tempore, neceſſe fuerit ſingulis annis cum perfidis pugnare.

CAPUT X.

Quod terrenis nullus inniti debeat. De præmonitis ad moriendum divinis oraculis. Et de non vindicando ſe in clero per laicos.

GRana formica ſolerter colligunt, decorticant ne germinent, & ſecrete recondunt. In quo mira hujus animalis videtur ſagacitas. Si enim granum non decorticaret, creſcens ſurſum nimis extolleretur germinando, & vireſcendo, ſicque virtute omni deſtitutum, vitæ alimentum non præberet, ſed omnem fere perderet formicæ laborem præteritum. Hac induſtria arentia alia animalia ſtulta incomparatione formicæ videntur. Quia illa grana acervatim integra & non præciſa colligunt, & cum cibo veſci ſe putant ſolido, divites dimittuntur inanes. Sed formica iſta vitans provide, eſuriens impletur bonis. Cum cæteræ beſtiolæ ſe putent divites, dimittuntur inanes.

Unde per hanc hujus minuti animalis providentian aperte designantur viri simplices & recti, qui grana virtutum ex proximorum vita legentes, eadem sequendo in opere secreto loco abscondunt, ne germinare incipiant coram alienis oculis, & exinde gloriam quærentes vanam, virtutem & mercedem hi amittant, sicuti stultos facere experimur. De quibus *Jobus cap.* 6. dicit: *Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini ejus statim.* Super quo *B. Gregorius lib.* 5. *Moral.* dicit: Quasi firma radice stultus in terra figitur, qui totis desideriis in terreno amore solidatur. Unde Cain primus civitatem in terra construxisse describitur, ut aperte monstraretur, quod ipse in terra fundamentum posuerit, qui â soliditate cœlestis patriæ alienus fuerit. Quasi firma radice stultus attollitur, quando hic temporali prosperitate fulcitur, ut omne, quod appetit, consequatur, adversa nulla sustineat, contra infirmos sine pugna prævaleat, bene agentibus ex auctoritate contradicat, ad majora commoda ex priori semper actione perveniat, ut, unde viam vitæ deserit, inde ad tempus felicior vivat. Bene ergo

go dicit: Ego vidi ſtultum firma radice, & maledixi pulchritudini ejus ſtatim. Pulchritudini quippe ſtulti maledicere, eſt ejus gloriam ex conſiderata damnatione judicare. Quia eo atrocius tormentis obruitur, quo altius in peccatis elabitur. Quia tranſit, quod extollitur, permanet, quod punitur. Qui honoratur in via, in fine damnabitur: Et quaſi per amœna prata ad carcerem pervenit, qui per præſentis vitæ proſpera ad interitum tendit.

Piger. Da peto *exemplum* alicujus, qui grana virtutum ex area hujus ſeculi eligere noverit, & tandem ab hominum oculis occultare, atque ne in gloriam inanem germinent, ea præſcindere, & decorticare ſciverit.

Theol. Miles, de quo ſupra *lib.* 1. *c. ult. lib.* 4. *c.* 3. retuli, *Boarus*, talis, ut opinor, extitit, qui perfectionis quæ fecit opera ita occultare novit, ut extrinſecus puer hujus mundi ſpecietenus eſſe videretur, qui tamen vanam gloriam, & ejus pompas pro viribus fugit. Unde etiam divina miſericordia dedit, ut longe ante ejus ab hac luce deceſſum, ut ſe diſponeret, vocatus eſt divinitus. Nam prout ex ejus ore percepi, poſtquam ſe, reſignatis vitio-

vitiorum turbis divino obſequio per ſecreta devotionis exercitia acriter dedicaſſet, venit nox, in cujus medio, ut more ſolito Chriſto gratias, de ſua paſſione meditando, perageret. Surrexit, & devotioni ſolitæ in caſtri ſui quadam turri ſe mota â locis aliis, prout licuit, vacavit. Qua finita, ſe in lectum recepit. Tunc ſtatim, eô vere vigilante, *vox venit*, quæ trinis circiter vicibus ita inſonuit: *Poſt quinque annos omnino morieris*. Obſtupuit autem miles, & an ſomnium eſſet, territus cœpit ambigere. Sed quia verè ſe vigilaſſe didicit, nec ſecum fuit in conclavi, ubi jacuit, nec in propinquo habitatio fuit, unde vox audiri poſſet aliena: Rem cum admiratione mente diu revolvit, literatos inſuper ſecreto quæſivit, & ad me tandem venit. Cum autem me ſcirem nec Prophetæ filium, ad ſecuriorem partem convertere cœpi *divinum*, ut credo, *oraculum*. Rimari eum juſſi propriam conſcientiam ſuam ſuper vitam juventutis tempore ductam, anne exercitus ducendo monaſteria læſiſſet & pauperes injuſte? Et ſi ſic, utrum reſtitutiones feciſſet. Et in ſimilibus informavi virum. Qui tamen

men, ut tunc ſenſi, alios ſuæ animæ medicos dudum ſecutus eſt, & ut ſvaſi, humiliter obtemperavit mihi. Tandem autem Dei tyroni ſic dixi: *An â Deo hæc vox fuerit, affirmare non audeo. Sed ſcio, Chriſtum omnem præmonuiſſe hominem: Vigilate quia neſcitis diem nec horam.* Id circo modis tibi poſſibilibus te ad mortem diſponas, & ita decipi non poteris in eo, quod veritas ipſa jubet. Finitis autem annis, & intra eorum curricula, ultra quam credebatur miles Chriſti corpus caſtigavit, & animum diſpoſuit. Nam licet alligatus eſſet quodam fidelitatis vinculo, & adſtrictus obſequiis cujusdam terreni principis, cui famulabatur fideliter, regendo Remp. tamen in judiciis juſtus, in pauperes miſericors, in æquales gratioſus, & clero fuit benignus, corpus attrivit nocturno tempore flagellis, maceravit jejuniis, vigiliis & abſtinentia, & idem domavit cilicio, aureis de die tectus militum inſigniis. In veſtitu ſuperbia nulla, ſed potius in comparatione ad commilitones clericus eſſe videbatur. Ubi potuit verbum Dei legit avidiſſime, audivit ſollicitius, & diviniſſimum ſacramentum

tum eucharistiæ recepit sæpe, sed ut potuit, occultius. Quotidie attente & studiose pro pauperibus & rusticanis hominibus preces ad Deum fudit, tanquam propriis pro parentibus: Se dicens (prout ex ore ejus audivi) de eorundem labore victitare, & ideo credere, se ad vicem rependendam reciproce valde obligari. Hinc quicquid facere pro Deo potuit vel omittere, ad hoc se inclinavit semper. Ut cum nullo nobili decertaret bello, ne subditi pauperes læderentur. Cumque tota Bavaria, Rethia, Svevia & Franconia multo tempore litibus diversis, incendiis villarum vastarentur & cædibus hominum, in quibus Princeps, cui miles iste serviebat, ex una parte principalis extitit, tamen tam prudenter Christi tyro se utrinque & in adversis partibus armatorum gessit, ut nullus militis subditus in domo aut corpore damnum senserit per totum decursum bellorum, sed semper in pace subditi ejus quieverint.

Iniverant præterea paulo antea multi nobiles societatem & amicitiam, certo charactere in vestitu notati, ex quorum numero idem miles etiam fuit. Hujus-

modi

modi enim insignia figurâ avis, vel alterius argentei vel aurei animalis, ob pacem servandam constantius, aliquoties milites & militares ferre solent in Alemania. Accidit autem circa illa tempora, ut *Canonici* cujusdam cathedralis ecclesiæ in nobilium illorum regionibus male & scandalose viverent: Sicut heu in Alemania satis consvetum est. Offensi sunt talium vitâ plurimum quidam nobiles, & consilium habere cœperunt inter se, quomodo clerum una dierum invaderent, & humiliarent aliqvantum. Variis autem varie ad quæsita respondentibus, miles, ubi sibi locus loquendi datus est, ita pro se respondit: *Agnosco, clerum se male regere, de quo merito dolere debemus. Sed ipsi scimus, in nostris territoriis, & in nobilium cœtu, quosdam esse raptores, usurarios manifestos, & adulteros. In nobis quæso primò vindictam faciamus, in subditis, & in populo. Quo facto, deliberemus, quid futurum sit de clericis.* Hoc audito, omnes deinceps de Clero siluerunt. Quia multi se in similibus vitils, aut suos, esse reos agnoverunt.

Interea, jam finitis prope annis, de quibus *oraculum* sonuerat, quædam persona,

militis

militi affinitate conjunctissima, in facinus quoddam infame incidit. Quam quia miles velut se dilexerat, tristitia cordis vulneratus est adeo, ut mihi diceret die quadam secrete: *Mori, in bello, & perfodi jaculis die una sæpius, leve mihi foret, in comparatione hujus mali, quod illatum est per nequissimum virum meæ familiæ. Nollem tamen, etsi valerem, reo & nocenti nocere injuste. Deus illi parcat.* Tunc ego subintuli: Domine, fortassis patientia, & æquanimitas hæc tolerandi, pro Deo, qui majora his sustulit, mors, de qua vocem olim audivisti, esse potest. Respondit: Quia *mors famæ inclementior est nece corporea.*

Paulo autem post cœpit secta hæreticorum in Bohemia, manu armata loca patriæ militis & aliorum invadere. Adversus quam sectam Nobiles Franconiæ, & adjacentium ditionum nobilium, & fidelium armaturam collegerunt, & eandem, quia hyems instabat, pro sustinendis quotidianis bellis contra hæreticos, ad vicina loca Bohemiæ miserunt, militemque præfatum in exercitu illo Capitaneum (quia animo bellicosissimus erat) exercitus posuerunt. Ubi cum armis fideliter

liter præeſſet, invaſit exercitum peſtis epidemiæ. Quæ plurimos conſumſit, & dictum militem, ſumtis eccleſiaſticis ſacramentis, ab hoc nequam ſeculo migrare feliciter fecit. Ut ita cum merito *mortis duplicis*, famæ ſcil. & corporis, impleretur *vox*, quæ præceſſit, *divina*.

CAP. XI.

Per quinque remedia labor aliquis fit facilis, etiam ſpiritualis. De horrentibus Chriſti ſacramenta recipere. De ſanctæ Chriſtinæ meritis ejus die morienti. Et de bona morte multorum, qui publice plectuntur.

FOrmicæ arte multiplici onera ſibi faciunt leviora, ut ſic in labore perſeverent. Laborioſiſſimum enim eſt animal. Idcirco ſtudioſe victum quæritat, repertum per micas minutim portat. Et ideo *Iſidor. Etymo. lib. 2. cap.* 3. dicit: Formica dicta eſt ab eo, quod ferat micas, & grana farris. Unde *Ovidius, Metam. Grande opus, exiguo formicas ore gerentes.* Et quamvis labor hujus minuti animalis ſit grandis, & varius, tamen oneris mole, & laboris multitudine vix unquam frangitur. Quia aut onus ſi improportionatum eſt, dividit, aut alteri partem concedit, aut ſi grande eſt, nunc ante, nunc

retro recurrit, & gerit modo pedibus, modo ore, sive retro gradiens, sive facietenus ferat, & usque ad finem introducti oneris diversa arte perseverat.

Quo revera in nobis segniter agentibus torporem accusat, & virtutem perseverantiæ commendat. *Vade*, ait Sapiens, *o piger, ad formicam.* In divinis igitur operibus, quibus nunc alimoniam in cœlo sumendam colligimus, non inertes simus, sed indefesse laboremus, varia opera virtutum diversis operibus pro tædio vitando sumamus, nec unquam â cœptis bonis desistamus. Ad quod hortatur *B. August. libro de Virginitate*: Diversis seminibus pectoris tui tolles semen, nunc alimoniis mediocribus, nunc jejuniis parcioribus, lectione, opere, prece: Ut mutatio laboris induciæ sint quietis. Sunt res quinq; quibus in Christi obsequio, velut arte quadam, onus laboris facilitatur, videl. *operum variatio, collaborantis intuitio, orationis admixtio, pro peccatis satisfactio, & beatitudinis augmentatio.* De primo *B. Augustinum* audisti. De secundo dicit *B. Gregorius lib. Moral.* 15. Non desines in labore persistere. Quia sublevatio laboris est visio collaborantis. De tertio in *Vitis Patrum*

Patrum legimus. Cum enim *B. Antonius* in eremo tædio afficeretur, dixit: Domine, volo ſalvus fieri, & non permittunt mihi cogitationes meæ. Et ſurgens exivit foras, viditque quendam ſedentem & operantem (Angelus enim Dei erat) deinde ſurgentem & orantem, & dixit ei: ſic fac, & ſalvus eris. De quarto ait *B. Bernardus* in ſermone quodam: *Cauſam laboris homo cogitet in labore*, ut pœna, quam patitur, culpam, pro qua patitur, repræſentet. De ultimo autem dicit *B. Hieron.* in quadam epiſtola: Nullus labor durus, nullum tempus longum videri debet, quo gloria æternitatis acquiritur. Nam (inquit Apoſtolus) non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Hanc artem facilitandi Chriſti onera docere voluit Dominus, quando *Matth.* 5. ait: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris. Jugum enim meum ſvave eſt, & onus meum leve. Hic objicit *Rabanus* & ſolvit. Quomodo, inquit, jugum Chriſti ſvave, cum ſupra dictum ſit: Arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. Sed quod anguſto initio incipitur, proceſſu temporis ineffabili

fabili dilectionis dulcedine dilatatur. Meliusque *B. Augustinus* horum causam assignans ex verbis Domini sic objicit, & concludit: *Qui jugum Domini intrepida cervice subierunt, tam difficilia pericula patiuntur, ut non â laboribus ad quietem, sed â quiete ad laborem vocari videantur. Sed profecto adest Spiritus S. qui in exteriori hominis corruptione revocat interiorem de die in diem, & gustata requie spirituali, in affluentia deliciarum in spe futuræ beatitudinis omnia præsentia delinit aspera, omnia gravia relevat.* Et postquam ostendit, quod maxima incommoda sustineant mundani homines ex amore terrenorum, sic concludit: *Omnia sæva & immania prorsus facilia & pœne nulla efficit amor. Quanto ergo facilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam, quantum potuit, cupiditas fecit.*

Piger. De perseverantibus ergo in divino labore aliqua producas *exempla.*

Theolog. Donum *perseverantiæ* non in vitæ principio, sed in ejus probatur termino. Multi bene inchoant, & male perseverant. E diverso, quidam male inchoato principio, fine bono concludunt.

Hoc

Hoc donum tantæ dignitatis eſt, & arduum, juxta *ſancti Doctoris* rudimenta, ut ſub nullius cadat meritum proprium: Licet oratione facta pro ſe pie, & continue, impetrari poſſit. Quia meritum, justitiæ, oratio vero ſive impetratio, divinæ miſericordiæ tribuitur. Et de his *exempla* hodie diverſa habemus.

Fuit noſtro tempore *Rex Romanorum Rupertus*, de quo ſupra *cap.*3. mentionem feci, qui ante ſui electionem re & nomine *Clemens* extitit, & poſt diutina & ſancta ſua opera in lethali quadam infirmitate prope â Dæmone victus occubuit. Nam in infirmitatem gravem incidit, & ſumto Euchariſtiæ ſacramento ſe quotidie ſanctæ unctionis oleo callide, ne reciperet, ſubtraxit. Hauſerat enim, ubi neſcio, Diabolicum hunc inſtinctum (ut videbatur) quo quidam ſuperſtitioſiſſime credunt, ſe poſt hujusmodi ſacramenti ſuſceptionem omnino migrare oportere. Diſtulit igitur Princeps recipere ſacramentum propter mortis periculum. Et Doctores divini & humani juris, quos dilexit, verbis virum hortabantur, & illi ſvadebant, ne omnino deſereret tam ſalubre animæ & corporis antidotum. Obtinue-

runt tandem illi divina arridente gratia scopum. Cumque præsentibus literatis Clericis inungeretur Princeps, & orationes, quæ *de sanitate* sonant *utriusque hominis*, multiplicarentur, ait satis alacriter: *Revera, si hoc sacramentum scivissem tantum pro utroque valuisse homine, quemadmodum jam audio, dudum ipsum devotissimè postulassem.* Fuit enim literatus, qui convalescens postmodum multis annis Romanum gubernavit sanctе Imperium, & tandem feliciter perseverans in bonis operibus, vita functus est.

Tempore, quo artes primum in Universitate Viennensi audivi, fuit ibidem *virgo* devota, Ordinis Canonicorum regularium, quæ Deo primum, deinde beatæ Christianæ virgini sedulo obsequia præstitit, jejuniis, & orationibus. Sancta ministeria, præsertim in festo dictæ virginis multiplicavit, & pro dono perseverantiæ, atque ut (si fieri deceret) in ipsius sanctæ martyris festo ex hac luce migraret, sæpe oravit. Nec despexit Dominus preces ancillæ suæ. Nam eodem die multis elapsis annis mortua est feliciter, & ut in domino confido cum sancta virgine Christina locum æternæ

retri-

retributtionis intravit. Hæc cum nobis in loco capituli *Prior* noster *Viennensis*, vir prudens & devotus, qui virginem noverat, pro spirituali solatio recitavit, multis juvenibus fratribus materiam devotionis ad sanctos non levem ministravit.

In principio *Basileensis Concilii* insignis quidam *fur* in publicis vinculis detentus est, & fraudis suæ commenta detexit multa. Sententiâ igitur lata ad mortem in judicio, pure & sacramentaliter confessus est cuidam viro religioso. Non pauca enim subtraxerat. Vestimentis, homo magni generis videbatur, & exinde multis familiaris factus fuerat. Cum igitur ex civitate duceretur ad locũ patibuli, quod distat per totum spatium itineris, in magna multitudine populi tam alacriter incessit, & hilari vultu, imo jucundus verbis & nutibus, adeo, ut eum sponsæ ad thalamum ducendum putasses, læto vultu sibi notos vocavit, & oravit, ut pro se apud Deum intercederent. In via alta voce cecinit metra quædam vulgaria & devota, quæ dudum didicerat, & in stuporem omnium mentes convertit. Cumque lictor cum sur-

sursum in schala sub furca deberet ducere ita, furcando, ait: *Quæso mihi respondeas, quid quæso comedisti hodie, ut tam lætus hodie moriaris. Parem enim tibi nunquam habui. Unde ergo tibi hæc, quam in Deum habes fiduciam.* Cui ille respondit: Scio me graviter Deum offendisse, credo me inde remissionem meorum facinorũ per pœnitentiæ sacramentum recepisse, quia experior, mihi displicere, quod Creatorem meum offendi, & si fas esset, me mortem evadere, tamen emendationis propositum omnino fortiter retinere vellem, quod etiam in præsenti facio. Sed scio, non expedit, ut evadam mortem. Nimis enim offendi Deum & homines. Quare juste morior, & meam voluntatem divinæ justitiæ in hoc conformo. Hæc considerans, numquid non lætus mori debeo? Diutius enim vivendo fortassis in taberna occiderer meis in peccatis. Quod autem hoc malum hactenus evasi, donum Dei est, non meritum. Igitur Deo gratias ago. Ascendit ergo lignum supplicii, & laqueo vita reo erepta, cum perseverationis apertis signis.

Piger. Ego puto, quod tales prædestinati esse videantur, ut tali supplicio per divi-

divinam clementiam, velut modo aptiori, regnum cœlorum intrare compellantur.

Theol. Idem mecum ſæpe, non judicando, ſed meditando de hoc, tacitus conſideravi. Quia multos, qui vitæ fuerunt diſſolutiſſimæ, nec ulla via compeſci & abſtrahi poterant â ſuis malitiis, vidi ad veram contritionem, quantum in exterioribus datum eſt judicare, compungi, & plexos morte publicâ devote migrare. E diverſo multos vidimus per preces aut pecuniam â morte, quam meruerant, per judices varios libertati condonatos, quos poſtmodum experti ſumus fuiſſe deteriores quam antea. *Difficie enim eſt conſveta relinquerel.*

CAPUT XII.

Hyems & æſtas quid ſignificent moraliter? De vitanda acidia. Et quod non oporteat terreri morte ſubitanea bonorum hominum, in quibus bona vita præceſſit.

HYeme quieſcunt formicæ, & tunc cibo fruuntur æſtate collecta. Unde *Proverb.* 3. *Formica populus infirmus, qui præparat in meſſe cibum ſibi per hyemem, in qua non eſt tempus ſeminandi & arandi.*

di. Ita futura beatitudinis vita designatur. Unde Salvator suos præmonuit, loquens de die judicii, quando *Marci* 24. ait: Orate, ut non fiat fuga vestra hyeme vel sabbatho, quia scil. (ut *B. Hieronymus* ibidem dicit) in altero duritia frigoris prohibet ad solitudines pergere, & in montibus desertisque latitare, in altero autem transgressio legis est. Per æstatem vero, quando metendi, laborandi & seminandi tempus est, & laboris præsens vita intelligitur. Propter quod Salomon *Proverb.* 6. dicit: *Vade ad formicam o piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam, parat æstate cibum sibi & congregat in messe, quod comedat.* Et iterum *ibidem. Si impiger fueris, veniet ut fons messis tua, & egestas longe fugiet â te.* Contra quod, ut *B. Augustinus lib. de Conflictu vitiorum* ait, torpor & ignavia dicunt: Si lectioni continuato studio semper insistis, oculorum caliginem incurris. Si indesinenter lacrymas fundis, ipsos etiam oculos amittis. Si protelatis vigiliis Psalmorum censum persolvis, insaniam capitis acquiris. Si quotidiano labore te conficis, ad opus spirituale non consurgis.

gis. Adverſus quæ *B. Bernhardi* imitandum eſt conſilium, quo in epiſtola quadam dicit: Cum de acidia vel tædio afſici ſentis, noli propterea diffidere atque deſiſtere â ſtudio ſpirituali, ſed juvantis require manum, trahi poſt te Jeſum obſecrans. Teſte enim *Caſſiano de Inſtitu: Monachorum*: Experimento compertum eſt atque probatum, acidiæ impugnationem, non declinando fugiendam, ſed reſiſtendo ſuperandam.

Piger. Scis ne aliquos viros, vel de fœmineo ſexu aliquas, de quibus præſumenda ſit *ſollicitudo laboris*, quam tantopere commendant ſancti.

Theol. De *utroque ſexu* plures, ut ſpero, novi. Vivebat noſtro tempore in *Nurenbergenſi Conventu*, pater quidam *Eberhardus* nomine, *qui in Prioratus officio ibidem me præceſſit*. Hic primum ſacerdos ſecularis extitit, & ut mundum evaderet immundum, noſtrum ordinem intravit, jejunia regularia, quæ per dimidium fere annum durant, ſtricte ſervavit. Dies prope nulla fuit, intra 20. annorum ſpacia, in qua mane ſummo miſſam devote celebrare neglexiſſet, & poſtea, usque ad prandii tempus, audiendis

dis confeſſionibus in porta non inſtitiſſet, aut animarum conſiliis. Fuit enim vir maturus, & prudentia præditus, licet linguæ præpeditioris eſſet. Habuit hic vir gratiam lacrymarum tam abunde, ut de ſimili non audierim. Nam omni nocte finitis matutinis (quibus ſemper interfuit) tempus obſervavit, quo fratres omnes de privatis orationibus & meditationibus ſuis, ex eccleſia exeundo, dormitorium intraverunt. Quo facto angulum aliquem elegit Eccleſiæ, in quo ſe recondens tam amare cœpit flere, ut illud per dimidiam prope horam continuaret, acſi infans aut puer foret matrem deplorans propriam. Ejulatus & voces tamto cum gemitu emiſit, ut vix tam duri fuiſſet pectoris, qui virum audiendo lacrymas continere potuiſſet. Mirabar ſæpius, præſertim cum eum noſſem eſſe virilem, & animoſiſſimæ complexionis, unde quotidianæ provenirent lacrymæ. Verum, quia impeditioris linguæ fuit, non tamen imperitus in literis, id quod prædicando voce facere non valuit, exhortando ſcriptis & privatis monitis fideliter ſupplevit. Nam eo curante, & per ſua monita ac ſtudia, in diver-

diversis parochialibus ecclesiis, ubi fames & caritas fuit divini verbi, perpetua beneficia, & officia prædicationis fundari curavit, & ut dotarentur in eisdem sufficienter libris & victu prædicatores, ordinavit. Tandemque ex fletu & scripturis, visu utroque oculo orbatus est. Et quia sic missam celebrare nequivit, idcirco quotidie fere, avt frequenter in hebdomada devote sumere consvevit sacramentum eucharistiæ. Tandem verò vita functus, sepulchrum ingressus est, & ut credo cum copia meritorum. *Bonorum* enim *laborum*, teste scriptura, *gloriosus est fructus.*

Piger. Virum novi, & amplius quàm expressisti, laudis in eo fuerunt opera, quæ continuavit usque ad extrema. Sed unum est tantummodo, quod me multosque terruit, *mors* videlicet *subitanea*, quam passus est. Nam nocte post matutinas ambulans in supremo transitu tabularum, quibus fovea cellarii tegebatur, pede non bene fixo, in præceps deorsum ruit, & statim fracto cerebro expiravit.

Theol. Nihil novi hic accidit. Nam ante decennium nostri ordinis *frater Thomas, Capellanus & Confessor* sororum devotis-

votissimarũ in *Steinbach, Basileensis diœcesis*, vir per omnia laudabilis, tamen nescio quid operis perficere voluerit in summitate ædificii, de Ecclesiæ illius tecto cecidit, & statim expiravit.

Paulo antea *Argentinæ*, apud Ordinem Johannitarum de Rhodis, quidam dicti ordinis sacerdos, ultra, quàm dici potest, devotus, cum eucharistiæ sacramentum die solenni in processione publica reverenter (ut moris est) circumportasset, mox deposita Monstrantiâ, finem vivendi dedit.

Hi tres viri omnes tantam duxerunt vitam, ut specula virtutum proximis extiterint, usque ad vitæ suæ finem. Terror subitaneæ mortis, ubi vita mala præcessit, ad literam omnium terribilium terribilissimum est in hac vita. De quibus *Jobi* 21. dicitur: Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Qualis ille fuit, qui *Lucæ* 12. ad se dixit: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus. Stulte, hac nocte animam tuam repetent â te, quæ autem congregasti, cujus erunt? Eadem nocte (ut *Gregorius* dicit 22. *Moral.*) sublatus

latus eſt, qui ad multa tempora fuerat poſtulatus, ut ſcil. qui in longum ſibi ſubſidia colligenda proſpiceret, ſubſequentem diem, vel unum minime videret. Qualis etiam *Nabal* fuit, vir dives, malitioſus & peſſimus, quem Deus percuſſit, & mortuus eſt. 1. *Reg.* 25.

Sed ſubitanea mors, ubi vita bona præceſſit, ſæpe beneficium eſt, & timenda nullatenus. Audi de hoc *B. Auguſt. de vita Chriſtiana*, ſic dicentem: Quid eſt, quod vis habere bonam mortem? Quotidie rogas: Bonam mortem det mihi Deus: Dicis: Avertat Deus â me malam mortem. Mori male, times, vivere malè, non times. Pius igitur times mortem tuam, quam vitam. Corrige male vivere, quia non poteſt male mori, qui bene vixit. Tuam præterea quæſtionem *B. Auguſt. lib.* 1. *de Civit. Dei cap.* 2. etiam rationabiliter ſolvit: Dicebant enim pagani contra Chriſtianos: Multi multarum mortium fœda varietate conſumti ſunt. Reſpondet *Auguſtinus*: Hoc ſi ægre ferendum eſt, omnibus qui in hanc vitam procreati ſunt, commune eſt. Hoc ſcio, neminem fuiſſe mortuum, qui non fuerat aliquando moriturus. Finis autem vitæ tam longam

quam

quam brevem vitam hoc idem fecit. Quid autem interest, quo mortis genere vita ista finiatur, quando ille, cui finitur, iterum mori non cogitur. Cum autem unicuiq; mortalium sub quotidianis hujus vitæ casibus, innumerabiles mortes quodammodo comminentur, quàm diu incertum est, quænam earum ventura sit: Quæro, utrum satis unam perpeti moriendo, an omnes timere vivendo. Sed aliud est, quod carnis sensus infirmiter pavidus fugit, aliud quod mentis ratio diligenter enucleata convincit. Mors mala putanda non est, quam bona vita præcesserit. Neque enim facit malam mortem, nisi quod sequitur mortem. Non itaque multum curandum est eis, qui necessario morituri sunt, quid accidat, ut moriantur, sed moriendo quo ire cogantur. Hæc ille. Notare enim debes, quod mortis mora plus habeat pœnæ, quàm mors ipsa. Ut mortem timere, crudelius sit ipsa morte. Unde *Ovidius lib. Epistolarum:*

Occurrunt animo pereundi mille figuræ.
Morsq; minus est pœna quam mortis habet. Et *Seneca lib.3. de cla.* Crudelius est, quàm mori, semper timere mortem. Similiter *Idem de naturalibus quæstionibus lib.6.*

lib.6. Si fulmen effugeris, repetet te gladius, petet lapis, petet bellum. Maximum ex periculis, sed speciosissimum fulmen est tecum, si sensum mortis tuæ celeritas infinita præveniet: Hinc *Prosper lib. Epigrammaton: Ferro, peste, fame & vinclis, ardore, calore: Mille modis miseros mors rapit una homines.* Et iterum *Seneca de Remediis fortunæ.* Sensus dicit: Morieris: Ratio respondet. Ista est hominis natura, non pœna. Ad quod sensus dicit: Decollaberis. Ratio, quid interest, an cæsim moriar an punctim.

Sunt tamen tres causæ, cur Deus bonos subito mori permittat: Videlicet, ut parati semper simus: Ut de vita etiam, si bona apparet, non præsumamus: Et ut judicia Dei timeamus. De primo dicit *B. August.* in Epist. quadam: Latet ultimus dies, ut observarentur omnes dies. Sero parantur remedia, cum mortis imminent pericula. De secundo *idem* dicit: Vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inveniat Domini adventus. Imparatum autem invenit dies illa, quem imparatum inveniet suæ vitæ ultimus dies. De tertio dicit *idem lib. 2. de doctrina Christiana:* Timor de futura morte mentem necessario concutit, & quasi clavatos carnis omnes motus ligno crucis affigit.

LIBER QVINTUS.

De maleficis & eorum deceptionibus.

CAPUT I.

De maleficis, & eorum deceptionibus. Dolores diversi quid in sacra Scriptura significent. Quod tribus modis deludantur hominum mentes. Et de nocturnis exercitibus & equitibus, quid in bono vel in malo significent.

U*Ltimo loco* per libellum quintum ſub formicarum proprietatibus de *maleficis & eorum deceptionibus agendum reſtat.* Sunt autem formicæ coloribus variæ, quia quædam nigræ, aliæ rufæ aut pallidæ.

Per colores autem talium varia conditio vitiorum poteſt intelligi, quamvis ipſa animalia ex ſe bona ſint, ſicuti omnes Dei creaturæ. Sicut enim per albedinem & candorem veſtium, ſecundum *B. Gregorium*, virtutum puritas & mundicia, ita per colores declinantes ab albedine ſecundum majus & minus, vitiorum fetulentia, ſacro teſtante eloquio, conſvevit accipi. Hinc eſt, quod *B. Johannes* vidit *Apocal.6.* ſub 4. coloribus equorum unum nigrum. Nam primus albus, ſecundus

dus rufus, tertius niger, & quartus pallidus fuiſſe deſcribitur. Ubi per album Chriſti caro puriſſima, per rufum, qui ſub ſpecie religionis vel virtutis homines decipiunt, per nigrum, qui manifeſta habent vitia, & per pallidum ad modum mortis colorati, perſecutores bonorum, ſecundum gloſſam debent intelligi. In ſeſſores vero eqvorum talium trium tres differentias Dæmonum, qui tales malos regunt homines, deſignant. Quia omnes malorum hominum hujus vitæ acies informantur & ducuntur per certos Dæmones.

Piger. Deſidero igitur noſcere, primo: quot modis, & quomodo *malefici & ſuperſtitioſi, illisque* ſimiles regantur, equitentur, & dementententur per Dæmones, quos non ambigo in vitiis eſſe varios, & malitia carbonibus nigriores, juxta illud *Threnorum* 4. Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis.

Theol. Humanus animus in hujus vitæ exilio, mole preſſus corporis, & captus in ejus ergaſtulo, multismodis *phantaſiis deluditur*, de quibus dicetur in ſequentibus. Quantum tamen præſentibus ſufficit, tres

possunt occurrere interiorum vel exteriorum *apparitiones* sensuum *raræ & admirabiles*.

Quidam enim *vigilando vident mira ex divina gratia*: Alii per *cerebri vitia*: Et alii ex *Dæmonis astutia*. Per primum constituuntur quidam *Prophetæ*. Per secundum decipiuntur *maniaci*: Et per tertium deluduntur multi *Dæmoniaci*.

De primis fuse dictum est *lib.* 3. *præcedenti*. Contingit tamen, ut magis *peccatoribus* Dei clementia aliquando *ostendat* animarum *pœnas*, quas hic manendo promeruerunt habere in vita alia.

De secundis certum est, *Dominum Albertum* legentibus, in 3. *libro de somno & vigilia*, & *Avicennam*, & *Galenum* in suis medicinæ libris, quod *ex vitio & debilitate cerebri*, & *ex melancholia varia*, infirmitas, quam vocant *maniam*, contrahatur naturaliter sine Dæmonis opere. *Per quam multa apparent homini, quæ in re nulla sunt, sed in imaginatione & phantasia tantummodo.*

De tertio autem sunt *exempla* innumera, quomodo *deludantur sensus hominum* per Dæmones.

Piger. Audivimus aliquando ab antiquio-

quioribus eos, ut asserebant, *vidisse nocturno tempore exercitus*, velut armatorum, variis speciebus armorum, equorum, rhedarum, & similium. Quid hoc veritatis habeat, edoceri cupio.

Theol. Monstra talia aliquando bella futura præsagiunt. Aliquando per hoc Dæmones *incautos decipiunt*. Aliquando etiam, quales sint malorum pœnæ, innuunt. De quibus omnibus *exempla* habemus tam in sacra Scriptura quàm alibi.

Josuæ 2. Quando Josua primò terram promissionis, ad capiendum Hiericho, intraverat, *vidit* virum in agro stantem contra se, & evaginatum tenentem gladium. Quo respondente, quod Princeps esset â Deo missus ad regendum Israelis exercitum: Josua lapsus in terram, virum, verius Dei Angelum, veneratus est.

Sic & 2. *Maccab.* 3. cum *Heliodorus* mente spoliandi templum, illud intrasset, *apparuit* quidam *equus*, terribilem habens insessorem, optimis indumentis adornatus. Isque Heliodoro cum impetu priores calces illisit. Qui etiam insidebat, videbatur arma habere aurea. Alii etiam *apparuerunt duo juvenes*, virtute decori, optimi gloria, speciosique amictu, qui

circumſteterunt eum,& ex utraque parte flagellarunt ſine intermiſſione multis plagis.

Sicque etiam *ibidem* 5. *capite* ante immaniſſimam perſecutionem Iſraelis, factam per *Antiochum*, dicitur: Contigit per univerſam Hieroſolymam civitatem *videre diebus* 40.*per aëra equites* diſcurrentes, inauratas ſtolas habentes, & haſtis quaſi coire armatis, & curſus equorum per ordines digeſtos, & congreſſiones fieri cominus, & ſcutorum motus, & galeatorum multitudinem gladiis diſtrictis, & telorum jactus,& aureorum armorum ſplendorem, omnisque generis loricarum. Quapropter omnes rogarunt,in bonum monſtra converti.

Et jam finita perſecutione, cum *Judas Maccabæus* in prælio conſiſteret, *apparuerunt* adverſariis de cœlo viri in equis frenis aureis decorum Judæis præſtantes præſidium. Ex quibus duo *Maccabæum* medium habentes armis ſuis circumſeptum, incolumem conſervarunt. Et c.xi: Eunte *Juda* cum ſuis in aliud bellum Iſraëlis, *apparuit* præcedens eos *eques* in veſte candida, armis aureis, haſtam vibrans. Et *capite ultimo:* Vidit Oniam & Hie-

Hieremiam sibi gladium porrigentem pro victoria.

Sic etiam territo *famulo Helisæi*, qui *vidit* Syros montem circumdare in infinita multitudine, oratione facta, ut oculi famuli aperirentur, *vidit* idem, montem plenum equorum & curruum igneorum in circuitu Helisæi. Unde & dixerat: Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis, 4. *Reg.* 6.

Similia legimus de *visis* armatorum exercitibus in aëre, ante eversionem ultimam Hierosolymorum, factum per Titum & Vespasianum. Nam *Josephus lib.* 7. *De bello Judaico* dicit de eodem: Supra civitatem sidus stetit, gladio simile, & per annum perseveravit. Cometæ ante solis occasum visi sunt in aëre, ferrei currus totis regionibus, & armatæ acies circumfusæ. Et plura ibi ponit similia.

Similiter ante effusum sangvinem Christianorum, tempore Gothorum vel Longobardorum in Italia, *visæ sunt* præfatæ acies, ut refert *B. Gregorius in Homilia super illud Lucæ* 21: *Erunt signa in sole & luna.* Priusquam, inquit, Italia gentili gladio ferienda traderetur, igneas in cœlo acies *vidimus*: Ipsum, qui postea

 huma-

humani generis fusus est sangvinem coruscantem.

Ex quibus jam liquet, *exercituum apparitiones* Dei nutu futura bellorum mala præsagire, ut iis aut spes victoriæ apud eos, qui meruerunt, acquiratur aut â malignis hominibus pœna divína agnoscatur, aut apud bonos & innocentes patientiæ scutum contra infausta arripiatur. Quæ omnia Dei munera sunt, è thesauro divinæ providentiæ huic mundo transmissa. Præterea eo tempore, quo regno Bohemiæ, & vicinis ditionibus per diversarum sectarum, tam in fide, honore, & rebus, ac hominum cædes, jactura gravissima imminebat, prout multis Germaniæ Episcopis præsentibus Nurenbergæ â *Domino Petro, Episcopo Augustensi*, viro fide digno audivi, circa fines regni præfati nocturno tempore, versus vallem quandam, auditi sunt clamores, & congressiones equestrium virorum, qui induti variis coloribus *visi sunt* sæpius. Quidam enim equorum insessores rubris, alii nigris & similibus videbantur induti vestibus. Stupebant ex his plurimi, & diversi varie hæc interpretabantur.

Fuerunt tunc duo milites audaces in

castro

caſtro non multum diſtanti â loco monſtrorum, qui omnino ſcire volentes, quid veritatis *viſa* portenderent, nocte quadam ad vallem, ubi videri ſolita conſpexerant, iter ſuſcipiunt. Antequam autem accedere auderent, compunctus unus dixit alteri: *Sufficiat tibi iſta vidiſſe: Ego ad iſta non accedam propius. Dictum eſt veterum: Cum talibus neminem debere ludere.* Quem alter velut pavidum increpans, eqvum impulit, & eo congreſſu ad omnes dictos exercitus pervenit. Ex quibus unus egrediens, caput audaci amputavit, & ad ſuos rediit. Quo viſo ille, qui timidus ſubſtiterat, fugam iniit, & funeſta nova nunciavit. Poſtridie autem truncatus reperitur capite. Sed in valle, ubi acies *viſæ* fuerant, nullius hominis vel equi veſtigium repertum eſt, ſed tantummodo in luto ſigna quædam veſtigia avium viſa ſunt.

Præterea *pictorem* in eccleſia noſtra Columbarienſi laborantem habuimus, infirmitatibus tribus læſum. Nam colore mortuo videbatur ſimilior quam vivo. Semiſurdus fuit auditu, & lingua balbutiens. Quas infirmitates cum audiſſem illi per quoddam *phantaſma* in-

flictas, â pictore quæ seqvuntur, ipse audivi. Cum, inquit junior in taberna cum sociis usque ad vesperam sedissem, nocte solus iter pedestre institui, accinctus gladio, & ad villam aliam (quam nominavit) properavi. *Visum est* autem mihi, cum essem inter vineas, acsi quædam terribilia obviam venirent, non in ipsa via, sed prope illam. Quo facto ex semita prosilii, gladium eduxi & in locum *phantasmatis* juvenili fatuitate, & *vini calore animatus*, percussi incertis ictibus. Cum autem neminem viderem, in ipso ictu, aërem, nescio quem me afflantem sensi, quo statim infectus, quas in me vides, infirmitates trinas contraxi.

Tempore etiam, quo sacri imperii Electores, in causis fidei, pro salute regni Bohemiæ, comitia Nurenbergæ celebrabant, convenerunt ob istam causam quodam die in unum conclave multi Episcopi, & tam sacræ paginæ, quam Canonici juris Doctores. Ibi Archi-Episcopus Moguntinus fuit, Episcopi, Herbipolensis, Augustiensis, & si bene sum memor, Bambergensis, *& ego, inter hos inferior & minimus*. Seclusis igitur secularibus, post finem tractatus fidei, *Dominus*

minus Moguntinus, laudarus, vir magnæ induſtriæ, & fide dignus coram præfatis, quod ſequitur, recitavit. Nominavit etiam nobis, quondam ad Rhenum ſibi bene notum militem, cujus tunc filius vivebat, qui miles ſupra omnes pœne inferioris Alemaniæ Nobiles ſemper excelluerat, minus in rebus bellicis imperterritus: Gerebat autem & ſuſtinebat nonnunquam, propter ſuam animoſitatem vel fortitudinem, ab aliis gravia bella. Propter quæ non ſemper de die, ſed nocturno tempore ad loca ſibi commoda equitare ſolebat. Hic igitur quadam nocte aſſumtis famulis per ſylvam circa Rhenum equitare voluit, & principium ejusdem intravit. Antequam verò finem ſylva haberet, ultra quam latus campus jacebat, pro ut moris eſt eorum, qui verentur inſidias, præmint famulum, ut in termino ſylvæ videret, anne in campo inſidiæ aliquæ eſſent. Luna *enim* ſplendente, vel aſtris lucentibus, hæc videri poterant. Famulus igitur, cum per arborum ramos exploraret, qui erat commiſſum, *vidit* per campi longitudinem exercitum mirabilem appropinquare equeſtum. Quo *viſo*, obſervata nun-

nunciavit militi, qui ait: Stemus parumper. Quia verisimile est, pro hujus exercitus custodia secuturos alios, ad hos properabimus,& an inimici sint,qui præcesserunt, an amici, experiemur, nec paucos timebimus.Deinde morula transacta, è sylva cum suis miles recessit, in campum venit, & neminem, nisi virum equo insidentem, & manu alium ducentem eqvum, eminus sequentem, intuitus est. Ad hunc cum miles venisset quis esset, quæsivit his verbis: Num quid tu coqvus meus es? Ita enim ipsi ê longinquo videbatur: Paulo etiam antea coqvus illius militis vitâ functus erat. Qui respondit: Sum, Domine. Quid (ait miles) hic facis, & qui sunt hi, qui præcesserunt? Cui defunctus respondit: Domine, hi, qui præcedunt sunt nobiles & milites, hi illi (multos enim nomine expressit proprio) quos oportet, & mecum eis, ista nocte esse Hierosolymis, quia hæc pœna nostra est. Et miles iterum: Quid sibi vult eqvus iste, quem ducis nullo insidente. Ad tuum, respondit, obsequium erit, si mecum ad terram sanctam venire velis. Securus esto, per fidem Christianam, recedendo te vivum

re

reducam, si meis obtemperabis monitis. Tunc miles ait: Diebus meis mira tentavi: His hoc addam etiam mirabile. Disſvadentibus autem illud famulis, de equo proprio miles prosiliit, defuncti eqvum aſcendit, & oculis famulorum uterque eques ſubtractus eſt. Sequenti autem die famulis ad mandatum expectantibus, miles & defunctus redierunt ad locum, ubi primo convenerant. Tunc defunctus militi ait: Ne *phantaſma* omnino fictum illa fuiſſe credas, duo, quæ tibi do, rara ſerva in mei memoriam. Sic protulit mappulam parvam de ſalamandra, & cultellum in vagina. Primum, inquit, cum immundum fuerit, igne purga, nec ei nocebit. Alterum caute tractabis, quia ab eo vulneratus veneno infectus erit. Et ita defunctus ex oculis militis evanuit.

Ex his prudens lector colligere poterit, *nocturnos exercitus* nonnunquam *videri* â bonis & â malis. Qui autem latius de talium natura ſcire cupit, legat *Domini Guilielmi Pariſienſis* partem ultimam *de Univerſo*, & me ab ejus ſententia declinaſſe non videbit.

Piger. An *animæ defunctorum* ex ſuis exeant receptaculis, & ſi ſic, quæ hoc facere

cere possint, etiam quis præfatas *apparitiones* faciat, bonus vel malus Angelus, quæro.

Theolog. Sanctus Doctor tibi respondet *in 4t. dist.* 45. *quæst.* 1. sic dicens, (sed pondera verba, quia gravida sunt sententiis.) Secundum, dispositionem divinæ providentiæ aliquando animæ separatæ ex suis receptaculis egressæ, conspectibus hominum præsentantur. Sicut *Augustinus* probat, libro *de Cura pro mortuis*, & bonorum exempla affert, ut de sanctis in cœlo. Et hoc etiam credi potest, quod aliquando in damnatis contingat, quod ad eruditionem hominum & terrorem permittantur viventibus *apparere*, aut etiam ad suffragia expetenda, quantum ad illos, qui in purgatorio detinentur, ut per multa exempla patet 4. *lib. Dialogorum B. Gregariii*: Nam glorificati, quando volunt, sed alii non nisi quando permittit Deus, nobis *apparere* possunt: Quia ita sunt pœnis oppressi, ut de sua miseria magis doleant quàm curent, vivis *apparere*. Et quamvis aliquando animæ sanctorum vel damnatorum coram adsint, ubi *apparent*, non tamen credendum est, hoc semper accidere. Aliquando hujusmodi

modi *apparitiones* fiunt vel in dormiendo, vel in vigilando, operatione bonorum vel malorum ſpirituum ad inſtructionem vel deceptionem viventium. Sicut etiam & vivi homines aliquando aliis apparent, & eis multa dicunt in ſomnis, cum tamen conſtet, eos non eſſe præſentes. Sicut *Auguſtinus* per multa exempla probat *libro de Cura pro mortuis agenda*. Hæc ex *Thoma*.

CAPUT II.

Unde proveniant inquietudines nocte in quibusdam domibus, exempla ponuntur. Et quomodo fiant obſesſiones hominum à Dæmonibus. Ac de ſex cauſis, quarè quidem non liberentur.

FOrmicæ, quæ domos ædificant extra ſolitudines prope homines vel beſtias, devaſtationes ſæpe patiuntur. Nam modo hominum curioſitate, modo pecudum conculcatione, nunc canum inveſtigatione, nunc etiam avium comeſtione, & aliis diverſis deturbationibus in mundo vel prope mundum nidificantes inquietantur. Eisque accidit, ſicut grano illi, quod ſecus viam cecidit, & venerunt volucres, & comederunt illud: *Matth*, 13. Venit enim malus, id eſt, Diabolus, dicit gloſſa, & rapit, quod ſeminatum

tum est in corde ejus. Hic est scil: ager, qui seminatus est secus viam. Ita exponit ipsa veritas, Christus.

Memorandum est in proposito verbum allegatum *B. Gregorii* 31. *Moral.* supra *lib.* 4. *cap.* 5. qui dicit super isto: *Strutio obliviscitur, quod pes conculcet ova, aut bestia agri conterat ea.* Quid inquit, in pede, nisi transitus operationis accipitur. Quid in agro, nisi mundus iste signatur, de quo in Evangelio Dominus dicit: Ager autem est mundus? Quid in bestia, nisi antiqvus hostis exprimitur, qui hujus mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiatur.

Possunt autem per formicas istas, quæ stulte domum prope hostes collocant, hi homines intelligi, qui domum & habitationem propriam contra insidias Diaboli ecclesiasticis cerimoniis non studiose muniunt. Nam aqua benedicta omni die dominica (prout ipse exorcismus notat) in habitationibus fidelium deberet aspergi, & sal exorcisatum tunc fideliter sumi, se & sua, mane & sæpe quisque fidelis crucis charactere insignire, & â peccatis, præsertim gravibus, immunem servare, angelumque proprium

prium sæpe pro tutela invocare, cum divino auxilio.

Piger. Jam conjicio, unde fortassis quibusdam plaga quædam venit; ut *in eorum habitationibus Dæmonum tumultus* sæpe inquietudines cieant admirandos.

Theol. Hæc multis ex causis permittit Dei justitia aut misericordia, non tamen semper ex omissione alicujus de prætactis circumstantiis, sed aliquando pro merito acquirendæ patientiæ. De primo sume talismodi *exemplum.*

In *minore Basilea* paulo ante præsens generale Concilium, domicilium habuit quidam vir, de mala vita, & forte de maleficiis suspectus. Filiam hic habuit, quam in domo juveni cuidam nuptui tradidit. Et tandem senex pater ægrotare cœpit, & ad filiam, & ad generum, demostrato quodam scrinio, dixit: *Hoc vasculum non moveatis, aliquando pœnitentia ducemini, sed in loco stare permittite post meum discessum.* Et ita brevi vetulus expiravit. Tansacto autem tempore plurimo, nec filia, nec ejus maritus magnipendit patris mandatum, sed de domo priori in aliam do-

munculam se transferentes, scrinium, quod parvum fuit, vir portavit extra domum ad novum hospitium. Sed in ipso itinere tanti ponderis esse cœpit, ut in ipso viriles artus deficerent. Quare uxoris auxilium imploravit. Hæc autem uxor an postmodum in domo scrinium aperuerit, vel alio modo incaute se circa vas habuerit, oblivioni tradidi. Hoc constat, quod in domum novam cum infantulo, quem genuerant, parentes prædicti venerint. Sed ecce, subito uxor velut rabida super cunas infantis irruit, eum necare volens. Quod maritus intuens, vi uxorem invasit, & eam *â Dæmone obsessam* esse didicit. Qui cum exorcisaretur, minatus est Dæmon, se non exiturum, nisi eam necaret. Et ita factum est in Exorcistæ manibus. Altero die maritus per plateam incedens publicè, percussus casu lapidis, inopinatissime de superiori parte cujusdam canalis cadentis, & in facie, cooperatione, ut videbatur, Dæmonis, læsus est tam deformiter, ut homo vix videretur.

In Argentinensi diœcesi *duæ sorores* una habitabant in domo, senior *Margaretha*, junior verò *Barbara* vocabatur, *senior*

senior matura, devota, & experta satis erat & ambæ castitatis propositum habuerunt. Et ideo hostem eis insidiantem, palam & clam, multis annis sustinuerunt. Aliquando per vocem serpentis *juniorem* Dæmon secutus ubicunque incessit in domo: Aliquando auribus aliquid insusurravit: Nonnunquam sonitus & strepitus terribiles fecit, usquedum extranei etiã talia perciperent, qui domum istam ingressi erant, alicujus operis expediendi gratia.

Appropinquabat post tres circiter annos festum omnium Sanctorum. In quo *senior*, quæ valde devota fuit, confiteri voluit. Hanc, cum ad sacerdotem in Ecclesia vellet accedere, confitendi gratia, quidam malignus spiritus impulit, ictu quodam tam valido, ut fere ad terram caderet. Nec tamen *virgo* á proposito destitit, sed postmodum confessa est, non curans impulsum Dæmonis, quem tamen graviter sensit brevi tempore post. Sub specie magnæ muscæ venit aliquoties Dæmon, auribus adhærens *junioris*: Aliquando dorso ejus, aliquando vero capiti insedit. Quandocunque autem accedere voluit, brevi prius

ſpatio ſonitu quodam ſignum dare eſt ſolitus ſui adventus.

Tandem cum *junior* quadam nocte ira commota ſe ad lectum recepiſſet, ob quam cauſam neſcio, venit more ſolito Dæmon qui *virginem* obſedit, & caput tam valide preſſit, ut putaret ſe perdidiſſe uſum rationis. Hoc autem adjacenti ſorori indicavit. Sed illa eam de cetero juvare non potuit. Nihil præterea poſt hanc obſeſſionem inquietudinis auditum eſt in domo. Sed in vigilia Paſchatis, & in ſacris noctibus ſequentibus, *junior* crudeliter â Dæmone vexata eſt. Hæc cum ad me deducta eſſet (ſemper enim utebatur ratione) adhortatus ſum, ut confiteretur mihi ſacramentaliter. Quod cum promto animo & devoto incepiſſet, ita Dæmon ſe ejus immerſit faucibus, ut nullatenus loqui valeret mente concepta. Probabam autem poſtea certis verbis, an aliqua *lateret fictio fæminea*. Sed luce clarius Diabolum in ea intuebar certis ex ſignis.

Piger. Scio, per Exorciſtam tentatum fuiſſe quicquid circa eam fieri potuit, ut liberaretur, & tamen tunc non fuit liberata â Dæmone. Quæ ergo cauſa hujus fuit?

Theol.

Theol. Sex ex causis aliquis non liberatur. Aut propter parvitatem fidei offerentium, aut propter peccata Dæmonium sustinentium, aut propter incommoda, commoda remedia adhibere negligentium, aut propter Exorcistæ aliquod in fide vitium, aut propter reverentiam virtutum in alio existentium.

De primis duobus habes exemplum, *Matth.* 17. & *Marc.* 9. in patre unici filii lunatici, & discipulorum in Christi præsentia. Primo enim, offerens & turba, fide carebat, unde pater cum lacrymis oravit: Credo Domine, adjuva incredulitatem meam. Et ad turbam Jesus ait: O generatio incredula & perversa, quousque ero vobiscum.

De secundo, videlicet de sustinente Dæmonium, Jesus increpabat filium; Quia, ut *B. Hieronymus* ibi dicit, propter peccata sua â Dæmone fuerat oppressus.

De tertio, de neglectu debitorum remediorum, patet. Quia non fuerunt præsentes boni & perfecti viri. Unde *Chrysostomus* ibidem dicit: Columnæ fidei non aderant, videl: Petrus, Jacobus & Johannes, sed in transfiguratione Christi jam præsentes erant: Nec oratio nec

jejunium aderant, sine quibus (Christus ait) hoc genus Dæmoniorum non ejicitur. Unde *Origines* ibidem dicit: Si aliquando oportuerit nos circa curationem tale aliquid patientium permanere non admiremur, nec interrogemus, nec loquamur, quasi audienti spiritui immundo, sed abigamus jejuniis, & orationibus spiritus malignos. Et *glossa* dicit: Hoc genus Dæmonii, i. e. ista carnalium voluptatum mutabilitas, ad quam spiritus ille inclinabat, non vincitur, nisi spiritus oratione confirmetur, & caro per jejunium maceretur.

De quarto, Exorcistæ vitio, præsertim in fide, patet ibidem in Christi discipulis una præsentibus. Unde postea secreto discipulis quærentibus causam suæ impotentiæ, respondit: Propter incredulitatem vestram. Amen dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi, & transibit. Unde *Hilarius*: Crediderunt quidem Apostoli, nondum tamen erant perfectæ fidei. Nam Domino in monte morante, & ipsis cum turba residentibus, quidam tepor eorum fidem relaxaverat.

De quinto patet in *Vitis Patrum*, ubi

legi-

legimus, aliquando *obſeſſos*, non liberatos per *S. Anthonium*, ejus diſcipulum, *Paulum*, liberaſſe.

De ſexto patebit infra, ubi de maleficiis affectis agemus.

Pig. De *inquietantibus domos* da exempla.

Theol. Vix jam decem ſunt anni transacti, quando *in civitate Nurenbergenſi* monaſterium noſtri ordinis, S. Catharinæ dictum, cum extrema difficultate *reformabatur* per undecim illuc transmiſſas devotas *reformatrices* ab alio *reformato loco*. Fuerunt enim omnes ſorores in dicto monaſterio reformationi adverſæ, & pro ſe pugnantes, ſibi complices in civitate non paucos habuerunt. Poſtquam igitur locus regulariter clauſus eſt, & pertinax gens *ſexus fragilis* colla jugo ſubmiſit obedientiæ, venit in monaſterium quidam *Dæmon*, qui primum ſonitibus nocturnis inſolitis *moniales* quasdam *infeſtavit*. Quod cum ad me venit, *perſvaſi* ut *talia non crederent eſſe â Dæmone*, ſed â muribus & gliribus, vel *ex debilitate capitis*. Quia *deliria* ſuſpicabar adfuiſſe *mulierum*.

Altera nocte venit dæmon, & unam ex his, quæ rebelles extiterant, ut puto

Sacristanam, matutinas pulsare volentem, ita compressit, ut eodem die putaretur sepulturæ tradi debere. Tandem tam de die quam de nocte sic inquietavit conventum præfatus Dæmon, ut per totam noctem oporteret per vices custodias vigilantium sororum ponere. Quia nulla adhuc audebat sola incedere. Fuit autem totus stupidus effectus *sexus mollis & femineus*, ita ut neque ego scirem, quid cum eis essem facturus. Tamen orationes privatas singulis injunxi & publicas, patientiam habere prædicavi, & ut in Domino confiderent sæpe svasi.

In præfato vero opere licet Dæmonis malitia aliquid acquireret (quædam enim dixerunt: *Ecce, quando latam viam & antiquam ambulavimus, hæc nobis nunquam acciderunt*) tamen per Dei gratiam Diabolus plus perdidit hoc in ludo quam acquisivit. Quia quædam præfractæ *feminæ*, quas omnino pietas *reformatorum* non valebat flectere, hoc *phantasma* adeò terruit, ut totius vitæ suæ facinora confiterentur sacramentaliter, vestes veteres deponerent, & novas secundum ordinis formam induerent, & in aliam vitam novam se transformarent.

Hoc

Hoc cum Dæmon videret, tandem per Dei gratiam destitit, & nescio quo devenit.

Tempore *Constantiensis Concilii* in curia sororum devotarum, quæ *Canonissæ* regulares sunt & vocantur monasterii Pillurnet, *prope Nurenberg*, Eistetensis Diœceseos, quidam spiritus nocturnis temporibus multos inquietare solebat. Sed monasterium sororum intus nullatenus perturbavit. In domo vero *Capellani*, & locis eidem vicinis, molestus multis extitit, quibusdam strepitibus & sibilis ac pulsibus non nimiis, sed manifestis. Aliquando enim parietes percussit, aliquando vero joculator varias mimorum fistulas ut videbatur inflavit, & talia non nociva multa efficiebat.

Quidam interea *frater ex conventu Nurenbergensi*, devotus, mihi notus, circa festa quædam petitus est, ut capellanum in divinis juvaret. Qui cum in superiori parte domus cubiculum haberet, & spiritum ignoraret, nocte *phantasma* sensit, quod ipsi tunicam, quam circa se positam habuit, detraxit. Quare frater clamare cœpit: Fures, fures: succurrite homines! Hoc campanarius, qui in eadem

dem domo jacebat, audivit, & negotium intellexit, lumen accendit & clamantem adiit, eumque ſtupidum reperit, & veſtimenta, quibus tectus fuerat, diſtracta vidit per ſpiritum in camera. Scapulare autem fratris nullibi reperire potuit, usq; dum tandem foramen quoddam parvum in pariete conſpexerunt. In illud enim ſpiritus ſcapulare ſtrictiſſime convolutum & glomeratum abſconderat. Finito vero anno uno aut circiter, *phantasma* illud diſceſſit.

Piger. Quales quæſo, dicas, illi ſpiritus ſunt, qui ſic inquietant homines? An animæ ſunt ſeparatæ, vel maligni ſpiritus Dæmonum?

Theol. Prout ex fine præcedentis capituli elicere potes, *animæ non ſunt* veriſimiliter, ſed omnino *Dæmones*, qui in multiplici ſunt differentia. Nam quidam neminem poſſunt lædere, graviter ſaltem, ſed ſolum principaliter *joculationes* exercent. Alii *incubi* ſunt vel *ſuccubi*, prementes nocturno tempore homines, vel peccato luxuriæ coinquinantes eos. Alii vero ſunt, qui homines lacerandi vel necandi habent poteſtatem. De quibus ita dicit *Caſſianus collati: Sereni*, I. Tot eſſe immun-

mundos spiritus, quot in hominibus studia, facile probatur. Nam nonnullos eorum, quos etiam paganos vulgus appellat, ita seductores & joculatores esse manifestum est, ut certa quæque loca seu vias jugiter obsidentes, non tormentis afficiendo prætereuntes decipere delectentur, sed risu tantummodo & illusione contenti, fatigare eos potius studeant, quam illis nocere. Quosdam vero solummodo in nocivis incubationibus hominum pernoctare. Alios ita esse furori ac truculentiæ deditos, ut non sint contenti, illorum tantummodo corpora, quæ suppleverint, atroci dilaceratione vexare: Sed qui etiam irruere in alios transeuntes, atque affligere illos sævissima cæde festinent. Quales illi in Evang. videlicet *Matth.* 8. describuntur. Similia dicit *Gvilielmus l.c. de Universo.*

CAPUT III.

Hyems & frigus quid significent. De septem maleficiorum exercitiis. Quomodo comedant pueros, quomodo artem istam profiteantur, & an maleficium sine peccato possit tolli.

FRigus grave ovis formicarum superveniens prolem impedit, aut incremen-

mentum retardat, vel prorsus necat. Nivium enim algor & frigoris intensio, vitam adimit viventibus, & excludendis sæpe nocet.

In frigore autem malorum corda intelligi possunt, quæ à calore charitatis & sole justitiæ aliena, torpore malitiæ vel perfidiæ sunt plena. Contra de forti muliere *Prov. ult.* dicitur: Non timebit domui suæ à frigoribus nivis. Ubi *glossa:* Frigora nivis sunt corda malorum perfidiæ torpore algentia, de quibus dicitur *Matth.* 23. Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Quæ corda nive illa opprimuntur? Quæ ob superbiam de cœlo corruunt inq; tenebris adhuc velut angelos lucis se ostendere præsumunt & habitum niveum præferunt, quod Dei & angelorum ejus proprium est, sc. niveo habitu suæ vrtutis claritatem signare. Non timebit autem domui suæ à frigoribus nivis hæc mulier, quia credidit Deo, dicenti: Portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicibus, sapientia scil, ad hæreses revelandas, & patientia ad tolerandas apertorum hostium pugnas. Vel vestiti sunt duplicibus, quia pro-

promissionem habent vitæ quæ nunc est, & futuræ, nunc adjuti â Deo ne deficiant, tunc autem in beatitudine divina visione ditati. Item vestiti sunt duplicibus, una veste operis, altera mentis, fide scil. & factis, sacramentis quoque redemtoris imbuti & exemplis. Hæc in *glossa*.

Per frigus igitur, quod prolificationi formicarum est nocivum, *maleficorum superstitiones* accipere possumus. Maleficus enim dicitur quasi malefaciens, vel male fidem servans. Et utrumque in maleficis, qui *superstitiosis operibus* proximum lædunt, satis reperitur.

Pig. Superstitionum ex *B. Isidoro* scio multæ sunt species. Sed quia de *maleficis* mentionem fecisti, quot modis nocere possint proximis, nunc edicito.

Th. Septem mihi modi occurrunt, quibus ex parte eorum, quæ sunt hominis, nocere possunt, sed nunquam nisi Deo permittente. Neque eo quo nocere dicuntur tempore, actionem vel passionem per se immediate inferunt: sed *per verba, ritus*, vel *facta*, quasi per pacta inita cum Dæmonibus, lædere dicuntur. Nam potius Dæmones hæc & immediate damna inferunt.

Unus

Unus igitur modus eſt, quo *amorem malum* ingerunt *viro* alicui ad mulierem aliquam, vel *mulieri* ad virum. Alius eſt, quando *odium* vel *invidiam* in aliquo ſeminant. Tertius eſt in iis qui *maleficiati* dicuntur, ne vi generativa uti valeant ad feminam, vel viceverſa femellæ ad virum. Quartus modus eſt, cum in membro aliquo hominem ægrotare faciunt. Quintus, cum vitan tollunt. Sextus, quando uſu rationis aliquem privant. Septimus, cum quocunque prædictorum modorum, aliquem in ſuis rebus vel animalibus lædere conantur cum effectu.

Pig. Peto de his omnibus plenius informari. Quia quidam talia aut negant omnino, aut cauſis naturalibus ſolum adſcribunt, aut ex parte ea non concedunt.

Theol. Solide ac plene noſcere talia, non admodum utile eſſet, imô forte quibusdam noceret. Oporteret enim prohibitos inſpicere libros, vel ſuperſtitioſa aliqua; quæ otium requirerent in tanta temporis egeſtate, perlegenda. Nec opus eſt ſcire talia late, tibi præſertim, qui ex conditione ſtatus ad id non obligaris.

Veruntamen *exempla* tibi tradam, & doctrinas aliquas petito tuo accommodas,

das, quas habeo partim â Doctoribus nostræ facultatis, partim etiam per experientiam cujusdam probi *judicis secularis* & fide digni, qui ex quæstionibus & confessionibus, â publicaque experientia & privata talia multa didicit, cum quo late & profunde sæpe rem contuli, *Domino Petro*, Bernensi civi in Lausanensi Diœcesi, qui multos utriusque sexus incineravit maleficos, & alios fugavit è territorio Dominii Bernensis. Contuli insuper etiam cum *Domino Benedicto*, monacho S. Benedicti ordinis, qui licet nunc sit religiosus valde Viennæ in *reformato monasterio*, tamen ante decennium adhuc in seculo degens fuit *necromanticus*, joculator, mimus & truphator, apud seculares nobiles insignis & expertus.

Audivi similiter quædam seqventium ab *Inquisitore hæreticæ pravitatis Eduensi*, qui nostri ordinis fuit, in conventu Lugdunensi, devotus *reformator*, & in Eduensi Diœcesi multos de maleficiis reos inquisivit.

Sunt igitur, vel nuper fuerunt (ut idem *Inquisitor*, & *Dominus Petrus* mihi retulerunt, & fama communis habet) circa districtum *Bernensis Dominii* quidam

male-

malefici utriusque sexus, qui contra humanæ naturæ inclinationem, imo adversus conditiones specierum omnium bestiarum (lupina specie excepta tantummodo) proprie speciei *infantes vorant*, & comedere solent. Nam in oppido *Boltingen*, Lausanensis Diœcesis, quidam dictus *Stendelen*, grandis maleficus, captus per præfatum Petrum, judicem loci, fassus est, se in certa domo, ubi vir & uxor simul degebant, per sua maleficia successive in utero uxoris præfatæ septē circiter infantes occidisse, ita ut semper abortum faceret in femina annis multis. Simile fecit in eadem domo omnibus pecoribus fœtum gestantibus, quorum nullum vivum partum edidit illis annis, prout rei eventus probavit. Cumque ex ante dicto nequam quæstionibus exploraretur, an in his, & quomodo reus esset, facinus aperuit, dicens: Subter limen ostii domus se lacertam posuisse, &, si amoveretur, fœcunditatem inhabitantibus restitutam iri. Cum autem serpens ille quæreretur sub limine nec inveniretur, quia in pulverem fortassis redactus erat, pulveres seu terram sub limine positam asportabant, & eodem an-

no

no uxori & omnibus jumentis domus fœcunditas reſtituta eſt. Dicta autem, tortus, non ſponte eſt faſſus. Et demum per dictum judicem ignibus traditus eſt.

Deinde laudato Inquiſitore mihi referente hoc anno percepi, quod in Lauſanenſi Ducatu quidam *malefici* proprios natos *infantes coxerint* & *comederint*. Modus autem diſcendi talem artem fuit, ut dixit, dum malefici in certam concionem convenerint, & opere ſuo facto, viſibiliter Dæmonem in aſſumta imagine viderint hominis. Cui diſcipulus neceſſario dare debuerit fidem de abnegando Chriſtianismo, de Euchariſtia nunquam adoranda, & de calcanda cruce ubi occulte valeret.

Fuit inſuper fama communis, dicto *Petro* judice mihi referente, quod in ditione *Bernenſium* tredecim *infantes devorati* eſſent intra breve tempus *â maleficis*. Quamobrem etiam publica cenſura ſatis dure exarſit in tales parricidas. Cum autem *Petrus* quæſiviſſet â quadam capta *malefica*, per quem modum infantes comederent? Illa reſpondit: Modus iſte eſt: Infantibus nondum baptizatis inſidiamur, vel etiam baptizatis, præſertim

ſi ſigno crucis non muniantur & orationibus, hos in cunabulis, vel ad latera jacentes parentum, ceremoniis noſtris occidimus. Quos, poſtquam putantur oppreſſi eſſe, vel aliunde mortui, de tumulo clam furto recipimus, in caldari decoquimus, usque dum evulſis oſſibus tota pene caro efficiatur ſorbilis & potatilis. De ſolidiori hujus materia unguentum facimus, noſtris deſideriis & artibus & transmutationibus accommodum. De liquidiori vero humore utrem replemus, de quo is, qui potatus fuerit additis paucis ceremoniis ſtatim efficitur conſcius & Magiſter noſtræ ſectæ.

Modum autem eundum alius *juvenis maleficus*, captus & incineratus, tandem, licet (ut credo) vere pœnitens, diſtinctius reſeravit, qui manus dicti *Petri* judicis, una cum uxore *malefica* pertinaci, paulo ante evaſerat. In Bernenſium namque judicio captus dictus juvenis cum uxore, & ab eadem in diſtinctam turrim poſitus, dixit: Si meorum facinorum veniam conſequi poſſem, omnia quæ de maleficiis ſcio, libens patefacerem. Mori enim video me oportebit. Cumque per literatos, ſi vere pœniteret, audiſſet, & ſe

veni-

veniam conſequi poſſe omnimodam: Tunc lætus ſe morti obtulit, & modos primæ infectionis oſtendit. Ordo, inquit, talis eſt, quo etiam ſeductus ſum. Oportet primo, Dominica die antequam aqua benedicta conſecretur, eccleſiam introire mox futurum diſcipulum cum Magiſtris, & ibi abnegare coram eis Chriſtum, ejus fidem, baptisma, & univerſalem Eccleſiam, deinde homagium præſtare magiſterulo i. e. parvo magiſtro, (ita enim Dæmonem & non aliter vocant) Poſtremo de utre bibit ſupra dicto. Quo facto ſtatim ſe in interioribus ſentit imagines noſtrę artis concipere & retinere, ac principales ritus hujus ſectæ. Hoc modo ſeductus ſum, & uxor mea, quam tantæ pertinaciæ credo, ut potius incendium ſuſtineat quam minimam fateri velit veritatem. Sed heu ambo rei ſumus. Sicut dixit juvenis, ita reperta eſt per omnia veritas. Nam cum confeſſus eſſet juvenis, in magna contritione mori viſus eſt, uxor vero teſtibus convicta veritatis, nec in ipſa tortura fateri voluit, nec in morte, ſed incendio præparato per lictorem, illi verbis peſſimis maledixit, & ſic incinerata eſt.

Ex prædictis jam liquet, quam noxium sit frigus perfidiæ, quod *infantes & partus* solet occidere.

Piger. Estne licitum *maleficium* de loco *tollere?*

Theol. Antiqui negant, hodierni concedunt: Utrique bene. Sed solum opus est unica distinctione. Quia aut tolli potest per aliud maleficium, seu per ritus alicujus malefici illicitos: & id constat esse illicitum. Imo potius homo mori deberet, quam in talia consentire. Aut tolli potest sine novis superstitionis operibus, ut per motum localem, velut dictum fuit de pulvere lacertæ. Et istud est licitum.

Exemplum de priori casu. *Inquisitor Eduensis* mihi retulit, quod modus tollendi maleficium, aut se vindicandi in maleficio, talis adhibitus sit suo tempore. Venit aliquis læsus in se vel in suis, ad *maleficam*, sciscitans scire maleficum. Tunc malefica plumbum liquefactum aliquoties fudit in aquam, usque dum opere Dæmonis in plumbo imago aliqua videretur. Qua visa imagine, malefica quæsivit ab explorante: In qua parte vis lædi maleficum tuum, & in illo vulnere eum agnoscere? Cumque explorator lo-

cum

cum eligeret, ſtatim maleſica in eadem parte imaginis, quæ in plumbo relucebat, figuram vel vulnus cultro notavit, & locum, ubi reum inveniret, indicavit, nomen tamen nullatenus manifeſtavit. Et, experientia teſte, maleficus per omnia lædi repertus eſt, ſicut ejus imago plumbea.

CAP. IV.

Necromantici qui ſint. Quomodo â Dæmonibus malitiæ præmium aliquando accipiant. Quomodo divinitus maliſicia impediantur: Et quomodo tempeſtates concilient.

ALis carentes formicæ, vel nimium progredientes in publicum, ab aliis beſtiis faciliter necantur, quia alis pennatæ multum ſe ſublevant, ne beſtiis terræ præda fiant.

Per alas autem virtutes intelliguntur, quia talibus boni feruntur. Unde *Ezech.* 3. deſcriptis volantibus animalibus, dicit: Audivi poſt me vocem commotionis magnæ, Benedicta gloria Domini de ſuo loco, & vocem alarum animalium, percutientium unam ad alteram. Sic exponit *B. Gregorius lib. 24. mor.* Quid per alas animalium, niſi virtutes debemus ſentire Sanctorum, qui dum terrena

despiciunt, ad cœlestia volando sublevantur. Unde jam recte per *Esaiam* dicitur: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas ut aquilæ. Volantia itaque animalia alis suis se vicissim feriunt: Quia Sanctorum mentes, eò quod superna appetunt, considerantes invicem, alternis virtutibus excitantur. Ala enim sua percutit, qui exemplo sanctitatis propriæ me ad melius accendit. Et ala mea vicissim ferit, si aliquando alteri opus bonum, quod imitetur, ostendo.

Illæ vero formicæ morales, quæ virtutum pennis non sunt alatæ, vel quæ nimium suæ domus, Ecclesiæ videlicet Catholicæ, limites incaute exeunt, in perfidiam incidendo: Tales ab ursis, per quos *malefici* vel *necromantici* possunt intelligi, faciliter devorantur. Sicut simplices illi pueri, qui domos egredientes parentum, & Heliseum deridentes, ab ursis devorati esse leguntur 4. *Reg.* 2.

Pig. Quia de *necromanticis* mentionem fecisti, quæro, anne differentia eorum sit â *maleficis*, & si sic, quæ eorum sint opera?

Theol. Necromantici proprie hi dicuntur, qui de terra *superstitiosis ritibus* mor-

mortuos se posse suscitare ad loquendum occulta ostentant. Qualis fuit illa olim *Pytonissa*, quæ ad preces Saulis Samuelem se suscitare velle ajebat, ut eventum illum belli patefaceret Regi. 1. *Reg.* 28.

Qualis etiam *Simon magus* fuit pessimus, qui supra principis Apostolorum se autoritatem præferens, defunctum se suscitare finxit.

Ex accommodatione tamen & usu, *necromantici* dicuntur, qui per pacta Dæmonum per fidem cerimoniis *futura* prædicunt, aut occulta revelatione Dæmonum aliqua manifestant, aut qui maleficiis proximos lædunt, & â Demonibus sæpe læduntur.

Fuit & hodie vivit *Wiennæ* in *monasterio*, quod *ad Scotos* dicitur, *Frater*, de quo præcedenti capitulo retuli, *S. Benedicti Ordinis*. Hic in seculo existens famosissimus fuit *necromanticus*. Nam libros Dæmonum de Necromantia habuit, & secundum eosdem satis miserabiliter, & dissolute vixit plurimo tempore. Habuit autem *sororem virginem*, devotam multum, de *Ordine pœnitentium*, cujus, ut puto, precibus frater ê faucibus Dæmonis erutus est. Compunctus enim, ad

diversa loca diversorum *reformatorum monasteriorum* venit, petens sibi sanctæ conversationis tradi habitum. Sed quia giganteæ staturæ & terribilis aspectu erat, & in maleficiis ac joculationibus princeps aliorum, fidem vix aliquis viro habuit. Tandem autem receptus in antedictum monasterium, in ipso ingressu nomen mutavit & vitam. *Benedictus* enim vocari cœpit, & secundum B. Patris Benedicti regulam adeo profecit, ut intra paucos annos speculum religionis effectus, in Prioratus poneretur officium, & in ambone secularibus præfectus, gratiosus sit prædicator factus ad populum. Hic cum adhuc esset novitius (prout eo referente audivi) multas vexationes â Dæmonibus, qvos reliqverat, sustinuit. Cum enim confessus esset sacramentaliter quadam die, & virus suæ perversæ vitæ evomuisset, ob spem veniæ, sequenti nocte lucernam manibus ferens Dæmonem adesse sensit. Eandem namque lucernam violento ictu novitii manibus Dæmon excussit, & eum non leviter lædere molitus est. Sed vicit Christi miles hujus ursi tyrannidem, quia virtutum alas jam assumserat, quibus per orationes

tiones ſacras ab ore beſtiæ liberatus eſt.

Præterea, quemadmodum â ſupra dicto *Petro* judice audivi, in territorio Bernenſi, & in locis illi adjacentibus, ſexaginta circiter annis notata maleficia â multis exercita ſunt. Quorum primus auctor fuit quidam *Scavius* dictus, qui publicè de hoc gloriari auſus eſt, quod, quandocunque vellet, ipſe ſe in omnium ſuorum æmulorum oculis velut murem facere valeret, & dilabi â manibus inimicorum ſuorum hoſtilibus. Et ita inimicorum ſuorum manibus ſæpe, ut dicitur, evaſit. Sed dum terminum malitiæ ejus divina juſtitia facere voluit, tandem per hoſtes ejus in hypocauſto quodam prope feneſtram ſedere exploratum eſt cautè. Quo in loco cum nullam de ſibi inſidiantibus ſuſpicionem haberet, per feneſtram gladiis & haſtis inopinate transfixus eſt, ob ſua facinora mortuus ibi miſerabiliter.

Hic tamen ſuæ fraudis commenta diſcipulo, qui *Hoppo* vocabatur, reliquit, & idem ſupradictum *Staedelin* in maleficiis Magiſtrum fecit.

Sciverunt hi duo, quando ipſis placuit, tertiam partem fimi, fœni, vel frumenti,

aut cujuscunque rei, de vicini agro, nemine vidente, ad proprium agrum deferre, grandines vastissimas, & auras noxias cum fulminibus procurare, in aspectu parentum infantes, prope aquam ambulantes, in ipsam nullo vidente projicere, sterilitatem in hominibus & jumentis efficere, in rebus & corporibus proximos lædere, equos sub insessoribus, si stapedam ascendenti tenerent, freneticos facere, de loco ad locum per aëra ut putabant transmeare: A se, cum capi deberent, fœtores pessimos emittere, in se capientium manus & animos tremorem magnum incutere, occulta aliis manifestare, & quædam futura prædicere, absentia velut præsentia conspicere, ictu fulminis nonnunquam quem vellent interrimere, & multa alia damna procurare sciverunt, ubi & quando Dei justitia hæc fieri permisit.

Pig. Duo hic scire vellem c. 1. utrumne Dæmones & ejus discipuli talia maleficia, in fulminibus, grandinibus, & similia, quæ dixisti, facere possint, de quibus aliqui dubitant. 2. quæro, an fassi sint tales miseri, per quæ divina opera in suis machinamentis impediantur.

Theol.

Theol. Ad 1. respondeo: Haud dubie possunt, sed non nisi Deo permittente. Nam *Jobi* 1. & 2. accepta potestate â Deo, statim Dæmon procuravit, ut Sabæi quingenta juga boum & quingentas asinas auferrent, & deinde ignis de cœlo descendens septem millia ovium incenderet, & ut Chaldæi per tres turmas tria millia camelorum raperent, item septem filii & tres filiæ per vehementem ventum lapsu domus occumberent, & cum illis pueri multi, uno demto: utque ulcere pessimo corpus S. viri percuteretur, & uxor & tres amici ejus eum vexarent graviter. Ubi *S. Doctor* dicit: Necesse est confiteri, quod Deo permittente Dæmones possint perturbationem aëris inducere, ventos concitare, & facere ut ignis de cœlo cadat. Quamvis enim natura corporalis non obediat ad nutum angeli, nec boni, nec mali, ad susceptionem formarum, sed soli creatori Deo, tamen ad motum localem natura corporalis nata est spirituali naturæ obedire. Cujus indicium in homine apparet. Nam ad solum imperiũ voluntatis moventur membra, ut opus â voluntate dispositum prosequantur. Quæcunq; igitur solo motu locali

cali fieri possunt, hæc per naturalem virtutem non solum boni, sed etiam mali facere possunt, nisi divinitus prohibeantur. Venti autem & pluviæ & aliæ hujusmodi aeris perturbationes solo motu vaporum resolutorum ex terra & aqua fieri possunt: Unde ad hujusmodi procuranda naturalis virtus Dæmonis sufficit. Hæc Thom. Mala enim, quæ nostris exigentibus peccatis in mundo fiunt, Deus velut per suos tortores justè per Dæmones solet infligere. Unde *glossa* super illud *Ps.* 104. *Vocavit famem super terram, & omne firmamentum panis contrivit*, sic dicit: Hæc mala permittit Deus per angelos malos, qui talibus præpositi sunt. Vocat ergo famem, id est angelum fami præpositum. Hæc ibi. Porro quoad secundum dubium, certò noveris *maleficos* multipliciter *impediri posse*. Nam ita fassi sunt multi in torturis, & difficulter quidam, alii vero sponte.

Et quantum ex prædicti *Petri* verbis summatim collegi, quinque sunt, per quæ multum impediuntur, aliquando prorsus, aliquando ex parte, aliquando ne in persona hominis fiant, aliquando ne in eorum amicis, videlicet fidem integram vel

Dei

Dei præcepta in charitate ſervantibus, ſe ſigno crucis & oratione munientibus, ritus & ceremonias eccleſiæ colentibus, publicam juſtitiam bene exequentibus, & Chriſti paſſionem verbo vel memoria ruminantibus.

De primo & ſecundo *exempla* talia mihi *Petrus* laudatus retulit, quæ audierat à ſupra dictis maleficis. Cum, ait, maleficus, quidam (ſimplex, ſed non rectus) maleficum me vocaret, ut inimicum ejus vita privarem, aut in corpore læderem graviter, fulminis ictu, vel modo alio: Vocavi ego Magiſterulum, id eſt Dæmonem, qui mihi reſpondit, quod neutrum facere poſſet. Habet, inquit, fidem bonam, & diligenter ſe ſigno crucis munit: Idcirco non in corpore, ſed in undecima parte fructuum ejus in campo (ſi libet) ei nocere poſſum.

Novi *veteranam virginem*, quæ *Scrioſæ* nomen habuit, in Diœceſis Conſtantienſis finibus. Hæc mater omnium in viciniâ exiſtens virginum & ſpeculum, ad vivificæ crucis ſignum & ad Chriſti paſſionem ſummam gerebat fiduciam. Manebat autem in tugurio villæ pauperculæ, ipſa voluntate pauper, in terra ubi non-

nonnunquam maleficia plurima locum habere dignoſcuntur. Hujus amicus in pede gravi læſus fuit maleficio, ut nullâ arte ſanari poſſet: Poſt multa autem incaſſum adhibita remedia, viſitavit dicta *virgo* infirmum, qui ab ea petivit, ut pedi benedictionem aliquam applicaret. Annuit illa, & ſilenter tantummodo Orationem dominicam, & Apoſtolorum Symbolum cum geminatis vivificæ crucis ſignis applicuit. Tunc ſtatim infirmus curatum ſe ſentiens, ſcire voluit in remedium futurorum, quid carminationis virgo applicaſſet. Quæ reſpondit: Tu mala fide, vel debili, divinis & approbatis exercitiis Eccleſiæ non inhæres, & carmina ac remedia prohibita crebro tuis infirmitatibus applicas. Idcirco raro in corpore, & ſemper in anima per talia læderis. Sed ſi in Orationum & ſignorum licitorum efficaciam ſperares, faciliter ſæpe curareris. Nihil enim tibi applicui, niſi dominicam orationem, & Apoſtolorum Symbolum, & jam ſanatus es.

Præterea conſtat, quod *malefici* ritibus Eccleſiæ ſervatis & in honore habitis ſua maleficia præpediri fateantur, ut per aquæ benedictæ aſperſionem, per ſalis conſecrati

ſecrati ſumtionem, per candelarum die purificationis & palmarum in die palmarum conſecratarum uſum licitum, & per ſimilia. Quia ideo hæc talia Eccleſia exorciſat, ut vires Dæmonis minuant.

De publica vero cenſura hoc omnes malefici fatentur, qui verbo & experientia teſtimonium dederunt, quod eo ipſo dum per Reip. juſtitiæ officiales capiuntur, ſtatim omnis maleficorum enervetur poteſtas.

Cum ſæpedictus Judex *Petrus* notatum *Stedelen* capere vellet per ſuos ſervos, tantus tremor manibus eorum incuſſus eſt, & corporibus & naribus illapſus tam malus fœtor, ut ferè deſperarent de malefico invadendo. Quibus judex ait: Securè miſerum invadite, quia publica tactus juſtitiâ omnes vires perdet ſuę nequitię. Et ita rei probavit exitus ſive effectus.

Idem *Judex* tale dedit exemplum: Cum, ait, *Stedelen* prehendi curaſſem, qui grandinibus terram ex fame graviſſime lęſerat, & per fulmina plura vaſtaverat, quęſivi â reo veritatem, qui poſt quartum ad chordas tractum primo reſponſum mihi dedit tale: Facile grandines procuro,

ſed

ſed ad libitum lędere non valeo, ſed eos tantummodo, qui Dei deſtituti ſunt auxilio. Qui ſigno crucis ſe muniunt fulmine meo non interibunt. Cui judex: Quomodo ad tempeſtates & grandines concitandas procedis? Reſpondit reus, primo certis verbis in campo principem omnium Dęmoniorum imploro, ut de ſuis mittat aliquem, quia me deſignatum percutiat. Deinde veniente certo Dæmone, in campo aliquo viarum pullum nigrum immolo, eundem in altum projiciendo in aërem. Quô â Dęmone ſumto, obedit, & ſtatim auram concitat, non ſemper in loca deſignata â me, ſed juxta Dei viventis permiſſionem grandines & fulgura projiciendo.

Addidit judex tertio, quærendo: Poſſuntne per aliqua tempeſtates tales averti â te concitatæ & â Dæmonibus? Reſpondit: Poſſunt, per hæc videlicet: Adjuro vos, grandines & ventos, per tres Chriſti divinos clavos, qui Chriſti manus & pedes perforarunt, & per 4. Evangeliſtas, S. Mathæum, Marcum, Lucam & Johannem, ut in aquam reſoluti deſcendatis.

Ex quibus jam liquet, quod omnipotentis

tentis Dei clementia & ſapientia, æterna diſponat etiam iſtorum peſſimorum hominum & Dæmonum maleficia. Ut, dum perfidiâ ſuâ Chriſti Regnum & fidem quærunt minuere & ſubvertere, eadem in multorum cordibus firment & radicent validius. Utilitates enim plurimæ fidelibus ex malis illis poſſunt evenire. Quia ſic fides roboratur, Dæmonis malitia inſpicitur, Dei miſericordia & poteſtas manifeſtantur, homines ad cuſtodiam ſui adducuntur, & ad venerandam Chriſti paſſionem & ceremonias Eccleſiæ accenduntur.

CAPUT V.

Viscus animæ eſt delectatio luxurioſa, potiſſimum malefici. Quomodo infrigident generativum, promoveant ad amorem vel odium. Et an in charitate exiſtentes poſſint maleficio affici.

VIscoſis humoribus & tempeſtate ab inceſſu & â labore præpediuntur formicæ: Quia per viſcoſa incedentes vel bituminoſa loca, talibus imbecilla animalia adhærent: Sicuti tempeſtatibus concutiuntur in corpore, & via eis incedendi præcluditur.

Per viſcoſa aut bituminoſa loca *oc-*

casio carnalium voluptatum designatur, simulate in Christiana fide viventium. Quia his allecta mens, ad bene operandum non valet egredi, sed in eisdem potius terrenis captiva tenetur deliciis. In cujus typum, in loco, ubi ceciderunt rex Sodomæ & Gomorræ cum suis complicibus, (per quos luxuriosi & incontinentes designantur,) fuisse leguntur in valle multi bituminis putei, in quos ruentes prolapsi sunt, in corporis videlicet voluptates varias. Inculti enim mores (ut dicit *glossa in Gen.* 14.) in profundum malorum pertinaces trahunt. Qui autem remanserant non occisi, ut ibidem sequitur, ad montana, i. e. ad virtutum culmina, fugerunt. Hinc *Bernhardus Hom.*9.*super Cantica* dicit: Viscus quidem pravi desiderii & delectationis terrenę animam volare non patitur: Et citius retrahit mentem, si forte aliquando sublevetur per tempestatem. Etiam voluptuosi â bonis exercendis præpediri dicuntur. Quia carnalium voluptatum sectatores, humano deliniti favore, velut effeminati ad ardua virtutum opera efficiuntur. De quibus *Job.c.*36. dicitur: *Morietur in tempestate anima eorum, & vita*

eorum

eorum inter effeminatos: vel, ut alia translatio habet, *& vita eorum vulnerabitur ab angelis*, ubi *B.Gregorius lib.* 26. *moral.* dicit: Simulatores, qui vitæ ſuæ cuſtodiam negligunt, in tempeſtate mori referuntur. Hinc quippe eos turbo ſubito internæ percuſſionis ejicit, quos arrogantia externi favoris extollit, & vita eorum inter effeminatos. Si enim *viriliter viverent*, laus tranſitoria nulla eos corruptione vitiaret. Unde electis Propheta ſvadet, dicens: *Viriliter agite*, & confortetur cor veſtrum. Illico ſubdit, quaſi ſexum cordis minuere curaverit: Luxurioſa mens corrumpitur, ſi rebus tranſitoriis delectetur. Igitur ſimulatorum vita inter effeminatos moritur, quia luxuriâ corrupta reperitur. Translatione vero: *vulneratur ab angelis*, utrumque etſi ſermone diſcrepet, tamen ratione concordat. Quia effeminatorum vitam angeli vulnerant, dum nuntii veritatis eam jaculis ſanctæ prædicationis impugnant.

Pig. Multos audivimus *noſtris temporibus* per maleficos ad *amorem* alienarum feminarum adeo accendi, & feminarum ad viros alios, ut nulla confuſione, plagis, verbis aut factis, ad deſiſtendum cogi poſſent.

 E di-

E diverſo inter ſexum utrumque, matrimonii ſacramento conjunctum, nonnunquam experti ſumus *odia* talia ſuſcitari per maleficia, & ſimiliter infrigidationes generativæ potentiæ, ut nec redditio, nec exactio debiti matrimonialis locum pro prole valerent habere.

Cum igitur *amor* & *odium* in anima exiſtant, animam, ſecundum omnes tuæ profeſſionis viros, Dæmon ſubire nequivit. Quid hic ſit veritatis vel falſitatis ſcire expedit. Quia *amore* muliebri velut viſco irretitur animus, & *odio* radicato, quaſi tempeſtate rigidiſſima, ad proximi favorem frigeſcit homo. Et ita ad laborem meritorium progredi ratio non valet.

Th. Quamvis ſecundum concordem noſtrorum doctrinam Dæmon in intellectum vel voluntatem hominis operari immediate nequeat, tamen ſecundum eosdem in corpus & in potentias, alligatas corpori, Deo permittente agere valet, ſive ſint ſenſus interiores, ſive exteriores. Unde *Job.*2. Dæmoni Deus ait: *Ecce in manu tua*, i. e. in poteſtate *eſt Jobus*, quo ad corpus videlicet, *veruntamen animam illius ſerva.* Tangis itaque in tua quæſtione tres difficultates: Quomodo philo-

captio,

captio & odium in voluntate, & maleficium in potentia generativa, efficiantur.

De *philocaptione* igitur ſeu *amore inordinato unius ſexus ad alterum*, ſcire debes, quod triplici ex cauſa oriri poſſit. Aliquando ex ſolo incauto intuitu oculorum: Aliquando ex tentatione Dæmonum tantum: Aliquando vero ex maleficio, necromanticorum ſimiliter & Dæmonum.

De primo dicitur *Jac.*1. Unusquisque tentatur, â concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cum concepit, parit peccatum. Peccatum vero cum conſummatum fuerit, generat mortem. Sic *Sichem* cum vidiſſet *Dinam* exeuntem ad videndum mulieres regionis, adamavit eam, & rapuit & dormivit cum illa, & conglutinata eſt anima ejus cum ea *Gen.*34. Et ſecundum *gloſſam*, infirmæ animæ accidit, quando, poſtpoſitis propriis, aliena negotia curat, eam ſic ſeduci conſvetudine, ut fiat una, unitate conſenſus cum illicitis.

De ſecundo, quod oriatur ex *tentatione* Dæmonum principaliter, notandum, quod ſic *Amnon* ſororem ſuam *Thamar* ſpecioſiſſimam adamavit, & deperiit eam

valde, ita ut propter amorem ejus ægrotaret 2.*Reg*.13. Non enim prorsus, vel vix tam corruptus esse potuisset, ut in tantum facinus stupri prolaberetur, nisi graviter tentatus â diabolo fuisset. Unde *glossa* ibidem: Hoc monet nos, ut semper cautè agamus, ne vitia in nobis dominentur, & princeps peccati, qui falsam pacem periclitantibus spondet, nos imparatos inveniens de improviso trucidet.

De hoc secundo genere timoris refertus est *liber sanctorum Patrum*, qui refert, omnem tentationem carnalis amoris sibi in eremis subtraxisse quosdam, qui tamen ultra quam credi potest amore mulierum tentarentur aliquoties. Unde & 2.*Cor*.12. Apostolus dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, qui me colaphiset. Ubi *glossa* sic dicit: Tentando per libidinem datus est mihi stimulus (ut quidam ajunt) Tentatio autem, cui non consentitur, non est peccatum, sed materia exercendæ virtutis. Hoc intellige dictum de tentatione, quæ est ab hoste, non â carne, quæ peccatum est veniale, si ei non consentiatur. Hæc ibi. Et de hoc amore habes *exemplum* supra *libr*.1. *cap*.4.

Tertio

Tertio, quod amor venereus proveniat ex maleficiis Dæmonum & idololatrarum, ostenditur *Ezech.*23. sub metaphora mulieris de Israele, qui populus jam sequebatur idola & maleficia Assyriorum. Insanivit, inquit, in amatores suos, in Assyrios, propinquantes *ei* vestitus Hiacyntho. Principes & magistratus, juvenes cupidinis universi, equites ascensores equorum. Quos omnes constat maleficos habuisse vel idololatras.

Per quem modum autem dæmon in potentiam imaginativam, in phantasiam & in generativam, possit agere, ostendit *Petrus de Palude in* 4. *Di.* 34. quinque modis. Habet enim ex eo, quod est spiritus, potestatem super creaturam, ad motum localem prohibendum vel faciendum. Unde potest corpora impedire, ne sibi appropinquent, vel directe, interponendo se in corpore assumto. Sicut accidit in *sponso* qui desponsaverat idolum, & nihilominus contraxerat cum quadam juvencula, nec propter hoc poterat eam cognoscere. *Secundo* modo, hominem potest inflammare ad actum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultas virtutes rerum, quas o-

ptime novit ad hoc validas. *Tertio*, turbando æſtimationem & imaginationem, qua reddit mulierem exoſam, quia poteſt imaginationem imprimere. *Quarto*, reprimendo directe vigorem membri, fructificationi accommodi, ſicut & motum localem cujuſcunque organi. *Quinto*, prohibendo miſſionem ſpirituum ad membra, in quibus eſt virtus motiva, quaſi interclud endo vias ſeminis, ne ad vaſa generationis deſcendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excitetur vel emittatur, vel multis aliis modis.

Cum autem *faciunt mulieres ſortilegia cum fabis & gallorum teſticulis*, non eſt credendum, quod virtute illarum rerum vir impotens reddatur: Sed occulta virtute Dæmonum, illudente ſortilegis per iſta corporalia. Plus autem permittit Deus ſuper hunc actum, per quem primum peccatum diffunditur, quam ſuper alios actus humanos, ſicut & ſuper ſerpentes, qui magis incantationibus deſerviunt quam alia animalia.

Exemplum autem de inflammando ad actum illum, habetur in *Legenda B. Baſilii* de *virgine*, quæ ſervum parentum concupivit. Et de frigerando: Ut de illo, qui

qui idolum desponsavit, & sponsam cognoscere non potuit. Idem etiam de *muliere* est sentiendum. Quia potest *imaginationem* ejus sic dementare, ut exosum habeat virum, ut pro toto mundo non permittat se cognosci. Iterum per motum localem, corpore interposito, vel vase obstructo, potest Dæmon per maleficium impedire *mulierem*: licet *virum* pluribus modis. Imo *vir* sæpius quam *mulier* male afficitur. Et magis permittit Deus in peccatores desævire Dæmones, quam in justos. Unde angelus dixit *Tobiæ*: In illos qui libidini vacant, accipit Dæmonium potestatem. Licet aliquando in justos, sicut in Jobo. Propter quod debent facere confessionem, & hujusmodi sacra. Ne ferro manente in vulnere, frustra sit malagma adhibere. Hæc ex *Petro de Palude*.

Piger. Mihi adhuc occurrit de visco carnalis amoris dubium: Utrum in charitate existentes amore tali male affici valeant.

Theol. Responsum hujus accipe ex *Cassiani* verbis, quibus *collationem* 2. *Abba. Sereni*, ita concludit: Definit, *B. Antonius*, nullatenus Dæmonem posse men-

tem cujusquam vel corpus invadere, nec habere facultatem in cujuslibet animam penitus irruendi, nisi eã prius destituerit omnibus cogitationibus sanctis, ac spirituali contemplatione vacuam nudamque reddiderit. Non tamen ista ita intellige, quod Dæmones amore isto in charitate existentes non impugnent. Sed tales expugnare non valent, si armis virtutum & naturalium donorum resistere velint. Talia (inquit philosophia, 1. *de consolat. ad Boetium*) tibi contuleramus arma, quæ, nisi prior abjecisses, invicta te firmitate tuerentur.

Unde *Cassianus* ibidem refert de *duobus paganis* & *maleficis*, qui per tres gradus differentes in malitia, suscessive per sua maleficia Dæmones miserunt ad cellam *B. Antonii*, ut eum tentationibus exinde fugarent, odio viri Sancti infecti, eo quod multitudo populi ad eum quotidie veniret. Qui Dæmones B. Antonium (ut postmodum ad fidem conversi fatebantur philosophi,) amarissimis cogitationum stimulis agitarunt, quos tamen repulit, crucis signo pectori & fronti impresso, & orationibus insistendo.

Exem-

Exemplum terribile noviſſime actum *Vincentius* in *Speculo* refert *hiſtoriali* ex geſtis *B. Baſilii M.* Cujus tempore dives quidam *unicam filiam* habuit, quam conſecrare Domino conſtituerat. Quam *ſervus* divitis cum obtinere non poſſet conjugem, maleficum adiit, Dæmonem invocavit, eidem chartam abnegationis fidei tradidit, & fornicationis Dæmonem mitti obtinuit ad filiam. Quam accendit adeo, ut in terram volutata clamaret, ſe propter ſervum torqueri, & pro liberatione ſui ſervo per patrem in matrimonium tradi rogavit. Quod etiam ideo factum eſt per patrem mœſtiſſimo corde. Tandem tamen juvenis ſervus liberatus eſt per B. Baſilium.

Et in 1. *Dial.* refert *B. Gregorius*, de quodam *maleficorum* principe, qui Româ, combuſtis ſociis, in monachi habitu fugit, *Baſilius* nomine, qui etiam tunc ſe â *S. Equitio* pro monacho recipi curavit. In *monaſterio monialium* ſtatim abſente Equitio, monialem pulchriorem adeo affecit, ut febricitaret, anxiaq; magnis vocibus & ſtridoribus clamaret. Jam moritura ſum, niſi Baſilius monachus veniat, & ipſe mihi per ſuæ curationis ſtudium ſalu-

salutem reddat. Quod cum *S. Equitio* nunciaretur, virginem verbo sanavit absens, & maleficum expelli jussit.

Pig. Cum potestas Dæmonis impediatur aliquando divino nutu, quæro, quot modis hoc fit?

Th. Quinque modos exprimit *Hugo, super* 2. *Dial.*2. Primo, per terminum, suæ potestati â Deo impositum, sicut *Jobi* 1. *&* 2. tangitur. (2) Per miraculum impossibilitatis, exterius factum. Ut in asina Bileam *Num.*22. (3) Per impedimentum, exterius adhibitum. Ut in duobus discipulis acrisiâ percussis. *Luc. ult.* (4) Per judicium, intus disponentis per obstaculum boni angeli. Ut de Asmodeo, interficiente sponsos Saræ, uxoris Tobiæ. *Tob.c.*2. (5) Per cautelam sui ipsius. Quia non vult aliquando quod potest, ut pejus fiat. Ut 1.*Cor.*5. de Corintho, quem vexavit excommunicatum. Aliquando etiam non vult propter peccati abominationem & pudorem. Ut angeli mali, propter nobilitatem suam in qua creati sunt, abominantur tentare in vilibus peccatis, & in sodomia, vel etiam in fornicatione simplici. Neque ad hominem, quando fornicatus est, accedunt, maximè prima die

vel

vel secunda, quod peccatum sit recens. Unde *Ezech.* 16. Multiplicasti fornicationem, ad irritandum me, &c. ib. Dabo te in animas odientium te, i. e. Dæmonum, qui erubescunt in vita tua. Hæc *Hugo.*

CAPUT VI.

Vini damna ostenduntur. Quomodo curari possint infrigidati, amore vel odio capti, & hujusmodi maleaffecti. Quod bonus angelus magis sit beneficus bonis, quam malus maleficis peccatoribus. Et de multis per angelos castificatis seu eunuchatis.

QUæ formicæ sibi â vino vel â vippa non cavent, subito ebriæ & graviter quasi amentes nutantes incedunt. Ita vidi per experientiam. Dulcia enim seqvuntur avide. Quæ si consperſa fuerint, pane vino tincto, his cibis inebriantur.

Per tales formicas fatuas inebriatas vino hi possunt intelligi, qui voluptatibus inebriati hujus seculi, velut amentes & ratione carentes carnalia proseqvuntur per insanias falsas. Quos in persona Dei *Esa. cap.* 10. sic alloquitur: *Audi hæc, paupercula & ebria, & non â vino: hæc dicit Dominator Dominus tuus & Deus tuus: Ecce tuli de manu tua calicem soporis, fundum*

dum calicis indignationis meæ non adjiciam ut bibas illum ultra. Per vinum autem luxuriam debere intelligi docet *Prov.*20. Salomon, cum dicit: *Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas. Quicunque his delectatur, non erit sapiens.* Et *cap.*31. *Qui diligit epulas, in egestate erit, qui amat vinum & pingvia, non ditabitur.* Et in *Ps.*106. de his, qui inebriati sunt, non â vino, iterum dicitur: *Anima eorum in malis tabescebat. Turbati sunt & moti sicut ebrius, & omnis sapientia eorum devorata est.* Propter quod *Eph.*v. dicit Apostolus: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu loquentes vobismet ipsis in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus cantantes & psallentes in cordibus vestris, Deo gratias agentes.*

Piger. Ex superioribus satis jam video non minorem vesaniam vel ebrietatem pati *philocaptum*, quam eum, qui vino madere conspicitur. Idcirco nunc edoceri cupio in tribus, quæ *remedia* adhiberi debeant talibus, ut sanentur: Nec solum illi, sed qualitercunque in potentia generativa malè affecti. Deinde quomodo hi *sanari* valeant, qui sine maleficio *philo-*

philocapiuntur. Postremo, utrumne bonus spiritus tantum castitati conferre, possit in beneficio, sicut malignus spiritus per suos consvevit in maleficio.

Theol. Pro solutione primi nosse debes, quod *quinque* sint *remedia*, quæ pro talibus licite applicari valent: Videlicet, ad sanctorum aliquorum limina peregrinatio, signi crucis & orationis devotæ multiplicatio, peccatorum vera confessio vel contritio, per verba sobria licita exorcisatio, & cauta maleficii ablatio.

De *primo* habuisti *exemplum* supra, *lib.* 1. *cap.* 4. Et idem est dicendum de jejuniis, abstinentiis, & aliis devotis obsequiis, sanctis certis oblatis.

De *secundo* præcedenti capitulo audisti, quomodo talibus se *B. Antonius* â tentatore defenderit.

De *tertio* ibidem *Petri de Palude* consilium, quod ante eum *S. Thomas* & alii Doctores svaserunt, etiam perpendisti.

De ultimo dictum est supra, 3. cap.

Et in *penultimo*, de exorcismis, omnes pœne de hoc loquentes, catholice ita fieri posse admittunt. Unde in 4. *dist.* 6. S. Thomas dicit: Propter peccatum hominis, Diabolus potestatem accipit in hominem,

nem, & in omnia quæ in usum hominis veniunt, in ipsius damnum. Et quia nulla comparatio est Christi cum Belial, ideo quandocunque aliquid sanctificandum est ad cultum divinum, prius exorcisatur, ut liberatum â potestate Diaboli, qua illud nocere homini putatur, Deo consecretur. Et hoc patet in benedictione aquæ, in consecratione templi, & in omnibus similibus. Unde cum prima consecratio, qua Deo homo consecratur, sit in baptismo, oportet etiam homo prius exorcisetur, multo fortiori ratione quam aliæ res. Quia in ipso homine est caussa, quare Diabolus potestatem accipiat in hominem, & in alia, quæ sunt propter hominem, scil. peccatum originale vel actuale. Et hoc significant ea, quæ in exorcismis dicuntur, cum dicitur: Recede ab eo Sathana. Hæc *Thomas*. Idem dicunt *Doctores*, licitum esse in applicatione exorcismorum contra potestates Dæmonis. Sed cavendum est, ne character aliquis ignotus, aut verba ignota sint, aut aliud superstitiosum.

Sed tamen non obstante applicatione omnium præfatorum remediorum adhuc aliquando infectus â pœna non absolvi-

ſolvitur, licet â reatu vel peccato, per quod incurrit maleficium, abſolvatur. Unde *S.Th. in* 4. *di.*34. dicit: Maleficium quandoque ita eſt perpetuum, ut non poſſit habere remedium humano opere, quamvis Deus poſſit præſtare remedium, dæmonium cogendo, vel etiam dæmoni reſiſtendo. Non enim ſemper oportet, ut quod per maleficium aliquod factum eſt, poſſit per maleficium aliud deſtrui, ut ipſi malefici confitentur. Et tamen ſi poſſet per maleficium remedium adhiberi, nihilominus peccatum reputaretur. Quia nullo modo debet aliquis Dæmonis auxilium per maleficium invocare. Similiter nõ valet: ſi propter peccatum aliqua data eſt diabolo poteſtas in aliquem, quod, ceſſante peccato, ceſſet poteſtas. Quia pœna interdum remanet, culpa tranſeunte. Similiter etiam exorciſmi Eccleſiæ non valent ad reprimendum Dæmones ſemper, quantum ad omnes moleſtias corporales, judicio DEI hoc exigente. Semper tamen valent contra illas infeſtationes Dæmonum, contra quas principaliter inſtituti ſunt. Hæc *Tho.*

Sed multum cavendum iis, qui divinis præceptis & Eccleſiæ humanam ſanita-

tem præponunt, ne maleficos invocent pro remediis. Quia eorundem invocatione posteriora nonnunquam pejora prioribus fiunt. Ut in exemplo deducit *Greg*.1. *Dial*. de *femina*, quæ uno Dæmone obsessa, cum per maleficos liberari conaretur, legio maleficorum operibus statim eam intravit.

Pig. Habeo adhuc tria *dubia* de exorcismo: Annon habens exorcista ordinem, exorcisare Dæmones licite valeat. Secundo, quæ sit differentia inter effectum aquæ benedictæ, & exorcismi: cum utrumque contra Dæmonis molestiam ordinetur. Tertio, an exorcismus tantum significet, vel etiam an aliquid efficiat.

Th. Ad primum & ad alia respondet *sanctus Doctor*. Ad primum *dist*. 23. In Ordine, inquit, exorcista & in aliis minoribus ordinibus omnibus, cum conferuntur, recipitur potestas, ut quis hoc vel illud ex officio facere possit, puta exorcisare. Et idem â non habentibus Ordinem licite fieri potest: Quamvis illi hoc non habeant ex officio. Sicut in domo non consecrata potest dici missa, quamvis consecratio Ecclesiæ ad hoc ordinetur, ut in ea missa dicatur. Sed hoc tunc magis

gis pertinet ad gratiam gratis datam, quam ad gratiam sacramenti.

Ad secundum respondet *Dist.6.* dicens: Diabolus impugnat nos ab exteriori & interiori. Aqua ergo benedicta ordinatur ad impugnationem Diaboli, quæ est ab exteriori, sed exorcismus contra impugnationem Diaboli, quæ est ab interiori. Unde illi, contra quos datur, dicuntur *energumeni*, id est, intus laborantes, aut propter infectionem fomitis, aut propter possessionem corporalem â Dæmone.

Ad tertium respondet ibidem, quod exorcismus etiam efficiat. Quod patet, tum quia per modum imperii dicuntur, non per modum orationis tantum. Ut: Exi maledicte Diabole. Tum etiam, quia *B. Gregorius super Ezech.* dicit: Sacerdos dum per exorcismi gratiam manus credentibus imponit, & habitare malignos spiritus in eorum mente vetat, quid aliud facit, nisi quod dæmonia ejicit? Nec est inconveniens, quando jam baptisato exorcismus prius neglectus adhibetur, dicere, quod tunc aliquid efficiat, cohibendo ab impugnatione Diaboli, cum etiam post baptismum per aquam

benedictam aliqua potestas Dæmonis reprimatur. Imo si exorcisetur puer, & ante baptismum moriatur, in vita ejus tantum valuit, ut in eo potestas Dæmonis debilitata fuerit & sit. Et ideo exorcismi non tantum significant, sed etiam *efficiunt* aliquid, non tantum in corpore, sed etiam in anima. Quia in utroque est infectio fomitis. *Effectus* autem iste est debilitatio potestatis Dæmonis, ne tantum possit in homine, sicut ante baptismum, & ne alia bona in ipso impediat. Hæc omnia *Thomas*.

Ad secundum dubium de amore insano seu philocaptione, quæ est ægritudo, quam aliquis incurrit propter amorem, tradit *Avicenna* septem *remedia* inter cœtera *lib*.3. *Unum* est agnoscere personam, cujus amore quis captus est. Quod experitur aliquis ex confessione infirmi, vel ex variatione pulsus ad nominationem amati. Quia sic radix ægritudinis habetur. Ut etiam *B. Amb.* ponit, in passione *S. Agnetis*, de filio judicis.

Aliud est copula per matrimonium, si lex sustinet. Quia ita quidam sanantur, cum obeditur naturæ.

Tertium est applicatio medicamentorum

torum. De quo ibidem tractat & docet.

Quartum est, ut amorem suum de dilecto, per licita remedia ad aliud diligendum convertat. Quod præ priori eligere debet, & ita fugere præsentiam amati. Quia sic distrahitur animus.

Quintum, si ille rationabilis est, corrigatur, moneatur, tribuletur, & amoris opus ostendatur esse miseriam.

Sextum est, ut potissimum *vetulæ* ad ipsum mittantur, quæ, quantum cum veritate & Deo possunt, vituperent corpus & dispositionem dilecti, & mores, cum transfiguratione facierum turpi seu deformi. Tamen quidam hoc plus inflammantur, quia relatione de amato delectantur, licet alii sanentur.

Septimum est, ut occupetur rebus arduis, distrahentibus officiis, & similibus. Prosecutio autem horum ad medicum pertinet. Sed theologica, præcedenti dubio dicta, præ aliis applicari debent.

Ad tertium dubium, anne bonus angelus aliquando justos viros bene afficiat, sicut constat malum angelum maleafficere injustos: Responsum habes ex *Patrum Sanctorum exemplis*, quod sic: Imo frequentius, in infinitum. Quicquid enim

boni â fonte totius bonitatis Deo in nostra temporalia & corporalia bona emanat, totum, secundum *B. Dionysium*, per ministerium angelorum habemus. Et, ut *S. Doctor* in quodam loco *super* 3. *Sententiarum* tradit, cum DEUS gratiam menti nostræ notabilem vult infundere, ad quam licet se nulla creaturæ potestas extendat, tamen ad hanc dispositionem angelus bonus cooperatur. Sicut etiam, licet ad verbi Dei conceptionem in virgine beatissima, per quam Deus homo factus est, sola divina virtus efficienter affuerit, tamen angelico ministerio mens virginis per salutationem, per confortationem, & per informationem multum excitata vel ad bonum prædisposita fuit.

Est præterea communior & magis consona tam *sacræ paginæ*, quam *philosophiæ* naturali ista opinio, quæ tradit, omnia corpora cœlestia regi & moveri virtute angelica. Quamobrem â Christo, & ab Ecclesia virtutes cœlorum vocantur. A cœlestibus autem influentiis simpliciter omnia hujus mundi corporalia reguntur, teste *Philosopho*, *I. Meteor.*

Est insuper doctrina *S. Doctoris*, quod in homine tria sint, in quæ spiritus separati

rati agere valeant, sed differenter, voluntas, intellectus & potentiæ aliæ animæ, affixæ membris organicis corporalibus. In primum solus Deus, in secundum tantummodo Deus & bonus angelus, ut illuminet, & in tertium Deo permittente malus spiritus agere potest & inprimere. Sed in potestate voluntatis humanæ est, immissiones factas per angelos malos acceptare vel refutare, & talia cum Dei gratia propulsare, vel eâdem neglectâ admittere.

Pig. Licet hæc sint innumerabilia bonorum angelorum etiam in injustos beneficia, quorum heu nescius fui hactenus, sed grato repetam animo: Tamen de his non quæro principaliter, sed de beneficiis eorum circa generativam potentiam. Utpote, an quosdam castos reddant, sicut mali spiritus quosdam malos infrigidant per sua maleficia.

Th. Haud dubium quin ita faciant, sed, ubi & quando expedit. Nam ita factum est in *S. Sereno Abbate*, de quo refert *Cassianus, in Collat. Patrum, collat. Abb. Sereni prima*. Hic, inquit, pro interna cordis atque animæ castitate nocturnis diurnisque precibus, jejuniis quoque & vigi-

liis infatigabiliter insistens, cunctos æstus carnalis concupiscentiæ tandem per divinam gratiam in se extinxisse percepit. Deinde majori zelo castitatis succensus, præfatis usus remediis, â Deo petiit, ut interioris hominis castitas in corpus redundaret, Dei dono. Postremo autem veniens ad eum angelus in visione nocturna, ejusque velut aperiens uterum, quandam ignitam carnis strumam ex ejus visceribus evellens ac projiciens, suisque omnia ut fuerant locis intestina restituens, ecce, inquit, incentiva carnis tuæ abscissa sunt, & obtinuisse te noveris hodierna die perpetuam corporis puritatem juxta votum, quo id poposcisti, ut ne ipse quidem naturali motu, qui etiam in parvulis atque lactantibus excitatur, ulterius movearis.

De *B. Equitio Abbate* dicit *B. Gregorius* 1. *lib. Dial.* Hunc, inquit, cum juventutis tempore acri certamine carnis incendia fatigarent, istæ tentationis angustiæ ad orationis studium solertiorem fecerunt. Cumque hac in re ab omnipotenti Deo remedium continuis precibus quæreret, nocte quadam assistente angelo, *eunuchari se vidit*, ejusque visioni apparuit, quod

quod omnem motum ex genitalibus membris ejus præſcinderet. Atque ex eo tempore ita fuit alienus â tentatione, ac ſi ſexum non haberet in corpore. Qua virtute fretus, Dei omnipotentis auxilio, ut *viris* ante *præerat*, ita cœpit poſtmodum etiam *feminis præeſſe*.

Ita in *Vitis Patrum* illorum, quos *S. Heraclides* vir religioſiſſimus collegit, in libro ſuo, quem *Paradiſum* nominat, meminit cujusdam *S. Patris & Monachi*, quem *Heliam* vocat. Hic miſericordia motus, *trecentas feminas* in monaſteriũ collegit & regere cœpit. Transacto autem biennio, jam 35. annos circiter habens, tentatus â carne in eremum fugit, ubi biduo jejunus orans ad Deum ait: Domine Deus, aut occide me, aut libera me ab hac tentatione. Veſpere igitur, dum ſomnus ei obrepſit, *tres angelos* ibi ad ſe venire *vidit*, quibus quærentibus, cur è *monaſterio virginum* fugiſſet? Præ verecundia reſpondere auſus non eſt. Quare dixerunt angeli: Si liberaberis, num redibis, curam feminarum gerendo, Reſpondit ille: Quam lubens. Tunc illi juramento ab *Helia* recepto, quod exegerant, eum eunucharunt. Nam u-

nus manus, alter pedes, tertius novacula testes ejus visus est abscindere. Non quod ita vere esset, sed quod ita esse videretur, Quærentibusque: Anne remedium sentiret? Respondit: Se plurimum exoneratum. Unde quinta die ad lugentes feminas rediit, & per 40. annos, quibus vixit, pristinæ tentationis deinceps scintillam non sensit.

Non minus beneficium collatum esse legimus *B. Thomæ*, Doctori nostri Ordinis, qui â consangvineis propter ingressum dicti Ordinis incarceratus, ut per meretricem seduceretur ad seculum, tentatus est, quæ per consangvineos immissa est veste & ornatu compositissimo. Hanc S. Doctor intuens, ad ignem materialem cucurrit, titionem ignitum arripuit, & vi feminam è carcere fugavit, inque oratione statim pro castitatis dono obdormivit. Ubi *duo Angeli ei apparuerunt* dicentes: Ecce te ex parte cingimus cingulo castitatis, quod nulla possit de cœtero impugnatione dissolvi. Et quod humanæ virtutis non acquiritur merito, tibi ex parte Dei confertur ex dono. Sensit igitur cincturam S. vir, seu tactum cincturæ, & exclamando evigilavit.

vit. Deincepsque tanto munere castitatis se donatum sensit, ut ab eodem tempore omnem horreret luxum. Ut sine necessitate cum feminis colloqui posset, & perfecta castitate polleret, ut ejus tradit Legenda.

CAP. VII.

Comestio detractionis quæ sit? Malefici quomodo lædant judices aliquando. Quomodo videant absentia. Et quomodo dicant aliquando contradictoria.

FOrmicæ comestæ ab hominibus, eis nocent, non bestiis omnibus, sed quibusdam proficiunt, ut ursis, qui eas avide quærunt.

Formicarum nomine justi designantur, ut supra dudum habuimus. Comedere autem, vitæ alienæ detrahere est, aut in fama, aut sana doctrina. De qua comestione cautum reddit filium, qui *Prov.* 23. dicit: *Noli esse in conviviis potatorum nec in commessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt. Quia vacantes potibus & dantes symbolum* (*glossa*: i. e. detractionum) *consumentur*. Ubi *glossa* iterum dicit: *Carnes ad vescendum conferre, est in communi locutione derogationis vicissim vitia proximorum*

rum dicere, de quorum pœna ſubditur, quod talibus vacantes conſumantur. Contra verbis bonis, divinam continentibus ſapientiam, operam dare congruit, quibus anima ſatiari licite poterit. De quo *Prov.* 24. Salomon ſubdit: *Comede fili mel. Gloſſa* doctrinam ſapientiæ, *quia bonum eſt, & favum dulciſſimum gutturi. Sic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ. Quam cum inveneris, habebis in noviſſimis ſpem, & ſpes tua non peribit.* Melli enim & favo, dicit gloſſa, comparat doctrinam *ſapientiæ*, quia ſicut illa cœteris cibis, ita hæc doctrinis prævalet aliis. Iterumque devoratoribus humanarum carnium per detractionis vitium & per ſuperſtitionis maleficium, dicitur in Pſ. *Filii hominum dentes eorum gladius acutus.* Et *Prov.* 3. Inter quatuor generationes perverſas hæc ultima eſt, de qua dicit: *Generatio quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus ſuis, ut comedat inopem de terra & pauperes ex hominibus.* Ubi gloſſa: Generatio quæ pro dentibus gladios habet, hæc eſt, quæ ſuam perfidiam aliis immittere conatur, & ſicut corpora gladiis, ita audientium animas veneno allocutionis occidit. Unde dicitur, *ut come-*

comedat, i. e. ad hoc, ut devoret *inopes*, i. e. innocentes, & *pauperes*, i. e. humiles.

Devoratio tamen formicarum non hominibus, ſed beſtiis, ut urſis, prodeſt, quia maleficiorum officium & detractionis vitium non juſtos ſed perfidos delectant. In cujus figura *Dan.* 7. ſecunda beſtia, quæ de mari ascendit, ſimilis urſo erat, quæ in parte ſtetit, & ordines dentium erant in ore ejus, & oſſa commolienda in dentibus ejus: Et dicebant: Surge comede carnes plurimas. Per quæ triplex nocumentum maleficorũ innuitur, videlicet bonorum temporalium, humanorum corporum, & animarum rationalium; quæ lædi ſolent per talia maleficorum exercitia. Unde *Prov.* 17. *Semper jurgia quærit malus: Angelus autem crudelis mittetur contra eum. Expedit magis urſæ occurrere raptis fœtibus, quam fatuo confidenti ſibi in ſtultitia ſua.* Ubi gloſſa: Angelus crudelis immundus ſpiritus eſt, qui â Domino contra peccatores mittitur, ut in præſenti affligat, ut Ægyptios. Unde immiſit in eos iram indignationis ſuæ per angelos malos. Et ſubdit: poteſt in urſo hoſtis antiqui malitia intelligi, cui fœtus rapimus, cum eos, qui

qui filii ejus erant, cathechisando & baptisando Dei filiis adjungimus. Et hoc sæpe facilius fit, quàm hæreticum ad fidem rectam revocare, vel catholicum prave agentem ad bonum opus reducere.

Piger. Per bestias, ut dicis, formicas devorantes, fide reprobi & malefici intelligi valent. Dic *exemplum*, quomodo id opere perficiant humanâ, lædendo corpora, ut ex sanis fiant infirma.

Th. Audi ergo quomodo bestiæ tales *Petro judice*, de quo supra retuli, damnum intulerint. Diu se in eo vindicare studuerant. Sed, quia fidem bonam gerebat, & se diligenter crucis signo munire solebat, seque monitus aliquoties ab occasione eorum abstinebat, per quæ maleficia procurari solent: Idcirco illæsus callide evasit. Accidit autem, ut ob delictum proprium non mereretur prorsus custodiri â Domino, ut mihi retulit. Consveverant enim in territorio Bernensium, in castro *Blanckenburg* habere sedem, cum terram eandem gubernaret. Postquam autem officio resignavit, & in civitatem Bernensem rediit, ibique domicilium tenuit, rediens aliquando ad castrum illud, ubi cognatus ejus in ipsius offi-

officium substitutus fuerat, in eodem castro *Petrus* expedire quædam negotia apud sibi notos volebat. Tunc malefica, & quatuor consortes ejus malitiæ viri, convenerunt sero, certo in loco machinamenta suæ artis volventes pro viribus. Ut *Petrum* graviter veneficiis læderent, vel occiderent, quem hæc latebant fraudis commenta. Adveniente igitur nocte *Petrus* se consecrando crucis signo cubitum ivit. Sed nocte surgere omnino constituit ad scribendum necessarias quasdam epistolas, ut mane discedere iterum valeret. Evigilans igitur intempesta nocte, sibi videbatur ex inopinato, quasi dies adesset, luce deceptus fictitiâ. Quare sibi succensens, quia, ut putabat, noctem neglexerat, non se muniendo, ut debuit more solito, vestimenta induit, per gradus altos ad locum, ubi pugillarem habuit, descendit, & locum clausum reperit. Majori ergo ira exardescens, cum murmure per gradus, per quos descenderat, ad lectum denuo rediit, emittendo unicam ex indignatione imprecationis formulam, verbis satis brevibus, ac si diceret: *In nomine Diaboli*. Et ecce statim in tenebris densissimis Petrus pro-

projectus est præceps per gradus illos adeo graviter, ut famulus, qui sub scala dormiebat, excitaretur. Qui *exiens*, & quid adesset conspicere *volens*, reperit Dominum suum Petrum, accenso lumine, solum in terra, jacentem usu rationis carentem, & collisum per omnia membra, sangvinem plurimum è corpore emittentem. Excitata familia, nemo erat, qui lapsus causam aperire posset. Tandem tamen divina arridente gratia usum rationis recuperavit, sed sanitas corporis vix tribus septimanis restituta. Et quanquam maleficos haberet suspectos, quos pro viribus exstingvere conabatur, tamen reos ignorabat hujus sceleris sibi illati. Verum, quia nihil opertum, quod non reveletur, eventu quodam factum est postmodum, ut quidam latens maleficus, veniens ex ditione Bernensium, ubi domicilium habuit, in civitate *Friburgensi*, Lausanensis Diœcesis, in taberna cum bibulis sederet, & ad socios diceret: Ecce, video, quod is (quem nominavit) ex aqua, ubi circa habitationem meam hamum pro captura piscium posuit, mihi eum furto levet & surripiat. Distabant autem ab invicem

loca

loca per sex magna teuthonica milliaria, per quæ opere Dæmonis furtum intuebatur. Hoc verbum ponderavere fideles. Reum igitur accusarunt, ut postmodum judicialiter carceri manciparetur. Ubi biduo duriter quæstionatus, nihil penitus fateri voluit de propriis facinoribus. Tertio autem die, Sabbati, in quo communiter ob reverentiam Beatiss. Virginis eadem colitur officiose, tortus iterum, virus suum evomuit. Nam præfati sui verbi & futuri veritatem se dixit fuisse expertum, & quod 4. viri malefici *Petrum*, præsente malefica, (quam nominavit) per manus illlius vetulæ præcipitem dedissent fassus est. Et caussam hujus iracundiæ in vetula venisse, asserebat ex eo, quod illi justitiam aliquando ad votum judex non ministrasset. Addiditque se aliis duobus diebus Dæmonum machinamentis detentum non potuisse in tormentis respondere. Sed festo B. Virginis, dum officium celebrabatur, dixit, se liberum ad dicendam veritatem. Et ita tandem, juxta patriæ jura municipalia, igni traditus est.

Notandum tamen quod tales Pseudoprophetæ aliquando omnino contradi-

ctoria dicere soleant, per patrem mendacii decepti, ut idem *Petrus* expertum se esse retulit. Nam quædam *malefica* per eum capta & in turrim conjecta. Habuit autem maritum, talis maleficii non magistrum, qui curiositate ductus, ad quandam illarum partium vetulam properavit, de qua cuncti referebant, quod futura prænosceret. Ad hanc cum venisset, supplex petivit, ut sibi diceret, anne spem habere deberet, quod viva uxor judicis manus evasura esset, quæ jam capta erat. Cui respondit vetula: Noli timere, omnino liberabitur, nec in hac captivitate morietur. Quo vir factus alacrior, obviam venit *Petro* judici altera die. Cui *Petrus*: Ubi quæso fuisti? At ille, apud prophetissam, ait, fui, quæ mihi retulit, uxorem meam ex sua captivitate liberandam esse, nec morti nunc tradendam. Deinde reversus *Petrus* in hospitium, vocatus est â capta malefica, quæ *Petro* dixit: Vidi quod maritus meus vetulam accersiverit, quæ me liberandam esse prænunciavit. Scio, quod mentiatur. Quia proxima die tuo sub judicio in cineres redigar. Hæc cum postmodum judex marito dixisset, ridendo expectavit

quæ

quæ inter maleficas veritatem dixisset. Secutum igitur proximè captæ feminæ incendium, per publicam factum judicis sententiam, veritatem maleficæ, quæ virum habuit, palam fecit.

Nec tamen credere debes, *Petrum*, ut in primo exemplo patuit, manibus maleficarum, quæ in castro non erant, corporaliter per gradus projectum, sed maleficarum sacrificiis vel ceremoniis allecti Dæmones præsentes illud præcipitium fecerunt *Petri*. Et ut mentes maleficarum deciperent, *in imaginatione superstitiosorum hominum*, effecerunt ut sibi viderentur præsentes esse.

Ita etiam in secundo & tertio exemplo, Dæmonis *impressione in imaginatione malificorum* factum est, ut absentia velut præsentia cernerentur, sicuti supra, libro præsenti, cap. 1. audisti ex verbis *S. Doctoris*, & cap. 5.

CAPUT VIII.

Delectatio venerea quantum fugienda sit. De feminis, quæ sub virili specie se publice dicunt esse missas divinitus. Et de tribus quæ raro medium tenent: videlicet lingva, ecclesiastico, & femina: Quæ in bonis optima, in malis vero aliquando pessima sunt.

CIbus formicarum nonnunquam sunt cadavera animalium mortuorum.

Morali sensu, comedere mortua animalia, est, frui perversâ luxuriâ. Unde illecti aliquando à feminis salacibus, propter famem luxuriosæ voluptatis, mortua animalia comederunt, quibus cum non levi displicentia Dei fruerentur. Ut in *Ps.* 15. sub compendio in veritate, & sub typo de Israelitico populo notatur. *Initiati*, inquit, *sunt Baalpeor, & comederunt sacrificia mortuorum.* De quo *Num. cap.* 25. apertius dicitur: *Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua, at illico mederunt & adoraverunt Deos earum, initiatusque est Belphegor Israel, & iratus Dominus dixit ad Mosen: Tolle cunctos principes populi, & suspendes eos ad solem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Israel.* Hæc autem omnia fecit Israel seductus occulta machinatione *Balaam malefici*, qui suo consilio illius morticinæ fornicationis exordium in Israel extitit. Super quo *glossa: Libidini quis serviendo doctrinam Balaam tenet.*

Est ergo execrabilis etiam corporis for-

fornicatio, quæ violat templum Dei, & tollit membra Christi, & facit membra meretricis. Sed execrabilior est generalis fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continetur, cum anima, in consortium verbi Dei ascita, & matrimonio ejus associata, ab adversario ejus, qui eam sibi in fide despondit, corrumpitur. Est ergo sponsus & vir animæ mundæ, verbum Dei, i.e. Christus. Despondi vos omnes (ait Apostolus) uni viro, virginem castam exhibere Christo. Dum igitur anima adhæret sponso, & complectitur & audit verbum ejus ab ipso, suscipit semen verbi & concipit & facit filios, pudicitiam, justitiam, patientiam, & omnes virtutes, ut salva sit per generationem filiorum, si permanserint in fide & charitate. Si autem se Diabolo & Dæmonibus prostituerit, faciet filios adulterii, seu omnia peccata. Et iterum *glossa Origenis* ibidem: Per omnia peccata, quæ committimus, maxime si non incuriâ, sed studio peccamus, illi Dæmoni, cui curæ est quod admittimus, consecramur. Et forte tot Dæmonibus consecramur, quot peccata committimus, & ministeria idoli illius pro illo suscipimus.

Assimilantur autem corpora fornicantium merito fœtidorum animalium corporibus. Quia, ut *Eccl.* 9. dicitur: *Omnis mulier fornicaria quasi stercus in via conculcabitur.* Propter quod Propheta Esaias, postquam de his, qui potentes sunt ad bibendum vinum, in quo est luxuria, locutus est *cap.* 5. paulo post ita subjungit de eisdem: *Facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non aversus furor ejus, sed adhuc manus Dei extensa.*

Piger. Sunt ne *nostro tempore* boni viri aliqui *decepti* per magas vel maleficas tuo judicio?

Theol. Meum in sequentibus suspendo judicium, sed ea quæ publica fama tradit referam. Habemus hodie *sacræ Theologiæ Professorem insignem, fratrem Heinricum Raltiseren, Inquisitorem hæreticæ pravitatis.* Hic cum anno proxime præterito inquisitionis officio *in civitate Coloniensi* insisteret, ut mihi ipse retulit, percepit, circa Coloniam quandam *virginem* esse, quæ in habitu virili omni tempore incederet, arma ferret, & vestimenta dissoluta, velut unus ex nobilium stipendiariis, choreas cum viris duxe-

duceret, & potibus ac epulis adeo insisteret, ut metas feminei sexus, quem non negabat, omnino excedere videretur: Et quia eodem tempore (sicut heu hodie) sedem Treverensis Ecclesiæ duo, pro eadem contendentes, graviter molestabant, gloriabatur, se unam partem posse & velle in thronum evehere: Sicut *virgo Johanna* (de qua statim dicetur) Regi Carolo Francorum paulo antea præstiterat, in suo eum regno confirmando. Imo illa se eandem *Joannam* â Deo suscitatam esse affirmabat. Cum igitur die quadam cum *comite juniori de Wirtenberg*, qui eam tuebatur & fovebat, Coloniam intrasset, quæ magica arte videbantur fieri, tandem per prædictum Inquisitorem, ut in eam inquireretur, diligenter investigata & citata publicè. Mappam enim quandam dicebatur lacerasse, & subito in oculis omnium redintegrasse. Et vitrum quoddam ad parietem â se jactum & confractum in momento reparasse, & similia plura inania ostentasse. Sed misera parere mandatis Ecclesiæ renuit, comitem antefatum præsidium ne caperetur habuit, per quem clam Coloniâ educta, manus quidem Inquisitoris, sed

excommunicationis vinculum non evasit. Quo tandem adacta, ex regionibus Alemanniæ exivit, metasque Galliæ intravit, ubi militem quendam, ne ecclesiastico interdicto vexaretur & gladio, duxit in matrimonium. Deinde *sacerdos* quidam, *leno* vocandus potius, feminam hanc verbis delinivit amatoriis. Cum quo postremo furtim recedens, *Metensem civitatem* intravit, ubi, velut concubina cum ipso habitans, quali spiritu ducta fuerit, cunctis manifeste ostendit.

Fuit præterea intra X. annorum spatium novissime *in Francia* quædam de qua dixi *virgo*, *Johanna* nomine, tam Prophetico spiritu quam miraculorum potestate, ut putabatur, clara. Hæc veste virili semper utebatur, nec ullis Doctorum quorumcunque persvasionibus emolliri potuit, ut tales deponeret vestes, femineis contenta. Præsertim cum se palam virginem & feminam esse protestaretur. Sub hoc, inquit, habitu virili in signum futuræ victoriæ, ut verbo prædicem & habitu, â Deo missa sum ad juvandum verum Francorum Regem Carolum, & in suo firmandum regno, â quo eum ejicere nituntur Rex Angliæ & Dux

Bur-

Burgundiæ. Tunc enim hi juncti mutuo cædibus & armis Franciam premebant gravissime. Cum suo igitur Domino *Johanna* continuo velut miles equitabat, futura & fausta multa prædicebat, victoriis bellicis quibusdam intererat, & alia mira talia perpetrabat, de quibus ne dum Francia, sed omnia Christianorum Regna stupebant. Ad tantam denique præsumtionem venit *Johanna*, ut nondum adepta Francia, jam Bohemis, ubi hæreticorum multitudo tunc fuit, minas intentaret per literas. Dubitabant exinde seculares, & Ecclesiastici regulares & monastici, quo spiritu regeretur, diabolico, an divino. Scripserunt proinde quidam viri literatissimi tractatus ea de re, in quibus non modo diversa, sed etiam adversa de virgine senserunt. Postquam autem Regem Carolum in multis juvisset & firmasset in Regno annis quibusdam, demum nutu, ut creditur, divino per Anglicorum arma capta est & in *cinerem* redacta. Accersitis enim & vocatis magno numero magistris tam divini quam humani juris, multis diebus examinata est. Et prout à *Magistro Nicolao, Licentiato in theologia*, audivi, qui Ambassiator fuit universita-

tis Parisiensis, tandem fassa est, se habere familiarem Dei angelum, qui judicio literatissimorum virorum judicatus est esse malignus spiritus ex multis conjecturis & probationibus, per quem spiritum velut magam effectam ignibus per publicam justitiam consumi permiserunt. Prout *Rex Angliæ* nostro *Imperatori Sigismundo* latè scripto historiam recensuit.

Eodem tempore *duæ feminæ* prope Parisiis prodierunt, *se* publicè dicentes *missas esse â Deo*, ut *virgini Johannæ* essent subsidio, & quemadmodum â prædicto *Magistro Nicolao* vivæ vocis organo audivi, velut magæ vel maleficæ per Inquisitorem Franciæ captæ sunt, & per plures S. Theologiæ Doctores examinatæ. Tandem repertæ sunt, maligni spiritus *deliramentis deceptæ*. Unde cum una ex illis *feminis* se per angelum Satanæ seductam conspiceret, ex magistrorum informatione â cœptis resipuit, & errorem, prout debuit, statim revocavit. Alia vero in pertinacia permanens ignibus consumta est.

Pig. Mirari satis nequeo, quomodo *fragilis sexus* audeat ad tanta, prolabi *præsumtiones.*

Theol.

Th. Apud *simplices* tui similes, *mira* sunt ista: sed in prudentum oculis hæc *rara non sunt.* Sunt enim *tria* in rerum natura, quæ, si suæ conditionis limites excedunt, aut in diminutione, aut in excessu, *bonitatis vel malitiæ apicem sibi vendicant: Lingva* videlicet, *ecclesiasticus*, & *femina.* Quæ si bono reguntur spiritu, *optima*, si vero malo, *pessima* fieri consveverunt.

Lingvæ enim unius bono ministerio (ut de *lingva* primo demus exemplum) fidei Christianæ plurima regna subjugata sunt, ut in sanctis Christi Apostolis, & in sapientibus patet prædicatoribus. *Prudentis* etiam viri *lingvâ* nonnunquam infinitorum hominum strages præpeditur. Propter quod Salomo *Prov. X.* dicit: *In labiis sapientis invenitur sapientia, & virga in dorso ejus, qui indiget corde. Argentum electum lingva justi, cor impiorum pro nihilo: Labia justi erudiunt plurimos, qui autem indocti sunt, in cordis egestate morientur.* Cujus causa ibidem, *c. XVI.* subditur: *Quia hominis est, præparare animum, & Domini gubernare lingvam.* De malitia lingvæ *Eccl.* 28. dicitur: *Lingva testificans adducit mortem. Lingva*

tertia

tertia multos commovit, & dispersit illos è gente in gentem, civitates munitas divitum destruxit, & domos magnatum effodit. Vide *ibi* multa mala. Et *Jac.* 3. similiter quæ *mala lingva* facit. Est autem *tertia lingva* eorum, qui inter duas contrarias partes incaute vel malitiose loqvuntur aliqua.

De *Ecclesiasticis* secundo plurima *exempla* habemus. Sub ecclesiasticis autem Clerici & religiosi intelliguntur *in utroq; sexu.* Quoad *malos* enim *Clericos* dicit *B. Hieronymus in Epist. ad Nepotianum*: *Negotiatorem clericum, ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam bestiam fuge.* Et *B. Bernhardus Hom.* 33. *super Cantica*, loquens de *clericis*, dicit: Si insurgeret apertus hæreticus, mitteretur foras & aresceret. Si violentus inimicus, absconderent se forsitan ab eo boni, sc. pastores. Nunc autem quem ejicient, aut â quo abscondent se omnes amici? Et tamen omnes inimici, & omnes adversarii, omnes domestici & nulli pacifici, omnes proximi & omnes quæ sua sunt quærunt. Hinc *B. Gregorius in past.* dicit: Nemo amplius in Ecclesia nocet, quam qui perverse agens nomen vel ordinem sanctitatis habet.

bet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præſumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. De religioſis etiam dicit *B. Auguſtinus*: Simpliciter fateor charitati veſtræ corã Domino Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam meam, ex quo Deo ſervire cœpi. *Quam difficile ſum expertus meliores, quàm qui in monaſteriis profecerunt: Ita & non ſum pejores expertus, quam qui in monaſteriis defecerunt.*

De *mulierum* vero malitia *Eccl.* 25. dicitur: *Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, & non eſt ira ſuper iram mulieris. Commorari leoni & draconi plus placebit, quàm habitare cum muliere nequam.* Et inter plura, quæ ſeqvuntur & præcedunt ibidem, de nequam muliere concludit: *Brevis omnis malitia ſuper malitiam mulieris.* Hinc *Chryſoſtomus ſuper* iſto *Matth. XIX. Non expedit nubere: Quid aliud eſt mulier,* quàm *amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, neceſſarium malum, naturalis tentatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, delectabile detrimentum, mali natura, boni colore depicta? Ergo ſi dimittere illam peccatum eſt, tenere autem*

fere

fere tormentum est, necesse est aut dimittentes adulteria faciamus, aut quotidianas pugnas tenentes habeamus.

Tullius denique 2. *Rhetoric.* dicit: *Viros ad unumquodque maleficium singulæ cupiditates impellunt, mulieres ad omnia maleficia cupiditas una ducit. Muliebrium enim vitiorum omnium fundamentum est natura. Seneca* in suis *proverbiis. Aut amat aut odit mulier, nihil tertium. Flere feminam, est mendacium. Duo genera lacrymarum habentur in oculis feminarum, veri doloris unum, insidiarum aliud. Mulier cum sola cogitat, mala cogitat.*

De *bonis* autem *mulieribus* tanta laus est, ut etiam beatos reddidisse viros legantur & salvasse, atque gentes, terras & urbes. Ut de *Debora, Judith,* patet, & *Ester.* Hinc Apostolus 1. *Cor.* 7. *Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consensit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem.* Ideo *Ecclesiast.* 26. dicitur: *Muliere bonâ beatus vir. Numerus enim annorum duplex.* Multa ibi narrat laudatissima per totum capitulum, de excellentia bonaru. Simmiliter Salomo, imo Spiritus S. *Proverb. ult.* per

totum

totum cap. de muliere forti. Præfata in Novi Teſtamenti *feminis* claruerunt, primo in virginibus & aliis feminis ſanctis, quæ ad Chriſtianam gentem perfidos traxerunt, ut *Magdalena, Catharina, Margreta, Martha* & ſimiles eis.

Sic etiam totum Hungariæ regnum olim idololatriæ deditum, per *Gillam, ſororem Chriſtianam Imperatoris*, fidei catholicæ adjunctum eſt per Regem Hungariæ, cui præfata *Gilla* in matrimonium eſt tradita. Per quam etiam converſus eſt Rex, & baptismo *Schirus* (*Stephanus*) nominatus, poſteaque miraculis clarus canonſiatus. Ut *Vincentius* ponit in *Hiſtorial. Spe. lib.* 26. *cap.* 9.

Sic præterea per *Lochildem* (Clotildem) Chriſtianam virginem natam de Burgundorum ſtipite, Rex Francorum Cladoreus (Clodoveus) perſvaſus, tandem idololatrias reliquit, & cum regno ad Chriſti fidem devenit, ut *Vincentius* narrat *lib.* 22. *cap* 4. 5. *&* 6.

CAPUT IX.

Tres modi ſunt corrigendi vitia. Et quod incubi ſint & ſuccubi Dæmones, prout probatur per exempla & per auctoritates.

Se

SE lædentes homines humore acuto formicæ pungunt: Non tamen tam lædunt graviter, quam apes suos persecutores.

Sunt enim duæ potentiæ, quas unicuique rei divina providentia tribuit, irascibilis & concupiscibilis. Ista, qua commodum desideratur, illa, qua nocivum fugatur. Per concupiscibilem namque necessaria affectantur & delectabilia, sed per irascibilem noxia refutantur & tristia.

Ista ex primis elementis quatuor conspicimus esse in omnibus vegetabilibus & animantibus, usque ad rationale animal, hominem, imo suo modo in separatis spiritibus. Sed in hoc est differentia, quod appetitus rei delectabilis, & repulsa rei tristis in sola rationali creatura virtus fieri potest vel vitium, non in inferioribus.

Et sicut inter minuta animalia *triplex* reperitur *punctio*, *formicæ*, & minima, quæ statim transit, *apis* durior, sed *scorpionis* pessima: Ita inter rationales creaturas *triplex* reperitur *vindicatio*, *levis*, eorum qui charitate repleti sunt, *dura*, eorum qui indiscreto Zelo fervent, & *pessima*,

ma, in Dæmonibus & eorum ſequacibus.

Primi in punitione ſimilitudinem gerunt formicæ, quæ ſine aculeo, humoris tantummodo perfuſione injuriam ulciſcitur. De tali ſe emendare cupiebat, qui in *Pſ.* ait: *Corripiet me juſtus in miſericordia & increpabit me.* Et Apoſtolus *Gal. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, inſtruite hujusmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans temetipſum ne & tu tenteris.* Unde *B. Hieronymus in Epiſt. ad Oceanum:* Quid neceſſe eſt bis pungere, niſi recalcitrantem, per ſe ſatis erubeſcentem, confundere amplius, cui ſua ratio magiſter eſt, cui propria conſcientia virga, & ingenita verecundia lex & diſciplina eſt. Et *Greg. lib. 19. moral. Regat diſciplinæ vigor manſuetudinem, & manſuetudo ornet vigorem, & ſic alterum commendetur ex altero, ut nec vigor ſit rigidus, nec manſuetudo diſſoluta.* De hujus primæ punitionis modo parabolicum & accommodum fertur de noſtris formicis exemplum.

Fuit quidam villanus, qui nimis duræ cervicis *uxorem* habuit, quæ viro in cunctis fere mandatis recalcitravit. Anxius autem diu vir, per quid rebellem compe-

ſceret diſcrete & rationabiliter, quadam die contra ſe nitenti reſpondit: *Femina es, nec verbis emendata es meis, per verba gravia in te miles effici nolo. Nec contractam per meas plagas te in lecto jacentem velut contractam deſidero. Sed tibi dico, niſi te emendaveris, parvis meis amicis de te querelam uno proponam die contra te effrenem.* Cui illa: *In hoc*, inquit, *liquet tuus effeminatus animus atque genealogia ignobilis, qui de parvi ſtatus tuis mihi minaris amicis. Non enim mulier minor plebeis.* At ille reſpondit: *Hac vice tibi tantum parcam & die iſta. Sed revera ſi te non emendaveris, apud parvos meos de te conquerar amicos.* Cumque miſera non melior ſed pejor efficeretur, conſtituit vir diſcretus & prudens ſuarum minarum vota adimplere proxime. Tunc enim illa velut antea virum invadere cœpit verbis plurimum contumelioſis. Cui maritus: *Modo tempus adeſt, ut factis verba compenſem.* Uxorem igitur propriam invaſit, veſtimenta omnia præter camiſiam exuit, manibus & pedibus in urſi pellem ligavit, & humeris propriis clamantem & maledicentem in proximum ſui horti cumulum formicarum projecit.

Ubi

Ubi aliquantisper formicarum humore solito perfusa & correcta animum ad meliora convertere cœpit. Nam bestiolæ, more solito, in auribus & naribus, in ore, & in aliis mulieris artubus, eam cruciarunt graviter. Tunc illa ejulatu grandi juramentis & sacramentis promisit gravibus, se de cœtero viro velle ad nutum obedire, tantum ut cruciatum *amicorum parvulorum* evaderet. Hinc liberata per virum mulier mirum in modum emendata est & *felix* effecta, *quam fecerunt* deinceps *propria pericula cautiorem.*

Hic igitur modus corrigendi discretus & temperatus fuit. Indiscrete vero corrigentes pro læsionibus iratis *apibus* sunt similes, quæ lædendo alium, dum aculeus manet in alterius vulnere, sese perpetuo fructu laboris puniunt. Tales crudeles sunt, de quibus *Seneca*, *De clementia*, *ad Neronem*, dicit: *Crudelitas nihil aliud est, quam atrocitas animi, in pœnis exigendis.* Crudeles vocabo, qui puniendi causam habent, modo non habent. Et tamen ut *Hugo de S. Victore* dicit, *libro de institutione novitiorum*: *Difficile est cor malitia induratum ad formam disciplinæ & speciem honestatis incurvare, sed necesse est, ut cum*

dura materia, facile ad formam non flectitur, ei & acrioris flammæ incendium & mallei gravioris tusio adhibeatur.

Scorpionum autem percussionibus vindicatio *maleficorum* & Dæmonum designatur. In quibus ut *B. Dionysius* dicit, 4. *cap. de divinis nominibus*: est furor irrationabilis *& phantasia proterva.* Cui *Gen.* 49. Jacob maledixit in persona Simeon & Levi. *In furore suo*, ait, *occiderunt virum, maledictus furor eorum, quia pertinax & indignatio eorum quia dura, dividam eos.* De his *B. Hieronymus in prologo super Josuam*, dicit: Cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius, & sanctum opus venenata carpere lingva desistat. Tales sunt illæ monstruosæ locustæ, & mortiferæ, de quibus *Apoc.* 9. dicitur. Habebant caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum, & potestas eorum nocendi hominibus mensibus quinque, & habebant super se regem, angelum abyssi, cui nomen exterminans. Secundum *glossam* autem per bestias tales, veram fidem pervertere molientes intelliguntur: Quia suis dolosis sententiis ut scorpius coram blandiuntur & latenter pungunt. Cumque tumultu

noce-

nocere nequeunt, quærunt auxilium principum, qui clades dicuntur, quia ut astringant, terrent & blandiuntur, & super se habent angelum abyssi, Diabolum Dominantem terrenis, cujus nomen exterminans, quia à patria vita secludit suos.

Piger. Satis *de correctionis punctione*, discreta & irrationabili, diversi varios ediderunt tractatus. Sed unum est, quod de maleficio dæmonum multi non credunt, eos videlicet, qui inter dæmones *incubi* vocantur & *succubi*, non nisi *in phantasia*, non realiter aliquo humore nocivo & reali pungere & fœdare. Quid igitur de hoc verum sit vel fictitium, velis enodare.

Theol. Hanc quæstionem *S. August. de civitate Dei lib.* 3. *cap.* 5. quidem movet, sed non determinat, ubi sic dicit: Utrum potuerit Venus ex concubitu Anchisæ Æneam parere, vel Mars ex concubitu junioris filiæ Romulum gignere, in medio relinquamus. Nam pene talis quæstio etiam de scripturis nostris oboritur: Utrum prævaricatores angeli cum filiabus hominum concubuerint, unde natis gigantibus i. e. nimium grandibus & fortibus viris, tunc terra completa est.

Sed *lib.* 15. *cap.* 22. quæstionem determinat his verbis: Quoniam creberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis qui experti essent, de quorum fide dubitandum non esset, audisse confirmant, *sylvanos* & *faunos*, *panos*, quos vulgo *incubos* vocant, sæpe *improbos* extitisse *mulieribus*, & earum appetiisse ac peregisse concubitum, & quosdam Dæmones, quos *Dusios* Galli nuncupant, assiduè hanc immundiciam & tentare & afficere plures asseverant, ut hoc negare impudentiæ videatur. Hæc ille. Postea ibidem determinat secundam quæstionem, videlicet quod illud *Gen.* 6. *Videntes filii Dei* i. e. Seth, *filias hominum*, id est Cham, non de incubis intelligatur. Quod autem *incubos* esse, non sit inoredibile, ad illud ibidem est *glossa*, quæ dicit: Non est incredibile, ab hominibus, non ab angelis, sed quibusdam Dæmonibus, qui mulieribus sunt improbi, ejusmodi homines, i. e. gigantes esse procreatos, de quibus in litera dicitur, *gigantes autem erant super terram.* Quia & post diluvium corpora non solum virorum, sed etiam mulierum incredibilis magnitudinis extiterunt. Ad idem est *glossa*, *Esa.* 13. ubi Propheta se-

ctio-

ctionem Babylonicæ civitatis prædicit, & monstra in ea habitanda. *Ibi*, inquit, *habitabunt strutiones & pilosi saltabunt in loco pilosi.* Unde *glossa* dicit: *Pilosi sunt sylvestres homines hispidi, qui incubi homines vel satyri vel genera Dæmonum.* Et Esa. 34. super illo loco, ubi prophetat desolationem terræ Idumæorum, qui persequebantur Judæos: *Erit*, inquit, *cubile dracŏnum pascua strutionum, & occurrent dæmonia*: Glossa interlinearis, i. e. monstra dæmonum ad invicem. Et *glossa B. Gregorii* ibidem. Hic alii pilosi nomine figurantur, non hi, quos Græci *panas*, latini vero *incubos* vocat. De dæmonibus etiam *Cassianus Collat. prima Abbatis Sereni* versum exponit præfatum. Idem vult *B. Isiodorus, libro* 8. *cap. ult.* sic dicens: Pilosi, qui Græcè panitæ, Latine incubi appellantur sive invii, ab ineundo passim animalibus. Unde & incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est stuprando, sæpe enim improbi existunt etiam mulieribus & earum peragunt concubitum, quos Dæmones Galli Dusios nuncupant, quia assidue hanc peragunt immunditiam.

Quem autem vulgo *incubonem* vocant, hunc

hunc Romani *faunum vicarium* dicunt, ad quem Horatius dicit: Faune, Nympharum fugientium amator, meos per fines & per pura rura lenis incedas. Insuper illud Apost. 1. *Cor. II. Mulier debet velamen habere super caput suum propter angelos*, multi Catholici exponunt quod sequitur, propter angelos i. e. incubos.

Eodẽ tendit *Josephus* super textu *Gen.* 6. præallegato. Item *Gvil. lib. de Universo, parte ultima cap.* 6. multiplioiter. Præterea hoc determinat *S. Doctor parte* 1. *q.* 51. & *in secundo scripto Dist.* 8. & *quodlibeto* 7. *q.* 10. atque super *Esaiam cap.* 13. & 14. Cujus motiva sunt verba *B. Augustini*, in *de Civitate Dei.* Unde talia negare, dicit *Thomas*, imprudentiæ est. Id enim *quod multis videtur, non potest omnino falsum esse*, secundum *Philosophum* in *De somno & vigilia*, in fine, & *in* 7. *Ethicorum.* Sileo historias multas & autenticas tam catholicorum quam ethnicorum, qui incubos esse palam asseverant.

Causa autem quare Dæmones se incubos faciunt vel succubos, hæc esse videtur, ut per luxuriæ vitium hominis utriusque naturam lædant, corporis videli-

cet

cet & animæ, quæ in læsione præcipuè delectari videntur. Unde enumeratis per altissimum multis luxuriæ vitiis, â quibus suum populum mundum esse voluit, in quibus infideles irretiti erant, ait *Levit.* 18. *Ne polluamini omnibus his, quibus contaminatæ sunt gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum, à quibus polluta est terra, cujus scelera ego visitabo.* Dicit glossa super verbo, *gentes*: Dæmones qui propter multitudinem dicuntur gentes universæ, cum omni peccato gaudeant, præcipue fornicatione & idololatria. Quia in his & corpus & anima maculatur, & totus homo, qui *terra* dicitur. Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est, qui autem fornicatur, in corpus proprium peccat. An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur. Ut patet 1. *Corinth.* 6.

Historias de *incubis* & *succubis* si intueri libet, Guilielmum 1. c. *ultimo libro de Universo*, & *Thomam Brabantinum in libro de Universo*, qui vulgo de *Apibus* inscribitur, legito, & mirabilia conspicies.

Præterea *virginis* cujusdam pulcherrimæ, corporis dispositione, & quoad ani-

nam valde devotæ, *in Basileensi* constitutæ *Diœcesi*, bonam & diuturnam notitiam habui. Quia confessor ejus fui. Cujus Dæmon cellulam sæpissime & cubiculum perturbavit, modo strepitibus, modo terrificis apparitionibus. Verum, quia in cunctis, quæ virgo gessit, omni plena fuit custodia, Christi assistente gratia â cunctis viris & ab incubo semper mansit intacta. Nam secum ipsa consistens nullo teste conscio, propter boni angeli sui custodis reverentiam, cui diligentissime semper obsequebatur, pede nudo sese conspicere non audebat, & obinde vestita die noctuque jacebat.

Fuit denique fama communis virorum fide dignorum eo tempore, quo *Constantiense concilium generale* celebrabatur, *in quo*, hoc est *in civitate ipsa Constant.* (quod verecundum est dictu, propter principum secularium & mechanicorum potentiam) *incredibilis meretricum multitudo aderat*: Eo, inquam, tempore in eaden Diœcesi, prope oppidum *Winterlaur*, in campi halitudine quędam, ut videbatur, femina pulcherrima secundum corporis pulchritudinem cursori cuidam obviavit in itinere.

Quæ cum virum iſtum Deum timentem ad opus nefarii concubitus invitaret, facinus horruit, Dei protectus adjutorio. Cumque ſimplici animo curſor, unde femina veniret, ab ea quæſiſſet, reſpondit: *De Conſtantienſi venio concilio. Et aperta, quam in latere portavit, crumena, ſubintulit: Ecce has omnes pecunias in præfato loco corporis mei mercede conquiſivi:* Et hoc dicto velut fumus protinus evanuit, &, quod ſuccubus fuerit, ſpurciſſimis verbis & fuga oſtendit.

CAP. X.

Quæ ſint munditia & immunditia carnis & ſpiritus. Quam periculoſus ſit contactus maris & feminæ. Quomodo quædam virgines in conceptu & partu aureolam non perdant virginum. Remedia fugandi incubos dantur. Et quomodo quædam phantaſtice ſolum ſe concepiſſe putent.

INquinant formicæ manus eas multum tangentium, & inquinantur potius, vel ſeſe maculant qui incaute eas contrectant. Cum enim conditionis ſint liberæ, ſua libertate carere nolentes, ſicut ſe moleſtantes humore acuto pungunt, ita captivitates earum quęrentes manibus polluuntur.

Quo

Quo contactus omnis illicitus nobis prohiberi moraliter innuitur, ne, interiori pręsertim homine, coram divino & angelico maculati appareamus aspectu. *Sumus* enim (dicit Apostolus. 2. *Cor.* 6. & 7.) *templum Dei vivi*, sicut dicit Deus: *Quoniam habitabo in illis & ambulabo, & ipsi mihi erunt populus, propter quod exite de medio eorum & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos & ero vobis pater, & vos eritis mihi filii & filiæ dicit Dominus omnipotens. Has igitur habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei:* Verba sunt Apostoli.

Quo contra luxuriosi maxime delinquere reperiuntur, corpus coinquinantes & spiritum, qui virgines vel feminas tangunt illicitè, vel ubi sexus fœmineus seipsum palpat & tractare sinit inverecundè. De quibus *B. Petrus*, 2. *sua Can.c.* sic dicit: *Hi sunt velut irrationabilia pecora, voluptatem existimantes, diei delitias, coinquinationis & maculæ delitiis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterii & in-*

& incessabilis delicti, pellicientes animas instabiles. Quamvis enim formica inter minuta animalia sit ingenio & sagacitate nobilissimum, tamen incaute tactum, quantumcunque quis sit nitidus, eum reddit immundum. Ita humanum corpus licet â peccato sit actuali innoxium, tamen â dispari sexu tactum faciliter nimis utrumque hominem facit pollutum. Cinis quippe tactus â cinere, modicissimo adhibito humore, in lutum statim convertitur. Argentum insuper, etiamsi ad nitorem purgatum fuerit septuplum, vel minera qualiscunq; alba, etiamsi aurum fuerit obrizum, cum in charta munda suo tractu ducitur, protinus in liquorem ex motu insensibiliter resolvitur, & macula de mundo super nitido contrahitur.

Hinc hujus in typum olim Deus vetasse legitur, ne super terram reptantia vel eidem multum inhærentia ab electo tangerentur populo: Alioquin pœna inquinationis quis mulctabatur. Unde *Lev.* XI. *Omne quod reptat super terram* (gloss: terrena sapiens) *abominabile erit, nec assumetur in cibum. Quicquid super pectus quadrupes graditur* (gloss. gastrimargiæ serviens,) *& multos habens pedes,* (gloss. ex

ex variis scripturis & varia doctrina sibi salutem futuram affirmans,) *sive super humum trahitur* (Evangeliorum prædicatione abutens luxuriose vivendo,) *non comedetis, quia abominabile est. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum, ne immundi sitis: Ego enim sum Deus vester. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum* (Glossa: notat hoc non omnem pollutionem in mortuis corporibus, unde sequitur:) *Ne polluatis animas vestras omni reptili quod movetur super terram.*

Piger. Quia hic locum habet adhuc sibi cavendi ab inquinatione utriusq; hominis, qua quis inficitur, potissimum per luxuriam, prout probasti: Scire cupio de *incubis* quædam mihi occurrentia dubia. (1.) an *Incubi* generent aliquando fœtus. (2) cur plus *improbi* sint vel esse videantur *feminis* quam viris. (3) quibus remediis liberari possint, qui ab *incubis* vexantur.

Theol. Ad primi solutionem tria advertas, videlicet, quod Dæmones proprie non generent nec concupiscentiam sensitivam in venereis habeant, licet generationem prolis procurare possint, non suæ,

suæ, sed illius viri, cui se fecit succubum Dæmon aliquis, vel & illius, cujus virtus sementina est, & femellæ hujus, cuj9 delusor est incubus. Primi dicti rationem si scire libet, videre poteris in *S. Doctore* l.c. & in *Wilhelmo.* Secundũ deducit idem & præcedens, quia spiritus carnem & ossa nõ habet, neque generationis instrumenta, per quæ sola & voluptas concupiscibilis & generatio carnalis explentur Præterea, ut verbis utar Wilhelmi. Si concupiscentiã libidinosam haberent, cum pessimi sint, utique â Sodomitico vitio se non continerent in viros, quod tamen nullibi reperimus. Benedictus autem altissimus, qui virilem speciem in hominibus â flagitio eorum usque hodie sic servavit. Quod autem generationem procurent aliquando, ex præcedentis capituli autoritatibus palam est, & ex Wilhelmi dictis claret, quia *gentem Hunnorum ab hujusmodi Dæmonibus generatam esse*, evidenter historia regnorum occidentalium narrat, & *insulam Cypri* totam auctam esse, & inhabitatam â filiis incuborum, fama prædicat. Denique quod gigantes procreare valeant ut nascantur vel concipiantur, causas *S. Doctor* assignat:

Quia

Quia scire possunt virtutis sementinę virtutes ex disponsitione viri hujusmodi, à quo decisa est, & mulieris eidem proportionatæ complexionem agnoscere, & ita constellationē optime ad hoc cooperantem, quibus similiter concurrentibus, possibile est genitos magnos esse & fortes corpore. Quo etiam non obstante, incubi calliditate & maleficio vir posset habere filium, & femella eundem, *salva utriusque virginitate*, non tamen in dignitate tali, qualis in beatiss. virgine extitit, licet *cum utriusque aureola*. Si scire desideras, in 4. *Scripto, quæst.* 10. *S. Theologum* legas, & ita esse possibile, clare disces.

Nec mireris hoc. Nam *in Bambergensi Diœcesi viginis* notitiam habui, quæ *puerum genuit & virgo vera postpartum permansit*, non integritatem carnis, quod solius Dei genitricis privilegium est, sed *inexperientia voluntaria libidinis.* Fuit enim *virgo* pulchra valde & formæ elegantis, Dominæ nobili obsequens, quam quidam juvenis dolosus & potens cognoscere quæsivit, viis quibus potuit. Hunc cum virgo devota velut hostem vitaret, virusq; hominis, ipse nocturno tempore insidias virgini posuit, & quod obdormiens

miens fortiſſime & inevitabiliter quodam̃odo in primo ſomno jacere conſveviſſet, neſcio unde didicit. Ex hac occaſione in cubiculum virginis venit, dormientem cognoſcit. Neſcit virgo, *ut dicit*, in conſcientia ſua, quomodo impraegnaverit. Ita receſſit. Cum autem virgo *doli etiam poſtmodum penitus ignara*, ſigna impraegnationis habere inciperet, & ad examen coram honeſtis matronis poſita impraegnata eſſet reperta, fugit reus patria, qui alias palo transfixus fuiſſet, ipſa autem virgo incredibilibus lacrymis ſeſe deplanxit. Fuerunt tunc multi, qui virgini, ut ſine periculo pareret, matrimonium ſvaſerunt, alii, quod deterius extitit, eâ abuti concupierunt, praefatam partus difficultatem allegantes. Sed virgo devota votum quod Chriſto de virginitate ſtatuerat ſervandum, etiamſi mors ſequeretur, conſtanter ſervare decrevit & perfecit. Nam tempore opportuno peperit, & in magna devotione jam plurimis annis vixit. Seq; â mundi hujus concupiſcentiis ita mundã fecit, ut aureolã virginũ eam tandẽ percepturam non dubitem. Diſcant ex hac virgines, quã caute theſaurus ille neceſſario ſervandus ſit, quem ſal-

tem de corporis integritate aliquando *incubus*, aliquando *homo insidiosus*, aut in dormitionis naturali fortitudine, aut potus artificialis collatione rapere potest.

Ad secundum dubium respondet *Gvilelmus*, quod verisimiliter nec succubi, nec incubi, amore concubitus, nec desiderio voluptatis, talia viris & mulieribus faciant, sed potius malignitatis studio, videlicet ut utrimque polluant eos & eas spurcitia. Similem causam audisti in glossa quadam, praecedenti cap. Cur autem *incubi* amplius vexare reperiantur *mulieres & etiam puellas pulchros crines habentes*, respondet *D. Gvil.* Non mihi alia causa occurrit, nisi una istarum, quia aut curæ aut ornatui crinium nimium incumbunt hujusmodi. Aut quia per crines viros inflammare cupiunt vel consveverunt, aut quia in eis inaniter gloriantur. Aut quia divina bonitas hoc permittit, ut terreantur mulieres inflammare viros per ea, quæ etiam Dæmones inflammare viros volunt. Cur autem Dæmones in Veneris vitio potentiam generativam plus molestent, etiam in sexu masculino, per maleficia, habuisti causam ex *S. Doctore, cap.* 5. *hujus libelli.*

Ad tertium, de *remediis* propellendi incubos, in diversis diversa legi, & reperi, quod per *quinque modos* quidam liberati reperiantur, videlicet per exorcismorum applicationem, per sanctam exercitationem, per sacramentalem confessionem, per loci certi mutationem, & per cautam sanctorum excommunicationem. De primo satis dictum est supra præsenti libro, cap. 6. (2) De sanctis exercitiis, videlicet crucis consignatione, vel angelica salutatione, refert *Cæsarius in suo Dialogo*, quod *Bonnæ*, postquam sacerdos quidam se suspendit, ejus *concubina* monasterium intrarit, & per incubam ad luxum procata sit, quem per crucis consignationem repulerit, & per aquæ benedictæ aspersionem. Sed statim postea rediit. Quando autem angelicam salutationem dixit, longe velut sagitta disparuit & recessit. Sed interdum rediit, licet prope accedere ad eam non auderet. De tertio, sacramentali confessione videlicet, patet per eundem *Cæsarium*, qui dicit, quod *concubina* antedicta, cum jam confessa esset pure, in toto derelicta sit ab incubo.

Refert idem, quod quidam vir *Leodii*,

passus succubum, confessione sacramentali finita totaliter liberatus sit. Ponit insuper exemplum ibidem de quadam *inclusa* propter Deum, quam incubus nec ob crucis signum, nec orationem, nec confessionem, nec aliud spirituale exercitium reliquerit, quin ejus lectum ascenderet. Sed, cum ad informationem cujusdam viri religiosi diceret *Benedicite*, eam statim Dæmon reliquit.

De quarto, videlicet loci mutatione, dicit idem, quod *filia* cujusdam *sacerdotis stuprata per incubum*, & facta ex dolore phrenetica, trans Rhenum remota, ab incubo dimissa sit. Sed patrem ejus, quia loco filiam moverat, â Dæmone percussum, adeo ut moreretur triduo.

In libro *De apibus* prope finem sermo fit de *quadam*, quæ per incubum crebro in lecto vexata proprio sociam devotam petiit, ut loco vexatæ jaceret. Quod cum fecisset, tota nocte inquietudines gravissimas sensit, & prior tunc quieta fuit.

De quinto, de excommunicatione, quæ fortassis aliquando eadem est cum exorcisatione, patet in legenda *B. Bernhardi*. In *Aquitania* siquidem quædam *mulier* ab incubo sex annis vexata incredi-

dibili abuſu libidinis, audivit, incubum, ne ad virum Sanctum, qui venturus erat, appropinquaret, minantem. Nihil, inquit, tibi proficiet, ſed eo recedente tuus crudeliſſimus ero perſecutor, qui hactenus tuus amator extiti. Quæ cum virum S. Bernhardum invocaret, reſpondit: Tolle meum baculum, & loco tuo infige, & faciat malignus quod poteſt. Hoc cum feciſſet, Dæmon cameram feminæ non eſt auſus intrare, ſed foris minatus atrociſſime eam ſe velle perſequi, Bernhardo recedente. Quo per feminam audito, convocat populum B. Bernhardus, omnes jubet accenſas candelas geſtare in manibus, & Dæmonem cum univerſo, qui aderat cœtu excommunicavit, ac ne ad illam vel ad aliam deinceps acceſſum haberet interdixit, & ita plene liberata eſt.

Aliquando vero nullum prædictorum remediorum juvat, ut Dæmonis diſcedat nequitia, ut in libro *De apibus* circa finem ponit *Tho. Brabantinus* exemplum de *quadam*, quæ incubum paſſa, nullo confeſſionis remedio, vel crucis aut hujusmodi applicatione liberata eſt, licet cauſam vexationis ſuæ palam confeſſa eſſet. Similis ratio aſſignata eſt ſupra *c.* 6.

 de

de maleficio, quare non semper tollatur. Tunc enim pœna est vexatio Dæmonis, & pro peccatis satisfactio, si, prout oportet, sustineatur in charitate, sicut alia mala hujus mundi, quæ nos premunt, sed ad Deum ire compellunt.

Piger. Cum *feminæ* sint *timidæ*, & facile *mirabiles formas in imaginatione suscipiant*, numquid contingit quibusdam ex eis, ut vere per incubum non vexentur, sed tantummodo ita *se vexari putent*. Sicut etiam quædam ex eadem radice falso *se impraegnatas esse putant per incubos*, (ut fertur) quæ tamen gravidæ non sunt.

Theol. Utrumque verum esse agnoscitur, ut dicit *Dom. Gvil.* l. c. *Multæ*, inquit, *apparitiones phantasticæ ex morbo melancholico* in multis fiunt, sed *in mulieribus maximè*, *sicut apparet de visionibus & revelationibus*. Et causa est, præter eam quam norunt medici, *ipsa natura muliebrium animarum, ab hoc videl. quoniam longè facilioris & levioris impressionis sunt, quam animæ viriles*. Et subdit ibidem: Scio me vidisse *mulierem*, quæ *credebat* se cognosci ab intus & â Diabolo, & alia incredibilia se sentire dicebat.

Non-

Nonnunquam etiam imprægnatæ ſibi videntur mulieres ab incubis,& intumeſcunt vehementer ventres earum, & cum partus tempus adveniſſe credunt, ſola emiſſione multæ ventoſitatis detumeſcunt. Nam ovis formicarum in potu ſumtis, incredibilem ventoſitatem, & tumultum in ventre generant hominis, ſimiliter de granis cataputiæ, & de granis arboris, quæ dicitur nigra pinus, ſimilia in ventre fiunt. Facillimum eſt autem Dæmoni ſimilia & majora in ventribus hominum procurare.

Et ſi libris maleficiorum creditur, ſcripſerunt *experimentum ludificatorium*, quo apparere dicebant mulieribus, ſe in lecto pluries cognoſci quam cognoſcerentur, verbi gratia, cum cognoſcerentur niſi ſemel aut bis, ab eo, qui experimentum illud operaretur, putarent ſe cognoſci quadrageſies aut ſexageſies. Eſſent ergo ſimiles *ludificationes* incuborum. Etiam ex teſtimonio *ſanctæ* cujusdam *mulieris* ſciri potuit,quod quidam ex hujusmodi Dæmonibus cum ſic *ludificaſſet* eam, videl. concubitu phantaſtico, tanto fluxu ſeminis inquinavit eam realiter

liter, ut mille homines non tantum emitterent. Hæc omnia ex *Wilhelmo*.

CAPUT XI.

Homo perfectus est triplex particularis homo. Ex duplici causa aliqui possidentur. Sex modis Dæmones solent possidere. Quod possessi Eucharistiam recipere possint, & quid valeant exorcismi.

RAdices lædunt arborum formicæ, ubi juxta arbores nidificare sinuntur. Quia radices rodunt, & succo exinde exhausto arescit radix, & exinde stipes & rami.

In hominis natura tres particulares homines sunt, qui radices suas habent, quas lædere valent nocivæ formicæ. Est enim exterior & *inferior* homo; qui oculis etiam patet alienis, in figura quantitatis corporeæ: *Superior* homo, qui spiritualis dicitur homo & interior: Et est *Sensualis* tanquam medius, & animalis homo dicitur. Quisquis autem horum, quia radicem suam habet propriam, ramos & stipitem, arbori assimilatur.

Nam, primi hominis figura arboris, sed eversæ, similitudinem præfert, secundum philosophos: Quia crines radicibus in

in capite aſſimilantur, truncus pectus & eidem adjacentia dicuntur, membra vero reliqua ramorum vices habere videntur, & operatio talium fructus ſunt corporei. Unde *Marc.*8. legimus de cœco, quem Dominus paulatim juxta fidei ſuæ incrementum ſanavit, quod primo ſputo ejus tetigerit oculos, & an videret, quæſierit. Cui ille reſponderit: Video, homines velut arbores ambulantes. De hac arbore corporis non curandum eſſe Dominus docet, dicens *Matth.*6. Quis veſtrum cogitans poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Omnis, inquit, *Matth.*10. veſtri capitis capilli numerati ſunt. Nolite ergo timere.

Alius autem eſt homo animalis, de quo 1.*Cor.*2. *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi & non poteſt intelligere.* Ubi gloſſ. Animalis homo dicitur vel vitâ vel animi ſenſu. *Vitâ* autem animalis dicitur, qui fertur diſſoluta laſcivia animæ ſuæ, quam intra naturalis metas ordinis ſpiritus rector non continet, eo quod ipſe Deo ſe regendum non ſubjicit. *Animi* vero *ſenſu* dicitur animalis, qui de Deo juxta corporum phantaſiam vel legis literam vel ratio-

nem physicam judicat. Quare autem animalis non percipiat subdit: stultitia est illi, secundum humanum sensum, ideo non potest intelligere spiritualia.

Hujus hominis i. e. sensualitatis, radices sunt, secundum medicos, humidum radicale & calor naturalis & elementorum quatuor qualitates, cujus cura spectat ad medicos, qui tamen in omnibus non sunt imitandi, dicente *B. Ambrosio* super *Ps.* 13. Contraria divinæ conditioni præcepta medicinæ sunt, â jejunio revocant, lucubrare non sinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Et concludit: Itaque qui se medicis dederit, se ipsum sibi abnegat. Hominis enim animalis membra mortificare jubet Apostolus *Col.* 3. Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationes, immundiciam, libidinem, concupiscentiam malam & avaritiam. Hujus hominis membra, manus, pedes & oculos abscindere Christus jubet: Cum scandalizent vos. *Matth.* 18. Hoc, inquit Apostolus, scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, scilicet cum Christo, ut destruat corpus peccati, & non ultra serviamus peccato.

Tertio

Tertio vero ſpiritualis homo eſt & interior, de quo 1. *Cor.* 2. dic. *Spiritualis autem homo judicat omnia, & ipſe â nemine judicatur*: Ubi gloſſa: Spiritualis autem eſt homo vitâ vel ſcientiâ. Spiritualis eſt vitâ, qui ſpiritum Domini habens, rector eſt & animam regit. Scientiâ vero ſpiritualis eſt, quia etſi ex parte & per ſpeculum videt, tamen de Deo ſecundum imagines corporum vel legis literam vel humanam philoſophiam non ſapit, ſed Spiritui Dei ſubjectus certisſime ac fideliter judicat omnia, certa fide, occultorum non patenti cognitione, & ipſe â nemine, ſcil. â nullo homine animali, iudicatur, i.e. intelligitur, utrum bene vel male intelligat. Hujus hominis ſpiritualis radix eſt *gratia, fides & Charitas*, ſtipes animæ ejus esſentia, rami potentiæ, gemmæ cogitatus, folia verba, flores voluntates, & fructus virtutes & earum opera. De quibus Apoſtolus *Rom.* 6. dicit: Liberati â peccato, ſervi autem facti Deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero vitam æternam. Gratia autem Dei vita æterna in Chriſto Domino noſtro. Et *Eph.* 3. Flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti, â quo omnis paternitas

in cœlo & in terra nominatur, ut det vobis ſecundum divitias gloriæ ſuæ virtutem, corroborari per ſpiritum ejus interiorem hominem, habitare Chriſtum in cordibus veſtris, in charitate radicati & fundati, ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, longitudo, ſublimitas & profundum. Hinc *B. Gregorius in Homil. quadam*: Ut multi arboris rami ex una radice prodeunt, ſic multæ virtutes ex una charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis. Ex quibus jam aperte convincitur, quanta damna hominibus inferant, qui velut nocivæ formicæ, gratiam vel charitatem ex cordibus hominum tollunt.

Piger. Puto Dæmones hujusmodi radicibus damna maxima inferre, quando eos conſtat alicujus hominis corpus potenter poſſidere. Quia hoc omnium trium, quas deſcripſiſti, arborum radices lædere videntur. Quamobrem ſcire cupio de hac materia, utrum tantummodo pro gravibus criminibus obſideant, quibus modis vexent & obſideant, & quibus remediis juvari valeant obſeſſi.

Theol.

Theol. Satis bene conſideras, ſed non diſtingvis. Diverſimode enim diverſi poſſidentur, quidam plus, alii minus per Dæmonis, â quibus non ſemper potenter poſſidentur, nec propter quodlibet mortale peccatum quis obſidetur.

Unde ad primam tuam quæſtionem audi *S. Doctoris: Quodlibeto* 3. *q.* 3. reſponſum. Quantum, inquit, ad corpus, poteſt Diabolus hominem ſubſtantialiter inhabitare, ſicut patet in arreptitiis, ſed hoc magis pertinet ad rationem pœnæ, quam ad rationem culpæ. Pœnæ autem corporales hujus vitæ non ſemper conſeqvuntur culpam ejus, qui punitur, ſed quandoque non peccantibus inferuntur, ut dicitur *Job.* 9. de cœco nato. Et hoc fit ſecundum altitudinem incomprehenſibilium judiciorum Dei. Unde non cum qualicet culpa mortali inhabitat hominem ſubſtantialiter, etiam quantum ad corpus. Hæc ille.

Reperio autem, quod *quinque ex cauſis* aliquem contingat *obſideri.* Aliquando pro proprio majori ſuo merito, aliquando pro alieno levi delicto, aliquan- pro ſuo veniali peccato, aliquando pro gravi

gravi peccato alieno, & aliquando pro magno facinore proprio.

De primo patet in *Dial.Severi,B.Martini charissimi discipuli*: Ubi fertur quendã patrem sanctissimæ vitæ dotatum tantâ gratia expellendi Dæmones, ut hi, dum verbis suis propriis fugarentur, sed etiam ejusdem patris epistoitis & cilicio. Cum autem coram mundo pater esset celeberrimus, se tentari sensit vanâ gloria. Cui vitio licet viriliter resisteret, tamen ut humiliaretur amplius, totis præcordiis Deum precatus est, ut quinque mensibus â Dæmone obsideretur. Quod & factum est. Nam cum statim obsessum vinculis constringi oportuit, & omnia applicari illi dæmoniacis commucia. Finito autem quinto mense prorsus & ab omnivana gloria & â Dæmone liberatus est.

De secundo, quomodo ex alieno levi delicto aliquis obsidetur, ponit exemplum *B. Gregorius* de *B. Eleutherio Abbate, viro simplicissimo.* Qui, cum prope monasterium virginum pernoctaret, ei ignorandi ordinaverunt ad ejus cellam poni parvulum puerum, qui omni nocte

vexa-

vexabatur â Dæmone, ſed eadem nocte â Dæmone liberatus eſt per patris præſentiam. Hic cum rem didiciſſet geſtam, & puer jam poſitus eſſet in monaſterio S. viri, tranſactis multis diebus, paulo im̃oderate lætus de liberatione pueri, diceret ad fratres ſuos: Fratres, *Diabolus cum illis ſororibus jocabatur*, ſed ubi ad ſervos Dei venit, ad puerum hunc accedere non præſumſit: Ecce, ſtatim Diabolus puerum vexare cœpit, & per lacrymas & jejunia S. viri & fratrum difficulter, ſed eadem die liberatus eſt.

De tertio, videl. de propria veniali peccato, patet per *Casſianum collatione Abba: Sereni prima*, dicentem de *Moſe.* Moſes, inquit, in eremo, cum ſingularis & incomparabilis vir eſſet, ob reprehenſionem unius ſermonis, quem contra Abbatem Macarium diſputans paulo durius protulit, quadam opinione præventus, diro confeſtim traditus eſt Dæmoni, ut humanas egeſtiones ori ſuo, ab eo ſuppletus, ingereret. Quod flagellum purgationis gratia ſibi Dominus intuliſſe, ne in eo vel momentanei delicti macula reſideret, velocitate curationis ejus atque autore medio demonſtravit. Nam con-

continuo Abbate Macario in oratione submiſſo, dicto citius nequam ſpiritus ab eo fugatus diſceſſit.

Simile videtur huic, qnod *primo Dial.* refert *B. Gregorius* de *quadam* Dei famula in monaſterio virginum, quæ hortum ibidem ingreſſa, lactucam conſpiciens & concupiſcens, quam ſigno crucis benedicere oblita, avide voravit, arrepta â Dæmone cecidit vexata, usque dum ſtatim vocato B. ibidem *Patre Equitio*, per eundem liberata eſt.

De quarta cauſa, qua dictum, pro alieno gravi peccato aliquem obſideri, patet ibidem per *B. Gregorium*. Nam ut refert *B. Fortunatus Epiſcopus*, Diabolum ab obſeſſo homine propulerat. Sero igitur Dæmon idem in ſpecie peregrini per plateas civitatis clamare cœpit: O virum Sanctum Fortunatum. Ejecit de hoſpitio peregrinum, quem quidam vir invitavit ad ſuum hoſpitium. Et quærendo cauſam expulſionis, eſt gaviſus ſuper derogatione ſancti viri, quam â peregrino ficto audivit. Exinde autem Diabolus puerum invaſit, & prunis injecit, animam ejus excusſit. Sicque pater miſer primum quem recepiſſet hoſpitem intellexit.

De

De quinta vero cauſa, proprii facinoris & magni communiter, tam in ſacra ſcriptura quam in ſanctorum paſſionalibus legimus. Nam ſic 1. *Regum* 15. Saul inobediens Deo, obſeſſus eſt.

Tempore quo in *univerſitate Colonienſi* ſacræ Theologiæ ſtudio aſcriptus fui, quædam *virgo*, 15. vel 16. annos habens, moribus ſecundum ſeculum compoſita, in domo cujusdam ſuæ ſangvineæ nutriebatur extra domum parentum. Cumque cognatæ ſuæ ſcyphum vilem figulinum caſu fregiſſet, cognata ira repleta in lapſus negligentiam, & in ream virginem. Quæ virgo tanto hoc moleſtius tulit, quanto vaſculum vilius extitit. In iram igitur commota virgo, hora ſumendi cibum nec comedere, nec ad menſā præ ira ſe conferre voluit. Cognata ait: Opertet ut comedas. At virgo apud ſe (ut mihi poſtmodum, exorciſtæ retulit ſuo) hujuscemodi verba ſubmurmurando dixit: Si me oportet edere, in nomine Diaboli fiat. Sic ad menſam acces ſit, benedictionem menſæ, quam bene ſciebat, dicere neglexit, & in prima buccella, ut putabat, muſcam ori illatam ſenſit, quam cum nulla arte ejicere valeret, deglutivit,

vit, & statim obsessa fuit. Semper tamen usum rationis bonum habuit, licet sæpe vexaretur â Dæmone. Cum autem in domum parentum cum magna mœstitia reduceretur, & diutissimè nullus reperiretur, qui liberare posset, tandem quidam *frater* nostri Ordinis, nunc *Mag. Gotfridus Stûssel, S. Theologiæ Professor*, calamitati parentum & puellæ compatiens, se ad ejus exorcisationem obtulit pacto tali prævio, ut si liberaretur, nihil terreni exorcistæ daretur, sed puella in castitate solita, si vellet, libere, & non in matrimonio, de cœtero Deo militaret. Legit igitur pater præfatus Missam, obtulit obsessa oblationem consvetam, in eadem affuit per totum, & in nullo vexari visa est, finitoque officio post diutinum exorcismi actum, membris omnibus virginei corporis pœne contusis, exiit Dæmon. Et ita virgo deinceps Domino in castitate servivit.

Porro quoad secundum dubium, quibus modis Dæmon obsideat vel homines lædat, ad plenum puto nullus in hac vita sine miraculo potest edicere. Sunt tamen *sex modi* satis convenientes (ut perfunctorie transeamus) quibus potestatem exercent

cent in homines, sed tantummodo quantum â Deo illis permissum fuerit. Vexant aliquando tantum in rebus fortuna exterioribus. Aliquando etiam aliquos in propriis vexant tantummodo corporibus. Aliquando in corpore simul & in potentiis interioribus. Aliqui quidem per eos intus & extra solum tentantur. Alii castigatione eorum ad tempus tantummodo usu rationis privantur. Alii velut bestiæ irrationales redduntur.

De tribus primis manifestum est in *B. Jobo*, dum Dæmon licentiam habuit *in res exteriores* ejus tantummodo, quando Deus Satanæ ait: Ecce universa, quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam. *Jobi* 1. *In corpus*: ubi postmodum ait ibidem, cap. 2. Ecce in manu tua est, veruntamen animam ejus serva, i. e. vitam ejus ne auferas. *In potentias interiores* vero agendi potestatem dedit ibidem cap. 7. ubi dicit Jobus ad Dominum: Si dixero, consolabitur me lectulus meus, & relevabor loquens mecum in strato meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties, Dæmone sc. procurante, secundum *Nicol. de Lyra*. Nam ut *S. Thomas* ibidem

ad literam exponit, homines ſapientes quando ſolitarii ſunt & â tumultibus hominum & negotiorum ſemoti, tunc magis loqui poſſunt, ſecundum rationem aliquid cogitando. Sed iſta remedia, Jobum juvare non poterant, quia tempore, quo his remediis uti debebat, aderant ipſi alia impedimenta, quibus perturbabatur, ſcl. ſomnia terribilia & horribiles viſiones. Et hoc eſt quod ſubdit: Terrebis me per ſomnia, quæ ſcil. dormienti apparent, & per viſiones, quæ ſc. apparent vigilanti, ab uſu exteriorum ſenſuum alienato. Solent nocturna phantasmata conformia eſſe diurnis cogitationibus. Unde quia Jobus interdiu de morte ſua cogitabat, ſimilibus phantasmatibus perturbabatur nocte. Infirmitas enim corporis ad hoc operatur, ut perturbata phantasmata dormientibus appareant. Sic igitur undique conſolatione excluſa, nullus modus Jobo remanere videbatur, tot anguſtias evadendi, niſi per mortem. Horrore, inquit, concuties.

De quarto Diabolicæ vexationis modo patet in *Juda*, *Joh*. 13. Cum jam diabolus miſiſſet in cor, ut traderet Jeſum Judas.

das. Ubi *B. Augustinus* dicit: Missio illa, spiritualis suggestio est, & non fit per aurem, sed per cogitationem.

De quinto modo habes *Matth.* 17. in *lunatico* exemplum, cujus pater ait ad Jesum: Domine miserere filii mei, quia lunaticus est, & male patitur. Et de *Saul*, 1. Reg. 15. & in sequentibus.

De sexto modo typum gessit illa *mulier*, quam, ut Christus ait, alligavit Satanas 18. annis, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere, sicut nec bestiæ, ut patet *Luc.* 13. Ubi glossa *Basilii:* Brutorum siquidem caput humi deflexum est & terram cernit, apud homines erectum est in cœlum, oculi superna conspiciunt.

De tertii solutione dubii quibus remediis *liberentur* possessi â Dæmone, *quinque* reperiuntur pro talibus *probata antidota.* Aliqui enim liberati sunt per exorcismos ecclesiæ, aliqui vero contritione vera & confessione, aliqui Eucharistiæ sacra communione, aliqui sanctorum locorum applicatione vel horum oratione, aliqui etiam in excommunicationis absolutione. De primo satis dictum est. Et de secundo præcedenti capitulo.

De tertio dicit *Cassianus Colla. Abb.* 1. Communionem sacrosanctam nequitiæ spiritibus traditis â senioribus nostris nunquam memini interdictum, quin-imo, si possibile esset, & quotidie eis impertiri eam debere censebant, quæ ad purgationem ac tutelam corporis animæque provenire credenda est, quæ ab homine percepta, eum qui in membris ejus insidet spiritum, seu in ipsis latitare conatur, velut quoddam exurens fugat incendium. Hoc namque modo curatum & *Abbatem Andronicum* nuper aspeximus aliosque quam plures. Magis namque ac magis inimicus insultabit offensæ, cum eum â cœlesti medicina viderit segregatum, tantoque durius & frequentius attentabit, quanto eum â spirituali remedio senserit longius abdicatum. Hæc *Cassianus*. Et iterum *ibidem* de eisdem dicit: Duo hæc credere immobiliter oportet, primo, quod sine DEI permissu nullus ab eis spiritibus omnino tentetur, secundo, quod omnia, quæ â Deo nobis inferuntur, sive tristia ad præsens, sive læta videantur, velut â piissimo patre clementissimoque medico pro nostris utilitatibus irrogentur, & idcirco

eos

eos velut pædagogis traditos humiliari, ut discedentes ex hoc mundo vel purgatiores ad vitam aliam transferantur, vel pœnali vigore plectantur, qui secundum Apostolum traditi sunt in præsenti Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvi fiant in die Domini nostri Jesu Christi.

Piger. Quid ergo fiet de illis, qui usum rationis non habent, & se probare non possunt, & sic edere de cibo hoc secundum Apostolum non valent?

Theol. Sanctus Doctor de hoc in 3. *parte quæst.* 8. sic distingvit de omnibus amentibus: Aliqui, dicuntur non habere usum rationis dupliciter: Uno modo, qui habent debilem usum rationis. Sic dicitur non videns, qui male videt. Et quia tales possunt aliquam devotionem concipere hujus sacramenti, non est eis hoc sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere usum rationis, quia sic â nativitate permanserunt. Et talibus non est hoc sacramentum exhibendum, quia in eis nullo modo præcessit hujus sacramenti devotio. Aut non semper caruerunt usu rationis, & tunc, si prius, quando erant suæ mentis compotes, apparuit in eis hujus sacramenti devotio, debet

debet in articulo mortis hoc ſacramentum eis exhiberi, niſi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Unde legitur in Concilio Carthaginenſi, & habetur in *Decretis*, *diſt*. 28. *q*. 6. Is qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu, dum ad eum invitatus ſacerdos venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim converſus fuerit, debet teſtimonium quæri ab his, qui eum audierunt. Et ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & infundatur ori ejus Euchariſtia. De baptizatis qui corporaliter ab immundis ſpiritibus vexantur, eſt eadem ratio, & de aliis amentibus. Hæc *Thomas*, & ad hoc *Caſſianum* allegat. Addit tamen in 4. *diſt*. 9. Dæmoniacis non eſt deneganda communio, niſi forte certum ſit, eum pro aliquo crimine â diabolo torqueri. Cui ſic *Petrus de Palude* addit: In hoc caſu pro excommunicandis ſunt habendi qui traditi ſunt Satanæ. Hæc *Petrus*. *Ex* quibus liquet, quod ſi aliqui ſint poſſeſſi á dæmone, etiam propter ſua crimina, habentes tamen lucida intervalla & rationis uſum, poſtea convertantur de peccatis vel debitè confiteantur, tales cum

ſint

ſint abſoluti coram Deo, nullatenus ſint â communione diviniſſimi ſacramenti Euchariſtiæ ſequeſtrandi.

De ſanctorum locorum applicatione, quod pro quinto remedio tactum fuit, *Legendæ ſanctorum* refertæ ſunt. Merita enim ſanctorum martyrum, confeſſorum & virginum, exigunt, ut hi ſpiritus nequam, ſanctorum, in patria exiſtentium, interceſſione vincantur, quos ſancti in via vicerunt. Similiter viatorum devotas orationes liberationem obſeſſorum obtinuiſſe ſæpe leguntur. Unde ad hoc hortatur *Casſianus* l. c. Si, inquit, haberem hanc ſententiam, imo fidem quam ſuperius comprehendi, ut & omnia per Dominum fieri, & pro utilitate animarum diſpenſari univerſa credamus, non ſolum nequaquam deſpiciemus eos, ſed etiam pro eis tanquem pro membris noſtris, inceſſanter orabimus, eisque totis visceribus pleno compatiemur affectu.

De ſexto modo abſolvendi ab excommunicatione, ſciendum, quod nec iſte communis ſit, nec forte licitus, niſi habenti autoritatem & *ſpecialem revelationem* vel probabilitatem, quod obſeſſus

 quis

quis sit propter excommunicationem ecclesiæ, sicut Apost. 1.*Cor*.5. excommunicatum â se & â plebe Corinthum fornicarium tradidit Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fieret in die Domini nostri Jesu Christi, i. e. (ut glossa dicit) usque ad illuminationem gratiæ contritionis, vel ad judicium. Et pseudodoctores, qui fidem perdiderant, videlicet Hymeneum & Alexandrum, tradidit, Satanæ, ut discerent non blasphemare. 1. *Tim*. 1. Tantæ enim potestatis (dicit glossa) erat Apostolus, tantamque gratiam habebat, ut recedentes â fide solo verbo traderet diabolo. Unde *S. Thomas in* 4. *dist*. 18. ubi Magister tres effectus excommunicationis tradit, eosdem sic declarat. Ex hoc ipso vero, inquit, quod aliquis suffragiis ecclesiæ privatur, triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragiis ecclesiæ consequitur. Valent enim ad augmentum gratiæ, eis, qui habent, vel ad merendum eis, qui non habent.

Et, quantum ad hoc, Magister dicit, quod gratia subtrahatur per excommunicationem. Valent etiam ad custodiam virtutis. Et quantum ad hoc, dicit, quod pro-

protectio subtrahatur, non quod omnino â Dei providentia excludantur, sed ab illa protectione, qua filios ecclesiæ specialiori modo custodit. Valent etiam ad defendendum ab hoste: Et quantum ad hoc, dicit, quod diabolo major potestas sæviendi in ipsum detur & corporaliter & spiritualiter. Unde in primitiva Ecclesia quando oportebat per signa ad fidem homines invitare, sicut Spiritus S. visibili signo manifestabatur, ita excommunicatus corporali vexatione â Diabolo innotescebat. Nec est inconveniens, si ille, qui non est desperatus, hosti datur, quia non datur ei quasi damnandus, sed quasi corrigendus, cum in potestate ecclesiæ sit ex ejus manu ipsum eripere cum voluerit. Hæc *Thomas*.

Ex quo ultimo verbo patet sextum remedium. Sed cavendum est valde *Exorcistæ* cuilibet, ne de suis viribus faciliter præsumat, aut jocum aut lusum serioso Dei operi intermisceat, aut superstitiosum vel suspectum aliquid de maleficio adjiciat. Alioquin pœnam vix evadet, ut declaratur per exempla.

Nam de primo refert *B. Gregorius* 1. *Dial. de quadam* contra conscientiam

suam

ſuam â marito petente & obtinente debiti redditionem, in vigilia dedicationis eccleſiæ S. Sebaſtiani: Quæ dum contra conſcientiam ſe proceſſioni Eccleſiæ immiſcuit, poſſeſſa eſt & publice furore correpta. Quo viſo ſacerdos ejusdem eccleſiæ ex altari ſyndonem tulit, eamque operuit. Sed & hunc ſacerdotem repente ſimul Diabolus invaſit. Et quia ultra vires voluit quicquam præſumere, compulſus eſt cognoſcere in ſua vexatione quis eſſet. Hæc *Gregorius*.

Nec de officio, quod Exorciſtatus S. Ordinem requirit, quis jocum faciat. Nam vidi in *conventu Colonienſi* fratrem verbis jocoſum, ſed in gratia expellendi Dæmones valde famoſum. Hic cum in terminis conventus Colonienſis Dæmonem in obſeſſo corpore arctaret, Dæmon petivit â fratre locum recedendi. Quo gaviſus frater ait joco: *In cloacam meam vadas*. Exiit ergo Dæmon, & nocte cum frater ventrem purgare vellet, Dæmon tam dire eum torſit prope cloacam, ut vitam cum difficultate ſalvaret.

Cum præterea *maleficorum præſidia* ſuper obſeſſos invocantur, finis deterior quam principium ſæpe efficitur. Unde de præ-

præfata *femina* refert *Gregorius* l. c. Cum propinqui eam carnaliter amantes, atque amando persequentes, ad obtinendum salutis remedium maleficis tradidissent, ducta est per eos ad fluvium atque in aquam mersa, & multis incantationibus agitata. Et dum unus Dæmon ab ea expelli debuit, legio eam intravit. Cujus distinctis vocibus clamare cœpit. Quod tandem consangvinei confitentes, & de hoc dolentes, eam stiterunt S. Episcopo Fortunato, qui diuturnis orationibus duobus diebus eam sanavit.

CAP. XII.

Stipes, radix, gemma, flos, folia & fructus, quid significent. De herbis, petris, & melodiis, an dæmonem arcere possint. De variis modis obsidendi hominem, aliquando phantasticis, per maniam. Et de remediis contra maniam.

AD summitates arborum formicæ scandunt, & ibi earum flores, aliqua sæpe gramina & fructus lædunt.

Quæ radices sint, arbor & rami, morali intellectu, qui lædi possint â nocivis formicis, dictum est in præcedentis capituli principio. Flores autem sunt bona proposita, & fructus opera, verba vero velut folia.

folia. Unde *Eccl.*24. Ego quasi therebyntus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris, & flores mei fructus honoris & honestatis. Ubi glossa: Therebyntus arbor est fructuosa, flos racemosus sicut olivæ, sed rubeus, folia habet densa & folliculos, emittentes quædam animalia quasi culices, plenior resina quæ de cortice erumpit.

Per therebyntum significatur ecclesia, quæ per totum orbem ramos prædicationis & fidei extendit, cujus resina præcipua i. e. animarum medicina. Masculi hujus arboris sine fructu sunt, quia, qui in se confidunt, fructum virtutis non faciunt. Feminarum autem duo genera sunt, & cum vite maturescunt. Qui enim infirmitatem suam agnoscunt, & spem suam in Domino ponunt, fructum martyrii sibi acquirunt, aut per continentiam aut munditiam cordis & corporis spirituale præmium possidebunt.

Qui etiam sint flores & fructus vineæ spiritualis, his verbis tradit *B. Gregorius lib.* 11. *moral.* Bene, inquit, per Salomonem dicitur: Mane surgamus ad vineas, videamus, nũ floruerit vinea, num flores fru-

ſructum parturiant. Florent quippe vineæ, cum mentes fidelium bona opera proponunt: ſed fructus non pariunt, ſi ab eo, quod propoſuerunt, aliquibus victi erroribus infirmantur. Non ergo intuendum eſt, num vineæ floreant, ſed num flores ad partum fructuum convaleſcant. Quia mirum non eſt ſi quis bona inchoat, ſed valde mirabile eſt, ſi intentione recta in bono opere perduret. Unde fit plerumque, ut ſi in bono opere recta intentio non teneatur, etiam ipſum hoc opus, quod bonum creditur, amittatur. Hæc ille. Orandum ergo nobis eſt devote cum *Pſalm*: Domine Deus virtutum, vide & viſita vineam iſtam, quam plantavit dextra tua, & ne ſingularis fera eam depaſcat, aut aper eam exterminet de ſylva. Ne etiam Dominus nobis ſicut genti malignæ comminetur illud, *Ezech.* 39. Feris avibus, omnique volatili & beſtiis terræ dedi te ad devorandum. Gloſſa: ad verſariis poteſtatibus, dæmonibus ſcil. qui juxta viam comedunt ſementem. Venit enim Diabolus & tollit verbum de corde hominum, ne credentes ſalvi fiant. Ut ipſa veritas ore expreſſit proprio.

Piger. Finem tractatus prope habemus.

mus. De *maleficis* igitur adhuc operationibus ſcire deſidero, utrumne alii modi ſint, quibus obſidere conſveverunt Dæmones in hac vita homines.

Theol. Tres adhuc mihi occurrunt. Unus eſt in corporali vexatione, alius eſt in animæ necatione, tertius eſt in ſola opinione. Primus aliquando fit ſine delicto prævio. Secundus ſemper cum mortali peccato. Tertius oritur ex complexionis vitio. Primus eſt, de quo late dictum eſt in præcedentibus.

Piger. Unum adhuc eſt mihi dubium de præfata materia: Utrumne per herbas, petras, & melodias valeant expelli Dæmones?

Theol. Valent certe talia nonnunquam, debite applicata. Et ſi non ſemper, aut ex toto, tamen quod ex parte liberentur, patet per illud *Tobiæ cap.* 6. ubi Raphael ait Tobiæ: Cordis particulam, ſcil. de piſce, quem cepiſti, ſi ſuper carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus Dæmoniorum, ſive à viro, ſive â muliere, ita ut ultra non accedat ad eos.

Idem in effectu patuit ibidem cap. 8. Ubi *Magiſter* in hiſtoria ſic addit: Nec ſuper hoc mirari debemus, cum fumus

cujus-

cujusdam arboris aduſtæ eandem vim habere perhibeatur. Nec hoc venerabilis *Hugo* negat, communicando eandem hiſtoriam. Imo *B. Hieronymus* dicit: Dæmonium ſuſtinenti licet herbas vel petras habere ſine incantatione.

Idem allegat *Dominus Gvilelmus Pariſienſis, ultima parte ſummæ ſuæ de Univerſo*, ſatis probabiliter. Præterea certum eſt, exorciſmi jura aliquos fideles in uſu habuiſſe. Unde *Actor.* 19. de ſeptem refertur. Super quo dicit *Magiſter* in hiſtoria: Licet per exorciſmos Salomonis ejecerint, non tamen abſque labore multo, ſed quibuſdam herbis & gemmis adhibitis, ut tradit *Joſephus*. Hæc ibi.

Verum, prænominata non directe ex ſua natura advocant vel compellunt Dæmones, videlicet verba, herbæ & petræ, ut dicit *S. Thomas in* 4. *Diſt.* 7. *articulo ult*. Non eſt, inquit, credendum, aliquibus virtutibus corporalibus Dæmones ſubjacere. Et ideo non coguntur invocationibus & factis quibuſdam maleficis, niſi quantum per hoc fœdus cum eis initur, ſecundum quod dicitur *Eſa.* 28. Percuſſimus fœdus cum morte, &

cum inferno fecimus pactum. Et illud *Jobi c.* 40. An extrahere poteris Leviathan hamo, cum sequentibus, sic finaliter exponitur secundum *Thomam*, dicentem: Si quis recte considerat, omnia præmissa videntur pertinere *ad præsumtionem necromanticorum* confutandam, qui nituntur cum Dæmonibus pactum inire, ac eos sibi subjicere, vel qualitercunque constringere: Ostendit ergo, quod homo non possit ullo modo sua virtute Diabolum superare. Quod ex omnibus præmissis concludit, dicens & subdens: Pone super eum manum tuam, subaudi, *si potes*. Quasi diceret, nullo modo tua virtute potes. Superatur tamen virtute divina. Unde subdit: Memento belli, quo scil. ego contra eum pugno. Hæc ex Thoma. Unde etiam postea *cap.* 41. dicitur. Non est potestas super terram quæ ei comparetur. Super quo idem: Per hoc, inquit, signatur, quod nulla virtus corporalis possit adæquari potestati Dæmonis, quæ est potestas spiritualis naturæ. Et sequitur: Qui factus est, ut nullum timeret. Diabolus enim ex ordinatione suæ naturæ, in qua est, factus est â Deo, ut nec hominem

nem timeat, nec aliquam creaturam corporalem. Hæc ex *Thoma*.

Indirecte autem quodammodo Dæmone obſeſſus poteſt virtute melodiæ vel herbæ vel corporalis rei, illi â naturali proprietate inexiſtente, cerebrum vel partem corporis læſi â Dæmone, ſanare, vel reducere, ut tolerabilius habeat, ut monet *Dom. Albertus*, ad *Luc.* 9. & *Nic. de Lyra*, ad 1. *Reg.* 16. & Doctores ibidem. Nec omnino certum eſt, Dæmones aliquos, niſi in pœnam, in poteſtate eorum impediri, qui igne corporali cruciantur & ſanctorum orationibus. Certum etiam eſt, eos præfatis rebus, ſi in laudem Dei vel ſanctorum aſſumantur, vel cum invocatione divina & beatorum, ſæpe cruciari, ut in multis *Legendis ſanctorum* patet.

Præterea, quod his majus eſt, habet *Paulus Burgenſis* in *additionibus ſuper* 1. *Reg.* 16. hanc concluſionem: Non ſolum concedendum videtur, quod aliqua ſenſibilia poſſint afflicti â Dæmonibus levius ferre, ut Nicolaus de Lyra putat, ſed quod etiam per ſenſibilia aliqua â Dæmonibus afflicti poſſint totaliter liberari, quod probatur per eandem rationem,

quam *Nicolaus* adducit. Nam cum Dæmones non possint materiam corporalem secundum suam voluntatem transmutare, sed mediantibus activis qualitatibus, quæ disponunt materiam ad suscipiendum actionem afflictivam, in corporibus ab eis obsessis, ut *Nic.* dicit: Eadem ratione per aliquam rem sensibilem potest effici dispositio in corpore humano, per quam non sit aptum ad suscipiendum actionem Dæmonis. V. g. *Mania* est maxime dispositiva ad alienationem mentis, secundum medicos, & per consequens ad suscipiendum afflictionem Dęmoniacam. Quæ quidem *maniaca passio*, sicut potest alleviari per sensibilia medicamina, sic & penitus curari, & per consequens curata est talis dispositio in corpore humano ad suscipiendum afflictionem Dæmonum, correspondentem tali dispositioni, & sic recedet penitus afflictio Dæmonis activa, recedente passiva in possesso. Idem potest dici de jecore piscis Tobiæ. Idem de melodia David. Ratione cujus licet primo refocillaretur Saul & levius haberet, tamen totaliter expulsus fuit per eam. Unde dicit litera: Recedebat ab eo spiritus malignus. Nec consonum est literæ,

ræ, dicere, quod hoc factum ex merito Davidis, seu per orationes ejus. Quia non est verisimile, hoc scripturam tacere, cum cederet in laudem Davidis, de quo tamen nullam mentionem facit. Hæc ex *Paulo Burgensi.*

Secundus vero modus, quo Dæmones obsident homines, est gravissimus. De quo *Cassianus Colla. Abba. Sereni primæ* dicit: Illi sunt veri miseri ac miserabiles judicandi, qui, cum se universis criminibus flagitiisque contaminent, *non* solum nullum in eis visibiliter signum Diabolicæ suppletionis ostenditur, sed ne aliqua quidem operibus eorum condigna tentatio, nec ullum flagellum correptionis infertur. Non enim merentur celerem temporis istius expeditamque medicinam, quorum duritia & impœnitens cor pœnam vitæ præsentis excedens thesaurizant sibi ipsis iram & indignationem in die irę & revelationis justi judicii Dei, in quo vermes eorum non morietur, & ignis eorum non extingvetur. Et iterum idem *Cassianus*, comparando corporalem obsessionem & animæ, per peccatum, paulo antea dicit: Multo gravius constat illos vehementiusque vexari, qui

cum corporaliter ab ipsis suppleri minime videantur, animo tamen pernitiosius possidentur, eorum scil. vitiis vel voluptatibus involuti, secundum Apostoli sententiam: A quo quis superatur, ejus servus efficitur: Nisi quod in hoc isti desperatius ægrotant, quod cum sint eorum mancipia, nec impugnari se ab illis, nec damnationem eorum ferre cognoscunt.

Tertius modus obsessionis non est verus nec proprius, sed tantum *putativus*, quo quidam aut ex tentatione mera Dæmonis, aut ex vitio *corporeæ complexionis* sese obsessos existimant.

Novi in *civitate Nurenbergensi quandam juvenem*, ex ditioribus & majoribus honestam Dominam, in matrimonii lege sub viro constitutum. Hæc per quatuor circiter annos, illâ solâ consciâ & quadam devotâ ipsi famulâ, putabat omnino se esse possessam â Dæmone. Et quia se notari timuit & natos quos habuit, si proderet, apud semetipsam tabescere cœpit in corpore tam graviter, ut nec pueri, quos habebat pulchros, nec mariti admodum probi præsentia, nec amicorum vel epularum quarumcunque delitiæ eam exhilarare valerent. Veni ego ad locum dictæ

civi-

civitatis. Et quia mei notitiam habuit, ideo in porta conventus me de animæ ſalute & de aliis conſulere cœpit. Cumq; inter mea verba Dæmonem neſcio quo caſu nominarem, avertere cœpit fœmina â me cautè caput, ut faceto more ſalivam ejiceret. Ex phantaſiis enim præteritis quoties nomen Dæmonis nominari audierat, horruit ejus animus ex contracta conſvetudine. Poſt quædam igitur verba, cum in geſtu feminæ timorem ejus, quem celaverat, agnoviſſem, illi dixi: Dominâ, ſi mihi veritatem fateri volueris, ſecretam tuam tentationem, quam celas, indicabo. Quæ reſpondit admirando: Ita faciam, ſi veritatem dixeris. Tunc ego: Tu putas, te eſſe obſeſſam. De quo ſtupens reſpondit: Veritas eſt, & hæc mea grandis dudum triſtitia extitit, & durat hodie. Viſa itaque conditione feminæ, & auditis timoris circumſtantiis, illi dixi: Secura eſto, obſeſſa non es, ſed aut tentatio eſt, aut maniæ naturalis paſſio. Quo audito cœpit gaudere & melius ſenſim habere, multoque tempore poſtea vixit alacriter & honeſtè.

Tempore quo in *Viennenſi ſteti ſtudio*, fuit ibidem civis uxoratus, de meliori ci-

vium prosapia, mihi multisque notus. Hic in forma strepitus cujusdam secularis judicii cautionem quandam literatoriam produxit in medium inscius, ut multis videbatur, quæ opposita solis radiis quibusdam videbatur per rasuram falsata. De quo postmodum clam monitus coram amicis, quia probus & fide dignus semper extiterat, erubuit, se die noctuque perpetuæ infamiæ maculam contraxisse suspicatus, nec super hoc consolationem cujuscunque recepit. Ductus igitur ad examen Medicorum, adesse juveni viderunt infirmitatem maniæ. Unde postquam multa ipsi adhibita essent remedia, nec quicquam juvarent, svaserunt caute Medici prudenter & catholice, ut sacramentalem confessionem faceret, Eucharistiæ sacramentum reciperet, & se per omnia disponeret acsi mori vellet. Ne ex mania futura impersvasibilis, sine talibus moriendo putaretur â Dæmone obsessus. Et factum est ita. Nam paulo post incidit illi, quod mortuus esset. Et, quia mortui nec bibunt nec comedunt nec alia communia vivis faciunt, ita nec iste facere ulla persvasione voluit, ut tandem mera fame interiret. Nec juvit remedi-

medium, quo quidam se mortuum fingens, & comedens, similem (ut refertur) aliquando sanaverat maniacum.

Vidi alium non ex infimis in *civitate Coloniensi* virum literatum & divitem ac multum honoratum, ex cujus ore audivi, quod quadam vice periculoso morbo correptus jam lecto decumbens ubicunq; se inspexerit, sibiq; apparuerit, quasi ipse duo homines esset, de quo stupens, an dormiret vel amens esset ambigere cœpit. Deinde concludens, quod hoc impossibile esset, nec ab aliis usu rationis privatus esse videretur, clam vocavit Medicum corporis, qui maniam adesse conspiciens, confortavit infirmum bona spe, & animum evadendi dedit, dummodo divina sacramenta reciperet. Quo facto de die in diem convaluit infirmus, & cum gratiarum actione recedente infirmitate discessit etiam & maniaca passio, quam se habuisse postmodum cunctis celavit, usque dum ex me coram audivit, quod infirmitas hæc naturalis esset.

In civitate alia notitiam alterius magni & divitis atque probi viri habui, qui licet esset ditissimus, & perpetuis multis opibus ac reditibus locupletatus, & vir magni

magni consilii, tamen timere cœpit, quod tandem mendicare oporteret, cum tamen omnium judicio tantarum esset divitiarum homo & provisus reditibus, ut ad comedendum argentum satis haberet, si vellet. Præfata igitur *mania* territus, supra modum gravatus est, nec ulla persvasione sibi ista è suo removeri passus est capite, & ita catholice, non tamen sine ea, vita functus tandem. Habuit tunc filium jam adultum, noviter traditum nuptui, qui simili vexatus mania, gravius eam, in præfata materia, quam potest, habere fertur.

Pig. Si ista passio, quam tu ex Medicorum libris *Maniam* vocas, imaginationes tam firmiter infigit menti hominis, ut in potestate liberi arbitrii non sit eas deponere, quale remedium adhibendum sit talibus, quæro.

Theol. *Medicorum* interest talismodi dare remedia. Qui quidem sæpissimè salubria leguntur invenisse antidota.

In *Diœcesi Bambergensi* aliquando fui vocatus ad domum cujusdam mechanici infirmi, qui de animæ suæ salute prorsus desperatè loquebatur, & crebro arma, ut seipsum perimeret, sollicitè quæsierat.

Svasi,

Svasi, quantum occurrit, ex sacræ Scripturæ locis viro præfato mechanico, maniaco, ut verè dolens de peccatis suis veniam se â Deo plene consecuturum firmiter speraret. Sed nihil profeci. Peccatum enim quoddam leve allegabat se fecisse, nec non ingeminasse, & idcirco se putabat non posse salvari. Institi autem acrius replicando, majores peccatores esse gratiam consecutos. Veruntamen verba mea explodit, dicendo: Domine, experientiæ credo. Nam actum video ad inferni baratra, & exinde versus me flammas terribiliter advolare conspicio. Tunc svasi, ut medicus advocaretur, & remedia dormiendi, vel alia necessaria secundum Medici consilium applicarentur, & recessi. Sequenti die redii, & ut antea spem veniæ persvadebam. At ille: Putasne, me veniam peccatorum posse consequi? Respondi lætus, quod sic. Dormierat enim & per medicinam melancholia tepuerat. Unde, quia jam dubitabat animo quietior factus, ad spem veniæ faciliter reductus esse videbatur.

Pig. Fortassis hi qui contra fidei articulos nonnunquam per Inquisitores hæreticæ pravitatis reperiuntur duri, tali maniaca

niaca laborant passione, & ista ignorantes tales statim seculari tradunt brachio, ubi cremantur præcipitanter nimis.

Th. Fieri potest per incautos Inquisitores, ut tangis. Et fortassis ita factum fuisset cum isto *sacerdote Hungarico*, de quo *supra lib.*3. *cap.* 10. retuli, nisi magna literatorum prudentia hoc præcavisset. Quamobrem probandi sunt spiritus, an ex Deo sint, vel an ab infirmitate vel an â malignitate Dæmonis, vel â malitia pertinacitatis. Tempus in his, locus, & persvasiones salubres atque considerationes prudentes dandæ sunt ab his, qui tales curare debent, ne quid de contingentibus omittatur, ubi non modo de salute corporum sed de periculo animarum perpetuo agitur.

Præterea novi quendam *in artibus & in sacra pagina professorem* excellentem plurimum, qui premi cœpit imaginatione gravissima & mania de interficiendo se proprio cultro. Quare erubuit valde rem manifestare, nec tamen potuit phantasiam amovere. Venit tandem ad me occultè, flevit ubertim & remedium petivit. Cui expurgationem conscientiæ

per

per ſacramentalem confeſſionem certis primum de cauſis ſvaſi. Quam & fecit, nec liberatus eſt. Quia judicio Medici corporalis maniam patiebatur. Unde aliquando idem maniacus, qui in aliis magnæ prudentiæ fuit, mihi flendo dixit: *Mirabile, negotium. Ego me uti ratione experior & ſcio me eſſe contradictorie liberum: Nec valeo iſtam phantaſiam de me necando cum tota animi libertate deponere.*

Talibus ſæpe opus eſt longè plus Medico corporis quam animæ.

FINIS.